

Enc. fel. O. 52/1904 Tul. 25
189-191

AZ AUSZTRIAI ÁTALÁNOS MAGÁNJOG ALAPTANAI

FÜGGELÉKÜL

AZ AUSZTRIAI ÁTALÁNOS POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV

JEGYZETEKSEL ÉS UTALÁSOKKAL ELLÁTVA

IRTA

ATZÉL BÉLA

JOGTUDOMÁNYOK DOKTORA, ÜGYVÉD, KIR. TÖRVÉNYSZÉKI BIRÓ

BUDAPEST, 1906

STAMPFEL-FÉLE KÖNYVKIADÓHIVATAL

(RÉVAI TESTVÉREK IROD. INT. R. T.)

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

ELŐSZÓ.

Az 1868 : 43. t.-c. 12. §-a alapján az ország erdélyi részeiben az addig hatályban volt osztrák általános polgári törvénykönyv továbbra is érvényben maradt, s amennyiben az azóta alkotott törvények annak egyes rendelkezéseit hatályon kívül nem helyezték, ma is érvényben van. Ugyanazon törvénykönyvnek mindazon meghatározásai, melyek a telekkönyvi intézménnyel összefüggésben állnak s amelyek valamely telekkönyvi jog megszerzésének vagy megszüntetésének alapul szolgálnak, az 1861. évi országbírói értekezlet végzéseinek I. 145. §-a alapján a magyar magánjog uralma területén is érvényben vannak.

A magyar országgyűlés által 36 év alatt alkotott törvények az osztrák általános polgári törvénykönyvnek igen sok rendelkezését hatályon kívül helyezték és illetve módosították, minélfogva a törvénykönyvnek gyakorlati használata, útmutatás nélkül, nagyon nehézvé vált. Ez okból, midőn az osztrák általános magánjog alaptanait lehetőleg rövidre foglalva megírtam, egyszersmind az osztrák polgári törvénykönyvnek még érvényben levő részeit is közlöm szó szerinti szövegben szakaszonként jegyzetekkel ellátva. A hatályon kívül helyezett §§-at egyenként jelzem és mind-egyiknél utalok azon törvényre, melynek rendelkezése

által a törvénykönyv §-a hatályon kívül van helyezve vagy módosítva. Úgy iparkodtam tehát az osztrák általános magánjogot alapvonalaiban ismertetni, hogy ezt nemcsak a jogszigorló, ügyvédi- és bírói vizsgára készülő könnyen felfoghassa, de az ügyvéd, bíró és bárki is célszerűen használhassa. Hogy sikerült-e eme törekvésem, azt e könyvnek használata fogja megmutatni.

Gyulafehérvártt, 1906. év május havában.

A szerző.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
ELŐSZÓ	3
IRODALMI FORRÁSOK	11
BEVEZETÉS	13

I. Fejezet. A természetes személyekről.

1. §. A természetes személyiség kezdete és megszűnése	17
2. §. A kor és egészség, mint a jogképességre befolyó okok	18

II. Fejezet. A jogi személyekről.

3. §. A jogi személy általában. — A testület	19
4. §. Az alapítványok	20

III. Fejezet. A dolgokról.

5. §. A dolgok és jogi tárgyak fogalma	21
6. §. Dolgok, melyek nem, vagy részben lehetnek magánjogi viszonyok tárgyai	22
7. §. A dolgok értéke. A vagyon fogalma	23
8. §. A dolgok tulajdonságai. Ingó- és ingatlan dolgok	24
9. §. Elfogyasztható és helyettesíthető dolgok	26
10. §. Elosztható és eloszthatatlan dolgok. — Egyszerű és összetett dolgok	27
11. §. Fő- és mellékdolgok. — Növedék. — Gyümölcs	29
12. §. A mellékdolog mint tartozék	32
13. §. A dolgok összessége (összdolog)	33

IV. Fejezet. A jogokról.

Oldal

14. §. A jog fogalma, jellege, tárgya, hatályának köre, feloszthatása	34
15. §. A jogok főnemei. — Személyi és vagyoni jogok. A dologi jogok különösen	36
16. §. Személyes jogok. Személyhez és dologhoz kötött jogok	39
17. §. Önálló- (fő) jog és mellékjogok	41
18. §. A jogok gyakorlása, találkozása és összekötöközése	42

V. Fejezet. A jogviszonyok keletkezéséről és megszűnéséről.

19. §. A jogviszonyok keletkezése, megszűnése. Jogutód	43
20. §. A jogcselekvény. — Akaratképeség. — Tévedés. — Erőszak	45
21. §. A jogügyletek korlátozása feltétel, időhatározás és meghagyás által	47
22. §. Semmis és érvényteleníthető jogügyletek. — A jogügyletek helybenhagyása. — Akaratnyilatkozás	50
23. §. A jogügyletek formái. — Nyilatkozatnak az akarattal nem egyezése. — Tévedés. — Képviselet	53
24. §. A jogügyletek, azoknak fogalma és főnemei	55
25. §. Az ajándékozás, ennek különféle nemei. — Lemondás	56
26. §. Tiltott cselekvények. — Vétség	60
27. §. Az idő mint a jogviszonyok keletkezésének vagy megszűnésének oka. — Elbirtoklás. — Elévülés. — Időszámítás	61

Ausztriai általános polgári törvénykönyv.

Bevezetés. A polgári törvényekről általában	
1—14 §.	65

ELSŐ RÉSZ.

A személy-jogról.

	Oldal
<i>Első fejezet.</i> A személyes tulajdonságokra és viszonyokra vonatkozó jogokról. 15—43. §.	67
<i>Második fejezet.</i> A házassági jogról. 44—136. §.	70
<i>Harmadik fejezet.</i> Szülék és gyermekek közötti jogokról. 137—186. §.	70
<i>Negyedik fejezet.</i> A gyámságok és gondnokságokról. 187—284. §.	75

MÁSODIK RÉSZ.

A dologi jogról.

A dolgokról s azok jogi felosztásáról. 285—308. §.

A DOLOGI JOG ELSŐ SZAKA.

A dologbani jogokról.

<i>Első fejezet.</i> A birtokról. 309—352. §.	79
<i>Második fejezet.</i> A tulajdon-jogról. 353—379. §.	85
<i>Harmadik fejezet.</i> Az elsajátítás általi tulajdon-szerzésről. 380—403. §.	89
<i>Negyedik fejezet.</i> Növedék általi tulajdon-szerzésről. 404—422. §.	92
<i>Ötödik fejezet.</i> Átadás általi tulajdon-szerzésről. 423—446. §.	95
<i>Hatodik fejezet.</i> A zálogjogról. 447—471. §.	98
<i>Hetedik fejezet.</i> A szolgalmakról. (De servitutibus.) 472—530. §.	102
<i>Nyolcadik fejezet.</i> Az örökjogról. 531—551. §.	110
<i>Kilencedik fejezet.</i> A végakarat nyilvánításáról általában és a végrendeletekről különösen. 552—603. §.	113
<i>Tizedik fejezet.</i> Utóörökösökről és hitbizományokról. 604—646. §.	118
<i>Tizenegyedik fejezet.</i> Hagyományokról. 647—694. §.	124
<i>Tizenkettedik fejezet.</i> A végrendelkezés korlátozásáról és megszüntetéséről. 695—726. §.	131
<i>Tizenharmadik fejezet.</i> A törvényes örökösödésről. 727—761. §.	135

<i>Tizennegyedik fejezet.</i> A köteles-résről és a köteles- vagy örökrészbeli beszámításról. 762—796. §.	142
<i>Tizenötödik fejezet.</i> Az örökség birtokbavételéről. 797.—824. §.	146
<i>Tizenhatodik fejezet.</i> A tulajdon s más dologbani jogok közösségéről. 825—858. §.	150

MÁSODIK RÉSZ.

A dologhozi jogokról.

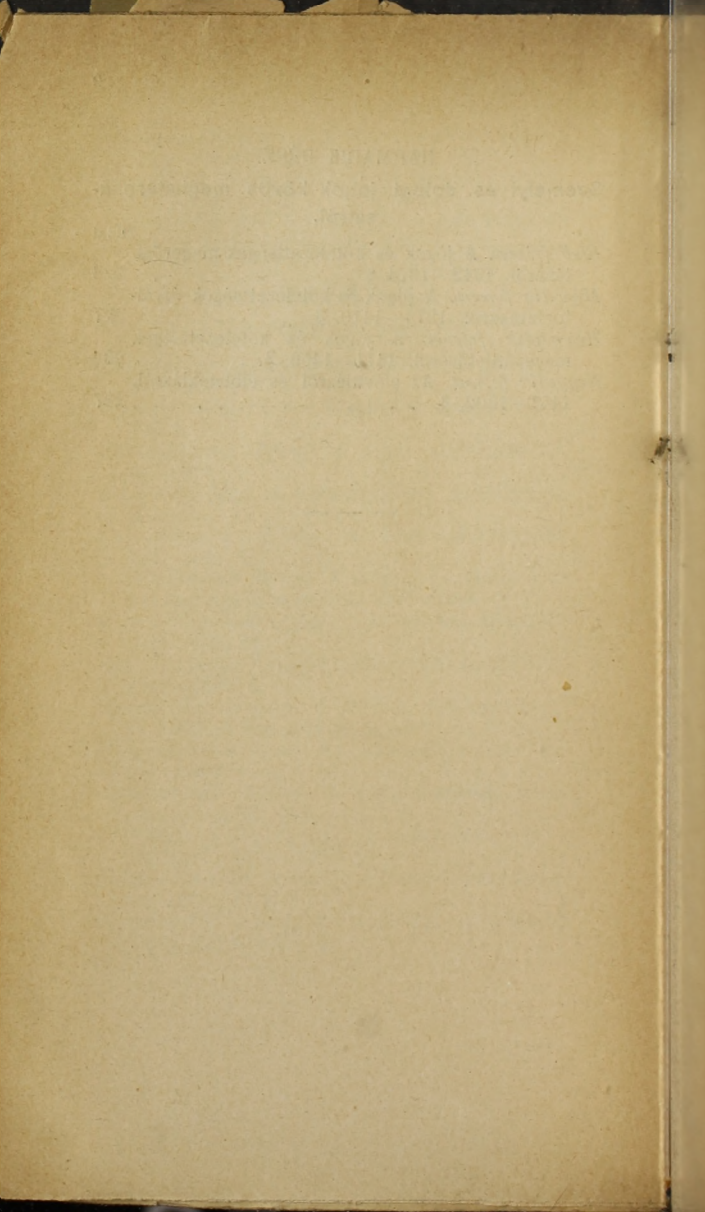
<i>Tizenhetedik fejezet.</i> A szerződésekről általában. 859—937. §.	155
<i>Tizennyolcadik fejezet.</i> Az ajándékozásokról 938— 956. §.	167
<i>Tizenkilencedik fejezet.</i> A letéti szerződésekről. 957—970. §.	170
<i>Huszdik fejezet.</i> A haszonkölcsöni szerződésről. 971—982. §.	172
<i>Huszonegyedik fejezet.</i> A kölcsönszerződésről. 983—1001. §.	173
<i>Huszonkettedik fejezet.</i> A meghatalmazásról s az ügyvitel egyéb nemeiről. 1002—1044. §.	175
<i>Huszonharmadik fejezet.</i> A csereszerződésről. 1045—1052. §.	182
<i>Huszonnegyedik fejezet.</i> Az adásvevési szerződésről. 1053—1089. §.	183
<i>Huszonötödik fejezet.</i> A bérleti, örökhaszonbéri és örökbéri szerződésekről. 1090—1150. §.	187
<i>Huszonhatodik fejezet.</i> Szolgáltatátelek iránti ter- hes szerződésekről. 1151—1174. §.	196
<i>Huszonhetedik fejezet.</i> A vagyonszövetség iránti szerződésekről. 1175—1216. §.	199
<i>Huszonnyolcadik fejezet.</i> A házassági egyez- vényekről. 1217—1266. §.	205
<i>Huszonkilencedik fejezet.</i> A szerencse-szerződése- kről. 1267—1292. §.	212
<i>Harmincadik fejezet.</i> A kártérítési és elégtételi jogról. 1293—1341. §.	216

HARMADIK RÉSZ.

Személyi és dologi jogok közös meghatározásairól.

	Oldal
<i>Első fejezet. A jogok és kötelezettségek megerősítéséről. 1342—1374. §. . . . .</i>	223
<i>Második fejezet. A jogok és kötelezettségek átváltoztatásáról. 1375—1410. §. . . . .</i>	227
<i>Harmadik fejezet. A jogok és kötelezettségek megszüntetéséről. 1411—1450. §. . . . .</i>	233
<i>Negyedik fejezet. Az elévülésről és elbirtoklásról. 1451—1502. §. . . . .</i>	237

IRODALMI FORRÁSOK.

Dr. Josef Kreutzer. Handbuch der Literatur des österr. Privatrechts. Wien, 1808.

Dr. Josef Vesque von Püttlingen. Darstellung der Literatur des österr. allg. bürgerl. Gesetzbuches. Wien, 1827.

Martin Dumianitsch. Die Literatur des allg. bürgerl. Gesetzbuches im Auszuge verfasst. Zweite Ausgabe, Wien, 1852.

Dr. Franz Edl. v. Zeiller. Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der österr. Monarchie. Wien, 1813. 4. köt.

Georg Edl. v. Scheidlein. Handbuch des österreichischen Privatrechts. Wien, 1815. 3. köt.

Franz Xav. I. F. Nippel. Erläuterung des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches für die gesammten deutschen Länder der österr. Monarchie, mit besonderer Berücksichtigung des praktischen Bedürfnisses. Gratz, 1838. 9. köt.

Dr. Josef Edl. v. Winiwarter. Das österreichische Recht, systematisch dargestellt und erläutert. Wien, 1838. 5. köt.

Dr. Josef Ellinger. Handbuch des österreichischen Civilrechts. Wien, hatodik kiadás, 1860.

Dr. Moritz v. Stubenrauch. Das allgemeine bürgerl. Gesetzbuch vom 1. Juni 1811. sammt den dazu verlassenen Nachtrags-Verordnungen, und den über die Einführung dieses Gesetzbuches in Ungarn, Croatien, Slavonien, Serbien, dem Temeser Banate und Siebenbürgen getroffenen Bestimmungen mit Rücksicht auf das practische Bedürfniss. Wien, 2. kiadás 1864.

Dr. Adalb. Michel. Grundriss des heutigen österr. allg. Privatrechts. Olmütz, 1855.

Dr. Josef Unger. System des österr. allg. Privatrechts, Leipzig, 2. kiad. 1863.

Kallós. Osztrák polgári jog elvei. Pest, 1853.

Szokolay. Új ausztr. polg. törvénykönyv magyaráz. Pest, 1853.

Suhayda és Tóth. Ausztr. által. polg. törvénykönyv a magyar törvénnyel összehasonlítva. Pest, 1853.

Wenzel Gusztáv. Az ausztr. által. polg. törvénykönyv magyarázata. Pest, 1854.

Acsády. Magyarországon alkalmazott ausztr. polg. törvény. Buda, 1854.

Kassay. Új polg. törvénykv. népszerű magyarázata. Kolozsvár, 1855.

Sachsenheim. Allg. bürgerl. Gesetzbuch vergl. mit dem siebenbürgischen Civilrecht. Wien, 1856.

Archiv für wichtige Anordnungen in dem K. K. Erbstaaten über crim. u. civil Justiz, 1814—1820. 6 füz. Kiadta Wagersbach.

Allg. Österr. Gerichtszeitung, szerk. Stubenrauch, 1850—1868. Prága, utóbb Bécs.

Peitler. Sammlung von Entscheidungen zum allg. österr. bürgerl. Gesetzbuche, Wien, második kiad. 1860.

Glaser, Unger és Walter. Sammlung von civilrechtl. Entscheidungen. Wien, 1859—1868.

BEVEZETÉS.

Az ember külélete vagy valamely közösséghez, melyhez, mint annak tagja tartozik, irányul, vagy magántermészetű, amennyiben egyéb, s nem valamely közösséghez való viszonyaiban nyilvánul. Magántermészetű külélete ismét vagy vagyonbeli vagy családi. A vagyonbeli vagy olyan dolgokra vonatkozik, melyek már hatalmában vannak, vagy olyanokra, melyeket mástól még csak követelhet, vagy végre olyanokra, melyek öröklés útján reá fognak szállani. A családi külélet pedig magában foglalja a házassági, a szülők és gyermekek közt létező, s ennek hasonlatosságával bíró gyámsági viszonyt. Mindezen viszonyokban az ember nem önkénye szerint cselekedhetik, hanem a jogrend szabályaihoz van kötve. Ezen szabályok összességét tárgyi értelemben vett jognak nevezzük, mely a viszonyok különféleségéhez képest vagy közjog vagy magánjog. A magánjog ismét lehet vagyonjog vagy családjog. A vagyonjog feloszlik dologi-, kötelmi- és örökségi jogra. A családjog pedig házassági, szülők és gyermekek közti és gyámsági jogra. Ezekben összpontosul a magánjog tanának helyes rendszere, mely szerint először a személynek mint jogalanynak személyi állapota, azután vagyonjogi viszonya, végre családi joghelyzete tárgyalandó. De ezen rendszertől lényegesen eltér az ausztriai általános polgári törvénykönyvnek rendszere, mely személyi jogban nem csupán a személyi állapotok meghatározására szorítkozik, hanem abba a családjogot is felveszi; a vagyonjogban pedig úgy a dologbani jogokat mint az örökösödési jogot és a dologhozi jogot is tárgyalja. Végre a harmadik részben oly meghatározásokat tartalmaz, melyek mind a személyi, mind a vagyonjogra alkalmazhatók.

A tárgyilag vett osztrák magánjog forrásai: *a törvény*, vagyis az osztrák általános polgári törvénykönyv, mely Magyarországon 1852 november 29-én kelt nyílt parancssal és Erdélyben 1853 május 29-én kelt nyílt parancssal hirdettetett ki, azonban 1861 július 23-án Magyarországon az országbírói értekezleti munkálat elfogadása folytán ismét hatályon kívül helyezettett, de a kapcsolt részekben és Erdélyben még tovább is érvényben maradt.

Az ausztriai általános polgári törvénykönyv tartalmazza azon magánjogi szabályokat, melyek minden személyre s dologra magánjogi viszonyaiban érvényesek (*jus generale*). Külalakjára nézve feloszlik: bevezetésre és három részre. Első rész „a személyjogról“, a második rész a „dologi jogról“, mely két szakban a dologbani jogokról és a dologhozi jogokról, végre a harmadik rész „a személyi és dologi jogok közös meghatározásairól“ rendelkezik. A *szokásjog*, vagyis azon jogszabály, mely a nép jogi öntudatában azaz azon meggyőződésében, hogy az helyes, igazságos s azért szükséges — gyökerezik. Az osztr. polg. törvénykönyv 10. §-ában a szokásjogot megszüntette. Hivatkozik ugyan az ált. polg. törvénykönyv több helyen szokásokra, de ezek nem szokásjogi szabályok, hanem természetes értelemben vett szokások, azaz ismételve előforduló események, melyeknek nem jogi meggyőződés az alapja. Ilyen hivatkozások például a 390., 549. és 1109. §-okban fordulnak elő. A *bírói gyakorlat*, azaz ismételve hozott egyforma bírói ítéletekben lefektetett jogelvek. Minthogy azonban az osztr. polg. törvénykönyv a szokásjogot nem ismeri el, a bírósági gyakorlat sem szolgálhat jogforrásként.

A legjobb törvénykönyv sem képes a jogélet minden esetét kimeríteni, különösen ha a törvény a szokásjogot kizárja. Tehát csak a létező törvényekhez kell fordulni, hogy általuk a hiány legalább közvetve pótolthassék. A tételes törvényekből a törvényhozó szándéka azokra nézve, melyekről világosan meg nem emlékezett, gyakran legalább valószínűleg kivehető. A tételes jognak így eszközlött szerves kiegészítését *analogiának* nevezzük. Ami pedig abban áll, hogy valamely jogkérdés, mely a törvényben mellőztetett, egy más hasonló esetre alkalmaztatik azon szabály

szerint, *ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio (törvényanalogia)*, vagy a vitás jogkérdés az egész tételes jog elveiből döntenek el (*joganalógia*). Hátra van még a törvény szövegéből meritendő magyarázat; mert a törvény helyes alkalmazásához nem elég csupán annak szavait, hanem szükséges értelmét és mindenoldalú tartalmát is ismerni, mi a tulajdonképeni magyarázat által eszközölhető. A törvény értelmének megismeréséhez pedig vagy az által juthatunk, hogy a törvény értelmét annak szavai értelméből meghatározzuk, (*grammatikai magyarázat*), vagy más körülményeket és okokat veszünk figyelembe (*logikai magyarázat*). Alkalmazásban természetesen a grammatikai magyarázat megelőzi amatt, mert a törvényhozó akarata a törvény szavaiban talál kifejezést, tehát előbb ezeket kell felderíteni. A törvény szavai azon értelemben veendőek, mellyel azok a törvény alkotásakor szokás szerint bírtak (polg. törv. 6. §.), csak kétség esetén követendő a szónak jogi értelme azon jogszabály szerint hogy: *ubi lex non distinguit, nec nos distinguamus*.

Ha a törvény értelme ez úton sem hozható tisztába, akkor a logikai magyarázathoz kell folyamodni.

A magánjogi szabályok kötelezik nemcsak az alattvalókat, hanem vagyoni jogi viszonyaiban az államot (fiscus) is (osztr. polg. törv. 290. §.). Ez elvtől csak kevés kivételt tesz a törvény. A fejedelem szintén magánjogi viszonyaira nézve ezen törvény alatt áll (polg. törv. 20. és 289. §.), amennyiben ezek külön törvények (házi törvények) által nem szabályoztatnak. Ellene úgy személyi mind dologi keresetek érvényesíthetők, csak hogy az előbbiekre nézve az uralkodóház tagjai számára egy külön bíróság az udvarnagyi hivatal (Oberst-Hofmarschallamt) van szervezve. Az osztr. polg. törvénykönyv uralma alatt állanak a nyílt tengeren levő osztrák hajók és hadihajók.

A törvény tudását az osztr. polg. törv. 2. §. mindenkitől megkívánja. A törvények visszaható erővel nem bírnak. Új törvények a szerzett jogokat érintetlenül hagyják (osztr. polg. törv. 5. §.). E szabályból következik, hogy ezen törvény előtt létrejött jogi tények következményei nem e szerint, hanem az akkor érvényben volt jogelvekhez képest itélendőek.

meg, miből viszont foly, hogy az ezek alapján szerzett jogok az újabb törvény által nem érintetnek.

Azon kérdés eldöntésénél, hogy mely dolgok tekintendők ingóknak s melyek ingatlanoknak, — azon ország törvényei irányadók, melyben azok fekszenek. Ugyanez áll a birtoklásnak megítélésére nézve is. Az ingatlanokbani tulajdon megszerezhetésére vagy elidegenítésére való képesség a lex domicilii elve szerint ítéendő meg; ezen tulajdon megszerezhetési módja, annak tartalma s netaláni megszorításai, valamint a tulajdon elenyészése azonban az ingatlanok fekvési országának törvényei (lex rei sitae) szerint bírálendő meg. Az ingatlan tulajdona iránti kereset is (elévülése s következményei) szintén ezen elv alá esik (polg. törv. 335. és 338. §§). A tulajdonról imént felhozott elvek a haszontulajdonra s egyéb dologbani jogokra (zálogjog, szolgalom) is alkalmazandók. Az ingó javak tulajdonának szerzési módjára nézve meg kell különböztetnünk a közvetlen használatra szolgáló ingóságokat azoktól, melyek a tulajdonosnak jövedelmet hozó önálló vagyonát képezik és azoktól, melyek az ingatlan tartozékát képezik és mint ilyenek az ingatlan szabályai alá esnek. A másodsorban említettek rendszerint

amely üzletnek tárgyai s azért tulajdonuk azon törvények szerint szerzhető meg, melyeknek uralma alatt az üzlet maga áll. A tulajdonosnak közvetlen használatára szolgáló ingóságok szerzési módja lehet vagy közvetett (derivativus acquirendi modus), vagy közvetlen (originarius acquirendi modus). Az előbbire nézve határozó az elidegenítő tulajdonosnak lakóhelye, amelyben fennálló jogelvek szerint ítéendő meg az elidegenítés. A közvetlen szerzési mód érvénye ezen nemű ingóságokra azok fekvése országának törvényei szerint ítéendő meg.

Az osztrák jog szerint az *osztrák honosok utáni törvényes örökösödés* mindig az ausztriai jog szerint ítéendő meg, habár azok külföldön haltak is meg, vagy vagyonuk ott létezik, vagy örökösök külföldiek. Csak némely előleges kérdésre nézve lehet a külföldi törvény irányadó p. o. arra nézve, vajjon valamely gyermek törvényes házasságban vagy azon kívül született-e és hogy ez utóbbi törvényesítettnek tekinthető-e, ha e viszonyuk külföldön támadtak. De azon

kérdés illeti-e a törvénytelen gyermeket valamely örökresz, vagy bírnak-e a törvényesített gyermekek örökösödési képességgel, — már az osztrák jog szerint bírálendő meg. Megkülönböztetjük az ingó- és ingatlan vagyonbani örökösödést. Az idegen által Ausztriában birt ingatlan vagyona nézve az örökösödés az ausztriai törvény szerint történik, az ingókra nézve pedig az idegen törvény alkalmazása csak akkor van megengedve, ha e tekintetben Ausztria és az örök-hagyó állama közt viszonyosság áll fenn.

A jogkönyvek alakja — habár az osztr. ált. polg. törvénykönyvben sehol kimondva nincs — azok keletkezési helye törvényének felel meg (locus regit actum).

I. FEJEZET.

A természetes személyekről.

1. §. *A természetes személyiség kezdete és megszűnése.*

Az ember születése által válik jogképessé. De ehhez megkívánatik, hogy a magzat az anya testétől elválasztott és azután élt legyen. A korán született (abortus) vagy halva világra jött gyermek személyiséggel s így jogképességgel sem bír. Az osztr. jog szerint (23. §.) jogi vélelem harcol amellett, hogy a gyermek élve jött a világra, úgy hogy aki az ellenkezőt állítja, azt bizonyítania kell. Habár az embernek jogképessége csak születésével kezdődik, mégis oly esetben, midőn a születendőnek magánjogai biztosítandók, úgy tekintetik, mintha már született volna (nasciturus pro nato habetur) osztr. polg. törvkv 22. és 274. §.

Megszűnik a természetes személyiség halál által, melyet vagy okmányokkal vagy tanúvallomásokkal lehet bizonyítani. Bizonyos körülmények fenforgása esetében a halál vélelmeztetik. Ha az osztr. polg. törvkv 24. §. és illetve az 1868:54. t.-c. 523. §-ban felsorolt körülményeknek valamelyike beáll, nevezetesen ha 1. az egyén születésétől fogva 80 év elmúlt és tartózkodó helye 10 év óta ismeretlen; 2. tartózkodó helye 30 év óta ismeretlen; 3. háborúban nehéz sebet kapott, vagy hajótörést szenvedett, vagy más

halálos veszélyben forgott s azóta 3 éve holléte ismeretlen — és a halált okmányokkal bizonyítani nem lehet: az érdekelt fél a holtta nyilvánítást kérheti az illetékes bíróságnál. Ezen *bírói holtta nyilvánítás* azonban csak jogi vélelmet (praesumptio juris non de jure) állapít meg, mely ellenbizonyítás által meg-erősíteníthető. Ha tehát a holtta nyilvánított visszatér, az időközbeni örökösök vagyonát visszaadni tartoznak, valamint a hitvestársa által netán kötött házasság is megsemmisül. Azon kérdés eldöntésére, hogy több személy közül melyik halt meg előbb (prioritas mortis), az ausztriai jog semmi jogvélelmet sem állít fel, hanem a 25. §-ban azt rendeli, hogy az, aki az egyiknek vagy másiknak korábbi halálát állítja, azt bizonyítani tartozik, különben mindnyájan egyszerre meghaltaknak tekintendők.

2. §. *A kor és egészség, mint a jogképességre befolyó okok.*

Az életkor a jogképességre nézve befolyással van. Az erre vonatkozó szabályokat az osztr. polg. törvkv 21. §-a úgy állapítja meg, hogy gyermekkorban van a személy hetedik életévéig, mely idő alatt minden jogcselekményre képtelen. Serdületlen korban a nyolcadik évtől tizennegyedik évig, amikor csak megszorított jogcselekvési képességgel bír a személy, így valamely dolgot birtokba vehet (polg. törv. 310. §.), ígéretet elfogadhat (865. §.), és kártételért felelős (1308. §.). S serdültségben van a személy a 15-ik évtől a 24-ik évig, e korban már a személy bizonyos jogviszonyokba léphet, így házasságot köthet bizonyos előfeltétel mellett, bizonyos jogügyleteket köthet, pl. bizonyos feltételek mellett végrendelkezhetik stb. A nagykorúságban van a személy az elért 24. életévtől fogva, mely korban a személy már teljes jogcselekvési képességgel bír. E korról járó teljes jogképesség azonban a 24-ik életév előtt is megszerezhető a nagykorúsítás által, melynek feltételeit a 252. §. írja elő. Vannak azonban esetek, amidőn a 24. életévét elért személy teljes jogcselekvési képességgel nem bír, ha testi vagy lelki fogyatkozásai miatt önmagáról vagy ügyeiről [gondoskodni nem képes.

Ily esetekben a kiskorúság az illetékes gyámhatóság által meghosszabbíttatik. Az aggkor némi kivételes helyzettel bir, amennyiben vagy bizonyos jogot ad vagy kötelességtől mentesít. Például, a meghaladt 50 éves kor örökbefogadásra képesít (180. §.), a 60 éves kor meghaladása mentesít a gyámság és gondnokság alól (195. és 281. §§.). A *testi fogyatkozások* a személynek jogképességét nem csonkítják ugyan, de a cselekvési képesség megszorítására s így az atyai hatalom kiterjesztésére vagy gyámság rendelésére okul szolgálhatnak, valamint némely jogviszonyra módosítólag hathatnak. A lelki fogyatkozások miatt a személy a jogcselekvényre teljesen képtelen. Tékozlók jogképességének megszorítása nem oly általános és kiterjedt, mint a lelki fogyatkozásban szenvedőké; mert birtokot szerezhhetnek (310. §.), vagyonuk feléről végrendelkezhetnek (568. §.), javukra szolgáló ígéretet elfogadhatnak (865. §.), károk megtérítésére kötelesek (1308—1310. §.). *Tékozlóknak* jogi értelemben csak azok tekintetnek, akiket az illetékes hatóság azoknak nyilvánít.

II. FEJEZET.

A jogi személyekről.

3. §. A jogi személyekről általában. A testület.

A mesterséges, a jog által alkotott jogalany, a természetes személlyel szemben, jogi (költött) személynek neveztetik. Ahoz, hogy *jogi személy* létesüljön két kellék szükséges, u. m. először vagy több természetes személynek egyesülése bizonyos célra vagy e célra szánt vagyon alapítása; másodszor jogszabály, mely megengedi, hogy az egyik vagy a másik jogalanynak tekintessék. A régebbi tan jogi személyek alatt csak személyegyesületeket értett, tehát kizárta az alapítványokat. E hiányt látjuk az osztr. polg. törvénykönyvben is, melynek 26. §-a egyedül a társaságokról szól. *Testület* (*universitas personarum collegium*) alatt értjük, több természetes személynek bizonyos célra szervezett egyesületét. A jogalanyiség csak a tagok összességét illeti meg. A testület kötelmi viszonyba léphet, anélkül, hogy annak tagjai hitelezőkké vagy

adósokká válnának. Az ausztriai jog szerint ugyanazt lehetne vélni, hogy minden egyes jogi személyiséggel bir (26. §.) De ha szem előtt tartjuk azokat a lényeges különbségeket, melyek a testületek és a társaságok közt léteznek, nevezetesen, hogy a társaságok kifelé, azaz idegenekkel való jogviszonyaikban egy személy gyanánt is lépnek fel, s a társaságnak tagjai nem idegenek a társaság vagyonához, mint a testülethez annak tagjai és a társaság vagyona nem lesz urafogyottá, ha feloszlik: úgy semmi kétség sem foroghat fenn az iránt, hogy *társaságok (egyletek)* jogi helyzete nem egyenlő a testületekével, ezeket jogi személyiséggel felruházottaknak tekinteni nem lehet. A *testületek* jogképessége csak a vagyonjogi viszonyokra terjed ki. Nevezetesen birhatnak tulajdont, zálogjogot, telki szolgálmat, haszonélvezeti jogot, gyakorolhatják a birtokjogokat, állhatnak kötelmi viszonyokban, lehetnek adósok és hitelezők, lehetnek örökösök és hagyományosok. A nevökben törvényes képviselőik által eszközölt jogcselekményeket az osztr. jog úgy tekinti, mint saját tetteiket. A testület feloszlik midőn valamennyi tagja vagy elhal vagy jogszerűen kilép, midőn hivatása célját elérte, vagy az idő, melynek tartamára alkottatott, lejárt és midőn az állam tőle a jogi személyiséget elvonja. A feloszlott testület nem lesz uratlanná, hanem rendszerint — az államra száll, ha egyéb célja kitűzve nem lett.

4. §. Az alapítványok.

Az *alapítvány* valamely ájtatos vagy jótékony célra szánt oly vagyon, mely jogi személyiség jogával is fel van ruházva. A szorosabb értelemben vett alapítványnál a jogi személyiséget valamely természeti személy vagy már létező jogi személy, pl. egyház, község, testület viseli, mely valamely vagyonban oly kikötéssel részesítettik, hogy azt meghatározott célra fordítsa, avagy pedig az alapítványi vagyon részére önálló jogalany köttetik. Ahoz, hogy valamely alapítvány jogi személyiséggel felruházottnak tekintessék, megkívántatik 1. bizonyos vagyon, mely a szándékolt cél elérésére alkalmas legyen; 2. egy általános vagy különös jogszabály, mely szerint az alapítvány jogi

személynek tekintendő. Az osztr. polg. törvkv 646. §-ából következtethető, hogy az engedélyezett alapítványok általános jogszabály alapján vétethetnek jogi személyeknek. Az alapítványok jogi személyiségéből következik, hogy mint a testületek vagyoni viszonyokba léphetnek, nevezetesen tulajdont s más dologbani jogokat szerezhetnek, birhatnak, kötelezettséget vállalhatnak s kötelezhetők, örökölhetnek, hagyományokat nyerhetnek stb. Az alapítványi vagyoni kezelése s mely célra fordítása iránt rendszerint az alapítók intézkednek. Ennek hiányában az alapítvány jóváhagyására hivatott hatóság intézkedik. Az alapítvány megszűnik, ha 1. vagyon elenyészik; 2. ha az állam megszünteti, mert vagy fennállásának célja elesett, vagy az állam érdekét sérti. De ilyenkor is az alapító szándékát megközelítő célra fordítandó a vagyon vagy ha az alapító ily esetre más célt tűzött ki, erre fordítandó, ellenesetben a vagyon mint urafogyott az államra száll.

III. FEJEZET.

A dolgokról.

5. §. *A dolgok és jogi tárgyak fogalma.*

Közönséges értelemben minden, ami létezik vagy gondolható (omne, quod est, aut cogitatur) *dolognak* neveztetik, *jogi értelemben* azonban *dolgoknak* csak a személytől különböző, s a személy hatalmának alávethető természeti testeket (corpora) mondjuk. Ezek képezik a jogviszonyoknak tárgyait, de tágabb értelemben jogi tárgy mindaz, amire valami jogunk vonatkozhatik. Ily értelemben a jogi tárgyak fogalmából nemesak a jogi viszonyokba nem vonható tárgyak, pl. a nap, csillagok, levegő, hanem a dolgok feletti teljes hatalom, azaz a tulajdonjog is ki van zárva. Ellenben benne foglaltatnak a tulajdonosnak azon megszorításai, minélfogva sajátjában valamit túrni tartozik, u. m. a dologbani jogoknak (szolgalmi és zálogjog) megfelelő kötelesség. Az ausztr. ált. polg. törvénykv (285. §.) a régi tan nyomán *dolognak*

mondja „mindazt, mi a személytől különbözik és az emberek használatára szolgál“. De ezen értelmezés szerint az is, ami csak gondolható, mint az ismeretek, testi ügyesség, szintén a dolgok közé tartoznék, mivel ezek is az emberek használatára szolgálnak.

A fentebb felsoroltakból következik, hogy *tágabb értelemben vett jogi tárgyak elnevezése* alatt részint természeti (élő vagy élettelen) testek, részint oly eszményi tárgyak értendők, melyek vagyonunkban lehetnek. A régi tan szerint amazok testi, emezek testetlen dolgoknak neveztetnek.

Az osztr. polg. törv. 292. §. szerint testi dolgok azok, melyek az érzékek alá esnek, egyebek testetlenek, mint pl. a vadászati, halászati és egyéb jogok. Azon testi dolgok, melyek a természetben már léteznek, jelenlevőknek (*praesentes*), azok pedig, melyek még csak várandók (*quae needum sunt in rerum natura*) jövődöbeli dolgoknak (*res futurae*) neveztetnek. Ez utóbbiak is lehetnek valamely jogügyletnek tárgyai, így pl. lehet jövő évbeli termést eladni, de dologbani jogok ilyenekben nem lehetségesek. Jövődöbeli dolgoknak tekintendők azok is, melyek már léteznek ugyan, de még annak hatalmában nincsenek, ki azokra nézve valamely jogot másra átruházni akar, pl. a még el nem ejtett vadak. Végre jövődöbeli dolgoknak mondhatók azok a létező dolgok is, melyeknek még önálló létük nincs, pl. a még függő gyümölcs, mely még a földologgal összefügg, ennek természetével is bír.

6. §. *Dolgok, melyek nem vagy részben lehetnek magánjogi viszonyok tárgyai.*

Miután a jogi értelemben vett dolog jellegéhez tartozik, hogy az vagyonjogi hatalmunkban állhasson, oly dolgot, mely e tulajdonsággal bír, *forgatható dolognak*, ha pedig azzal nem bír, *forgalmon kívülinek* mondjuk. Oly dolgok, melyek természetüknél fogva, mint a nap, hold, csillagok, a levegő, folyóvíz, tenger, jogviszonynak tárgyai nem lehetnek — tulajdonképen jogi értelemben dolgoknak nem is tekintendők, úgy hogy csak azon dolgok, melyek a tételes jog szerint nem lehetnek jogviszonynak tárgyai —

tekinthetők helyesen forgalmon kívülieknek. Ide tartoznak az osztr. jog szerint a kincstári katonai ruházat, nyilvános folyók, melyek magánosok birtokában és tulajdonában nem lehetnek, tehát ezekre vonatkozó minden jogügylet semmis. (Osztr. polg. törvkv 311., 356. és 878. §§.) Azonban a „forgalmon kívüli“ kifejezés tágabb és szűkebb értelemben vehető, amaz azt jelenti, hogy valamely dolog sem valakinek tulajdonában nem lehet, sem egyiknek tulajdonából a másikba át nem mehet; emez alatt pedig csak az utóbbi érthető. Eszerint tehát a nyilvános folyók tágabb, a kincstári katonai ruházat pedig szűkebb értelemben forgalmon kívüli dolgoknak neveztetnek; mert a katonai ruha az állam tulajdonában van s csak magánosokra nézve nem lehet forgalmi tárgy. A forgalmon kívüli dolgokhoz gyakran a keresztény isteni tiszteletre szánt (res sacrae) és a közdolgok (res publicae) is számíttatnak, de helytelenül; mert az isteni tiszteletre szánt dolgok nemcsak az egyház, hanem magánosok (házi kápolnák) tulajdonában is állhatnak, sőt bizonyos esetekben el is idegeníthetők s úgy mint az egyházi javak (res ecclesiasticae) elbirtokolhatók (polg. törvkv 1472. §.). A nyilvános temetőhelyek szintén az egyháznak vagy politikai községnek tulajdonát képezik, s néha egészen vagy részben elidegeníttetnek. A közdolgok vagy az állam, vagy a politikai község tulajdonát képezik s a közhasználatnak vannak átengedve, ami megszűnik, mihelyt magántulajdonba mennek át.

7. §. *A dolgok értéke. A vagyon fogalma.*

A dolgok a jogéletben csak annyiban bírnak jelentőséggel, amennyiben értéket képviselnek. Ezt meghatározza a haszon. A *haszon* szűkebb vagy tágabb körű, amint vagy kevés vagy több ember hasznára lehet a dolog. Ettől s egyéb körülménytől függ kelendősege a dolognak, mihez képest annak kisebb vagy nagyobb értékéről beszélünk. Jogi tárgyak csak pénzértékkel bíró dolgok lehetnek, minőknek a polg. törvkv 303. §-a a szolgálatokat, a kézi- és elmebeli munkákat is mondja, de felemlít oly dolgokat is,

melyeknek értéke meg nem határozható s ezeket megbecsülhetetleneknek nevezi. Ilyenek például az erény, a szépség, a szabadság stb. A pénz az értéknek közmérője. A becsúnél a *közönséges és különös értéket* szokás megkülönböztetni. A közönséges érték az, mellyel valamely dolog mindenkire nézve bír, ha pedig a dolog bizonyos személyre nézve nagyobb előnnyel bír, az különös (rendkívüli) értéknek nevezetik. De az osztr. jog ezen név alatt a különös *előszeretettel által meghatározandó értéket* (*pretium affectionis*) is érti (polg. törvkv 305.).

A vagyon azon dolgok összessége, melyek valakit megilletnek s pénzre fordíthatók. Tágabb értelemben vagyont képez az ingó és ingatlan dolog, valamint követelés mihez a tartozás teherképen járul. Vagyis *szorosabb értelemben vagyon* azon érték, mely az adósság levonása után fennmarad. Élők közti jogügyleteknél ezen kifejezés szorosabb, halál esetére beálló jogviszonyoknál pedig tágabb értelemben vétetik.

8. §. *A dolgok tulajdonságai. Ingó és ingatlan dolgok.*

Azon dolgok, melyek állaguk sérelme nélkül helyből kimozdíthatók, *ingóknak*, amelyek vagy épen nem vagy csak állaguk sérelmével mozdíthatók, *ingatlanoknak* neveztetnek. Ingatlan dolgok tehát a földnek elhatárolt részei, azaz a telkek, azzal együtt ami a földdel akár természetesen, akár mesterségesen összefügg, úgy a föld alatt, mint a föld színén, mint a növények, fák, termények stb. Ezek még a földdel összefüggnek, természetöknél fogva is ennek részei gyanánt tekintendők s azért ingatlanok, mint a föld. Ha azonban a földtől elválasztatnak, az ingók közé tartoznak. Az épületek is rendszerint a földdel mesterséges kapcsolatban állanak, ezért és még azért is, hogy állaguk sérelme nélkül el nem mozdíthatók, ingatlanoknak tekintetnek. Ellenben oly épületek, melyek lényök megsértése nélkül máshová áthelyezhetők, csak akkor tekinthetők ingatlanoknak, ha alapjaik a földbe vannak beeresztve, különben pedig, ha csak a föld színén nyugszanak, pl. a bódék, sátrak, az ingókhoz sorozandók.

Az osztr. jog szerint (297. §.) azonban oly építmények is, melyek több szétvehető és előbbi alakjukba összehelyezhető részekből állanak és így állaguk sérelme nélkül tovább vihetők, mégis az ingatlanokhoz számítandók, ha a földön oly célból emeltetnek, hogy mindig rajta maradjanak. Szél- és vizimalmok, ingatlanok, ha oszlopokon nyugszanak vagy ha a malommű az épület alkatrészét teszi, ellenben a hajómalmok és a hajókon felállított fürdőházak ingó dolgok.

Az ingatlan dolgoknak jogi és természeti tulajdonságát különböztetjük meg. Emehhez képest mások a városi és mások a mezei telkek. Városi telkek a földdel szoros kapcsolatban levő épületek (úgy városokban mint falvakban és pusztákban), mezei telkek pedig természeti hasznót hajtó vagy termelésre rendelt helyek. Önálló üres terek, mint pl. udvartelkek, legelők használatukhoz vagy rendeltetésükhöz képest majd a városi, majd a mezei telkekhez számíttatnak.

A városi és mezei telkek közt a különbség gyakorlatilag azért fontos, mert a városi telkek kibéreltetnek (Miethe), a mezeiek pedig haszonbérbe (Pach) adatnak.

Tekintve az ingatlan dolgok jogi minőségét, vannak olyanok, melyekkel bizonyos jogok és köteleességek voltak összekötve, melyek azonban időközben a közjogi és politikai téren történt átalakulásuk folytán legnagyobb részben megszűntek. E szerint voltak úri és paraszt javak, tartománytáblás és nem ilyen javak, zsidó és keresztény birtokú javak (jüdische und christliche Realitäten). Ezek közt csupán a paraszt birtokok bírnak mai nap is még külön jogi minőséggel az örökösödés tekintetében. (761. §.)

Az ingó dolog közt a butorok, házi eszközök, vagy házi készletek és az ipar folytatásához szükséges szerszámok külön elbánás alá esnek az osztr. jog szerint (674. §.). Épúgy a drágaságok, ékszerek, pipere és arany-ezüst, fehérnemű és kocsiszer sajátyszerű értelemmel bírnak (678—679. §§.). Az ingó dolgok feloszlának mozgókra (res sese moventes) pl. állat, és mozgathatókra. Az állatok vadakra, szelidekre és szelidítettek, mely különbség a birtok és tulajdonjogra befolyással van.

Az ingó és ingatlan dolgok közti különbségnek gyakorlati jelentősége van a tulajdon és dologbani

jogok szerzésére, vesztésére, elbirtoklására és haszonbéri szerződésnek nyilvánkönyvbe iktatására nézve (1095. §.). Vannak olyan dolgok, melyek természet-szerűleg ingók, jogi értelemben azonban ingatlanoknak (res civiliter immobiles) tartatnak. Ennek az ausztr. jog szerint (293. §.) különösen akkor van helye, ha az efféle ingó dolgok törvény szerint vagy a tulajdonos határozatánál fogva valamely ingatlan dolog tartozékát teszi. Ily tartozéknak mondja pedig a 295. §. a halakat a tóban, míg ki nem halásztattak, a vadat, míg el nem fogatott vagy el nem ejtetett. Hasonlóan tartozik (96. §.) a gabna, fa, takarmány és minden betakarított termény, valamint minden barom és valamely fekvő jószághoz tartozó minden szerszám és eszköz ingatlan dolgoknak tartatnak, ha a gazdaság rendes folytatásához szükségesek; továbbá mint épületi tartozék a 297. §. szerint, nemcsak mindaz, mi a földbe vagy falhoz van megerősítve, vagy szögezve, mint a serfőző üstök, pálinkakazánok s beékelt szekrények, hanem azon dolgok is, melyek valamely egésznek állandó haszonvételére szánvák péld. kútvedrek, kötelek, láncok s effélék. — Az ingó és ingatlan közti különbség nemcsak a testi dolgokra, hanem az egész vagyonnra s annak alkatrészeit képező jogokra is vonatkozhatik, ha pl. valamely örökségnél az összes ingó vagy ingatlan vagyonról történik intézkedés. Ez esetben a tulajdonjog, melynek tárgya ingó dolog az ingóságokhoz, ellenben az, melynek tárgya ingatlan dolog, az ingatlanokhoz lesz számítandó.

9. §. *Elfogyasztható és helyettesíthető dolgok.*

Oly dolgok, melyek csak úgy használhatók, ha állaguk egészen semmivé tétetik vagy tetemesen sértetik, *elfogyasztható dolgoknak*, olyanok pedig, amelyeknél ez a használat által nem fordul elő, *elfogyaszthatatlan dolgoknak* neveztetnek. Pl. az élelmiszerek, tűzifa, gyertya elfogyasztható dolgok, míg a ruhák, butorok elfogyaszthatatlan dolgok. A dolgok eme természetes tulajdonsága jogi szempontból csak annyiban bír jelentőséggel, hogy az elfogyasztható dolgok más ugyanazon neműekkel helyettesíthetők, miért is a jogviszonyok tárgyává tétetnek, helyettesíthetésük önként

értetik, anélkül, hogy ennek kikötése szükséges lenne. Dacára ennek a feleknek jogukban áll az ellenkezőt is kikötni, vagyis hogy az elfogyasztható dolgok csak úgy használtathassanak, hogy meg ne emésztessenek, viszont, hogy az elfogyaszthatatlan dolgok más hason-
neműek által pótoltassanak. Az elfogyasztható dolgokhoz számítjuk a pénzt is (983. és 992. §.) de nem természetes, hanem csak jogi minőségében; mivel a pénz kiadás által tárgyilag el nem fogyasztható. Úgy az elfogyasztható, mint a természetöknél fogva helyettesíthető dolgokon kívül vannak az elfogyaszthatatlanok közt is olyanok, melyek természet szerint helyettesíthetők. Ilyenek azon elfogyaszthatatlan dolgok, melyeket a jogviszonyban nem egyénileg, hanem csak nem szerint határozunk meg pl. bizonyos számú deszka, téglá stb. Azért is, ha ilyen dolgok eladásáról az alku csak nem szerint történt, közönyös, hogy mely darabokat adjuk vagy vesszük, kivéve ha a vevő a választást magának kikötötte. Az osztr. polg. törvénykönyv (301. §.) csak elfogyasztható dolgokról szól, azonban világos, hogy minden elfogyasztható dolog helyettesíthető, ellenben nem minden helyettesíthető dolog egyszersmind elfogyasztható. Ennélfogva ott, hol az osztr. polg. törvénykönyv elfogyasztható dolgokról szól, ezeknek helyettesíthetési jogi minősége is szem előtt tartandó.

10. §. *Elosztható és eloszthatlan dolgok — egyszerű és összetett dolgok.*

A jogviszonyok elhatárolására nézve fontos gyakorlati jelentőséggel bír azon kérdés, vajjon annak tárgyaúl szolgáló testi dolog elosztható-e vagy sem? mert több jogosított csak úgy követelheti annak természetbeni felosztását, ha az elosztható, ellenesetben csak értékének arányos részét kívánhatják. Ennélfogva a testi dolgoknak természetes (valódi) és eszményi (jogi) eloszthatását szoktuk megkülönböztetni. Jogi értelemben oly *dolgok oszthatók* meg természet szerint, melyeknek elosztott részei az egésznek lényét és részértékét megtartják. Az ekképen támadt részek lényökre nézve az egészhez, melyből keletkeztek, hasonlóak s tőle csak nagyságra s értékre nézve külön-

bőznek. Hogy mely dolgok oszthatók meg természetükénél fogva, az egyéni sajátságuktól függ. Az ingatlanok rendszerint eloszthatók, mint a földek, rétek, ellenben a házak már nem; az ingóknál többnyire az alak határoz, ennél fogva lényük sérelme vagy legalább értékük tetemes csökkenése nélkül részekre nem választhatók. Ha azonban csak anyaguk jön tekintetbe, pl. ércek, gabnák, folyadékok, — akkor eloszthatók.

A jogi viszonyokban fontossággal bír az a körülmény is, hogy valamely dolog magában egy egészet vagy más dolognak részét képezi e. E szerint megkülönböztetünk *egyszerű és összetett dolgokat*. Amazok vagy természet adta tárgyak pl. fák, növények vagy emberi mű által alakítottak, pl. szobor, lisztből sült kenyér, víz és szeszből származott folyadék. Ha pedig egyes dolgokat egészévé egyesítünk a nélkül, hogy természeti létüket elvesztenék, akkor az egész így keletkezett dologot *összetett dolognak* nevezzük pl. hajó, butor. Egyszerű dolog alkatrészeinek külön tulajdonosai nem lehetnek, csak az egész dolog lehet többeknek közös tulajdonában. Ellenben összetett dolog részei lehetnek külön-külön tulajdonban, ha csak külsőleg vannak egybekapcsolva s az rt természeti külön létüket megtartják. Pl. a hajó és a hozzá tartozó árbóc és vitorlák közt, a lakat és kulcsa közt csak külső kapocs létezik, miért is az árbóc és vitorlák, valamint a hajó más és más tulajdonában lehetnek. De ha az összetett dolgok részei az egyesítés által külön létüket (*separatum corpus*) elvesztik, azok addig míg egészévé egyesülve vannak, külön birtoknak és tulajdonnak fargyai nem lehetnek. Így a hajónak deszkái, a háznak födele, ajtói, a hajó és illetve ház tulajdonosán kívül másnak tulajdonában nem lehetnek. Mindazáltal, ha az összetett dolog részei az egyesítés előtt másoknak voltak tulajdonai és az egyesülés által elválasztásuk az egészből lehetetlenné nem vált, az előbbi tulajdonosok volt tulajdonaikat megtartják s ennek alapján a részeknek elválasztását kívánhatják. Olyan összetett dolognál, melynek részei az egyesítés által külön létüket veszítik, megkülönböztetünk olyan részeket, melyeknek egyesülése által azon dolog származik, s ennél fogva ezen részek elenyésznek az egyesülés

által, míg vannak olyan részek, melyek a dolog létrejöveteléhez nem feltétlenül szükségesek s ezek a dologba nem olvadnak. Pl. az ékszernél a gyöngyök és drágakövek, mely nélkül az ékszer előállítható, ellenben a ház, hajó nem létesülhet a természetéhez tartozó anyagszerek nélkül. Ilyen nemű összetett dolgok dologi összességnek (*universitas rerum cohaerentium*) nevezetnek. Ezeknél az egyes részek nem jönnek tekintetbe, ha valamely jogviszonyban mint egész jönnek szóba. Aki eladja házát, eladja vele minden alkotó részét is és nem tarthat semmit sem vissza. Ki a házra zálogjogot nyert, bírja azt annak alkatrészeire is.

Ellenben másképen áll az eset azon részekre nézve, melyek habár valamely dologgal szorosan összekapcsolvák, mégis a dologba nem olvadtak. Ezek ugyan külön birtoknak és külön tulajdonnak tárgyai nem lehetnek, azaz nem lehet eladni az ékszert és a belefoglalt drágakövet külön külön másnak, aki birtokolja az ékszert, az birtokolja a drágakövet is. Az összetett dolog azon részeit, melyek a dologba olvadnak vagy ebbeli természetüket a dolog szétbontása után is megtartják, kiegészítő vagy lényeges (elválaszthatlan) alkatrészeknek nevezzük. De vannak oly elválaszthatlan részek is, melyek nem a dolog fennállása tekintetéből, hanem saját természetüknél fogva a dologtól el nem választhatók. Például a földbe ültetett növény, míg abba gyökeret nem vert, attól elválasztható, egy épület a földtől felbontása nélkül el nem választható. Ingó dolgok is állhatnak más ingó dolgokkal ily kapcsolatban. Tehát nemcsak az összetett, hanem az egyszerű dolgoknak is lehetnek elválaszthatlan részeik. Ezek mindenkor az egésznek osztják jogi természetét s azért külön birtokban és külön tulajdonban nem lehetnek.

11. §. *Fő- és mellékdolgok. Növedék. Gyümölcs.*

A dolgok közül azok, melyek a jogviszonyokban önálló tárgyként jelentkeznek *fődolgoknak*, azok pedig melyek bizonyos jogviszonyoknak csak annyiban képezik tárgyait, amennyiben az ily viszonyokban létező önálló tárgyra vonatkoznak, *mellékdolgoknak* nevezetnek. Az a viszony, melyben a mellékdolog a

földologhoz áll, természeti vagy jogi. A természeti viszonynál fogva a mellékdolog a földolog részévé válik s vele egy egészet képez. Ellenben a jogi viszony csak azt eredményezi, hogy a mellékdolog oly jogi elbánásban részesül, mintha a földolognak része lenne. Az előbb említett mellékdolgot *növedéknek*, az utóbbit *tartozéknak* nevezzük. Az osztr. ált. polg. törvkv (294. §.) a növedéket is a tartozék fogalma alá veszi, mellékdolog alatt pedig a tulajdonképeni tartozékot érti. A mellékdolog, mely úgy a növedéket mint a tartozékot magában foglalja, járuléknak is mondatik. *Növedék* alatt oly testi dolgot értünk tehát, az előadottak szerint, mely más önálló dologgal való természeti összeköttetésnél fogva önállósággal nem bír. Ezen természeti összeköttetés a természet ereje vagy az emberi tevékenység által jön létre, s ehhez képest megkülönböztetünk természeti és mesterséges növedéket. Például a földnek munka nélküli terméke s az áradvány természeti növedékek, másnak tulajdonával egyesített, összekevert dolog pedig mesterséges növedék. Az osztr. polg. törvkv (404 és 420. §.) e két növedéken kívül még a vegyes növedéket is megkülönbözteti, mely akkor fordul elő, ha valamely föld idegen maggal vetetett be, vagy idegen növényekkel ültetett be. Azután az utóbbi természeti növedék, az előbbi pedig mesterséges növedéknek tekintendő. A *természeti növedékre* a természet ereje önmagából fejleszti, pl. a fák, a földnek gyümölcse, az állatok fajzása (osztr. ált. polg. törvkv 405. §) vagy a természet külsőleg csatolja hozzá, mint az áradvány (alluvio) vagy a földrészek elsodrása (avulsio) által (polg. törvkv 411 és 412. §.). A *mesterséges növedék* csak külső egyesítés által létesül. Ily egyesítés által válik pl. az épület a földnek, a téglák, gerendák, ajtók és ablakok a háznak, a fonal a szövetnek növedékévé, minthogy a növedék, a földologgal egy egészet képez, önként következik, hogy azon jogviszony, melyben a földolog áll, annak növedékére is kiterjed. Ha tehát a földolog ingatlan, akkor annak növedéke is az, ki a földolgot bírja, az annak növedékét is bírja, nem bírhatja a házat más és a beleépített téglákat is más valaki. Aki a földolognak tulajdonosa, azé az abban rejlő növedék is. Ha valaki a

födologot elidegeníti, akkor a növedékes mellékdolog is el van idegenítve.

A növedéknek egy nemét képezi a *gyümölcs* (fructus), mely tágabb értelemben mindazt jelenti, mi a dologból magából fejlődik, szűkebb (jogi) értelemben azonban gyümölcs alatt a dolgoknak oly természeti növedékét értjük, melynek az a rendeltetése, hogy a földologtól elválasztassék és önálló egészet képezzen, anélkül, hogy a földolog ezáltal állagában sérelmet szenvedjen. Megkülönböztetünk merőben *természeti gyümölcsöt* (fructus mere naturales), pl. a növények, állatok fajzása és *iparos gyümölcsöt* (fructus industriales), mely mesterségesen hozott létre. Ha a gyümölcs a földologgal még kapcsolatban van, *függő gyümölcsnek* (fructus pendentes), különben *elválasztott gyümölcsnek* (fructus separati), ha pedig azt valaki birtokába is vette, *szedett gyümölcsnek* (fr. percepti) nevezzük. A dolog növedékéhez csak a függő gyümölcs számítható. Miért is, ha a dolog tulajdona másra átruháztatik, ha a hasznélvezési szolgálatban volt jószág a tulajdonosra száll vissza, ha a haszonbérelt telek a tulajdonos kezébe vissza kerül, vagy más haszonbérlőnek adatik, ha a telket a tulajdonos visszaperli; a dologgal a függő gyümölcs is az új illetve előbbi birtokosra megy át (ált. osztr. polg. törvkv 519 és 1050. §.). Ha a gyümölcs a földologtól elválasztatott, megszűnik ugyan annak növedéke lenni, de akkor is néha a földologgal jár. Például a rosszhiszemű birtokos köteles az általa birtokolt idegen dologból nyert hasznokat, ezek közt a még meglevő szedett gyümölcsöt is visszaadni, ellenesetben azt pótolni. Az eddig tárgyalt gyümölcsöt természetes gyümölcsnek nevezzük, de a gyümölcs fogalma oly hasznokra is ki van terjesztve, melyek a testi dolgokból nem növedékképen származnak, hanem azokból eredő hasznokat képeznek. Ez okból az ilyen gyümölcsöt, jogi gyümölcsnek (fructus civiles) helyesebben haszonvételnak nevezzük. Ide sorolhatók a különféle bérek, haszonbérek, kamatok.

12. §. *A mellékdolog mint tartozék.*

A *tartozék* alatt oly mellékdolgot értünk, mely más testi tárgyhoz mint földologhoz tartozván, rendszerint ennek jogi viszonyait osztja, de anélkül, hogy ezáltal önállóságát elvesztené s ennek alkatrészévé válnék. Rendeltetése az, hogy a földolognak szolgáljon, annak célszerűbb használatát eszközölje. A földologtól elválasztható, de míg a földologgal viszonyban áll, addig ugyanazon jogi elbánás alá esik mint a földolog. Így a villámhárító, az ablakredők a háznak tartozékai. A tartozék mindig földolgot tételez fel, melynek szolgál, ha tehát valamely dolog egy másik dologgal bizonyos célra közösen szolgál pl. a kés és villa, nyereg és kantár, akkor egyik sem tartozéka a másiknak. Az ausztr. ált. polg. törvkv a tartozéknak nem helyes fogalmát adja, a 294. §-ban, azt mondván, hogy „tartozék alatt az értendő, ami valamely dologgal állandó kapcsolatba tételik“, mely értelmezés szerint a dolog részei is a tartozék sorába esnének, amint hogy e §. és a következők csakugyan a növedéket és más részeket is ahhoz számítják. Ahhoz, hogy valamely dolog más dolog tartozékának mondhassék, szükséges, hogy az mint mellékdolog jelentkezék s azon más dolognak hasznára vagy célszerűbb és kényelmesebb használhatására szolgáljon. Ezen kellékekhez képest határozandó meg, mely dolgokat kell más dolgok tartozékának tekinteni. Lehetnek úgy az ingó, mint az ingatlan dolgoknak tartozékai; az ingatlan dolognak tartozéka lehet ismét ingó vagy ingatlan dolog. Nevezetesen mezei teleknek lehet más telek tartozéka, mely gazdasági céljaira szolgál pl. a szőlőhöz tartozó gyümölcsös, vagy ingó dolog pl. szőlőkaró; az ausztr. ált. jog szerint (296. §.) a jószág felszerelés (instrumentum fundi) is, melyhez minden marha, szerszám, eszköz, gabna, takarmány és egyéb készletek tartoznak, melyek a gazdaság rendes folytatásához szükségesek. A háznak ingatlan tartozékai a házi kert, udvar, kút, istálló és egyéb melléképületek; ingó tartozékai pedig a kapú, ajtók, kulcsok és az osztr. jog szerint (297. §.) a házfelszerelés is, pl. létrák, tűzoltószerek stb. efféle. Az osztr. ált. polg.

törvkv 297. §-a szerint mindaz, ami a földbe vagy falhoz van megerősítve az épület tartozékának tartandó. Ez a meghatározás azonban nem meríti ki a tartozék szabatos fogalmát; mert e szerint pl. a tükör is tartozék volna, mivel a falhoz van erősítve. Helyesebben a 294. §-al kapcsolatban úgy értelmezendő, hogy a földbe vagy falhoz megerősített dolgok csak akkor tartandók az épület tartozékának, ha ennek állandó használatára vannak rendelve. Az ingó dolognak is lehet más ingó dolog tartozéka pl. a szekrényhez tartozó kulcs, a képnek rájája, a kardnak hüvelye.

13. §. *A dolgok összessége (összdolog).*

Az egyes dolgok néha dacára annak, hogy másokkal phisikailag egyesítve nincsenek, s így magukban véve önállók, egymással oly külső kapcsolatba jönnek, hogy közös nevet viselnek s jogilag egy egésznek vétetnek. Az ilyen dolgokat *dolgok összességének (universitas rerum)*, *(összdolognak)* nevezzük. Több dolognak olyan kapcsolata, hogy azokat bizonyos jogviszonyokban egy egésznek tekintjük, nem a törvényen alapszik, hanem a gyakorlati élet szüleménye. Így fogja ezt fel az osztr. ált. polg. törv. 302. §-a is. Ezen kapcsolat által az egyesített önálló dolgok egy egészszé válnak, mely az marad, habár az egyesített dolgok idővel változnak is vagy az eredetiek helyébe mások jönnek. P. o. a juhnyáj, nyáj marad, ha a juhok változnak is, a könyvtár az marad, ha a könyvek szaporodnak vagy apadnak is. Az összdolgot alkotó egyes testi dolgok képezik a jogviszonyoknak tárgyait, úgy hogy még oly jogviszonyokban is, melyekben az összdolog hatályosnak mutatkozik, közvetve annak egyéni darabjai azok, melyekre a jogviszony vonatkozik. Az összdolog egyes darabjait egyenkint is át lehet adni, pl. egy juhnyájhoz tartozó egyes juhokat, de az ausztr. ált. polg. törvk. 427. §-a szerint az egyes darabok összesen mint összdolog, pl. az egész nyáj jelképesen átadható. Az ilyen jelképes átadás, tehát az összdolog oly tény, mely által egyes darabjai azon jogviszonyba lépnek, melynek keletkezésére az átadás szükséges. Az összdolognak jelképes átadása által minden egyes darab átadottnak tekintetik. Ennek

jogi következése az, hogy amennyiben az egyes daraboknak történt átadása p. o. a birtok-, tulajdon-, zálog- vagy haszonélvezési szolgalmi jog megalapítása végett jön kérdésbe, — az megtörténtnek veendő ha bizonyítva van, hogy azok össz-dologként jelképesen átadva lettek. Az össz-dolog iránti jogviszonyok, annak egyes darabjaira nézve csak annyiban érvényesek, mennyiben azok ezekre nézve is jogosan megállhatnak, pl. valaki egy össz-dolgót végrendeletileg hagyományoz, és abban egy idegen dolog is van, mely sem az örökhagyónak, sem az örökösnek vagy hagyományosnak nem sajátja, erre nézve a hagyományozás érvénytelen (ausztr. polg. törv. 662. §.). Az össz-dolognak jelképes átadása nem az összességre, hanem a dolgokra egyénenként vonatkozik, így ha a jelképesen átadott össz-dologba idegen dolgok vegyültek, ezeknek tulajdona az átvevőre nem megy át, jöllehet a többi daraboknak tulajdonát megszerzi. Ha valaki össz-dolgót, pl. nyáját hagyományoz valakinek, ez alatt azon egyes darabokat értjük, melyek halála idejében a nyáját alkották vagy abból fennmaradtak. Különbséget kell még tennünk az össz-dolog és a nem szerint meghatározott dolog (genera rerum) közt, pl. 10 darab erdélyi tehén, 100 darab spanyol birka. Ez esetben az egyes darabok egy jogi egészet, mint az össz-dolognál, nem képeznek.

IV. FEJEZET.

A jogokról.

14. §. *A jog fogalma, jellege, tárgya, hatályának köre, feloszthatása.*

A jogosítvány vagyis alanyi értelemben vett jog alatt értjük azon hatalmat, mellyel bennünket a tárgyilag vett jog szabályai felruháznak. Ide tartozik nemcsak a dolgok feletti hatalmunk, hanem szabadságunk is másoktól követelni, hogy részünkre valamit tegyenek vagy miattunk valamitől tartózkodjanak (valamiről lemondjanak). A lemondás a jogosítványnak rendszerinti jellege. A lemondás vagy úgy történik, hogy a jogosult jogával felhagy, anélkül, hogy azt

másra átruházná (tulajdonképeni lemondás), vagy oly módon, hogy azt vagy annak gyakorlatát másnak átengedi. Jogosítványt csak természeti vagy jogi személy bírhat. A jogosítvány oly tartalmú és körű hatalmat ad, melyre a tárgyilag vett jog közelebbről meghatározott jogalapot szolgáltat. Azért a tárgyilag vett joggal ellentétes jogosítvány nem létezhetik, pl. nem létezhetik forgalmon kívüli dolgokra (osztr. polg. törv. 311. és 356. §.) sem jogilag lehetetlen és erkölcstelen cselekedetre, valamint természet szerint lehetetlen dolgokra (osztr. polg. törv. 878—880. §§.). A jogosítvánnyal viszonylagos a kötelezettség; mert jogosítvány oly hatalom, melynek sajátkörű uralmát mások elismerni s ellene nem cselekedni kötelesek. A kötelezettségnek természetéből s a jogosítványhoz való viszonylagosságából következik, hogy valamint a jogosítványt csak személy bírhatja, úgy a kötelezett szintén csak személy lehet, továbbá hogy valamint a jogosítvány nem létezhetik erkölcstelen, jogilag vagy természetileg lehetetlen dologra, úgy nem létezhetik efféle kötelezettség sem, végre hogy a kötelezettségnek tárgya éppen az és csak annyi, mit és mennyit a viszonyos jogosítvány tartalmaz (polg. törvkv 1412. és 1413. §§.). Ha kivételesen fel van jogosítva a kötelezett a kikötött helyett mást teljesíteni, úgy ez vagylagos kötelezettségi hatalomnak neveztetik. Ezt azonban a jogosult vagylagosan sem követelheti. Ettől különbözik a vagylagos kötelezettség (*obligatio alternativa*), melynek akkor van helye, midőn két vagy több cselekmény közül a kötelezett egyiket teljesíteni tartozik. A választás rendszerint a kötelezettet illeti, de ki lehet kötve a jogosult részére is (polg. törvkv 907. és 1085. §.). Ha a választható darabok elenyésztek, a választásra jogosult fél nincs kötve a szerződéshez.

A jogosítvány tárgyáról tágabb és szűkebb értelemben lehet szó. Tágabb értelemben vett jogosítvány tárgyának mondhatjuk a jogosítvánnyal járó hatalomnak megfelelő mások kötelezettségét, mely vagy általános, ha mindenkit köt, vagy különös, ha azzal csak bizonyos jogalany tartozik. Szűkebb értelemben vett jogosítvány tárgyának nevezzük azon testi dolgokat, amelyekre a jogosítvány mint dologi vagy személyes jog irányozva van. A jogokat általában

igenlegesekre és nemlegesekre osztjuk (jus affirmativum és negativum), osztjuk; igenlegesek alatt azokat értjük, melyek szerint a jogosított bizonyos tényre van felhatalmazva, míg a nemlegesek alatt azokat, mely szerint a jogosútnak joga van valamit nem tenni, amit különben megtennie kellene. Tekintve a joghatálya körét, az lehet olyan, mely mindenki irányában és lehet olyan, mely csak bizonyos személyek irányában érvényesíthető. Amazokat általános, ezeket viszonylagos hatású jogoknak nevezzük. P. o. az atyának joga gyermekét bárkitől visszakövetelni, a tulajdonosnak joga tulajdonát mindenkitől visszakövetelhetni, míg a hitelező joga csak adósa ellen érvényes. Ha a jogot többen csak közösen gyakorolhatják s részek szerint annak teljes élvezete nem lehetséges, — az ilyen jogot megoszthatatlannak, — ha pedig a jogot minden részestárs rész szerint, de teljesen gyakorolhatja, akkor az ilyen jogot megoszthatónak mondunk. Így pl. a tulajdonjog megosztható, mert a résztulajdonos az állag eszményi részét önállóan használja, birtokolhatja, eladhatja, elzálogosíthatja stb., ellenben a használati szolgálat megoszthatlan, mivel ezt ugyanazon időben vagy részben más nem gyakorolhatja. Megoszthatók azon jogok, melyeknek tartalmát képező jogok megoszthatók, míg megoszthatatlanok azok, melyeknek tartalmát képező jogok megoszthatatlanok. Az úgynevezett személyi és családi jogok egyáltalán meg nem oszthatók. Megoszthatók a tulajdoni jog, a haszonélvezeti jog (polg. törv. 509. §.), a zálogjog és kötelmi jog. Ellenben meg nem oszthatók a telki szolgalmak, a személyes szolgalmak a haszonélvezeti jogot kivéve és örökségi jog.

15. §. *A jogok főnemei. — Személyi és vagyoni jogok. — A dologi jogok különösen.*

Az előbbi szakaszban tárgyaltuk a jogok természetét, mely leginkább azok tartalmában és hatályában nyilvánul. A jogok tartalma és hatálya annyiban ugyanazon természetű, hogy a hatalom, melyet nyújtanak, a jogosultat közvetlenül illeti, azaz a tulajdon, a zálog és szolgálat oly jogok, melyek gyakorolhatók

anélkül, hogy ahoz valakinek ténye volna szükséges s ez okból *dologi jogoknak* neveztetnek. Ezekkel szemben *személyi jogok* csak úgy gondolhatók, ha létezik valamely kötelezett személy, ki azon tette (szolgáltatásra), melyre a jogosult joga vonatkozik, köteles. Pl. valamely megvett dolgot a vevőnek csak az eladó vagy ennek örököse köteles átadni, a kölcsönt csak a kölcsönvevőtől vagy örököstől lehet követelni, kártérítést csak az tartozik fizetni, ki a kárt okozta. Az osztr. ált. polg. jog a jogokat személyi és vagyoni jogokra osztja. A *személyjogok* (törvkv 15. §.) azok, melyek részint személyes tulajdonságokra és viszonyokra vonatkoznak, részint a családi viszonyon alapulnak. A személyjogok ismét feloszlanak abszolút és viszonylagos jogokra. Az *abszolút személyjogok* közé az ált. polg. törvkv felsorolja 1. a személyesség jelleméből szakadó vagyis velünk született jogokat (16—20. §.); 2. az életkor vagy hiányzó észhasználat minőségéből való személyjogokat (21—23. §.); 3. a távollét viszonyából (24—25. §.); 4. az erkölcsi személyi viszonyból (26—27. §.); 5. az állampolgári viszonyból és 6. a vallási viszonyból fakadó személyjogokat.

Az alanyi értelemben vett *vagyonjogok* alatt értjük a tulajdonképeni jogokat, minthogy konkrét jogviszonyok a vagyonnak tárgyai felett támadnak. E szerint a vagyonjognak több neme van, melyeknek egyikét a dologi jog képezi.

A *dologi (dologhavi) jog* oly jogosítvány, melynél fogva valamely dolog vagy egészen vagy bizonyos tekintetben egy bizonyos személy vagyonjogi hatalmának közvetlenül van alávetve. A dologi jog abszolút hatású, minthogy mindenki ellen érvényesíthető. De a jogok dologi természete és azok abszolút hatása (általánossága) nem azonos fogalmak, mert vannak oly abszolút hatású jogok is, melyek nem dologiak. Így pl. az apának joga, hogy atyai hatalmában senki se háborgassa, abszolút hatású az az általános, de azért nem dologi jog. Az eladónak szerződésileg biztosított elővásárlási joga magában véve személyes jog, de ha ingatlan eladásánál köttetik ki és a nyilvánkönyvbe beiktattatik, abszolút hatásúvá válik, mely az ingatlan bármely birtokosa ellen is érvényesíthető (törvkv 1073. §.), épen így haszonbéri szerződésből folyó

jog szintén személyes jog, de ha a szerződés a nyilvánkönyvbe iktattatik, abszolút hatásúvá válik (1095. §.). S megfordítva vannak dologi jogok, melyek bizonyos körülmények közt nem abszolút hatásúak, azaz nem mindenki ellen érvényesíthetők, pl. ha valaki az általa tulajdoni keresettel perelt ingatlan tulajdonának szerzését elégségesen bizonyítani nem képes ugyan, de az érvényes címet és szerzési módot kimutatni tudja, ennek alapján vélelmezett tulajdonát csak oly birtokos irányában érvényesítheti, ki vagy épen semmi vagy csak gyengébb címet bír kimutatni (polg. törvkv 372 és 373. §.). Hasonlóképen tulajdoni keresetnek nincs helye valamely ingó dolog jóhiszemű birtokosa ellen (367. §.).

Minden dologi jognak tárgya valamely testi dolog, e jogok csak tartalmukra nézve különböznek egymástól, nem azon jogosítványokra nézve, melyekkel a jogosult a dolog felett bír. Az ausztr. ált. polg. törvkv szerint öt dologi jog van, u. m. a birtok, tulajdon, szolgalm, zálog- és örökjog. De a *birtok* jognak nem tekinthető, hanem csak tényleges állapotnak, mely jogi következményeket vonhat maga után. A dologi jogok közt legfontosabb a *tulajdon*. Ez oly jog, melynél fogva valamely testi dolog teljesen a mi jogi hatalmunknak van alávetve. A tulajdon alanyi értelemben minden jogok foglalatja, melyekkel csak valaki valamely dolog felett bírhat. De lehetséges, hogy ezen jogok valamelyikét valakinek dolgában egy harmadik bírja, kinek ebbeli jogát dologi jognak idegen dolgon (jus in re sc. aliena) nevezzük. Ezen jog abban különbözik a tulajdonjogtól, hogy ez csak részleges uralmat ad a dolog felett, s így az idegen tulajdon megszorításaként jelentkezik, de épen azért mindig idegen tulajdont tételez fel. Ha az idegen tulajdon valakinek használatára nézve van alávetve, akkor szolgalmi viszony létezik. A szolgalm tehát oly dologi jog, melynél fogva valaki másnak dolgán tágasb vagy szűkebb körű használati joggal bír. Ami úgy értendő, hogy a szolgalmi telek tulajdonosa azt másnak kedvéért szabadon nem használhatja, vagyis használatában van megszorítva. A dologi jogokhoz tartozik a zálogjog is, melynek célja a hitelező biztosítása és melynek tartalmát nem az idegen dolog

feletti használati jog, hanem azon jog képezi, hogy a hitelező ki nem elégítése esetében a követelése biztosítására szolgáló idegen testi dolog tulajdonáról úgy rendelkezhetik, hogy annak törvényszerű eladását eszközölheti.

Az osztr. polg. törvkv (308. §.) a dologi (dologbani) jogokhoz számítja az örökösödési jogot is, azt azon kirekesztő jognak mondja, mely szerint valakinek egész hagyatéka vagy annak az egészre vonatkozólag meghatározott része (pl. fele, harmada) birtokba vehető (532. §.). Ezáltal azonban az örökjog nem lényé s tartalma, hanem hatálya szerint értelmeztetik, miért is az örökjognak ilyféle értelmezése nem állhat meg. Az örökjog alatt helyesen azon jogot kell értenünk, melynél fogva az örökös az örökhagyót vagyoni jogi személyiségében képviseli.

16. §. *Személyes jogok. Személyhez és dologhoz kötött jogok.*

A dologi jogoknál a jogosított a dologhoz közvetlen viszonyban áll és csak közvetve a személyhez. Vannak azonban vagyoni jogok, melyeknél a jogosított valamely személyhez közvetlenül bizonyos jogi viszonyban áll, minélfogva ez neki valamit tenni vagy nem tenni köteles. Ezen jogot, mely szerint bizonyos személytől valaminek szolgáltatását követelhetni, ami vagyoni jelentőséggel bír, *követelési jognak* és ellentétben a dologi joghoz *személyes jognak* nevezzük. A jogosítottat tágabb értelemben *hitelezőnek*, a kötelezettet pedig *adósnek* hívják. Ezen jogi köteléket, mely a hitelezőt és az adóst összefűzi *kötelemnek*, s eszerint a követelési jogot *kötelmi jognak* nevezzük. A személyes jog rendszerint csak relatív hatású, azaz csak a lekötöztetett személy irányában érvényes. Lehet azonban kivételesen valamely személyes jognak abszolút hatást is adni, minélfogva a kötelezési tény általában mindenkire kiterjed, ki a szóban forgó kötelmi viszonyba lép. Ezen személyes jog ugyan mindenki irányában hatályos, s ezáltal olyanná válik, mint rendszerint a dologi jog, anélkül azonban, hogy az azzá válnék, mint ezt az osztr. polg. törvkv 1070., 1073. és 1079. §-aiban fenforgó esetek is mutatják.

A *földteher* alatt értünk minden terhet, mellyel valamely ingatlan dolognak birtokosa tartozik, pl. a jelzálog, a szolgalmak és a tulajdonnak törvényes megszorításai. Ettől különbözik a *szoros értelemben vett földteher*, melynek lényege abban áll, hogy valamely szolgáltatás a teleknek birtokával teherként akképen van összekapcsolva, hogy annak időszerinti birtokosa azon szolgáltatásra köteles. Ezen szolgáltatás állhat pénz- vagy terményben, vagy munkateljesítésben. A családi jogban némely évenkénti szolgáltatás szintén a földteherhez számítható. Ilyen az özvegyi tartás, élelmezés. A *földteher dologi és személyes jelleggel bír*. A dologi elem abban áll, hogy a teher mint egész, a földön fekszik, mintegy ahhoz tapadt; a személyes vagyis kötelmi elem pedig abban nyilvánul, hogy a földnek mindenkori birtokosa bizonyos szolgáltatásokra időnkint köteles, tehát a jogosított az első esetben a földhöz mint lekötöztetett tárgyhöz, a második esetben a személyhez tartja magát. A földteher mint egész a földnek magának terhe, mely minden birtokosára átmegy és nem enyészik el bírői árverés folytán sem (törvkv 443. §.). Az időnkénti egyes szolgáltatások nem a földnek magának képezik terhet, hanem a mindenkori birtokosnak személyes kötelmét. Azért a birtokosnak jogutódja azokért nem felelős, kivéve ha annak örököse vagy a szolgáltatás jelzálogilag biztosítva van.

Megkülönböztetünk személyhez és dologhoz kötött jogokat. *Személyhez kötött jogoknak* azokat nevezzük, melyeket más személyre átruházni nem lehet s melyek a jogosítottnak halálával örököseire át nem mennek (*jura personalissima*). Ide tartoznak az u. n. személyes állapotokat illető jogok, pl. a férjet, atyát, fiút illető jogok, továbbá némely vagyoni jogok, melyek egy bizonyos személy szükségletei fedezésére vagy érdekeire vonatkoznak, idetartoznak a személyes szolgalmak (törvkv 529. §.), az élelmezési jog (polg. törv. 1818. §.), életjáradékok (polg. törvkv 1284. és 1285. §§.), visszavásárlási és elővásárlási jog (törvkv 1070. és 1074. §§.), vagy melyeknél bizonyos személy egyéni minőségére volt tekintet, pl. a társasági szerződésnél (polg. törv. 1206. §.). A *dologhoz kötött jogok* alatt azokat értjük, melyek valamely ingatlan dologhoz úgy vannak kap-

csolva, hogy a dolog időszerinti tulajdonosa ezen jogokat gyakorolhatja. Ezek lehetnek államjogiak, mint a kegyúri jog, vagy magánjogiak, mint pl. szolgalmi jogok, halászati, vadászati jog. A dologhoz kötött jogok alanya nem a dolog, hanem a személy, mely amannak időszerinti tulajdonosa. Akié a dolog, az nemcsak az ahhoz kötött jogot gyakorolhatja, hanem afölött szabadon rendelkezhetik és pl. valamely telki szolgálommal felhagyhat. A dologhoz kötött jogok, minthogy annak jogi minőségét képezik, önként következnek, hogy azzal együtt járnak s azért mindazon viszonyokban részesülnek, melyekbe a dolog maga jön. Ha a dolog eladatik, el van adva vele az ahhoz kötött jog is. A dologhoz kötött jogot a tulajdonos attól tetszése szerint el nem választhatja, azért pl. a telki szolgálomért egy telektől a másikkra átvinni nem lehet. Ha valamely dolog, melyhez valamely jog van kötve, elenyészik, akkor ez utóbbi is elenyészik (ált. polg. törv. 525. §.), ha az megint helyreáll, akkor a hozzá kötött jog is feléled, pl. az összeomlott ház újra felépül. Ha a dologhoz kötött jog dologi jogban áll, pl. szolgálomban, akkor elenyészik az az uralgó dolognak s a neki szolgálónak egyesítése által, mint-hogy senki a maga kötelezettje nem lehet.

17. §. Önálló- (fő) jog és mellékjogok.

Önálló vagy főjog azon jog, mely függetlenül más jogtól létezhetik; mellékjog pedig az, mely csak más jogra (főjogra) való vonatkozással gondolható. A *mellékjogok* nemcsak olyanok, melyek a főjoggal ugyanazonosak, pl. a kamatokhoz és a tőkéhez való jog. hanem oly jogok is, melyek a főjog természetétől lényegesen különböznek, így a követelési jog, mely magában véve személyes jog, biztosítható a dologi jogok sorába tartozó zálogjoggal. Így megtörténhetik, hogy a főjog mint természetes kötelem (naturalis obligatio) nem peresíthető be és mégis biztosítható kezesség vagy zálogjog által, pl. valaki szóbeli ajándékozási ígéretért kezességet vállal magára, ez esetben az ajándékozást ígérő nem peresíthető be, de a kezes igen (polg. törv. 943. §.). A mellékjog csak a főjogra vonatkozással állhat meg, ezért a jogosított a mellék-

jogot a főjogtól el nem választhatja és más joghoz nem kapcsolhatja. A mellékjog átmegy arra, aki a főjogot megszerzi, ha a jogosítottnak személyéhez kötve nincs. A zálogjog és kezesség átmegy arra, aki a követelést megszerezte (polg. törv. 1358., 1423. §§.). A mellékjog megszűnik, ha a főjog elenyészett, pl. a kamatokhoz való jog megszűnik, ha a tőkéhez való jog megszűnt (polg. törv. 1378. és 1425. §§.). Ellenben a főjog megállhat, s a mellékjog megszűnhet, pl. a zálogjog a dolognak, mely zálogjogilag le volt kötve, elenyészésével megszűnhet (polg. törv. 467. és 468. §§.), úgy a kezesség és a kamatfizetési kötelezettség felmentés által megszűnhetik (törvkv. 1363. §.). Hasonlóképpen megszűnhet a mellékjog is, ha elévült (polg. törv. 1480. §.). A mellékjog rendszerint külön keresettel is érvényesíthető, ha a főjog iránti kereset elenyészett, akkor a mellékjog iránti kereset is megszűnik.

18. §. *A jogok gyakorlása, találkozása és összeütközése.*

Valamely jognak gyakorlása abban áll, hogy valaki az abban foglalt jogosítványokat tényleg használatba veszi. Minthogy tehát a jognak gyakorlata a ténylegességen alapszik, azt az is gyakorolhatja, aki azt valóságban nem bírja, pl. a tolvaj ténylegesen gyakorolja az ellopott dologon a tulajdoni jogot. A jogosított a jogban rejlő jogosítványokat tetszése szerint gyakorolhatja vagy nem, jogának határait ugyan át nem hághatja, de annak határain belül jogával teljesen élhet és jogosítva van a jogának gyakorlására szükséges eszközök használatára is (polg. törvkv. 496. és 497. §§.). A jogok gyakorlása közben néha egy vagy több személyben több jog összejön, néha pedig a jog és kötelezettség egy vagy több személyben találkozik. Ezt jogok találkozásának mondjuk, ámbár az utóbbi esetben a jog kötelezettséggel jön össze. Szükséges azonban, hogy a több különböző jognak alanya mindezen jogok gyakorlására képes legyen pld. az asszony nem gyakorolhat atyai hatalmat, vagy egy percben nem lehet valaki bíró és tanú vagy fél. Ha több jog több személyben összefoly, akkor mindegyik csak úgy érvényesítheti a maga jogát, ha ez termé-

szeténél fogva lehetséges és a kötelezett minden jogosítottat kielégíteni képes pl. egy földön többen is bírhatnak ösvény szolgálommal. Ha a jog a megfelelő kötelezettséggel egy személyben találkozik és mindkettő külön alanyt feltételez, akkor a jog elenyészik *egyesülés* (confusio) által (polg. törvénykönyv 1445. §.) pl. elenyészik a telki szolgálom, ha a jogosított a szolgáló telket tulajdonnak megszerzi, a hitelező joga, ha adósának örököse lesz. Midőn több jognak gyakorlása egészen vagy részben kizárja egymást, akkor *jogok összeütközéséről* beszélünk. Ily esetben azt kell kutatnunk vajjon valamelyik jog nem erősebb a többinél és ennek elsőbbség adandó. Így a régibb szolgálom erősebb mint a későbbi (polg. törv. 486. §.) a régibb zálogjog erősebb a később szerzettnél. Ha az összeütköző jogok a törvény vagy szokásjog szerint egymásközt elsőbbséggel nem bírnak, akkor a jogosítottak jogukat akkép érvényesíthetik, amint ezt tényleg bírják.

V. FEJEZET.

A jogviszonyok keletkezése- és megszűnéséről.

19. §. *A jogviszonyok keletkezése, megszűnése.*

Jogutód.

Valamely jogviszony akkor keletkezik, illetőleg a jog akkor szereztetik meg, midőn bizonyos személyre nézve azon körülmények állanak be, melyeknek a tételes jog e hatást tulajdonítja pl. valaki mással szerződésre lép. Midőn a jogképző tény a jogosított akarától függetlenül áll be, a jogot önként (ipso jure) szerezzük meg, pl. a hagyományt. Ha a jog önállóan, másnak jogától függetlenül, valakinek személyében támad, *közvetlen jogszerzésnek*, ha pedig a jogosított jogát az előbbi jogosítottól leszármaztatja, akkor *közvetett jogszerzésnek* mondjuk (polg. törv. 314. §.). Pl. Egy még nem létezett tulajdon elsajátítása, vagy nem létezett szolgálom elbirtoklása közvetlen jogszerzések, ha valaki másnak adja át saját dolgát tulajdonúl, az közvetett jogszerzés. Úgy a

közvetlen, mint a közvetett jogszerzés lehet ismét *jogalkotó* vagy *jogátvivő*.

Az osztr. ált. polg. törvénykönyv 380. §-a a *dologi jogoknak két főkéllékét* említi t. i. a *jogcímet* (*titulus aquirendi*) és a *jogszerzést* (*modus aquirendi*). Ezen megkülönböztetést pedig nemcsak a közvetett jogoknál (424. §. 425. §.), hanem a közvetlen jogszerzésnél (381. §.), és épen így a dologi jogoknál (449., 451., 480. és 481. §.) és az örökösödésnél (533. §.) is teszi.

A létrejött jogviszony, illetőleg a *szerzett jog megszűnik*, ha a *jogosított ezt akarja*, pl. a dolgot elidegeníti, vagy a *jogosított akaratával nélkül* pl. ha a tulajdonát képező dolog véletlen eset folytán elenyészik. Midőn a jog csak azon személyekre nézve, — akik közt az fennállott — szűnik meg, *alanyi értelemben megszűntnek* mondjuk, pl. a követelés engedményezése által a jogosított más személy lesz. Ha pedig a jog végképen elenyészik, akkor azt *tárgyi értelemben megszűntnek* mondjuk, pl. az adósság kifizetése által a jog egészen megszűnik.

Jogutód az, aki másnak (jogelődjének) jogába lép, azon viszonynál fogva, mely közte és jogelődje közt létesült. Tehát a jogviszony már létezett, melybe a jogutód belép, ez ugyanaz marad, csak a személyek változnak. Vannak olyan jogviszonyok, melyeknél a jogutódság ki van zárva, ilyenek a családi jogok. Megkülönböztetünk *egyes és egyetemes jogutódokat*. Az egyes jogutód egyes jogviszonyba lép. Ilyenek a dologi jogok, de az osztr. ált. polg. törvénykönyv szerint (1392 és 1394. §.) a kötelmi jogviszonyban is létezhetik egyes jogutód, pl. engedmény vagy adósság elvállalás folytán. Az egyetemes jogutód másnak minden vagyoni viszonyaiba lép, anélkül, hogy erre különös jogcselekmény volna szükséges. Az ausztr. jogban csak egy esete van az egyetemes jogutódságnak t. i. az öröklés. Az örökös az örökhagyónak egyetemes-, a hagyományos pedig csak egyes jogutódja (polg. törvénykönyv 532. és 535. §.)

20. §. *A jogcselekvény. — Akaratképesség. Tévedés. — Erőszak.*

A jogcselekvény oly szabad akaratú cselekmény, melynek jogi következményei vannak. A jogcselekvénynek kellékei: 1. a cselekvőnek akaratképessége, 2. a cselekvőnek akaratelhatározása, 3. az akarat elhatározásnak valamely cselekvés által megvalósítása vagy elmulasztása (akaratnyilvánítás). A *cselekvényt* vagy *igenlegesen* vagy *nemlegesen* lehet véghezvinni tevés vagy mulasztás által. A jogcselekvényeknek egyik fő osztályát képezik a *jogügyletek*, másik osztályát pedig a *tiltott cselekvények*. Akaratképességgel az bír, aki oly cselekvéseket vihet véghez, melyeknek jogi hatályuk van. Az akaratképesség feltételezi a jogképességet, viszont azon okok, melyek a jogképességet megszorítják, az akaratképességre is befolyással vannak. Az akaratképességet nélkülözik a dühöngők, őrültek, kábák, ezek helyett a jogcselekményeket a gondnokuk teljesíti, még világos időközökben (lucidis intervallis) is, továbbá azok, kik muló elmezavarban vannak, milyenek a delirium, holdkórság, teljes részegség (polg. törvénykönyv 566., 1307. §.) és a gyermekkorúak (törvénykönyv 310. és 865. §.) A serdületlen koruaknál az akaratképesség csak részben hiányzik. Ezek a polg. törvénykönyv (246. és 1421. §.) szerint oly cselekményekre képesek, melyek által a sorsuk javulhat, de az ellenkezőkre nem. Tehát ők csak hitelezők, nem pedig adósok is lehetnek. Az akaratelhatározást gyakran akadályozza a *tévedés*, mely a helyes tudásnak hiánya. Jogi tekintetben hasonló ehhez a nem tudás, mely a tudásnak teljes hiánya. A nemtudás és tévedés vagy a jogszabályra vagy a tényre vonatkozik, miért is megkülönböztetünk jog nem tudást és jogi tévedést (ignorantia juris és error juris) és ténybeli nem tudást s ténybeli tévedést (ignorantia, error facti). Ha a tévedés a tévedőnek terhére nem esik — *menthető tévedésnek* (error justus), ha pedig a tévedő vastag mulasztást követett el — *nem menthető tévedésnek* (error non justus, error imputabilis) nevezzük. A jogtévedés rendszerint nem menthető; mert mindenkitől megkívánható, hogy a jogot

ismerje vagy annak ismeretét másoktól megszerezze. Ha ezt nem tette, nem menthető mulasztást követett el. A ténybeli tévedés ellenben rendszerint menthető; mert mások cselekvéseit szorgos utánjárás mellett sem ismerjük fel gyakran kellőleg.

Ha a jogszabály vitás, akkor a tévedőt nem lehet vastag mulasztással vádolni. Néha a ténybeli tévedés vastag mulasztáson alapszik, ami akkor jön elő, ha valaki saját tettét vagy jogviszonyát nem jól ismeri. A nem tudás vagy tévedés rendszerint figyelembe nem jön. Ezen elvből következik, hogy az abszolút kötelező törvény megsértésével létrejött jogcselekvény érvénytelen, ha a cselekvő magát jog- vagy ténybeli tévedéssel mentheti is; (törvkv 601 §.) semmiféle tévedés nem használ annak, ki valamely természetes kötelmet (*obligatio naturalis*) teljesít; vagy annak, aki a jogügyletnél az indító okban tévedett; ezt kimondja az ált. polg. törvkv is az 59., 572. és 901. §§-ban. Kivételesen ily esetekben is a tévedés tekintetbe vétetik az által, hogy az érvénytelen cselekmény tévedés következtében érvényesnek elfogadtatik, vagy megfordítva valamely cselekmény a közbejött tévedés miatt már magában (*ipso jure*) érvénytelenné lesz; (törvkv 156., 158., 1489. §§.) vagy a tévedőnek mód nyújtatik tévedésének káros következményeit magától elhárítani, pl. valaki tévedésből helytelenül vagy többet fizetett, azt visszakívánhatja (törvkv 1431. §.), ha valaki tudtán kívül idegen dolgot szerez meg, az eladótól szavatosságot igényelhet (törvkv 929. §.). Az akaratképeségnek más akadályát képezi az erőszak, mely kétféle lehet, t. i. vagy kizárja egészen az akaratot, vagy csak a választást vagyis az akaratelhatározást a szabadságtól megfosztja. Ez utóbbit lelki erőszaknak nevezzük. Ez esetben az erőszakoltnak módjában van a fenyegetett rosszat magától elhárítani, vagy azt elviselni vagy a kívánt jogcselekvényt megtenni. Ha ez utóbbit választja, akkor a félelem volt akaratelhatározásának indító oka ugyan, de akaratelhatározás mégis létezik, tehát a jogcselekvény önként nem semmis, hanem megsemmisíthető. Az ausztriai jog szerint azonban a lelki kényszer nem zárja ki ugyan az akarat létezését, de a kényszerített akarat mégis semmis. Ez kitűnik az

által. polg. törvénykönyvnek ide vonatkozó rendelkezéseiből (55., 565., 870. és 877. §§.), melyek értelme szerint a bíró belátása határozza meg, vajjon a félelem alapos volt-e vagy sem? de azért a cselekvő az ilyen jogcselekményt kezdettől fogva semmisnek tekintheti. Azt az erőszak, mely az akaratképességet egészen kizárja, (vis absoluta) akkor fordul elő, ha külső kényszer alkalmaztatik valaki ellen, s ily módon kényszeríttetik valamely jogcselekvényre pl. egy váltó aláírására. Ily esetben az akaratelhatározásnak teljes hiánya miatt jogcselekvény sem létezik.

21. §. *A jogügyletek korlátozása feltétel, időhatározás és meghagyás által.*

Ha valamely jogügyletnek hatálya az akaratnyilvánító előtt nem tudott körülménynek beálltáig felfüggesztetik, akkor a jogügyletet feltételezettnek, a körülményt pedig feltételnek mondjuk. Lehetnek a feltételek önként érthetők, természetileg vagy jogilag meg nem történhetők (lehetetlen feltételek), vagy olyanok, melyeknek természetileg vagy jogilag be kell következniök (szükségkép beálló feltételek). Lehet továbbá a feltétel *igenleges*, ha valaki akaratát valamely körülményhez azon esetre kötötte, ha az bekövetkezik, vagy *nemleges*, ha az be nem következik. Ha a feltételül kitűzött körülmény bekövetkezett, vagy bizonyos, hogy már bekövetkezni nem fog, akkor a feltétel teljesült. Mig a feltételül kitűzött körülmény be nem következett, vagy nem bizonyos, be fog-e következni, — a feltétel függőben van. Teljesültnek csak akkor tekinthető a feltétel, ha a körülmény, melyhez a jogügylet kötve volt, akképen teljesítettett, miképen azt a jogügyleti fél akarta (polg. törvk. 699. §.). Ha valamely jogügyletkez természetileg lehetetlen feltétel van felfüggesztőleg kötve pl. legyen a nővérem örökösöm, ha a Duna víze egészen kiapad, akkor a jogügylet mindjárt semmis lesz. Ha a *feltétel jogilag lehetetlen*, pl. legyen örökösöm B., ha fivérét örökbe fogadja, — akkor a jogügylet azonnal semmissé lesz (polg. törvkv 700., 897. és 898. §§.). A lehetetlen feltételektől meg kell különböztetnünk a jogellenes és erkölcstelen cselekedeteket, melyek ugyan nem lehe-

tetlen, de *tiltott feltételek* (*conditiones tarpes*). Az osztr. polg. törvkv nem határozza meg közelebbről, mely feltételek tiltottak, de ezek alatt olyanokat kell érteni, melyek szerint valaki valamely előnyben részesül vagy valamely hátránytól megóvatik, azon esetre, ha jogilag tiltott vagy erkölcstelen tettet követ el, vagy valamely erkölcsileg köteles cselekvényt elmulaszt, pl. valakinek részére hagyományt tesz valaki azon feltétel mellett, ha egy leányt elcsábít. Meg kell továbbá a jogilag lehetetlen feltételektől különböztetni oly feltételt képező cselekvényeket, melyek sem nem jogellenesek, sem nem erkölcstelenek ugyan, de azért nem köthetők ki, mert bizonyos körülmények azt nem engedik meg, pl. valaki mástól magának valamit az esetre adat, vagy leköttet, ha valamely jogellenes vagy erkölcstelen tettet nem követ el, vagy erkölcsi kötelességét teljesíti, vagy ha valaki feltételesen jogosított lesz az esetre, ha vallását megváltoztatja. Ez esetekben is a feltétel magában véve nem lehetetlen, sem jogellenes vagy erkölcstelen, hanem csak a körülményeknél fogva válik tiltottá.

Az *idő* oly mellékhatározás, mely által valamely jogügylet idő tekintetében megszoríttatik. Ez történhetik vagy azáltal hogy a jogügyletnek kezdetét vagy végét naptár szerinti időhöz kötjük, vagy azáltal, hogy ezen időhatárt bizonyos vagy bizonytalan eseményhez való vonatkozással szabjuk meg, pl. valakinek halála vagy lakodalma napjától kezdve. Lehet hogy valamely jogügyletthez felfüggesztő feltétel és egyszersmind időhatározás is — melytől az ügylet kezdetét vegye — van kötve (polg. törvkv 707. §.). Lehet az is, hogy valamely jogügylet valami eseményhez akképen van kötve, hogy ez feltételnek s egyszersmind időhatározásnak is tekinthető, amelytől t. i. a jogügylet kezdetét veszi. Pl. valaki egy hátas lovat ad barátjának azon kikötéssel, hogy ez annak tulajdonává lakodalma napján legyen, — akkor bizonytalan lévén, vajjon megházasodik-e vagy megéli-e lakodalma napját, — ez feltételnek veendő, de egyszersmind időhatározást is tartalmaz, mert meg van határozva az idő, amikor a lónak tulajdonához jut. Azt, vajjon a felek valami esemény által időhatározást vagy feltételt is akartak szabni, minden konkrét esetben meg kell határozni.

Ha a kikötött esemény bekövetkezése bizonyos, csak az idő bizonytalan, akkor kétség esetében az vélelmezendő, hogy a felek az ügylet megkezdésének idejét akarták meghatározni (polg. törvkv 705. §.); ha pedig az esemény bekövetkezése bizonytalan, de az időt, melyben az eseménynek történnie kellene, előre meghatározni lehet (polg. törvkv 704. §.), akkor kétség esetében az vélelmezendő, hogy a felek az időhatározással feltételt is kívántak összekötni. Az időhatározás szolgálhat valamely jogügylet végződésére is. Ezen határidő vagy a naptár szerint vagy valamely jövődő esemény által lehet kifejezve. A végződési határidővel kötött jogügyletek a megszabott idő elérkeztével, a meghatározott esemény beálltával, néha pedig ennek meghiúsultával is erejüket veszítik (polg. törvkv 1449. §.). Különösen a kötelmi jogok a végződési határidőnek beálltával önként (ipso jure) megszűnnek, pl. valaki másnak évi készpénzjövedelmet biztosít élté fogytáig (polg. törvkv 1113. és 1205. §.). Ugyanez áll az idegen dologbani jogokról, (jura in realiena), így a zálogjogról (polg. törvkv 468. §.), a személyes és telki szolgalmakról (polg. törvkv 527. §.), a bizonyos időre nyert örökségről és hagyományról (polg. törvkv 708. §.). Ha az idő, melyben valamely ügyletnek kezdődnie kellene, soha sem következhetik el (dies impossibilis), pl. ha az ügylet kezdete már elmúlt időre van határozva, akkor az ilyen ügylet mint kezdet nélküli, semmisnek tekintendő az osztr. polg. törvkv 706., 897. és 898. §. szerint. Ha pedig az idő, ameddig valamely ügyletnek tartani kellene, vagyis az idő végződési határképen van az ügyletkez kötvé akár naptár szerint, akár valamely esemény által meghatározva, de az soha sem jöhet el, akkor az ilyen ügyletet úgy kell tekinteni, mint amelynek végződése határidőhöz kötvé nincs, azaz időhatározása nem létezik.

Az ausztriai jog szerint (ált. polg. törvkv 706. és 698. §-it egybevetve) ily időhatározás mint lehetetlen feltétel tekintendő (polg. törvkv 898. §.). Ha a jogügylet úgy lett kötvé, hogy az kezdetét akkor vegye, mikor a kötelezett akarja, akkor a kötelezett halálát be kell várni. Ha azonban valaki magát személyes kötelezettség teljesítésére kötelezte és a teljesítési

időt magának tartotta fenn, akkor a bíró a teljesítési időt méltányosság szerint állapítja meg (polg. törvkv 904. §.). Ha a jogügylet végződése a kötelezett akaratához van kötve, akkor az ügylet akkor végződik, mikor a kötelezett azt akarja, de mindenestre halálával.

Jogügyletekhez, melyek által valakinek valami vagyon biztosittatik, adhatók oly határozások is, melyekkel az átvevő köteleztetik, hogy vagy a kapott vagyont bizonyos célra fordítsa vagy más valamit tegyen vagy elmulasszon.

Az ilyen *határozás* csak *mint mellékhatóróság* és csupán ingyenes ügyleteknél (végrendelkezés, aján-dékozás) fordulhat elő és a jogügyletnek szintén kor-látózását képezi. Ezen mellékhatórósást az ált. polg. törvkv *meghagyásnak* nevezi (709. s köv. §§. és a 901. §.). A meghagyás abban különbözik a felfüggesztő feltételtől, hogy ez utóbbi által a jogviszonynak léte-zése függővé tétetik, ez okból az elfogadó csak akkor van kötelezve, ha a feltétel teljesül. Ellenben a meg-hagyásnál a jogviszony létezése azonnal meglevőnek tekintetik és a jogosított tartozik a meghagyást tel-jesíteni. Ha kétséges, hogy valamely határozás fel-tétel vagy meghagyásnak tekintendő-e, az utóbbi vélelmezendő; mert ezáltal a jogviszony létezése kér-déses nem lehet.

22. §. *Semmis és érvényteleníthető jogügyletek. — A jog-ügyletek helybenhagyása. — Akaratnyilatkozás.*

A jogügylet akkor érvényes, midőn az jogilag megáll; midőn pedig jogilag meg nem áll, akkor érvénytelen. Ha az érvénytelenség önként (ipso jure) áll be, a jogügylet *semmisnek*, ha pedig az érdekelt fél azt bizonyos körülménynél fogva érvénytelenítheti, *érvényteleníthető ügyletnek* neveztetik.

A kettő közti különbség abban van, hogy a semmis ügylet magában véve nem is létezik, míg az érvény-teleníthető ügylet jogilag ugyan létezik, de bizonyos személynek joga van azt megsemmisíthetni. Az ügylet akkor semmis, ha csak színlegesen létezik (dum negotium tantum de facto non etiam de jure existit). A *semmiség* vagy *eredeti* vagy *később beállott*. Az

eredeti semmiségnek okai lehetnek vagy valamely általános (abszolút) tiltó törvény, vagy valamely szükséges kelléknek hiánya. Idetartozik különösen: a személynek vagy dolognak bizonyos minősége, pl. tébolyodott köt adásvevési szerződést, forgalmon kívüli dolog eladatik (polg. törvkv 878. §.); az akaratnak létezése, pl. valaki kényszerítettik az ügylet megkötésére; az előírt formaságok megtartása, pl. a végrendelekezésnél; a jogügylet lényeges kellékének létezése, pl. adásvételi szerződésnél a vételár kitüntetése. *Később beálló semmiség* akkor létezik, midőn eredetileg ugyan a jogügylet érvényesen létesült, hanem később valamely körülmény által önként (ipso jure) érvényesen létezni úgy megszűnik, mintha kezdettől fogva semmis lett volna, pl. valamely végrendelet megszűnik utószülőttnek születése által (polg. törvkv 778. §.), valaki végrendeletét megsemmisíti (721. §.).

A jogügylet akkor hagyatik helyben, midőn a kötelezett később járul ahhoz. Ha valamely ügylethez egy harmadik személynek beleegyezése szükséges, s ez később ahhoz beleegyezését adja, pl. a gyámolt által a gyám beleegyezése nélkül kötött szerződés, ha ez később azt helybenhagyja, akkor a jogosítottnak joga nemcsak ettől fogva, hanem a jogügylet megkötésétől kezdődik. Ugyanez áll, ha valaki megbízás nélkül a mi nevünkben, vagy a maga nevében ugyan, de a mi érdekünkben köt mással valami ügyletet, s azt mi később kifejezetten vagy hallgatólág jóváhagyjuk: akkor az reánk nézve oly joghatályú, mintha a mi meghagyásunkból jött volna létre s ez valóságos helybenhagyás lesz.

Az akarat benső létezésének külső kifejezése *akaratnyilatkozásnak* neveztetik. Ez vagy világosan vagy hallgatag történhetik. *Világos az akaratnyilatkozás*, midőn valakinek oly tényei vannak, melyeknek célja a kérdéses akaratot kifejezni. Idetartoznak a szó- és írásbeli nyilatkozatok és más jelek (polg. törvkv 863. §.). *Hallgatólágos az akaratnyilatkozás*, midőn valakinek oly tényei vannak, melyeknek ugyan nem célja a kérdéses akaratot kifejezni, melyekből azonban közvetve lehet a kérdéses akaratot következtetni. Az ausztr. polg. törvkv 721. §-ban említett esetek ilyen hallgatólágos akaratnyilatkozatot tartalmaznak. Ha

valamely tényből nem szükségképen lehet a kérdéses akaratot következtetni, hanem az különféle szándékkal történhetett, akkor annak, ki a ténynek csak bizonyos értelmet kíván tulajdonítani, azt be is kell bizonyítani. Így az adóslevélnek a hitelező által az adós részére történt átadása jelentheti a tartozás törlesztését (polg. törvkv 1428. §.), vagy a tartozás elengedését vagy az adóslevélnek lemásolás végett történt kiszolgáltatását. Némelykor a törvény azáltal segít, hogy valamely tényből egy bizonyos szándékot maga következtet, azaz vélelmeket állít fel. Így például a polg. törvkv 724. és 725. §. némely tényekből a hagyomány visszavonását következtetik, valamint a zálognak visszaszolgáltatásából a törvény a zálogjognak elengedését következteti (polg. törvkv 467. §.). Minthogy azonban ez csak jogi vélelem (*praesumptio juris*), az megszűnik, ha az, ki ellen ily vélelem felhóztatik, bebizonyítja, hogy a kérdéses tényt nem a törvény által vélelmezett szándékkal tette. Eszerint lehet bizonyítani, hogy az örökhagyónak a polg. törvkv 724. §. eseteiben sem volt szándéka a hagyományt visszavonni, úgy lehet bizonyítani, hogy ki valamely zálogot visszaadott fentartás nélkül, nem volt szándéka a zálogjogról lemondani (polg. törvkv 467. §.). Az ilyen tényeknek bizonyos értelmét *óvás* vagy *ellentmondás* által ki lehet zárni, sőt ez néha szükséges is, ha ki akarjuk kerülni, hogy az ilyennemű tényeknek a törvény által tulajdonított értelem adassék, azaz a jogi vélelem alkalmaztassék. Ennélfogva szükséges, hogy a záloghitelező zálogjogát fentartsa; szükséges, hogy a szülők, ha nem kívánják, hogy az, amit gyermekeiknek élőkben adtak, ajándéknak tekintessék, végrendeletben vagy másképen kinyilatkoztassák, hogy annak visszatérítését maguknak fentartják, vagy hogy az gyermekeik örökrészébe beszámíttassék (polg. törvkv 791. §.). Tehát az eféle jog fentartásának vagy az erre vonatkozó ellenmondás elmulasztása folytán a jogi vélelem megdönthetlenné válik (*praesumptio juris et de jure*). Kérdés, hogy a hallgatás által is lehet-e beleegyezést nyilvánítani. Rendszerint a hallgatás által oly kevésbé egyezünk valamibe, mint azt nem utasítjuk vissza. Kivételesen azonban a hallgatás beleegyezésnek vehető, midőn t. i. a körülmények

arra mutatnak, hogy az ellenmondásnak elmulasztásából más értelmet kivenni nem lehet, sőt vannak esetek, melyekben a törvény a hallgatásból a beleegyezésnek vélelmét következteti, pl. midőn a bérleti szerződés hallgatag megújztatik (polg. törvkv 1114. §.)

23. §. *A jogügyletek formái. — Nyilatkozatnak az akarattal meg nem egyezése. — Tévedés — Képviselet.*

A *jogügylet formája* alatt értjük azon módot, mely által a jogügyletet megalapító valamely akarat nyilvánul. Rendszerint a feleknek szabadságukban áll a jogügyleti akaratot bármely formában nyilvánítani. Kivételesen azonban majd a törvény, majd a magánakarat határozza meg azon formát, melyben az akaratnak nyilvánulnia kell, hogy a jogügylet kötelező legyen. Midőn a törvény valamely jogügyletre nézve bizonyos formát megkíván, akkor, ha e forma lényegében (polg. törvkv 434., 435., 1178. és 1249. §.) meg nem tartatott, a jogügylet maga megsemmisül (polg. törvkv 1178. §.). Némely esetben a jogügyletnek alakszerűség csak azért kívánatos, mivel az különben sikerrel nem perelhető. Például csupán szóbeli valóságos átadás nélkül kötött ajándékozási szerződésből az ajándékozott kereseti jogot nem nyer, mert ehhez írásbeli okmány kell (polg. törvkv 943. §.). A *forma*, melyet a törvény bizonyos jogügyletek érvényességéhez megkíván, *különféle*. Legfontosabb ezek közt az *írásbeliség* (polg. törvkv 434., 943., 956., 1178., 1249. és 1391. §.), bizonyos *tanúknak alkalmazása* (polg. törvkv 647. és 1249. §.) és *bíróság előtti nyilatkozatok* (polg. törvkv 569. §.). Ha a felek határozták meg a jogügylet alakszerűségét, pl. hogy a jogügylet írásban, közjegyző előtt, vagy tanuk jelenlétében köttessék meg: akkor az ügylet érvényessége a felek megállapodása szerint veendő (polg. törvkv 884. §.).

Megtörténhetik, hogy a nyilatkozat nem egyezik meg az akarattal. Ez előfordulhat vagy nyíltan vagy a valódi szándéknak elhallgatásával. Nyíltan akkor nem egyezik meg a nyilatkozat az akarattal, midőn már a nyilatkozatból látszik, hogy a valódi szándékot nem fejezi ki, pl. ha valaki szavak vagy jelek által szán-

dékát csak tréfából nyilvánítja, vagy példaképen fejezi ki (polg. törvkv 565. és 869. §.). A valódi akaratot pedig elhallgatjuk, midőn azt csak *színlegesen fejezzük ki* (simulatio). Ez esetben a jogügylet a beleegyezés valósága szerint ítélandó meg (polg. törvkv 916. §.). *Akkor is színleges a jogügylet*, ha általa más jogügyletet nem szándékoztak a felek kötni, vagy a jogügylet anyagi vagy formai szempontból érvénytelen, csak hogy ez utóbbi esetben a jogügylet nem létezőnek tekintendő. Színleges akkor is az ügylet, ha azt más egyének kötötték a jogügyletbe lépni akaró valódi egyének elhallgatásával; ez esetben az ügylet ezek közt létesül, de nem amazok közt.

Ha valamely jogügyletben az akarat hiányzott, akkor *a tévedés* kizárja a kérdéses jogügyletbe szükséges akaratot. Ennek természetes következménye az, hogy az ilyen *jogügylet önmagától (ipso jure) semmis*, de ez esetben a jogügylet nem azért semmis, mert a cselekvő tévedett, hanem azért, mert nem akart. Például egy lóról adásvevési szerződést kötöttek, de mind a két fél más lóra gondolt, akkor a szerződés nem létesülhetett, mert a tárgy iránt való tévedés megakadályozta, a két akaratnak egyesülhetését. A jogügylet lényeges tévedés miatt általában *semmis* (polg. törvkv 570. §.). Az osztr. jog különbséget tesz, vajjon a tévedést a másik félnek vagy egy harmadiknak hamis előadása okozta-e; s az előbbi esetben az ügylet *viszonylagosan* (t. i. a megtévesztettnek javára) *semmis* (polg. törvkv 871. és 877. §.), az utóbbi esetben azonban, valamint akkor is, ha a szerződő fél a tévedésnek maga az oka, kivéve ha a másik fél a tévedést észrevehette (polg. törv. 875. és 876. §.) az ügylet érvényes, holott ez esetben is az ügylet érvényességéhez szükséges akarat hiányzott.

A feleken kívül mások is befolyhatnak valamely jogügyletnél olyképen, hogy habár az általuk keletkezik, mégis nem őket, hanem más egyéneket illetnek. Ez történhetik *természetes módon* vagy *jogilag*. Természetes módon akkor folynak be más egyének mások ügyeibe, midőn ezek akarnak, azok pedig csak az akaratot nyilvánítják. Ezek tehát csak mások eszközei, míg a felek a jogügyletnek valódi alanyai. Jogilag befoly valaki másnak ügyébe, midőn jogi cse-

lekményt visz véghez és pedig személye mellett vagy helyette. Midőn valaki a jogi cselekményt más helyett teljesíti, akkor ezt a viszonyt képviseletnek nevezzük. A képviselő a képviselt helyett akart és cselekszik, ő más helyett köti meg az ügyletet és az ekkép létrejött jogügylet úgy tekintendő, mintha azt a képviselt létesítette volna; de szükséges, hogy a képviselő a képviseltnek nevében cselekedett legyen, mert ha ezen viszonyt eltitkolta, akkor a jogügylet őt fogja illetni. A *képviselet* a jogi forgalomban vagy azért használtatik, mivel a jogosított vagy kötelezett jogcselekvényi képességgel nem bír, vagy azzal bír ugyan, de azt valamely oknál fogva maga nem gyakorolja vagy gyakorolhatja. A képviseletnek főleg a vagyoni jogban van alkalmazása, a birtoknak, a tulajdonnak s általában a dologi jognak szerzésében, elidegenítésében, úgy a szerződések megkötésében. A képviseletre szükséges, hogy 1. vagy a törvény erre felhatalmazást adjon, pl. a gyermek képviselése az atya, a nő képviselése a férj által (polg. törvkv 1034. §.) 2. vagy a bíróság (hatóság) arra valakit felhatalmazzon, pl. ügygondnok és gyám kinevezése; 3. vagy jogi személyek képviselétét azok szerkezete vagy alapszabályai valakire bízzák; 4. vagy a képviseletre valaki a képviselttől megbízást nyerjen; 5. vagy pedig valaki más nevében mint megbízás nélküli ügyviselő (negotiorum gestor 1035—1039. §.) cselekedjék, mely esetben az, kinek nevében más eljárás később adhatja beleegyezését.

24. §. *A jogügyletek, azoknak fogalmai és főnevei.*

A jogügyletek egy nemét képezik a jogcselekvényeknek. A *jogügylet* oly jogcselekvény, mely valamely jogviszonyt létesít, azt módosítja vagy megszünteti. A jogügyletek vagy *egyoldalúak*, minő a végrendelet, a foglalás és elhagyás, vagy *kétoldalúak*, minő a szerződés. Amazok csak egy akaratnak, ezek pedig többnek kifolyása. Továbbá a *jogügyletek ingyenesek* vagy *terhesek*. Ezek cselekvést és viszontszolgáltatást tételeznek fel, míg amazok által valaki előnyben részesül, anélkül, hogy érte valamit adni vagy nem tenni volna köteles. Megkülönböztetünk még *halál-*

esetre és élők közt érvényes szerződéseket. Az előbbieket lehetnek ismét egyoldalúak, pl. a végrendelet, vagy kétoldalúak, pl. az örökségi szerződés, vagy a halálesetre tett ajándékozás. Minden kétoldalú jogügylet szerződés. A szerződés tehát általános jellegű, melynek tárgya különféle lehet s köthető az a nemzetközi, a köz- és büntetőjog terén, leggyakrabban azonban a magánjogban találkozunk vele, nevezetesen a kötelekben; mivel általa köteleket megállapítani, megváltoztatni vagy megszüntetni lehet. Ilyen jogmegszüntető szerződés, mely által az adós felszabadul, az elengedés és a szerződéstől való kölcsönös elállás (polg. törvkv 920. és 1444. §.), szélesebb értelemben pedig jogmegszüntető szerződés minden ügylet, mely által az előbbi jog elvész, milyen az újítás, az egyezség és a fizetés (polg. törvkv 1376, 1380. és 1412. §.). Találkozunk még szerződéssel a vagyonjogban a dologi jogok fölött és a családjogban (házasság, örökbefogadás).

Az elidegenítés valamely jognak feladása, miáltal az egyszersmind másra (jogutódra) száll át. A elidegenítés mindig valamely már megszerzett jogot tételez fel, mert amely jog még nincs megszerezve, azt sem másra átruházni, sem vele felhagyni nem lehet. Mint-hogy minden elidegenítés jogügylet, minden jogügylet pedig akaratot tételez fel, oly jogvesztés, mely a jogosítottnak akarata nélkül történt, elidegenítésnek nem tekinthető, pl. az elbirtoklás, a szolgálat elenyészése nem használás által. Nem minden jog ruházható át másra, de minden jogról lemondhatunk, pl. az életjáradéki vagy tartási jogról lemondhatunk ugyan, de azt másra át nem ruházhatjuk. A jogügylet, mely által az elidegenítés történhetik, lehet adásvétel, csere vagy ajándékozás.

25. §. *Ajándékozás, ennek különféle nemei. — Lemondás.*

Az *ajándékozás* tágabb értelemben minden jogügyletet jelent, mely által valaki másra ellenszolgáltatás nélkül vagyoni előnyt átruház. Szorosabb értelemben pedig oly jogügylet, mely által valaki saját vagyonából másra gazdagítási szándékkal valamit átruház, melyet az ajándékozott gazdagodási szándékkal elfogad.

Eszerint az ajándékozáshoz megkivántatik, hogy az szabadon és ellenszolgáltatás nélkül (ingyenes módon) történjék. Ha az ajándékozót az adományra kényszeríteni lehet, vagy ha az csak bizonyos célra ad valamit, vagy az ajándékozottat ezáltal kötelezni akarja, akkor nem létezik ajándékozás. Lehet azonban valakinek ajándékozni rokoni szeretetből, barátságból, könyörületességből és hálából (polg. törvkv 940. §.). Az ajándékozáshoz megkivántatik, hogy az ajándékozó a vagyonából adjon valamit, vagyis a vagyonának csökkennie kell, mert ellenesetben, pl. ha valaki másnak ügyeit ingyen látja el, dolgát ingyen őrzi meg, valamit használatul enged át, kedvéért valamely jogot nem használ, ajándékozásnak nem tekinthető. Viszont szükséges az is, hogy az ajándékozott ezáltal gazdagodjék, és hogy az adomány ajándékozási szándékból (amino denandi) történjék s elfogadtassék. Ha pl. valaki valamely dolgot szükségből ad el becsáron alul, vagy pert egyezségileg szüntet meg, ajándékozás nem létezik. Azonfelül az ajándékozási ígéretnek érvényességére nézve az osztr. jog (polg. törv. 943. §.) az írásba foglalást is megkívánja; mert a *szóbeli ajándékozási ígéret* csak természetes kötelmet (obligatio naturalis) szül és bíróság előtt nem érvényesíthető. Azonban csak az ajándékozási ígéretet, vagyis *ajándékozási szerződést* kell írásba foglalni, mert ha az ajándékozás más módon történt, pl. az ajándékozott dolog nyomban átadatott, követelés elengedtetett, az ajándékozás érvényes. Az *ajándékozás visszavonható* és pedig az érdekelt harmadik személyek, nevezetesen az ajándékozónak leszármazottjai által is, midőn magukat a köteles részben megrövidítve látják (polg. törv. 951. és 952. §.), a hitelezők által, midőn az ajándékozás által megrövidítették (polg. törv. 953. §.), továbbá azon személyek által, kik az ajándékozótól tartást követelni jogosítottak (950. §.), végül az utószülött gyermekek által (polg. törv. 954. §.). Az ajándékozó visszavonhatja pedig az ajándékozást az ajándékozottnak vastag hálátlansága miatt (polg. törv. 948. és 949. §.) és az ajándékozónak későbbi szüksége miatt (polg. törv. 947. §.). Az *ajándékozás élők közt* vagy *halál esetére* történhetik (polg. törvkv 956. §.). Az utóbbi oly ajándékozás, melynek létrejövele az

ajándékozónak halálától tétetik függővé oly módon, hogy vagy az ajándékozás létre sem jön, vagy megszűnik, ha az ajándékozó az ajándékozottat túléli. Vannak ajándékozások, melyek más ügylettel vegyesen fordulnak elő. Így midőn valaki dolgát olcsóbban adja el másnak, hogy ezzel neki ajándékozást tegyen, vagy valaki mástól valamit drágábban vesz ezen célból. Ez esetekben adásvétellel párosult ajándékozás fordul elő. Van meghatalmazással vegyes ajándékozás, midőn valaki másnak ügyeit az ő meghagyásához képest saját költségén végzi (polg. törv. 1014. §.); van kölcsönrel vegyes ajándékozás, midőn a kölcsönvevő a kölcsönadónak kevesebbet vagy többet tartozik visszaadni, mint amennyit kapott. Van még *jutalmazó ajándékozás*, melyet azért tesznek, hogy valakinek jótéteményét vagy szolgálatát viszonozzák (polg. törvkv 940. §.). Ez esetben szükséges, hogy a megajándékozottnak a törvénynél fogva (polg. törvkv 391., 403., 1004. és 1163. §.) vagy szerződés által (polg. törv. 491. §.) ne legyen jogi igénye a jutalomra és hogy az ajándékozó, bár tévesen, ne vélje azt, hogy adásra jogilag kötelezve van. A kölcsönös ajándékozás szintén valóságos ajándékozás. *Ajándékozás meghagyással* is történhetik, de amint az ajándékozott a meghagyás melletti ajándékozást elfogadja, magára vállalja egy-szersmind a vele járó meghagyás teljesítését is, kivéve ha tiltott, jogellenes vagy erkölcstelen dolog hagyatott meg. Egész vagyona kiterjedő ajándékozás (polg. törv. 944. §.) csak írásba foglalva érvényes. A vagyon vagy egészen, vagy annak hányadrésze (fele, harmada stb.), ajándékozható. Lehet a vagyont annak hasznélvezetének fenntartásával is ajándékozni, vagy oly módon, hogy az ajándékozónak tartás kiszolgáltassék, vagy hogy az ajándékozónak hitelezői kielégíttessenek. Ha egész vagyon vagy annak hányadrésze képezi az ajándékozást, akkor kétség esetében az ajándékozás tehermentesen értendő és az ajándékozott jogosítva van az ajándékvagyonból az adósságot törleszteni és mint tartozatlan fizetést visszakövetelni. Az ajándékozó sem szűnik meg a hitelezőknek lekötelezettje lenni. Különös esete a vagyonajándékozásnak, midőn valaki az öröklött vagyonát nyomban elajándékozza. Ez esetben az ajándékozó hitelezőinek

meg van engedve, hogy akár az ajándékozó, akár az ajándékozott ellen fordulhassanak. A jövődöbeli vagyon az osztr. polg. törvkv 944. §-a szerint csak felerészben ajándékozható el.

A *lemondás* (*renunciatio*) tágabb értelemben bármely joggal való felhagyást jelent, ennél fogva valamely jognak másra átruházása is ide tartozik; szorosabb értelemben azonban csak oly jogfelhagyást jelent, mely által azon jog másra rem vitetik át, vagyis eszerint a jog az elődre nézve nemcsak alanyilag (subjektive), hanem objektive is megszűnik, tehát a későbbi személy az előbbinek nem jogutódja. Ez kétféleképen történhetik, vagy a jog általában megszűnik, mint az elhagyásnál, a követelés elengedésénél, vagy a jog megszűnik mint önálló jog a következő személyben létezni, pl. midőn valamely szolgálat elengedtetik. Azon kérdés megvilágítására, vajjon a lemondás egyoldalú vagy kétoldalú ügylet-e, szöghatnak a következők. Rendszerint valamely jog a lemondónak egyoldalú akaratnyilvánítása által nem szűnik meg; mert igaz, hogy a jog valamely tárgy fölötti hatalmat jelent, amellyel bármikor felhagyhatunk, de mivel ezzel másnak érdekét sérthetnők, ezen hatalmunkkal csak az érdekelt fél beleegyezésével hagyhatunk fel, pl. valamely adósunk érdeke azt hozza magával, hogy tartozását lefizesse, tehát mi lemondás által erre jogát meg nem hiusíthatjuk. Eszerint ha adósunk a mi lemondásunkat nem tudja, vagy abba nem egyezett bele (polg. törvkv 862. §.), követelésünket érvényesíthetjük. Általában azt mondhatjuk, hogy azon módon, amint valamely jog támad, ez meg is szűnik. Például valamely uratlan dolgot nem pusztá akarat, hanem elsajátítás által szerzünk meg, úgy az nem lesz csupán akaratunk folytán uratlanná, hanem csak akkor, ha ebbeli szándékunkat elhagyási tény által nyilvánítjuk. A dologi jognak megszerzésére telekkönyvi bekeblezés szükséges, a lemondásnak is ekképen kell történnie. Tehát ha bizonyos jognak keletkezésére másnak beleegyezése, elfogadása volt szükséges, akkor rendszerint azon jog megszűnéséhez (lemondáshoz) is azon másik fél beleegyezése szükséges. Még akkor is, ha törvény szerint megillető jogról van szó, pl. valamely terhes szerző-

désnek megszüntetése felényn túl sérélem miatt (polg. törvkv 935. §.), vagy a terhes szerződésekkel járó szavatossági kötelezettség (polg. törvkv 922. §.) igénybevitéléről való lemondás csak a kötelezett beleegyezésével történhetik (polg. törvkv 929. §.).

Ezen szabálytól azonban vannak eltérések, nevezetesen a hagyományos az ausztriai jog szerint jogositva van a hagyományról egyoldalúlag is lemondani, mert ő az örökhagyó halálával azonnal ura lesz a hagyománynak. Továbbá némely kiváltságokról (találmányi, kereskedési és iparprivilegiumok) a jogositott egyszerű bejelentés által lemondhat. Ellenben érvénytelen az egészen határozatlan lemondás (polg. törvkv 937. §.).

26. §. *Tiltott cselekvények. Vétség.*

Tiltott cselekvény a magánjog terén az, mely által a cselekvő másnak jogkörét sérti és melyért magánjogilag felelős. Ez lehet kétféle (polg. törv. 1295. §.) ú. m. 1. már magában véve tilos tény, melyet *magánjogi vétségnek* (delictum privatum) nevezünk; 2. olyan tény, mely kötelességet sért meg, amellyel vagy szerződésből vagy szerződéshez hasonló viszonyból (quasi contractus), pl. a gyám károsan vezeti a gyám-ságot (polg. törvkv 228., 254. és 264. §.), vagy más okból tartozunk, pl. a tulajdonos és a rosszhiszemű birtokos közti létező viszonyból (polg. törvkv 335. §.). A tiltott cselekvények részint forrásai a kötelmeknek (obligationes ex delicto), részint módosítják vagy megszüntetik azokat. Hogy azonban a tiltott cselekvénynek ily hatása legyen, szükséges, hogy másnak a joga vele valósággal megsértessék. Ha tehát a cselekvény és kár közt semmi okozati összefüggés (nexus causalis) nincs, akkor tiltott cselekvényről sem lehet szó. Szükséges továbbá, hogy a cselekvény maga jogellenes legyen, mert aki csak jogával él, habár ebből másnak kára származik is, az jogellenes s így tiltott cselekvényt nem követ el (polg. törvkv 1305. §.). Szükséges végre, hogy a jogellenes cselekvény a cselekvőnek beszámítható legyen, amihez megkívánatik, hogy a cselekvő akaratképes és valósággal akart legyen. Ezen elvtől azonban az ált. polg. törvkv

1310. §-a kivételt tesz, mely szerint fontolóra veendő, hogy a jogellenes cselekvényt elkövetett egyén, „habár rendes ésszel nem bír, a meghatározott esetben nem terheltetik-e vétekkel; vagy hogy a károsodott, a károsító iránti kimélelethől, a védelmet nem mulasztotta-e el?” s ily esetben az egész kár vagy annak egy része megítélhető a károsnak.

A *vétség* (*vétek*, *culpa*) *tágabb értelemben* az akaratnak azon hiánya, melynél fogva valaki valamely jogsértés okának tartható. Az akaratnak ezen hiánya kétféleképen nyilvánulhat, t. i. valaki szándékosan tesz vagy elmulaszt valamit, miből másnak jogsérelem származik (dolus, gonosz szándék), vagy valaki a szükséges meggondolást és elővigyázatot figyelmen kívül hagyja, amiket ha el nem mulaszt, a jogsérelem elmaradt volna (polg. törvkv 1294. §).

A *vétség szűkebb értelemben* (*culpa*) ahhoz képest, amint az elővigyázat, mellyel tartoztunk, nagyobb vagy kisebb volt, az osztrák jog szerint két fokra oszlik, ú. m. *feltűnő gondatlanságból eredő* (*culpa lata*) *vétség*, melyet az követ el, aki valamely dologra a közönséges gondosságot (elővigyázat) sem fordítja, pl. égő szivarral megy a szalmával telt csűrbe, és *kisebb gondatlanságból eredő vétség* (*culpa levis*), melyet az követ el, aki azon gondosságot is elmulasztja, melyet rendszerint a gondos családapa megtartani szokott.

27. §. *Az idő mint a jogviszonyok keletkezésének vagy megszűnésének oka. Elbirtoklás. Elévülés. Időszámítás.*

Az idő néha a jogoknak változását okozza, még pedig vagy valamely jogszabály folytán, vagy bírói intézkedés vagy a felek megszaporodása folytán. A jog bizonyos idővel kezdődik vagy megszűnik a felek akarata, jogszabály vagy törvény alapján. Valamely jognak gyakorlata és valamely jogi ténynek eszközlése időhöz lehet kötve, melyet a törvény, a bíró vagy a felek határoznak meg. Néha bizonyos idő múlva bizonyos joghatály áll be, pl. nagykorúság, elbirtoklás.

Az *elbirtoklás és elévülés* oly a törvény által meghatározott időmulás, mely a jogviszonyokban változást hoz létre. És pedig az elévülés az ált. polg.

törvkv 1451. §-a szerint „valamely jognak, mely a törvény által meghatározott idő alatt nem gyakoroltatott, elvesztése“. Az által. polg. törvkv tehát az elévülést úgy fogja fel, mint amely úgy az elbirtoklást, mint az elévülést magában foglalja. Az elbirtoklásra nézve (polg. törvkv 1452. §.) azt mondja: „Ha az elévült jog a törvényes birtoklásnál fogva egyszersmind másvalakire átruháztatik, akkor elbirtokolt jognak, s a szerzés e módja *elbirtoklásnak* nevezetik.“ Az *elévülésre* nézve pedig (polg. törvkv 1478. §.) azt mondja: „Amennyiben minden elbirtoklás elévülést foglal magában, a kiszabott kellékek mellett mind a kettő egy időben telik be.“ De a tulajdonképeni elévülésre az oly jognak, mely már magában is gyakoroltathatott volna, 30 éven általi nem használása is elegendő. Az ausztriai jog csak törvényes elévülést (*praescriptio legalis*) ismer. Hogy az elbirtoklást és elévülést nem lehet általános jogvesztési módnak tekinteni s így az időmulásnak a birtoklásnál és elévülésnél nem lehet általános erőt tulajdonítani, kitetszik a polg. törvkv 1055. §-ból, mely szerint: „ami megszerezhető, azt el is lehet birtokolni. Ellenben oly dolgok, melyek lényeges minőségüknél vagy a törvényeknél fogva nem bírhatók, továbbá oly dolgok és jogok, melyek teljességgel elidegeníthetetlenek, nem tárgyai az elbirtoklásnak“. Hasonlóan intézkednek még a polg. törvkv 1056., 1458., 1459. §§. Az elévülésre nézve az 1481. §. úgy szól, hogy: „A családi és általában személyjogokon alapuló kötelezettségek, pl. a gyermekeknek nélkülözhetlen tartásmegadása, valamint azok is, melyek a maga tulajdonával szabadon bánhatási jognak felelnek meg, pl. valamely közös dolog felosztásának vagy határjelölésnek kötelezettsége, el nem évíthetők.“ Hasonlóképen rendelkeznek az 1482. és 1483. §. is. Eszerint *el nem birtokolhatók* oly jogok, melyekre nézve birtoknak nincs helye, milyen a zálogjog, a követelési jog, az öröklési jog, továbbá a fejedelmi jogok (tulajdonképen közjog). Tehát csak a tulajdon, haszontulajdon (polg. törvkv 1474. §.), a szolgalmak és földi jogok (*auf Grund und Boden reduzirte Rechte*), elbirtokolhatók. Úgy *nem évülhetnek el* a családi s általában személyjogokon alapuló kötelezettségek, az emberek szabad

cselekvési joga, a tulajdonával való szabad rendelkezés, a zálogkövetelés és az örökjog. Elévülhetnek tehát csak a szolgálmatk, a követelési jog (polg. törvkv 1075., 201., 933., 156., 1491., 1494–1496., 967., 1097., 1111. §.) és a földi jogok.

Az idő vagy a naptár szerint, vagy tetszés szerinti módon határozható meg. Törvény szerint (902. §.) 24 óra egy napnak, 30 nap egy hónapnak és 365 nap egy esztendőnek vétetik.

Minthogy pedig a hónapok nem egyenlő tartamúak, azokat a közéletben nem 30 nappal, hanem a hónapnak egy bizonyos napjától egy másik hónap ugyanazon számú napjáig szokás számítani. Ugyanez áll az évekről is. Ez a gyakorlat nem áll ellentétben a törvénnyel sem, mert a 902. §. csak azt mondja, hogy ott, hol bizonyos határidő a törvény által szabatik meg, a hónapot és esztendőt a mondott tartam szerint kell venni, mire példát szolgáltatnak a polg. törvkv 73., 120., 128., 134., 155–159., 163., 239., 262., 933., 1097. és 1116. §-ai.

Midőn valamely időszaknak kezdetét és végét meghatározzuk, ezt *időszámításnak* (computatio temporis) nevezzük. Szokott pedig az valamely esemény szerint, pl. valakinek születésétől, valamely dolognak birtokbavételétől stb. vétetni s legtermészetesebbnek látszik azon perctől, amikor az esemény történt, a számítást kezdeni (a momento ad momentum computare), azonban ilyen számítást — melyet *természeti számításnak* (computatio naturalis) — nevezünk, csak ritkán és kivételesen lehet alkalmazni, nevezetesen akkor, midőn azt a törvényből kell következtetni (924., 1075. és 1116. §§.), vagy a felek határozták meg. Ezen számításnak ellentéte a *polgári számítás* (computatio civilis), mely szerint az esemény napja egészen vétetik, anélkül, hogy az óra vagy perc figyelembe vétetnék. Ezen számítás képezi a szabályt. Azért is, midőn valamely idő kezdete számba veendő, az esemény napja a kérdéses idő első napjának számíttatik. Ha a felek az időt napok szerint határozták meg, kétség esetén, az első nap a határidőbe nem számíttatik. Az utolsó nap pedig, vagyis melyen valamely jogviszony végződik, úgy számíttatik ki, hogy az első naptól annyi nap számíttatik, a hányat tesz a törvényileg vagy a felek

által megszabott határidő. Midőn tehát ezen kifejezés „alatt“ (binnen, in, innerhalb) használtatik, akkor az ekképen jelzett nap (hó, év) az utolsó, melynek egészen el kell múltnia (polg. törvkv 156., 201., 925., 933., 967., 982. és 1111. §.). Ha elég, hogy valamely határidő eléressék, akkor nem szükséges, hogy az utolsó nap elmuljék, hanem elegendő, ha az megkezdődött (*dies ultimus coeptus pro completo habetur*), ha ellenben megkívántatik, hogy a határidő lejárt legyen, akkor szükséges, hogy az utolsó nap el is múlt legyen. Példa erre az elbirtoklás és elévülés idejéről szóló 1465. §. Kétség esetében — midőn valamely határidőről általában van szó — odamagyarázandó, hogy az utolsó napnak is el kell múltnia. Ezek szerint valamely jog megszerzettnek tekintendő, ha az utolsó nap megkezdése után, de bevégezése előtt szereztetett meg; úgy valamely jog elvesztettnek tekintendő, ha az utolsó nap is elmúlt anélkül, hogy azalatt annak fentartására szükséges törvényes tény megtörtént volna. Ha a határidőben szökőév fordul elő, akkor a szökőnap szintén számíttatik. Azon esetben, midőn valaki szökőévben február 29 én vállalt egy évre kötelezettséget magára, azt egy év múlva, február 28-án tartozik teljesíteni. Az osztrák jog szerint az idő mindig folyvást számíttatik (*tempus continuum*); mert habár aszerint is vannak időszakok, melyek bizonyos határidőbe nem számíthatók, mint ezt mutatják az elévülés megakasztására nézve a polg. törvénykönyv 1494—1496. §§., mégis ezen időszakok a határidőbe bele nem esnek, hanem abból világosan kivételnek. Vannak ugyan az osztrák jog szerint is idők, midőn a cselekvésre kötelezettek előtt valamely körülmény ismeretlen (pl. a polg. törvkv 201., 155—159. és 1489. §.); minthogy azonban ezen határidők azonnal folynak, miután az illető a kérdéses esemény tudomására jutott: tehát a határidő az esetekben is fennakadás nélkül folyik.

AUSZTRIAI ÁTALÁNOS POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV.

BEVEZETÉS.

A polgári törvényekről általában.

1. §. Az álladalomban a polgári jog azon törvények összegéből áll, melyek szerint az álladalom lakosainak egymás közötti magánjogai és kötelességei meghatározatnak.

2. §. Mihelyt valamely törvény kellőleg kihirdettetett, senki sem mentheti magát azzal, hogy az neki tudomására nem esett.

3. §. A törvény hatályossága s az abból folyó jog-szerű következmények, mindjárt a kihirdetés után kezdődnek, hacsak a kihirdetett törvényben magában hatályosságának időpontja későbbre nem határoztatnék.

4. §. A polgári törvények kötelezik mindazon országok álladalmi polgárait, melyek számára kihirdettettek. Az álladalmi polgárok azon cselekvények és ügyletekben is, melyekhez az álladalom területén kívül fognak, ezen törvényekhez köttetvék, amennyiben azok által vállalkozhatási személyes képességök korlátoltatik s amennyiben, azon cselekvények és ügyleteknek egyszerűsmind ezen országokban is jogi következményeinek kell lenni. Mennyiben köttetvék az idegenek e törvényekhez, a következő fejezetben határoztatik meg.

5. §. A törvények vissza nem hatnak; ennélfogva az előbb történt cselekvényekre és előbb szerzett jogokra semmi befolyásuk nincs.

6. §. A törvénynek alkalmazásakor más értelem nem tulajdonítható, mint amely a szavaknak összefüggésbeni saját^agos jelentéséből s a törvényhozónak világos szándékából kitűnik.

7. §. Ha val amely jogeset, sem a törvény szavai, sem annak természetes értelme szerint el nem határozathatják, a törvényekben világosan elhatározott más hasonló esetekre és más azzal rokon törvények alapokaira kell tekintettel lenni. Ha a jogeset mégis kétséges marad, úgy azt a szorgalmasan összeszedett és éretten megfontolt körülmények tekintetbe vétele mellett, a természeti jogelvek szerint keil elhatározni.

8. §. Csak a törvényhozónak van hatalma a törvényt általánosan kötelező módon értelmezni. Azily értelmezés minden még elhatározandó jogesetekre alkalmazandó, hacsak a törvényhozó hozzá nem teszi, hogy értelmezése oly jogesetek eldöntésére, melyek az értelmezés előtt véghezvitt cselekvényeket és igénybe vett jogokat tárgyazzanak, ne vonassék.

9. §. A törvények, erejüket mindaddig megtartják, míg a törvényhozó által meg nem változtatnak, vagy világosan meg nem szüntetnek.

10. §. A szokást csak azon esetekben lehet tekintetbe venni, midőn valamely törvény arra hivatkozik.

11. §. Egyes tartományoknak vagy országkerületeknek csak oly szabványai bírnak törvényes erővel, melyek ezen törvénykönyv kihirdetése után a fejedelem által világosan megerősítetnek.

Jegyzet. Lásd 1870: 42 t.-c. 5—7. §-it, továbbá az 1880: 37. t.-c. 15. §-t, végre az 1881: 59. t.-c. 93. §-át.

12. §. Az egyes esetekben kiadott rendelmények és a törvényszékek által különös pereskedésekben hozott ítéletek, törvény erejével soha nem bírnak, más esetekre, vagy más személyekre ki nem terjeszthetők.

13. §. Az egyes személyek, vagy egész testületeknek is engedett kiváltságok és mentességek, amennyiben a közrendtartási rendeletek ez iránt külön határozatot nem foglalnak magukban, a többi jogokkal egykép ítélendők meg.

14. §. A polgári törvénykönyvben foglalt rendszabályok a személyjogot, a dologi jogot és az ezeket közösen illető határozatokat tárgyazzák.

ELSŐ RÉSZ.

A személyjogról.

ELSŐ FEJEZET.

A személyes tulajdonságokra és viszonyokra vonatkozó jogokról.

15. §. A személyjogok, részint személyes tulajdonságokra és viszonyokra vonatkoznak, részint a családi viszonyon alapúlnak.

16. §. Minden ember bír vele született, már magából az észből kivilágló jogokkal s azért személynek tekintendő. Rabszolgaság vagy örökszolgaság és ezekre vonatkozó hatalom gyakorlata ezen országokban meg nem engedetik.

17. §. Ami a velünk született természeti jogokkal megegyező, mindaddig fennállónak vétetik, míg az ily jogoknak törvényszerű korlátoltatása be nem bizonyíttatik.

18. §. A törvények által kiszabott feltételek mellett, jogokat szerezni mindenki képes.

19. §. Mindenkinek szabadságában áll, ki magát jogában sértettnek véli, panaszát a törvény által rendelt hatóság elébe terjeszteni. Ki pedig annak elmellőzésével önhatalmú segélyvel él, vagy ki a véletlen védelem határait túllépi, ezért felelős.

Jegyzet. A jogos védelem a BTK. 79. §-ban van szabályozva.

20. §. Oly jogügyeket is, melyek az álladalom fejét illetik ugyan; de annak magántulajdonára, vagy a polgári jogban alapult szerzősmódokra vonatkoznak, a bírói hatóságoknak a törvény szerint kell megítélni.

21. §. Azok, kik a korhiány, elmebeli fogyatkozás vagy más viszonyok miatt ügyekben maguk kellően eljárni nem képesek, a törvény különös ótalma alatt állanak. Ide tartoznak: a gyermekek, kik a hetedik; serdületlenek, kik a tizenegyedik; kiskorúak, kik a huszonnegyedik életévet még túl nem haladták; továbbá a dühöngők, örültek és kábák, kik eszök használatát

vagy végkép elvesztették, vagy legalább cselekedeteik következményeit belátni nem képesek; úgyszintén azok, kik vagyonuk igazgatásától, mint kijelentett tékozlók, bíróilag eltiltattak; végtére a távollevők és a községek.

22. §. Még a nem született gyermekeknek is van fogantatásuk időpontjától fogva igényök a törvények ótalmára. Amennyiben önmaguk, nem pedig valamely harmadik személynek joga forog fenn, születetteknek tekintetnek; a halva született gyermek azonban, az élet esetében részére fentartott jogokra nézve úgy tekintetik, mintha soha sem fogantatott volna.

Jegyzet. 1877: XX. t.-c. 30 és 233. §§.

23. §. Arróli kétség esetében, vajjon valamely gyermek elevenen vagy halva született-e? az első vélelmeztetik. Ki az ellenkezőt állítja, tartozik azt bebizonyítani.

24. §. Egészen hatályon kívül helyezve. A holttanúvilnítás intézménye az 1868: 54. t.-c. 522—525. §§. és 527. §., továbbá az 1881: 59. t.-c. 89—90. §§-ban van szabályozva.

25. §. Ha kétség támad arról, hogy két vagy több elhunyt személyek közül melyik halt meg előbb, akkor az, ki az egyik vagy másíknak korábbi halálát állítja, tartozik állítását bebizonyítani; mit ha tenni nem képes, az vélelmeztetik, hogy mindnyájan egyszerre haltak meg s az egyik jogainak a másíkra való átruházásáról szó nem lehet.

26. §. Valamely megengedett társaság tagjainak egymás közötti jogai a szerződés vagy a társaság célja és az ezekre nézve fennálló különös rendszabályok által határozatnak meg. Mások iránti viszonyban a megengedett társaságok rendszerint az egyes személyekkel egyenlő jogokkal bírnak. Tilos társaságok, mint ilyenek, jogokkal nem bírnak, sem tagtársaik, sem mások irányában és jogok szerzésére nem képesek. Tilos társaságok pedig azok, melyek a közrendtartási törvények által különösen tiltatnak, vagy a biztonsággal, közrenddel és a jó erkölcsökkel nyilván ellenkeznek.

27. §. A községek mennyiben állanak jogaikra nézve a közigazgatás különös gondoskodása alatt, a közrendtartási törvényekben foglaltatik.

Jegyzet. A köztörvényhatóságok rendezéséről a 1870: 42. t.-c., a községek rendezéséről az 1871: 18. t.-c. és

1875 : 35. t.-c. végre a községek rendezéséről szóló t.-cikk módosítása és kiegészítése iránt az 1876 : 5. t.-c. intézkedik.

28—32. §§. Egészen hatályon kívül helyezve az 1879 : I. t.-c. által.

33. §. Az idegeneket a benszülöttekkel általában egyenlő polgári jogok és kötelezettségek illetik, ahogy ezen jogok élvezetére az álladalmi polgári minőség világosan meg nem kívántatik. Az idegenek, hogy a benszülöttekkel egyenlő jogot élvezhessenek, kétes esetekben tartoznak azt is bebizonyítani, hogy azon álladalom, melyhez tartoznak, az idevaló álladalmi polgárokkal a kérdéses jogra nézve szintűgy bának, mint a magáéival.

34. §. Az idegeneknek jogügyletekre való személyes képességet rendszerint azon helynek törvényei szerint kell megítélni, melyeknek az idegen lakásánál, vagy ha tulajdonképi lakása nincs, születésénél fogva mint alattvaló, alájok van vetve ; amennyiben egyes esetekre nézve a törvényben más nem rendeltetik.

35. §. Azon ügyletet, melyre valamely külföldi ezen álladalomban vállalkozik s mely által másoknak jogokat enged, anélkül, hogy azokat viszont lekötelezné, vagy ezen törvénykönyv szerint, kell megítélni, vagy pedig azon törvény szerint, melynek az idegen mint alattvaló alá van vetve, ahhoz képest, amint az egyik vagy másik törvény az ügylet érvényességének leginkább kedvező.

36. §. Ha valamely külföldi itt valamely álladalmi polgárral lép kölcsönösen kötelező ügyletre, az kivétel nélkül jelen törvénykönyv szerint ; amennyiben azonban ez külföldivel köttetik, csak azon esetben ítéltetik el a szerint, ha be nem bizonyíttatik, hogy a kötéskor más törvényre volt tekintet.

37. §. Ha a külföldiekkel vagy ezen álladalom alattvalóival külföldön kötnek jogügyleteket, ezeket azon hely törvényei szerint kell megítélni, hol az ügylet megkötetett ; ha csak a kötés alkalmával más törvény nem vétetett alapúl s a fennebb a 4. §-ban említett rendszabály nem ellenzi.

38. §. Külhatalmak követői, nyilvános ügyviselői és azok szolgálataiban álló személyek, a nemzetek jogán és nyilvános kötéseken alapult szabadalmakat élvezik.

39. §. Vallásbeli különbségnek a magánjogra befolyása nincs, kivévn ha némely tárgyaknál a törvények különösen mást rendelnek.

Jegyzet. 1867:XVII. t.-c. 1868:48. t.-c. és 1868:52. t.-c.

40. §. Család nevezet alatt a törzsszülék, valamennyi utódaikkal együtt értetnek. Ezen személyek közti kapcsolat rokonságnak, azon kapcsolat pedig, mely az egyik házastárs és a másik házastársnak rokonai közt keletkezik, sógorságnak neveztetik.

41. §. A vérrokonság izeit két személy között azon származások száma szerint kell meghatározni, melyeknél fogva egyenes ágon az egyik közülök a másikhoz, oldalágon pedig mindkettő a legközelebbi közös törzssökhöz áll. Amely ágon és izben rokona valaki az egyik házastársnak, ugyanazon ágon és izben áll sógorságban a másik házastárshoz.

42. §. Szülék nevezete alatt rendesen az iz különbsége nélkül a felmenő ágbeli minden rokonok; gyermekek nevezete alatt pedig a lemenő ágbeli valamennyi rokonok foglaltatnak.

43. §. A család tagjainak külön jogai, azon különféle jogviszonyoknál, melyek szerint őket illetik, fognak elősoroltatni.

44. §-tól egészen 136. §-ig egészen hatályon kívül helyezettett a házassági jogról szóló 1894:XXXI. t.-c. által.

HARMADIK FEJEZET.

Szülők és gyermekek közötti jogokról.

137. §. Ha valamely házasságból gyermekek születnek, új jogviszony támad; ez által a törvényes szülők és gyermekek között jogok és köteleességek alapíttatnak.

138. §. Azon gyermekek mellett, kik a feleségtől a házasság kötése után hetedik hónapban, vagy akár a férj halála után, akár a házassági kötelék teljes feloldása után tizedik hónapban születnek, azon vélelem harcol, hogy törvényes ágyból származtak.

139. §. A szülők általában kötelesek törvényes gyermekeiket nevelni, azaz életökről és egészségökről

gondoskodni, azoknak illő tartást szerezni, testi és szellemi tehetségeiket kifejleszteni, s a vallás- és hasznos ismeretekre oktatás által jövőendő jóllétöket megalapítani

140. §. Egészen hatályon kívül helyezve a gyermekek vallásáról szóló 1894 : XXXII. t.-c. által.

141. §. Főleg az atyának kötelessége, a gyermekek tartásáról mindaddig gondoskodni, míg azok önmagukat el nem tarthatják. A testi és egészségi ápolást pedig főképp az anya köteles magára vállalni.

142. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1894. évi XXXI. t.-c. 95—97. §§. által.

143. §.-től egészen **145** ig hatályon kívül helyezve az 1877 : XX. t.-c. 10 és 11. §§. által.

147. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877. évi XX. t.-c. 15. §. által,

148. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877. évi XX. t.-c. 26. §. által.

149. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877. évi XX. t.-c. 15. §. által.

150. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877. évi XX. t.-c. 12. és 15. §. által.

151. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877. évi XX. t.-c. 3. §. által.

152. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877. évi XX. t.-c. 7. és 15. §. által.

153. §. Hatályon kívül helyezve a házassági jogról szóló 1894 : XXXI. t.-c. által.

154. §. A gyermekek nevelésére tett költsékezés, nem ad igényt a szülőknek a gyermekek által későbbben szerzett vagyponra. Ha azonban a szülők nyomorúságra jutnak, a gyermekek kötelesek őket illően eltartani.

155. §. A házasságkivüli gyermekek nem élveznek a törvényesekkel egyenlő jogokat. A házasságkivüli születés jogvédelmének azon gyermekekre nézve van helye, kik férjes nőtől ugyan, mindazáltal a fennebb (138. §.) a kötött vagy feloldott házasságai tekintettel meghatározott törvényes időhatár előtt vagy után születik.

156. §. Ezen jogvédelem azonban korább születés esetében csak akkor áll elő, ha a férj, ki előtt neje viselésége az összekelés előtt tudva nem volt, a gyer-

mek születésének tudomására jötte után legfeljebb három hónap alatt apaságának törvény előtt ellentmond.

157. §. A korábbi vagy későbbi születésnek a férj által, ezen időszak alatt jogszerűen kétségbevonott törvényessége csak műértők által, kik a gyermek és az anya állapotjának pontos megvizsgálása után a rendkívüli eset okát világosan előadják, bizonyíthatnak be.

158. §. Ha a férj azt állítja, hogy a nejétől törvényes időszak alatt született gyermek nem az övé: a gyermek házassági születését ennek tudomására jötte után, legfeljebb három hónap alatt kétségbevonni, s annak, hogy a nemzés általa történt volna, lehetetlenségét a törvényes születés védelmére rendelő gondnok ellenében bebizonyítani tartozik. Sem az anya által elkövetett házasságtörés, sem annak azon állítása, hogy a gyermek házasságkivüli, magukban véve azt törvényes születési jogaitól meg nem foszthatják.

159. §. Ha a férj a törvényes születés kétségbevonására engedett határidő lefolyta előtt meghal, az ily gyermek törvényes születését azon örökösök is, kik jogaikban csorbát szenvednének, a férj halála utáni három hónap alatt, a felhozott oknál fogva kétségbevonhatják.

160. §. Hatályon kívül helyezve a házassági jogról szóló 1894:XXXI. t.-c. által.

161. §. Házasságon kívül született és szülőknek utóbbi összekelése által a családba lépett gyermekek, mind maguk, mind maradékaik is a törvényesen nemzettek közé számíttatnak; de az időközben fennállott házasságban nemzett törvényes gyermekeknek elsőszülöttségi s egyéb már szerzett jogaikat kétségbe nem vonhatják.

162. §. A házasságon kívüli születés a gyermeknek sem polgári becsületében, sem előmenetelében rövidséget nem okozhat. E végre nem szükségeltetik a fejedlemnek különös kegye, melynélfogva a gyermek törvényesnek nyilváníttatik. Ezt csak a szülők kérhetik, ha a gyermeket állási előnyökben, vagy a szabadon örökölhető vagyonhozi jogban, mint törvényt kívánják részesíteni. A család többi tagjai irányában e kedvezésnek semmi foganata nincsen,

163. §. Aki ellen a törvénykezési rendtartásban előszabott mód szerint bebizonyíttatik, hogy a gyermek anyjával oly időszak alatt közösült, melytől a szülésig hatnál nem kevesebb és tiznél nem több hónap mult el; vagy aki ezt, habár a törvényszéken kívül is megvallja, arról az a vélelem, hogy a gyermeket ő nemzette.

164. §. Az atyai névnek az anya előadására a keresztelttek, vagy szülöttek anyakönyvébe történt bejegyzése csak akkor szolgál teljes bizonyságul, ha a bejegyzés törvényes rendszabály szerint az atya beleegyezésével történt, és ezen beleegyezés a lelkésznek és keresztatyának bizonyítványával, azon hozzáadással, hogy őtet személyesen ismerik, megerősítettet.

165. §. Természeti gyermekek általában kizárván a család és rokonság jogaiból, sem az atyának családnevére, sem a nemességre, címerre és a szülők egyéb előnyeire nincs igényök; anyjuk családi nevét viselik.

166. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877: XX. t.-c. 11. és 39. §. által.

167. §. Tartással különösen az atya köteles, ha pedig ez nem képes a gyermeket eltartani, ezen kötelesség az anyára száll.

168. §. Míg természeti gyermekét jövődő rendeltetéséhez képest az anya maga akarja és tudja nevelni, ezt az atya tőle el nem veheti; mind e mellett a tartás költségét ő köteles viselni.

169. §. Ha azonban a gyermek java az anyai nevelés által veszélyeztetik, köteles az atya a gyermeket anyjától elválasztani s magához venni, vagy más biztos és tisztességes helyre adni.

170. §. Szabadságukban áll a szülőknek, a természeti gyermek tartása, nevelése és ellátása iránt maguk közt megegyezni; ily egyezés azonban a gyermek jogait nem csorbíthatja.

171. §. A természeti gyermekek ápolására és ellátásrai kötelezettség, úgy mint más tartozás, a szülők örököseire is átszáll.

172. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877: XX. t.-c. 21. §. által.

173. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877: XX. t.-c. 8. §. által.

174. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877: XX. t.-c. 4–6. §. által.

175. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1874. évi XXIII. t.-c. által, mely szerint minden nő, tekintet nélkül életéveire, férjhezmenetelével teljeskorúvá lesz s e jogát akkor is megtartja, ha 24 éves kora előtt özvegységre jut, férjétől bíróilag elválasztatik vagy házassága feloldatik.

176. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877. évi XX. t.-c. 23. és 24. §. által.

177. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877. évi XX. t.-c. 22. §. által.

178. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877. évi XX. t.-c. 22. §. által.

179. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1877. évi XX. t.-c. 36. §. által.

180. §. Fogadó atyák vagy anyák, kell, hogy ötven esztendőskorukat meghaladták és a fogadott gyermek fogadószüleinél legalább tizenhatsz esztendővel fiatalabb legyen.

181. §. Az örökbefogadás, ha a gyermek kiskorú, csak a törvényes atyának, vagy annak nem létében, csak az anya, gyám és a bíróság beleegyezésével történhetik. Ha a gyermek teljeskorú is, de törvényes atyja még él, ennek beleegyezése megkívántatik. A beleegyezésnek elegendő ok nélküli megtagadása ellen a rendes bírónál panaszt emelhetni. A megkívántató beleegyezéssel ellátott örökbefogadást a kormányszéknek megerősítés végett; a fogadó szülők és a fogadott gyermek birói illetékének pedig, hogy az a birói irományok közé iktattassék, be kell jelenteni.

Jegyzet. „Kormányszéknek“ szó helyett „igazságügy-miniszternek“ értendő az 1877: XX. t.-c. 20. és 113. §. értelmében. Az 1878. évi 5652. sz. igazságügymin. rend. szerint az örökbefogadási ügyek végelhatározás végett az igazságügyminiszterhez terjesztendőek fel.

182. §. Az örökbefogadásnak lényeges jogi következménye: hogy a fogadott személy a fogadó-atyának nevét, vagy a fogadó-anyának nemzetiségi nevét nyeri; de egyszersmind előbbi család nevét és netalán őt illető családi nemességét is megtartja. Ha a fogadó szülők azt kívánják, hogy saját nemességök és címerök

a fogadott gyermekre átszálljon, a fejedelem engedelmet kell kikérniök.

183. §. A fogadó szülők és a fogadott gyermek és ennek utóda közt, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, ugyanazon jogok léteznek, melyek a házassági szülők és gyermekek között. A fogadó-anya átveszi az atyai hatalmat. A fogadó szülők és a fogadott gyermek közötti viszonynak a fogadó szülők családjának többi tagjaira befolyása nincs; ellenben a fogadott gyermek sem veszti el önnön családjá jogait.

Jegyzet. 1877: XX. t.-c. 15. §.

184. §. A fogadó szülők és a fogadott gyermek közötti jogok szerződés által másképp határozhatatnak meg, amennyiben ezáltal az örökbefogadásnak a 182. §-ban fölhozott lényeges következménye változást és mások jogai rövidséget nem szenvednek.

Jegyzet. 1877: XX. t.-c. 15. §.

185. §. A fogadó szülők és fogadott gyermek közötti jogi viszony, addig míg a fogadott gyermek kiskoru, csak ennek képviselői és a bíróság beleegyezésével szüntethetik meg. A fogadó atya és fogadott gyermek közötti jogviszony elenyésztevel, a kiskoru gyermek ismét törvényes atyjának hatalma alá kerül vissza

186. §. A fölfogadó szülők és fogadott gyermekek jogai és kötelezettségei oly gyermekekre nem alkalmazhatók, melyek egyedül tápolás végett vétetnek fel. Ezen tápolás mindenkinek szabadságában áll; ha azonban a felek ez iránt szerződésre akarnak lépni, amennyiben a tápgyermek jogai megszorítandók, vagy reá különös köteleztetések rovandók volnának, annak bíróilag kell megerősíttetni. A tápolási költségek megterítését a tápszülők nem követelhetik.

Jegyzet. Igazságügyminiszter 1884 január 22-én kelt s az összes megyei és városi árvaszékekhez intézett körrendeletében közölte azon elveket, melyek az örökbefogadási ügyekben irányadók s megjelölte az okiratokat is, melyekkel az örökbefogadási kérvények a felek által felszerelendők.

187. §-tól 276. §-ig hatályon kívül helyezve az 1877: XX. t.-c. által.

277. §. Hatályon kívül helyezve 1868 : 54. t.-c. 524. és 525. §. által.

278. §. Hatályon kívül helyezve 1881 : 59 t.-c. 90. §. által.

279. §-tól 284. §-ig hatályon kívül helyezve 1877. évi XX. t.-c. által.

A dologi jogról.

285. §. Mindaz, mi a személytől különbözik, és az emberek használatára szolgál, jogi értelemben dolognak neveztetik.

286. §. Az álladalom területébeni dolgok, vagy álladalmi, vagy magán jószág. Az utóbbi egyes, vagy erkölcsi személyeké, kisebb társaságoké, vagy egész községké.

287. §. Azon dolgok, melyeknek sajátátétele az álladalom minden tagjainak meg van engedve, szabadon álló dolgoknak neveztetnek. Azok, melyek nekik csak használatára engedtetnek, úgymint : országútak, folyamok és folyók, tengeri kikötők és tengerpartok, köz- vagy nyilvános javaknak neveztetnek. Ami az álladalmi szükségek fedezésére van rendelve, úgymint ; a pénz-verés, vagy posta joga és más fejedelmi haszonvételek, kincstári javak, bányák és sóaknak, adók és vámok, az álladalom vagyonának hivatik.

288. §. Hasonlókép azon dolgok, melyek az országos szerkezet szerint, valamely község minden tagjainak használatára szolgálnak, a község jószágát, azok pedig, melyeknek jövedelmei a községi költségek fedezésére szánvák, a község vagyonát teszik.

289. §. A fejedelem azon vagyona is, melyet nem mint az álladalom feje bir, magánjózágnak tekintik.

290. §. A dolgok jogszerű szerzése, megtartása, és másokra átruházása módja iránt ezen magánjogban foglalt rendszabályok rendszerint az álladalmi és községi javak, vagy az álladalmi és községi vagyon kezelői által is megtartandók. Az ezen javak kezelésére és használatára vonatkozó eltérések és külön rendszabályok az álladalmi jogban, és a közrendtartási rendeletekben foglaltatvák.

291. §. A dolgok, mineműségök különbségéhez képest testiek- és testetlenekre ; ingók- és ingatla-

nokra; elhasználhatók és elhasználhatlanokra: megbecsülhetők és megbecsülhetlenekre osztatnak.

292. §. Testi dolgok azok, melyek az érzékek alá esnek; különben testetleneknek hivatnak, például a vadászati, halászati és minden más jogok.

293. §. Azon dolgok, melyek állaguk sérelme nélkül, egy helyről a másokra áttehetők, ingók; ellenkező esetben, ingatlanok. Oly dolgok, melyek magukban véve ingók, jogi értelemben ingatlanoknak tartatnak, ha a törvény szerint, vagy a tulajdonos határozatánál fogva, valamely ingatlan dolog tartozékát teszik.

Jegyzet. 1881: 60. t.-c. 149. §. szerint az ingatlanal együtt azon tartozékok is elárvereztetnek, melyek az ingatlantól állaguk sérelme vagy nevezetes értékcsökkenés nélkül el nem választhatók.

294. §. Tartozék alatt az értendő, ami valamely dologgal állandó kapcsolatba tétetik. Ide tartoznak nemcsak valamely dolognak növedéke, míg attól el nem különztetik; hanem azon mellék-dolgok is, melyek nélkül a fődolog nem használható, vagy melyeket a törvény, vagy tulajdonos a fő-dolog állandó használatához rendelt.

Jegyzet. 1881: 60. t.-c. 149. §.

295. §. Fű, fák, gyümölcsök, és minden használható dolgok, melyek a földszinén teremnek, mindaddig ingatlan vagyonnak tekintendők, míg a földtől el nem választattak. Még a halak is a tóban, és a vad az erdőben csak akkor lesznek ingó jószággá, ha a tóból a hal kihalásztatott, és a vad elfogatott vagy elejtetett.

296. §. A gabona, fa, takarmány és minden egyéb, noha már betakarított termények is, valamint minden barom, és valamely fekvő jószághoz tartozó minden szerszámok s eszközök, annyiban ingatlan dolognak tartatnak, a mennyiben a gazdaság rendes folytatásához szükségesek.

Jegyzet. 1881: 60. t.-c. 51. §. p) r) és 67. §.

297. §. Szintügy az ingatlan dolgokhoz tartoznak azok is, melyek a földön oly célból emeltetnek, hogy mindig rajta maradjanak, úgymint: házak és más épületek, a felettök függvonalban lévő légürrel együtt;

továbbá nemcsak mindaz, mi a földbe, vagy falhoz van megerősítve, vagy szegezve, úgymint: serfőző üstök, pálinkakazánok, s beékelt szekrények, hanem azon dolgok is, mik valamely egésznek állandó haszonvételére szánvák, pl. kutvedrek, kötelek, láncok, oltó eszközök s effélék.

298. §. A jogok, az ingó dolgokhoz számíttatnak, ha valamely ingatlan dolog birtokához kapcsolva, vagy az országos szerkezet által ingatlan dolognak nyilvánítva nincsenek.

Jegyzet. 1881 ; 60. t.-c. 131. §.

299. §. Az adóssági követelések ingatlan jószágrai biztosítás által ingatlan vagyonná nem válnak.

300. §. Az ingatlan dolgok azon kerület törvényei alá vetvék, a melyben fekszenek ; ellenben minden más dolgok a tulajdonos személyével egyenlő törvények alatt állanak.

301. §. Elrontás vagy fogyasztás nélkül a szokott hasznót nem nyújtó dolgok elhasználhatóknak ; az ellenkező tulajdonságaik pedig elhasználhatlanoknak neveztetnek.

302. §. Több külön dolgoknak, melyek egy dolognak szoktak nézetni, és egy közös névvel jeleltetni, összessége egy összdolgot tesz, s egy egésznek tekintetik.

303. §. Megbecsülhető dolgok azok, melyeknek értéke másokkali egybehasonlítás által a forgalom végett meghatározthatatik ; ide tartoznak a szolgálatok, kézi és elméleti munkák is. Ellenben azon dolgok, melyeknek értéke forgalomban levő más dolgokkal egybehasonlítás által meg nem határozthatatik, megbecsülhetleneknek hivatnak.

304. §. Valamely dolog meghatározott értéke, annak árának mondatik. Ha valamely dolog a bíróság által becsültetendő meg, a becslésnek meghatározott pénzösszeg szerint kell történni.

305. §. Ha valamely dolog azon haszon szerint becsültetik meg, melyet az időre és helyre való tekintettel, rendszerint és általában hajt, ebből a rendes és közönséges ár jó ki ; de ha a különös viszonyok, és annak, kinek az érték megtérítendő, a dolog esetleges sajátágaiban alapult különös előszeretete vétetnek tekintetbe, rendkívül ár áll elő.

306. §. Valahányszor más valami, vagy ki nem köttetik, vagy törvény által nem rendeltetik, valamely dolognak megbecsülésénél a közönséges árt kell zsinór-mértékül venni.

307. §. Azon jogok, melyek valakit valamely dolog iránt bizonyos személyekre való tekintet nélkül illetnek, dologbani jogoknak neveztetnek. Azon jogok, melyek valamely dologhoz, csak bizonyos személyek irányában, közvetlenül a törvényből, vagy valamely kötelező cselekvényből erednek, dologhozi jogoknak hivatnak.

308. §. Dologbani jogok; a birtok, a tulajdon, a zálog, a szolgálat és az örökösök joga.

II. RÉSZ.

A dologbani jogokról.

ELSŐ FEJEZET.

A birtokról.

309. §. Ki valamely dolgot hatalmában, vagy őrizete alatt tart, annak birtokosának neveztetik. Ha valamely dolog birtokosának az az akarata, hogy azt, mint magáét tartsa meg, akkor ő annak birtokosa.

310. §. Oly személyek, kik eszköz használatától megfosztva, nem képesek magukban birtokot nyerni. S gyám vagy gondnok által képviseltetnek. Oly serdületlenek, kik a gyermekség éveit meghaladták, valamely dolgot önmaguktól is vehetnek birtokba.

311. §. Minden testi és testetlen dolgok, melyek a jogi forgalom tárgyai, birtokba vehetők.

312. §. Testi ingó dolgok természeti megfogás, elvitel vagy őrizet által; az ingatlanok pedig megszállás, elhatárolás, bekerítés, megjelölés vagy megmunkálás által vétetnek birtokba. Testetlen dolgok vagy jogok birtokába, azoknak önnevébeni használása által juthatni.

313. §. A jog használtatik, ha valaki mástól valamit, mint tartozást követel, s ez azt részére teljesíti; továbbá, ha valaki oly dolgot, mely másé, annak megengedésével, saját hasznára fordítja; s végre, ha

valaki másnak tilalmára felhagy azzal, mit különben tenni jogában állana.

314. §. Mind a jogok, mind a testi dolgok birtokába vagy közvetlenül juthatni, midőn szabadon álló jogokat vagy dolgokat; vagy közvetve, midőn oly jogot vagy dolgot, mely a másé, vesz valaki hatalmába.

315. §. A közvetlen és a közvetett önhatalmu birtokbavétel által csak annyi jut valakinek birtokába, amennyit valósággal megfogott, megszállott, használt, megjelölt vagy őrizet alá vett; a közvetettnél, ha a bírláló maga vagy más nevében valamely jogot vagy dolgot átenged, megnyerni mindazt, mit az előbbi bírláló bírt, s világos jelek által átadott, anélkül, hogy az egész minden részének külön átvétele szükséges volna.

316. §. Valamely dolognak birtoka jogszerűnek mondatik, ha érvényes címen, vagyis a szerzésre alkalmas jogalapon nyugszik. Ellenkező esetben jogszerűtlennek neveztetik.

317. §. Szabadon álló dolgokra nézve a cím áll azon velünk született szabadságban, miszerint olyakat cselekedhetünk, melyek által mások jogai nem sértenek; más dolgokra nézve az előbbi birtokos akaratában vagy a bíró ítéletében, vagy végre a törvényben, mely által valakinek birtokrai jog engedtetik.

318. §. Azon bírlalónak, ki valamely dolgot nem a maga, hanem más nevében bírlal, még nincsen jogalapja ezen dolognak birtokbavételére.

319. §. Valamely dolog bírlálója nincs jogosítva tartóztatása alapját önhatalmulag megváltoztatni, s ezáltal magának címet tulajdonítani; de az, ki eddig valami dolgot saját nevében jogszerűen bírt, birtokjogát másra ruházhatja és azt jövőendőben ennek nevében bírlalhatja.

320. §. Érvényes cím által csak valamely dologra nézve birtokjogot, nem magát a birtokot nyerhetni meg. Kinek csak joga van a birtokhoz, ellenzés esetében magát önhatalommal a birtokba nem helyezheti; hanem azt a rendes bírótól, címének előadása mellett, törvény útján kell követelnie.

321. §. Ahol úgynevezett tartománytáblák, városi vagy telekkönyvek, vagy más efféle nyilvános laj-

stromok vannak behozva, ingatlan tárgyak iránti dologbani jognak jogszerű birtoka, csak ezen nyilvános könyvekbeni rendes bejegyzés által nyertetik.

322. §. Ha valamely ingó dolog egymásután, több személyeknek adatott át; a birtokjog azt illeti, ki azt hatalmában tartja. De ha a dolog ingatlan és ha nyilvános könyvek léteznek, a birtokjog kizárólag azt illeti, ki mint annak birtokosa van bejegyezve.

323. §. A dolog birtokosa mellett az érvényes cím jogszerű vétele áll; s ennél fogva annak kimutatására föl nem hivatathatik.

324. §. Ezen felhívásnak még akkor sincs helye, ha valaki azt állítja, hogy ellenének birtoka, más jogvételekkel, pl. a tulajdon szabadságával össze nem férhető. Ily esetekben az állító ellenfélnek a rendes bíró előtt keresetet kell indítani és vélt erősebb jogát kimutatnia. Kétség esetében a birtokost illeti az elsőbbség.

325. §. Mennyiben tartozzék birtokának címét oly dolognak birtokosa kimutatni, melynek forgalma el van tiltva, vagy amely elorzottnak lenni látszik, arról a büntető és közrendtartási törvények határoznak.

Jegyzet. 1879: 40. t.-c. 131. és 132. §.

326. §. Ki azon dolgot, melyet bír, valószínű okoknál fogva magáénak tartja, az jóhiszemű birtokos. Rosszhiszemű birtokos az, ki tudja, vagy a körülményekből vélelmeznie kell, hogy a birtokában lévő dolog másé. Tényekbeni tévedésből, vagy a törvényes rendszabályok nem tudásából, lehet jogszerűtlen (316. §.) s mégis jóhiszemű birtokosnak lenni.

327. §. Ha valaki a dolgot magát, más pedig az ezen dolognak minden vagy némely haszonvételérei jogot bírja, ekkor ugyanazon személy, ha joga határain túllép, különböző tekintetben jó- és rosszhiszemű, jogszerű- és jogszerűtlen birtokos lehet.

328. §. A birtoknak jó- vagy rosszhiszeműségét, peres esetben, bírói ítélet által kell elhatározni. Kétség esetében a vélelem a birtok jóhiszeműsége mellett áll.

329. §. A jóhiszemű birtokos csupán a jóhiszemű birtok alapján a dolgot, melyet bír, felelősség nélkül tetszése szerint használhatja, elhasználhatja, sőt el is enyészteszheti.

330. §. A jóhiszemű birtokost illetik a dologból eredő minden hasznok, mihelyt a dologtól elkülönöztek; őtet illetik minden egyéb már beszedett haszonvételek is, amennyiben azok ideje a békés birtok alatt már lejárt.

331. §. Ha a jóhiszemű birtokos a dologba vagy állagának folytonos fentartására szükséges, vagy a még tartó haszonvételek szaporítására hasznos költsékezést tett: úgy annak megtérítését a jelen-érték szerint követelheti, amennyiben ez a valósággal tett költséget meg nem haladja.

332. §. A csupán kéjtöltés vagy diszítés végett tett költsékezésből csak annyi térítetik meg, amennyit a dolog, közönséges érték szerint, azáltal valóban nyert; de az előbbi birtokosnak szabad választásától függ mindent elvinni abból, mi az állag sérelme nélkül elvihető.

333. §. A jóhiszemű birtokos sem követelheti azon árt, melyet elődjének a neki átengedett dologért adott. De aki oly idegen dolgot, melyet a tulajdonos nehezen nyert volna vissza, jóhiszeműleg magához váltott és ezáltal a tulajdonosnak bebizonyítható hasznot tett, ahhoz mért pótványt követelhet.

334. §. Vajjon a jóhiszemű bírlalónak van-e joga követelése fejében a dolgot megtartani, a zálogjogróli fejezetben határoztatik meg.

Jegyzet. 1875 : 37. t.-c. 309—310. §. és 1876 : 27. t.-c. 108—109. §§.

335. §. A rosszhiszemű birtokos köteles nemcsak az idegen dolog birtokából nyert hasznokat visszapótolni, hanem azokat is, melyeket a rövidséget vallott fél nyerendett volna, s egyszersmind a maga birtoka által okozott minden károkat is megtéríteni. Azon esetben, ha a rosszhiszemű birtokos a büntető törvényekben tiltott cselekvény által jutott a birtokhoz, a megtérítés egész a kéjbecsárig terjed.

336. §. Ha a rosszhiszemű birtokos a dologra költsékezett, ily esetben az alkalmazandó, ami a megbízás nélküli ügyviselő által tett költségre nézve, a meghatalmazásróli fejezetben rendeltetik.

337. §. A községnek birtoka, a tagok nevében működő meghatalmazottak jó- vagy rosszhiszeműsége

szerint ítéltetik meg. De a rosszhiszeműek, mind a jóhiszemű tagoknak, mind tulajdonosnak is mindenkor kártérítéssel tartoznak.

338. §. A jóhiszemű birtokos is, ha bírói ítélet által a dolognak visszaadásában marasztaltatik, a haszonvétel és kár megtérítésére, valamint a költsékezésre nézve is, a neki kézbesített keresvény időpontjától fogva, a rosszhiszemű birtokosokkal egyenlő elbánás alá vonandó; de a véletlen esetért, mely a dolgot tulajdonosánál nem érte volna, csak azon esetben felelős, ha a dolognak visszaadását konok perlekedés által késleltet

339. §. A birtokot, bármi tulajdonságu legyen is az, senkinek sem szabad önhatalmulag háborítani. A háborítottnak joga van a beavatkozás megtiltását és a bebizonyítható kár megtérítését bíróilag követelni.

Jegyzet. 1881: 59. t.-c. 13. §.

340. §. Ha valamely ingatlan dolog vagy dologbani jog birtokosa új épület, vízi vagy más mű csinálása által jogaiban veszélyeztetik, anélkül, hogy az építkező magát a közönséges törvénykezési rendtartás rendelete szerint az ő irányában biztosította volna; a veszélyeztetett jogosítva van az ily újítás betiltását a bíróság előtt követelni és a bíróság köteles az ügyet a legnagyobb gyorsasággal elintézni.

341. §. Az ügy eldöntéseig az építés folytatását a bíróság rendszerint meg ne engedje. Csak nyilvánvaló közel veszély esetében, vagy ha az építkező elegendő biztosítékot nyújt aziránt, hogy a dolgot előbbi állapotába visszahelyeztetni, s a kárt kipótolni kész; ellenben a tilalmaztató ez utóbbi esetben, tilalma következeire nézve hasonló biztosítást nem nyújt, kell az építés egyelőrei folytatását megengedni.

342. §. Mi a fennebbi §§-ban az új építkezés iránt rendeltetik, az valami ő épület vagy más mű lerontására is alkalmazandó.

343. §. Ha valamely dologbani jog birtokosa bebizonyíthatja, hogy valamely már fennálló idegen építmény vagy más idegen dolog dűlőfélben van, s őtet világos kárvallással fenyegeti; szabadságában áll bíróilag biztosítást sürgetni; ha különben a közrendtartási hatóság a közbiztonságról már eléggé nem gondoskodott.

344. §. A birtokjogokhoz tartozik a birtokbani maga megóalmazás és azon esetben, ha a bírói segély későn érkeznek, az erőhatalomnak ahhoz mért erőhatommali visszaverési joga is (19. §.) Egyéb-iránt a közrendtartási hatóság, a közcsend fenntartásáról, valamint a büntető bíróság, a nyilvános erőszakoskodások megbüntetéséről tartozik gondoskodni.

Jegyzet. 1878 : V. t.-c. 79. §.

245. §. Ha valaki a birtokba betolakodik, vagy ravaszság, avagy kérelem által alattomosan csúszik be, s azt, mi neki csak szivességből, s folytonos lekötetheztség nélkül engedtetett meg, állandó joggá változtatni iparkodik; a már magában jogszerűtlen és rosszhiszemű birtok, azonfölül még álbirtokká is válik; ellenkező esetekben a birtok valódinak tekintetik.

346. §. Minden álbirtokos ellen lehet mind az előbbi állapotbai visszahelyezés, mind kármentés végett is, keresetet támasztani. A bíróság tartozik törvényes tárgyalás után, mindeniket még valamely erősebb jograi tekintet nélkül is, mellyel az alperes a dolog iránt bírhatna, elrendelni.

347. §. Ha azonnal ki nem tűnik, ki legyen valódi birtokban és mennyire igényelhessen egyik vagy másik fél bírói segélyt; a per alatti dolog a bíróság, vagy egy harmadik személy őrizete alá bízatik mindaddig, míg a birtok iránti per tárgyalatott és eldöntetett. A vesztes fél keresetét, a dolog iránti erősebbnek vélt jogánál fogva, ezen határozat után is megindíthatja.

Jegyzet. A zárlat iránt az 1868 : 54. t.-c. 324. és 337. §§ intézkednek.

348. §. Ha valamely dolognak csupán birlalója, annak átadása végett több birtokkövetelők által egyszerre kerestetik meg, s köztük olyan találkozik, kinek nevében a dologra gondviseltetett; ez főleg annak adatik át, és a többiek a történt átadásról értesitetnek. Ha e körülmény egyikre sem szolgál: úgy a dolog a bíróság vagy egy harmadik személy őrizetére bízatik. A bíró a birtokkövetelők jogalapjait kell, hogy megvizsgálja, és irántok határozzon.

349. §. Valamely testi dolognak birtoka közön-

ségesen elveszítették, ha az, utóbbi megtalálás reménye nélkül elvesz, ha önkényt elhagyatják; vagy idegen birtokba jut.

350. §. Azon jogok és ingatlan dolgok birtoka, melyek a nyilvankönyvek tárgyát teszik, elenyészik, ha ezek a tartománytáblai, városi vagy telekkönyvekből kitöröltetnek, vagy más nevére jegyeztetnek be.

351. §. Más jogoknál megszűnik a birtok, ha az ellenfél kinyilatkoztatja, hogy amit eddig teljesített, többé teljesíteni nem akarja; ha más jogának gyakorlatát többé nem tűri, vagy ha az iránti tilalomra, hogy valamivel hagyjon fel, többé nem ügyel; a birtokos pedig mindezen esetekben a dolgot abban hagyja s birtokának fentartása végett keresetet nem indít. A jognak pusztá nem használása által, a törvényben meghatározott elévülési eseteken kívül a birtok el nem veszítettik.

352. §. Míg remény van arra, hogy valamely elveszett dolog visszakérül, annak birtoka fentartására maga az akarat is elegendő. A birtokos távolléte, vagy birtokszerzésre képtelenné válása a már szerzett birtokot meg nem szüntetik.

MÁSODIK FEJEZET.

A tulajdon-jogról.

353. §. Mindaz, a mi valakié, minden testi és testetlen dolgai, az ő tulajdonának neveztetnek.

354. §. Mint jogot tekintve, a tulajdon azon szabadság, miszerint valaki a dolog állagával s annak hasznaival kénye szerint bánhatik, s abból minden mást kizárhat.

355. §. Általában minden dolgok tárgyai a tulajdonjognak, és mindenkit, akit a törvények világosan ki nem zárnak, jogosítva van, azt maga által, vagy más által a maga nevében megszerezni.

356. §. Aki tehát azt állítja, hogy azon személy, ki valamit szerezni akar, személyi képességére, vagy a megszerzendő dologra nézve törvényes akadály által gátoltatik, az tartozik azt bebizonyítani.

357. §. Ha valamely dolog állagára való jog a haszonvételre joggal, ugyanazon egy személyben

egyesül, a tulajdon-jog teljes és osztatlan. De ha valakinek csak a dolog állagára, a másíknak ellenben, a dolog állagára való valamely jog mellett, annak haszonvételére van kirekesztő joga, akkor a tulajdon-jog meg van osztva, és mind a kettőre nézve teljetlen. Amaz főtulajdonosnak, emez haszonvevő tulajdonosnak neveztetik.

358. §. A törvény vagy a tulajdonos akarata általi minden egyéb korlátozások, a tulajdon teljességét meg nem szüntetik.

359. §. A dolog állagárai jognak a haszonvételi jogtőli elkülönözése részint a tulajdonos intézkedéséből, részint a törvény rendeletéből ered. A fő- és haszonvevő-tulajdonos között fenforgó viszonyok különbségéhez képest azon javak, melyekben a tulajdon meg van osztva, hűbéri, örökhaszonbéri és örökbéri javaknak neveztetnek. A hűbér a külön fennálló hűbéri jogban; az örökhaszonbéri és örökbéri javak pedig a bérleményi szerződésekrőli fejezetben tárgyalatnak.

360. §. Valamely földtőli állandó bér vagy évenkénti járadékok csupa beszolgáltatásából még nem lehet a tulajdon megosztását következtetni. Mindazon esetekben, melyekben a dolog állagárai jognak a haszonvételi jogtőli elválasztása világosan ki nem derül, minden jóhiszemű birtokost teljes tulajdonosnak kell tekinteni.

361. §. Ha valamely még osztatlan dolog egyszerre több személyeké, ebből közös tulajdon származik. Az egésyre nézve a tulajdonostársak egytellen személynek tekintetnek; a mennyiben pedig bizonyos, noha el nem különített részek vannak nekik kimutatva, mindegyik tulajdonos-társ a maga részének teljes tulajdonosa.

362. §. A teljes tulajdonos azon jognál fogva, miszerint tulajdonával szabadon rendelkezhetik, dolgát rendszerint kénye szerint használhatja, vagy használatlanul hagyhatja; azt elenyésztetheti, egészen vagy részben másokra ruházhatja; vagy arról feltétlenül lemondhat, azaz elhagyhatja.

363. §. Ugyanezen jogokat élvezik a nem teljes, mind fő, mind haszonvevő tulajdonosok is; csak hogy közülök egyik sem foghat semmi olyashoz, mi a másik jogával ellenkezik.

364. §. A tulajdon-jog gyakorlatának általában csak annyiban van helye, a mennyiben ez sem egy harmadiknak jogaiba nem vág, sem a közjó fentartása és előmozdítása végett, a törvényekben rendelt korlátokon túl nem megy.

365. §. A közjó szükségletére, az álladalom tagja, ahhoz mért kártalanítás mellett, még valamely dolog teljes tulajdonát is, tartozik átengedni.

366. §. A tulajdonosnak azon jogával, miszerint sajátjának birtokából minden mást kizárhat. Össze van kötve azon jog is, melynél fogva eltartóztatott sajátját mindentől, ki azt birlalja, tulajdoni keresettel bíróilag követelheti. Ezen jog azonban nem illeti azt, ki valamely dolgot, midőn még annak tulajdonosa nem volt, maga nevében elidegenített, utóbb pedig annak tulajdonosává lett.

367. §. Tulajdoni keresetnek nincs helye, valamely ingó dolog jóhiszemű birtokosa ellen, ha ez kimutatja, hogy azon dolgot vagy közárverésen, vagy valamely afféle forgalomra jogosított iparostól, vagy fizetésért oly személytől szerezte, kire azt a felperes használat, őrizet végett, vagy bármi más célból maga bizta. Ez esetekben a jóhiszemű birtokosok nyerik meg a tulajdont, s az előbbi tulajdonost csak azok ellen illeti a kártalanítási jog, kik neki e részben felelősek.

368. §. De ha bebizonyíttatik, hogy a birtokos vagy már a megszerzett dolog természetéből, vagy annak feltűnőleg csekély árából, vagy elődének ismert személyes sajátságaiból, üzletéből vagy más viszonyai-ból, annak birtoka jóhiszeműsége ellen alapos gyanút merithetett volna; mint rosszhiszemű birtokos, a dolgot a tulajdonosnak átengedni tartozik.

Jegyzet. 1879: 40. t.-c. 131—132. §§.

369. §. A tulajdont kereső fél tartozik bebizonyítani, hogy a keresett dolog az alperes hatalmában van, s hogy e dolog az ő tulajdona.

370. §. Ki valamely ingó dolgot követel vissza bíróilag, oly jelekkel tartozik azt leírni, melyeknél fogva az minden azonnemű hasonló dolgoktól megkülönböztetik.

371. §. Oly dolgok tehát, melyek ekkép meg nem különböztethetők, úgy mint más készpénzzel összekevert készpénz, vagy az előmutatóra szóló adós-

levelek, rendszerint nem tárgyai a tulajdoni keresetnek; hacsak oly körülmények nem állnak elő, melyekből a felperes tulajdonjogát bebizonyíthatja, és melyekből az alperesnek tudnia kellett, hogy a dolgot magáévá tenni joga nincsen.

372. §. Ha a felperes a más által eltartóztatott dolog tulajdonának szerzését elegendőleg bebizonyítani nem képes ugyan, de az érvényes címet és a valódi módot, melylyel annak birtokához jutott, kimutatta: azért mégis minden más birtokos irányában, ki birtokának vagy éppen semmi, vagy csak gyengébb címét bírja kimutatni, igazi tulajdonosnak tekintetik.

373. §. Ha tehát az alperes a dolgot rosszhiszemmel vagy jogszerűtlen módon bírja; ha éppen semmi vagy csak gyanús elődöt tud nevezni; vagy ha a dolgot fizetés nélkül, a felperes pedig fizetés mellett nyerte; tartozik a felperesnek engedni.

374. §. Ha az al- és felperes valódi birtokukra nézve egyenlő címmel bírnak, az alperest illeti, a birtoknál fogva, az elsőbbség.

375. §. Ki valamely dolgot más nevében bír, a tulajdoni kereset ellen magát az által ótalmazhatja, hogy elődét megnevezi és magát az iránt igazolja.

376. §. Ki valamely dolog birtokát a bíróság előtt tagadja, s az rábizonyíttatik, már csak ezért is tartozik a birtokot a felperesnek átengedni; de fenmarad joga tulajdoni keresetének utóbbi megindítására.

377. §. Ki valamiről, amit nem birtokol, azt állítja, hogy birtokolja, s ez által a felperest tévedésbe ejti, minden innen eredő kárért felelős.

378. §. Ki valamely dolgot birtokában tartott, s a keresvény kézbesítése után tovább adott, tartozik azt a felperesnek, ha ez a valóságos birlaló ellen nem akar forduini, saját költségén visszaszerezni, vagy annak rendkívüli árát megtéríteni.

379. §. Mind a jó-, mind a rosszhiszemű birtokos, mit tartozzék a tulajdonosnak, a megszűnt haszon vagy szenvedett kár fejében megtéríteni, az előbbi fejezetben határoztatott meg.

HARMADIK FEJEZET.

Az elsajátítás általi tulajdon-szerzésről.

380. §. Cím és jogos szerzés nélkül tulajdonra szert tenni nem lehet.

381. §. Szabadon álló dolgoknál, a cím azok birtokbavételére velünk született szabadságban áll. A szerzősmód elsajátítás, mely szerint valamely szabadon álló dolgot oly célból foglalunk el, hogy azzal mint magunkéval bánjunk.

382. §. Szabadon álló dolgokat elsajátítás által, az álladalom minden tagja magáévá tehet, amennyiben ezen jogosítvány a közrendtartási törvények által nem korlátoztatik, vagy némely tagokat a sajátjételre nézve előjog nem illeti.

Jegyzet. 1854. évi bányatörvény 7. §.

383. §. Ez áll különösen az állatfogásra nézve. Kit illessen a vadászat vagy halászat joga; mint kellessék a vad szerfölötti elszaporodását gátolni s a vadak által okozott kárt megtéríteni; mikép kelljen az idegen méhek általi mézrablást megakadályozni; a közrendtartási törvényekben van megállapítva. Hogy az orv-vadászok miként büntetendők, a büntető törvényekben határoztatik meg.

Jegyzet. 1883: XX. t.-c.

384. §. Házi méhrajok s más szelid vagy szelidített állatok nem tárgyai a szabad állatfogásnak, sőt a tulajdonosnak joga van ezeket más földén is hajhászni, tartozik azonban a földbirtokosnak netalán okozott kárát megtéríteni. Azon esetben, ha az anyakas tulajdonosa, a rajt két nap alatt nem hajhászta; vagy ha valamely szelidített állat, magától negyvenkét napon át elmaradt; azt közös földön mindenki; saját földén pedig a föld tulajdonosa, magának elfoghatja s megtarthatja.

Jegyzet. 1883: XX. t.-c.

385 § Egy magánszemély sincs jogosítva a közrendtartási rendeletek által az álladalom számára fentartott termeléseket elsajátítani.

386. §. Az oly ingó dolgokat, melyeket a tulajdonos mint magáét többé megtartani nem akar s azért elhagy, az álladalom minden tagja elsajátíthatja.

387. §. Mennyiben kelljen földeket a művelés teljes elmulasztása, vagy épületeket a helyreállítás elhanyagolása miatt elhagyottaknak tekinteni, vagy lefoglalni, a közrendtartási törvények határozzák meg.

388. §. Kétség esetében nem vélelmezhetni azt, hogy valaki tulajdonát el akarná hagyni; s azért valamely dolog megtalálója, azt elhagyottnak nem tekintheti s magának nem tulajdoníthatja. Még kevésbé szabad valakinek a partivetődék jogát magának tulajdonítani.

389. §. Hatályon kívül helyezve 1878 : V. t.-c. 365. §. által.

390 §. Az előjáróság tartozik a tett jelentést a talált dolog különös ismertető jeleinek érintése nélkül haladék nélkül a helybeli szokás szerint; ha pedig a tulajdonos a körülményekhez szabott időhatár alatt magát föl nem fedezi s a talált dolog értéke huszonöt forintot meghalad, háromszor, a nyilvános hirdapok által, közhirrre tenni. Ha a talált dolog, veszély nélkül, a találó kezei közt nem hagyathatik, azt, vagy ha az nevezetes kár nélkül, tartható nem volna, annak közárverezés útján bejött árát, bírói kézhez kell letenni, vagy egy harmadiknak őrizet végett átadni.

391. §. Ha a talált dolognak előbbi birtalója, vagy tulajdonosa, a hirdetés bevégezésétől számítva egy év alatt magát jelenti és jogát kellőkép bebizonyítja, a dolog vagy az abból bejött pénz neki átadatik. Mindazáltal köteles a költségeket megtéríteni s a találónak, kívánságára, a közönséges érték tíz százalékát lel-díjkép megadni. De ha ezen számítás szerint a jutalom már ezer forintnyi összegig fölrugott, a fölzettől csak öt százalék számítandó.

392. §. Ha a talált dolog, egy év alatt, joggal senki által sem igényeltetik, a találónak joga lesz, a dolgot, vagy annak bejött árát használhatni. Ha az előbbi bíráló későbbben jelentkezik, a költségek és lel-díj levonása után, a dolog, vagy annak bevett ára, az attól netalán huzott kamatokkal együtt neki visszaadandó. Csak az elévülési idő után nyeri meg a találó, jóhiszemű birtokosként, a tulajdonjogot.

393. §. Bárki is a 388–392. §§. foglalt rendszabályokat meg nem tartja, minden káros következtékért felelős. Ha a találó nem tartja meg azokat, a leldíjt is elveszti s a büntető törvénykönyv szerint még azonfelül a körülményekhez képest, csalási bűnbe is esik.

Jegyzet. 1878: V. t.-c. 365. §.

394. §. Ha valamely dolgot egyszerre többen találtak, ezeknek arra nézve egyenlő kötelezettségeik és jogaik vannak. A találó társak közé számíttatik az is, ki a dolgot legelőször fedezte föl s arra törekedett, habár más azt előbb vette volna is magához.

395. §. Ha valamely ismeretlen tulajdonosnak elásott, befalazott, vagy másképp elrejtett dolgai találatnak fel; a bejelentésnek szintűgy, mint a találásnál általában, meg kell történni.

396. §. Ha a tulajdonos a külső ismertető jelekből, vagy más körülményekből kitudatik, a dolgot kezéhez kell szolgáltatni; de ha nem képes bebizonyítani, hogy már előbb volt fölöle tudomása, a találónak a 391. §-ban kiszabott leldíjt tartozik megfizetni.

397. §. Azon esetben, ha a tulajdonost azonnal ki nem lehet tudni, az előjáróság a 390–392. §§. rendelete szerint tartozik eljárni.

398. §. Ha a fölfedezett dolgok pénzből, ékszerekből, vagy más drágaságokból állanak, melyek oly soká voltak elrejtve, hogy előbbi tulajdonosukat kitudni már nem lehet, kincsnek neveztetnek.

A kincstalálás az előjáróság által a kormányshéknék bejelentendő.

399. §. A talált kincsnek egy harmadrésze az álladalmi vagyonhoz kapcsoltatik. A többi két harmadrészből egyiket a találó, a másikat a földtulajdonos kapja. Ha a földtulajdon meg van osztva, ezen harmad a fő- és haszonvevő tulajdonost egyenlő részekben illeti.

Jegyzet. A talált kincs két részre osztandó a találó és a telektulajdonos közt. (1846. jun. 16. udv. rend.)

400. §. Ki e mellett tiltott cselekvény bűnébe esett; ki a kincset a haszonvevő tulajdonos tudta és akarata nélkül kereste fel; vagy a találatot eltitkolta; annak része a feladónak, vagy ha feladó nincs, az álladalomnak jár.

Jegyzet. 1868: V. t.-c. 366. §.

401. §. Ha a munkások véletlenül találnak kincset, abból őket mint, találókat egyharmadrész illeti. De ha a tulajdonos által egyenesen kincskeresés végett fogadtattak fel, be kell rendes bérökkel elégedniök.

Jepyzet. „Harmadrész“ helyett „felerész“ értendő.

402. §. A zsákmány és az ellenségtől visszazsákmányolt dolgok iránti jogróli rendszabályok a hadi törvényekben foglaltatvák.

403. §. Ki valamely idegen ingó dolgot az elkerülhetlen elveszés vagy enyészettől megment, jogosítva van, az azt visszakövetelő tulajdonostól költsége megtérítését és legfeljebb tízszázaléki arányos jutalmat kívánni.

NEGYEDIK FEJEZET.

Növedék általi tulajdon-szerzésről.

404. §. Növedéknek neveztetik mindaz, mi valamely dologból származik, vagy ahhoz újonnan járul, anélkül, hogy azt a tulajdonosnak valaki más adta volna által. A növedék természet, mesterség, vagy egyszersmind mind a kettő által eszközöltetik.

405. §. Valamely földnek természeti gyümölcsei, t. i. azon hasznok, melyeket az munka nélkül hoz elő, úgymint füvek, gombák s más effélék a föld tulajdonosa számára, valamint mindazon hasznok is, melyek valamely állatból származnak, az állat tulajdonosa számára növekednek.

406. §. Azon állat tulajdonosa, mely másnak állata által fajzová tétetett, azért bérrel, hacsak kikötve nem volt, nem tartozik.

407. §. Ha valamely víznek közepén sziget támad, a két part hosszában fekvő föld tulajdonosainak van kizáró joguk, a támadt szigetet két egyenlő részben elsajátítani, és azt földeik hosszúságához képest maguk között felosztani. Ha a sziget a víznek egyik felén támad, akkor egyedül a közelebbi partföld tulajdonosának van ahhoz igénye. A hajózható folyókoni szigetek az álladalom számára tartatnak fenn.

408. §. Ha csupán a víznek kiszáradása, vagy

annak több ágakra oszlása által támadnak szigetek, vagy földrészek árasztatnak el; az előbbi tulajdon jogai sértetlenül maradnak.

409. §. Ha valamely víz medrét elhagyja, mindenekelőtt a víznek új folyása által károsított földbirtokosoknak van joguk, az elhagyott mederből, vagy annak értékéből kárpótlást nyerni.

410. §. Az ily kárpótlás esetén kívül, az elhagyott meder, valamint a támadó szigetről rendeltetik, a határos partbirtokosokat illeti.

411. §. Azon föld, melyet valamely víz a parthoz észrevétlenül hord, a part tulajdonosáé.

412. §. De ha a folyó ereje által észrevehető földrész sodortatik idegen parthoz; az előbbi birtokos csak azon esetben veszti el arra nézvei tulajdoni jogát, ha azt egy év alatt nem gyakorolja.

413. §. Minden földbirtokos jogosítva van partját a folyó elszakítása ellen megerősíteni. De senkinek sem szabad oly műveket, vagy ültetvényeket alkotni, melyek a folyó rendes folyását megváltoztathatnák, vagy a hajózás, malmok, halászat, vagy más idegen jogoknak ártalmára válhatnak. Általában ilyes alkotványokat csak a közrendtartási hatóság engedelmével lehet felállítani.

414. §. Ki idegen dolgokat felmunkál; ki azokat a magáéval egyesíti, összekeveri, vagy összevegyíti, ez által még nem nyer igényt az idegen tulajdonra.

415. §. Ha az ily felmunkált dolgok előbbi állapotukba visszaállíthatók; az egyesített, összekevert, vagy összevegyített dolgok ismét elkülöníthetők; mindegyik tulajdonosnak a magáé visszaadatik, és annak, a kit illet, kárpótlás szolgáltatik. Ha az előbbi állapotbai visszaállítás, vagy az elkülönítés lehetetlen, a dolog az érdekelt felek közt közössé válik; annak mindazáltal, kinek dolgával más az egyesítést bűnösen eszközölte, szabad választásától függ, az egész tárgyat a javítás megtérítése mellett megtartani, vagy azt a másiknak, hasonlóul pótvány mellett átengedni. A bűnös féllel, annak jó- vagy rosszhiszemű célzata mivoltához képest kell bánni. Ha pedig egyik fél sem tartathatik bűnösnek, a választás azt illeti, kinek része többet ér.

416. §. Ha idegen anyagszerek csak valamely

dolog kijavítására fordíttatnak, az idegen anyag a földtulajdonosáé leszen s ez köteleztetik aszerint, amint jó- vagy rosszhiszeműleg járt el, az elhasznált anyagok előbbi tulajdonosának azok árát megfizetni.

417. §. Ha valaki tulajdon földjén épületet emel, s ahhoz idegen anyagszereket használt, az épület tulajdona marad ugyan; azonban még a jóhiszemű építkező is tartozik a károsítottak az anyagszereket, ha ezeket a 367. §-ban fölhozott viszonyokon kívül vette magához, a közönséges; a rosszhiszemű pedig ezeket a legmagasabb ár szerint, s ezen felül még minden egyéb kárt is megtéríteni.

418. §. Ellenben, ha valaki saját anyagszereivel a tulajdonos tudta s akarata nélkül idegen földre épített, az épület a földtulajdonosé leend. A jóhiszemű építkező követelheti a szükséges és hasznos költségek megtérítését; a rosszhiszemű, megbízás nélküli ügyviselőként tekintetik. Ha a földtulajdonos az építkezés felől tudott, és attól a jóhiszemű építkezőt azonnal el nem tiltotta, csak a földnek közönséges értékét követelheti.

419. §. Ha az épület idegen földön és idegen anyagszerekből készült, annak tulajdona ez esetben is a földtulajdonost illeti. A földtulajdonos és az építkező között ugyanazon jogok és kötelezettségek keletkeznek, mint az előbbi szakaszban; és az építkező az anyagszerek előbbi tulajdonosának tartozik, jó- vagy rosszhiszemű célzatához képest, ezeknek közönséges vagy legmagasabb értékét megtéríteni.

420. §. Mi eddig az idegen anyagszerekkel emelt épületek iránt határozottatott, azon esetekre nézve is áll, ha valamely föld idegen maggal vettetett el, vagy idegen növényekkel ültettetett be. Az ily növedék a föld tulajdonosát illeti, ha ugyan a növények már gyökeret vertek.

421. §. A fának tulajdona nem a szomszédos földben elterjedő gyökerek, hanem a földből kiálló törzsök szerint határoztatik meg. Ha a törzsök több tulajdonosok határain áll, úgy köztük a fa közös.

422. §. Minden földtulajdonos kitépheti saját földéből az idegen fa gyökörét, és az ő légürege felett függő ágakat levagdalhatja, vagy másképp használhatja.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Átadás általi tulajdon-szerzésről.

423. §. Oly dolgok, melyeknek már van tulajdonosuk, közvetve szereztetnek, midőn jogos módon a tulajdonosról másra szállnak által.

424. §. A közvetett szerzés czíme szerződésen, halálesetérei rendelkezésen birói ítéleten, vagy a törvény rendeletén alapul.

425. §. A pusztá cím még nem ad tulajdont. A tulajdon és átalában minden dologbani jogok, a törvényben meghatározott eseteken kívül, csak jogos átadás és átvétel által szerezhethők meg.

426. §. Ingó dolgok rendszerint csak kézzől-kézre való testi átadás által ruháztatnak át másra.

427. §. De oly ingó dolgoknál, melyek mivoltuknál fogva testileg át nem adhatók, mint: adóssághkövetelések, fuvarárak, árutárnál, vagy más összdolgoknál, megengedi a törvény a jel általi átadást, miszerint a tulajdonos az átvevőnek a tulajdont igazoló okiratokat, vagy azon műszereket adja át, melyeknél fogva az átvevő képessé lesz a dolognak kizárólagos birtokbavételére; vagy midőn a dologgal oly ismertető jel köttetik össze, melyből mindenki világosan megismerheti, hogy a dolog másnak átengedett.

428. §. Kijelentés által adatik át a dolog, midőn az elidegenítő bebizonyíthatólag nyilvánítja azon akaratát, miszerint azon dolgot jövődőben az átvevő nevében bírlalja; vagy hogy az átvevő azon dolgot, melyet eddig dologbani jog nélkül bírlalt, ezután dologbani jognál fogva birtokolja.

429. §. Átküldött dolgok rendszerint csak akkor tekintetnek átadatváknak, midőn azokat az átvevő megkapja; hacsak ez az átküldés módját maga meg nem határozta, vagy jóvá nem hagyta volna.

430. §. Ha a tulajdonos ugyanazon ingó dolgot két különböző személynek, az egyiknek átadás mellett, a másiknak a nélkül árusította el; az azt illeti, kinek először adatott át; de a tulajdonos a sértett félnek felelős.

Jegyzet. 1868 : 54. t.-c. 487. §. értelmében jóhiszeműség kívántatik.

431. §. Ingatlan dolgok tulajdonának átruházása végett szükséges, hogy a szerzési ügylet az e végre rendelt nyilvánkönyvekbe beiktattassék. Ezen beiktatás bekebelezésnek (betáblázásnak) nevezetik.

Jegyzet. Az 1855. évi telekkv. rendts némi módosításokkal Erdélyre is kiterjesztetett 1870. febr. 5-én kelt min. rendelettel.

432. §. A nyilvánkönyvbeli betáblázásra minedenekelőtt szükséges: hogy az, kiről a tulajdon másra ruházandó, már maga is, mint tulajdonos, bekebelezve legyen.

433. §. Hatályon kívül helyezve az 1855. évi telekkvi rendts által.

434. §. De ha az átadó személyesen meg nem jelenik, és minden városi, vagy tartománytáblai javakat érdeklő esetekben is, a szerzési ügyletről írott okmány szerkesztetendő, és mind a szerződő felek, mint két hiteles férfiak, mint tanúk által is aláírandó.

Jegyzet. E §. első három sora „esetekben is” szavakig hatályon kívül helyezve a telekkv. rendts. 82. §. által.

435. §. Az ily okiratban a személyeket, kik a tulajdont átadják s átveszik; az átadandó dolgot, határaival együtt; a szerzés címét; továbbá a kötött ügylet helyét és idejét határozottan ki kell tenni és az átadónak vagy ezen, vagy külön okiratban, engedelmet kell adnia arra, hogy az átvevő, mint tulajdonos, bekebelezethessék.

Jegyzet. Telekkv. rendts. 81. §.

436. §. Ha ingatlan javak tulajdona jogérvényes ítélet, birói osztálylevél, vagy valamely örökségnek birói átadása következtében ruházandó át; ezen okiratok bekebelezése szintén megkívántatik.

437. §. Szintügy nem elegendő valamely hagyományozott ingatlan jószág tulajdona megszerzésére, hogy az örökséghagyó végrendelete a nyilvánkönyvbe általában bekebelezve legyen. Kinek ily nemű követelése van, kell, hogy a hatóságnál, a hagyomány különös beiktatását is kieszközölje.

438. §. Ha az, ki valamely ingatlan dolgot tulajdonul igényel, erről hiteles ugyan, de nem minden

a 484. és 435. §§-ban a bekebelezésre nézve elészabott kellékekkel ellátott okiratot bír; hogy előtte senki előjogot ne nyerjen, a nyilvánkönyvbei feltételes beiktatást mégis eszközölheti, mely előjegyzésnek (Pränotation) neveztetik. Ez által feltételes tulajdonjogot nyer, s mihelyt bírói ítélet következtében az előjegyzést igazolta, a törvényes rend szerint benyújtott előjegyzési kérvény idejétől fogva igazi tulajdonosnak tartatik.

Jegyzet. Telekkv. rendts. 87. és következő §§.

439. §. A megtörtént előjegyzés mind avval, ki azt eszközölte, mind ellenfelével is, személyes kézbesítés által tudatandó. Az előjegyeztető tartozik a kézbesítés napjától számítandó tizennégy nap alatt a tulajdonjog bebizonyítása végetti rendes keresetet megindítani; ellenkező esetben az eszközölt előjegyzés az ellenfél kérésére kitörlendő lesz.

Jegyzet. Az igazolásra rendszerint 15 napi határidő tűzendő ki a telekkv. rendts 97. §. értelmében.

440. §. Ha a tulajdonos ugyanazon ingatlan dolgot két különböző személynek engedte át; az azt illeti, ki a bekebelezést előbb kérte.

441. §. Mihelyt a tulajdonjogról okirat a nyilvánkönyvbe beiktattatott, az új tulajdonos lép a jogszerű birtokba.

442. §. Ki valamely dolgot tulajdonul megszerez, a vele járó jogokat is megnyeri. Oly jogokat, melyek az átadó személyére szorítvák, ez át nem adhat. Általában senki másra több jogot nem ruházhat, mint a mennyivel maga bír.

443. §. Az ingatlan dolgok tulajdonával a nyilvánkönyvbe bejegyzett, rajtok fekvő terhek is átvétnnek. Ki e könyveket meg nem tekinti, hanyagságáért minden esetekben maga lakol. Az előbbi tulajdonos elleni más követelések és igények az új szerzőre át nem szállnak.

444. §. A tulajdon általában elveszhet, a tulajdonos akarata; a törvény és bírói ítélet által. De az ingatlan dolgok tulajdona csak a nyilvánkönyvekből kitorlés által szüntetik meg.

445. §. Az ingatlan dolgok tulajdonjogának szerzése és elenyészte módjára nézve, ezen fejezetben

foglalt rendszabályok, az ingatlan dolgokra vonatkozó többi dologbani jogoknál is megtartandók.

Jegyzet. Telekkvi rendts 63—65. §§.

446. §. Mi módon s minő óvatossággal kelljen a dologbani jogok bekeblezésénél átalában eljárni, a tartománytáblák és telekkönyvek szerkezetéről szóló külön rendeletekben foglaltatik.

HATODIK FEJEZETT.

A zálogjogról.

447. §. A zálogjog azon dologbani jog, mely a hitelezőnek engedtetik a végre, hogy ha a kötelezettség a meghatározott időben nem teljesítettik, valamely dologból kielégítést nyerhessen. A dolog, melyre nézve a hitelezőt ezen jog illeti, átalában zálognak neveztetik.

448. §. Zálogul szolgálhat minden dolog, mely forgalomban van. Ha ingó, kézi zálognak, vagy szoros értelembeni zálognak neveztetik; ha ingatlan, jelzálognak vagy fekvő zálognak hivatik.

449. §. A zálogjog ugyan mindig érvényes követelésre vonatkozik, de nem minden követelés ad a zálogjog megszerzésére cimet. Ez törvényen, birói ítéleten, szerződésen vagy a tulajdonos végrendeletén alapul.

450. §. Azon esetek, melyekben a törvény enged valakinek zálogjogot, ezen törvénykönyv illető helyén, és a csőd esetekbeni eljárásnál adatnak elő Mennyi-ben engedhet a bíróság zálogjogot, a törvénykezési rendtartás határozza meg. Ha a zálogjog az adósnak vagy egy harmadiknak, ki érte saját dolgát köti le, beleegyezése által szerzendő meg; a szerződésekről és hagyományokról szóló rendszabályok szolgálnak zsinórmértékül.

Jegyzet. Törvényes zálogjognak esetei foglaltatnak: 1. a vízszabályozó társulatokról szóló 1871: 39. t.-c. 19. §-ban, 2. ugyanezen törvénycikket módosító 1879. évi 35. t.-c. 5. §-ban, 3. a gyámságról és gondnokságról szóló 1877: XX. t.-c. 126. §-ban, 4. erdőtörvény 1879: 31. t.-c. 146—149. §§-ban, 5. a bérbe és

haszonbérbe adó javára az 1881: 60. t.-c. 72. és 112. §§-ban.

451. §. A zálogjog valóságos megszerzésére kell, hogy a címmel bíró hitelező, az elzálogított dolgot, ha ingó, őrizet alá vegye; és ha ingatlan, követelését a fekvő javak tulajdona megszerzése végett elészabott módon bekebeleztesse. A cím magában csak személyes jogot ad a dologhoz (dologhozi jogot), de nem tárgylagos jogot a dologra (dologbani jogot).

452. §. Azon ingó dolgok elzálogításánál, melyek kézről-kézre testileg való átadást nem tűrnek, szintűgy mint a tulajdon átruházásánál (427. §.), oly jelek használandók, melyekből az elzálogítást mindenki könnyen megtudhassa. Ki ezen ovatosságot elmulasztja, a káros következkésekért felelős.

453. §. Ha valamely követelésnek a nyilvánkönyvekbei bekebelezése az okiratbani törvényszerű formáság hiánya miatt meg nem történik; a hitelező magát előjegyeztetheti. Ezen előjegyzés által feltételes zálogot nyer, mely, ha a követelés a fennebb 438. és 439. §§. előadott módon igazoltatott, a törvény rendszertint benyújtott előjegyzési kérvény idejétől fogva föltétlenné válik.

Jegyzet. Telekkv rendts 87 és köv. §§.

454. §. A zálogos zálogát, a mennyiben arra joga van, egy harmadiknak ismét elzálogíthatja s ennyiben az, alzáloggá válik, ha ez utóbbi azt magának át is adatja, vagy az alzálogítást, a zálogjogra, a nyilvánkönyvekbe beiktattatja.

455. §. Ha a tulajdonos a további elzálogításról tudósíttatik; tartozását csak annak akaratával fizetheti le a hitelezőnek, ki az alzálogot bírja vagy azt a bírói kézhez kell letennie, különben a zálog az alzálogos részére lekötvé marad.

456. §. Ha valamely idegen ingó dolog, a tulajdonos beleegyezése nélkül elzálogíttatik, ennek ugyan rendszerint joga van azt visszakivánni; de oly esetekben, midőn a tulajdonkeresetnek jóhiszemű birtokos ellen nincs helye (367. §.), köteles vagy a jóhiszemű zálogost kármentesíteni, vagy a zálogról letenni, és az elzálogító elleni kártérítési joggal megelégedni.

457. §. A zálogjog az elzálogító szabad tulajdonához tartozó minden részekre, a zálog növedékére és tartozékára, következőleg a hasznokra is kiterjed, míg ezek elkülönítve vagy beszedve nincsenek. Ha tehát valamely adós, jószágát a hitelezőnek és egy másiknak utóbb annak hasznait zálogítja el; az utóbbi elzálogítás csak a már elkülönített és beszedett hasznokra nézve hatályos.

Jegyzet. Ámennyiben az árverési feltételek egyebet nem tartalmaznak, az ingatlannal együtt árvereztetik el a végrehajtást szenvedőt illető, még be nem szedett függő termés (1881: 60. t.-c. 149. §.).

458. §. Midőn valamely zálognak értéke az elzálogító vétke által, vagy a dolognak később nyilvánult valamely hiánya miatt az adósság fedezésére többé elegendőnek nem találhatik: a hitelező jogosítva van az elzálogítótól más ahhoz mért zálogot követelni.

459. §. A zálogot az elzálogítónak engedelve nélkül a hitelező nem használhatja; sőt azt gondosan őrizni, s érette, ha vétke miatt elvesz, felelni köteles. Ha vétke nélkül vesz el, követelését azért el nem veszti.

460. §. Ha a hitelező a zálogot tovább adta zálogba, még az oly véletlenért is felelős, mely által a zálog ő nála el nem vészett, vagy meg nem romlott volna.

461. §. Ha a zálogos hitelező a meghatározott idő eltelte után ki nem elégítették: jogosítva van a zálog árvereztetését bíróilag kérni. A bíróság erre nézve a törvénykezési rendtartás rendszabályai szerint köteles eljárni.

Jegyzet. 1875: 37. t.-c. 305—306. §§.

462. §. A jószág árvereztetése előtt, minden arra beiktatott záloghitelezőnek meg kell azon követelés beváltását engedni, mely miatt az árvereztetés kéretett.

Jegyzet. 1881: 60. t.-c. 156. §.

463. §. Az adósoknak nincs joguk, valamely általuk elzálogított dolog árverésében résztvenni.

464. §. Ha a zálogból az adósságösszeg be nem jó, a hiányt az adós pótolja; ellenben neki jár az is, mi az adósságon felül bevételik.

465. §. Mennyiben köteles a záloghitelező magát zálogához tartani; vagy mennyiben van joga adósának egyéb értékéhez nyúlnia, a törvénykezési rendtartás határozza meg.

Jegyzet. 1881 : 60. t.-c. 47. §.

466. §. Ha az adós az elzálogítás ideje alatt az elzálogított dolog tulajdonát másra ruházta, a hitelezőnek szabadságában áll, először személyes jogát az adós ellen és ezután teljes kielégíttetését az elzálogított dologban keresnie.

467. §. Ha az elzálogított dolog elpusztíttatik, ha a hitelező arrai jogáról törvényszerűen lemond; vagy ha azt az adósnek fentartás nélkül visszaadja; a zálogjog elenyészik ugyan, de az adósságkövetelés még fenmarad.

468. §. Elenyészik továbbá a zálogjog azon idővel, amelyre szorítva volt, következőleg az elzálogítónak az elzálogított dolograi ideiglenes jogával is; ha különben e körülmény a hitelező előtt tudva volt vagy a nyilvánkönyvekből tudva lehetett.

469. §. A tartozás lefizetésével megszűnik a zálogjog. A zálogadó azonban a tartozást csak úgy tartozik lefizetni, hogy a zálog neki egyszersmind visszaadassék. A jelzálog megszüntetésére az adósság lefizetése magában nem elegendő. A jelzálogos jószág mindaddig lekötve marad, míg az adóslevél a nyilvánkönyvekből ki nem töröltetik.

470. §. A hitelezőknek csődkiütés kori elsőbbségi jogait a csődesetekbeni eljárás határozza meg.

471. §. Sem a zálogbavevő, sem bármi más bírálója az idegen dolognak, nincs jogosítva a neki engedett jog elenyészte után, azt valamely követelés alapján megtartani. De ha a törvénykezési rendtartásban meghatározott kellékek beállanak és a dolog ingó, azt bírói őrizet alá adhatja és tilalom alá vetetheti, vagy ha ingatlan, annak lezárását kérheti.

Jegyzet. Keresk. ügyletekből eredő követelések tekintetében a hitelezőt megillető visszatartási jog az 1875 : 37. t.-c. 309. és 310. §-ban van szabályozva. A váltóhitelezőt megillető zálog és visszatartási, valamint megtartási jogról az 1876 : 27. t.-c. 106 – 109. §§. intézkednek.

HETEDIK FEJEZET.

A szolgalmakról (De servitutibus).

472. §. A szolgalom joga által köteleztetik a tulajdonos másnak hasznára a maga dolga tekintetében valamit tūrni vagy elmulasztani. Ezen dologbani jog a szolgalmi dolog minden birtokosa irányában hatályos.

473. §. Ha a szolgalom joga valamely telek birtokával, annak hasznosabb vagy kényelmesebb használata végett köttetik egybe : akkor telki szolgalom származik ; különben a szolgalom személyes.

474. §. A telki szolgalmak két telekbirtokost tesznek föl, kiknek egyikét mint kötelezettet a szolgalmi, a másikat mint jogosítottat az uralgó jószág illeti. Az uralgó telek vagy mezei gazdaságra, vagy más hasznvételre van szánva ; azért is megkülönböztetnek a mezei és házi szolgalmak.

475. §. A házi szolgalmak közönségesen :

1. Azon jog, mely szerint valaki épületének valami terhét idegen épületre tehesse ;

2. valami gerendát vagy fedélfát másnak falába eresztessen ;

3. másnak falán akár világosság, akár kilátás okáért ablakot nyithasson ;

4. a szomszédjának légüre fölé fedelet vagy erkélyt építhessen ;

5. a füstöt a szomszéd kéményén keresztülvihesse

6. az ereszt másnak telkére bocsáthassa ;

7. a szomszéd telkére folyadékokat önthessen vagy azon keresztül vezethessen ;

Ezen s más hasonló házi szolgalmaknál fogva jogosítva van a házbirtokos szomszéda földén valamit tenni, mit ennek tūrnie kell.

476. §. Más házi szolgalmak által köteleztetik a szolgalmi telek birtokosa valamit nem tenni, amit különben tennie szabadságában állott volna. Ilyenek :

8. házát felebb nem emelni ;

9. azt alacsonyabbra nem venni ;

10. az uralgó épülettől a világosságot s levegőt ;

11. vagy a kilátást el nem fogni ;

12. házának eresztét szomszédja földéről, kinek az kertje öntözésére, vagy víztartója megtöltésére vagy más módon hasznára szolgálhat, el nem vonni.

477. §. A nevezetesebb mezei szolgálmatok :

1. Azon jog, hogy valaki idegen földön gyalog-
ösvényt, marhacsapást vagy szekérutat tarthasson ;
2. vizet merhessen, marhát itathasson, s a vizet
le- és idevezethesse ;
3. marhát őrizhessen s legeltethessen ;
4. fát vághasson, száraz ágakat s galyakat gyűjt-
hessen, makkot szedhessen, falevelet gereblyélhessen ;
5. vadászhaszon, halászhaszon és madarászhaszon ;
6. követ fejthessen, fővényt áshasson és meszet
égethessen.

Jegyzet. A vadászatról szóló 1883 : 20. t.-c.

478. §. A személyes szolgálmatok : valamely dolognak
szükséges használata ; a haszonvétel ; és a lakás.

479. §. De oly szolgálmatok is, melyek magukban
telki szolgálmatok ; egyedül a személynek ; vagy oly
kedvezések, melyek rendszerint szolgálmatok, csak a
visszahúzásig engedélyezhetők. Mindazáltal a szolgalmom
természetétől eltérések nem vélelmezhetnek ; aki
ezeket állítja, az köteles bebizonyítani.

480. §. Valamely szolgalmomra cím szerződésen ;
végrendeleten ; közös telkek felosztásakor hozott bírói
ítéleten, vagy végtére elévülésen alapul.

Jegyzet. Törvényen alapuló szolgálmi jog esetét
tartalmazza az 1854. évi bányatörvény a bányavizek
levezetése és külvizeknek bányászati célokra hasz-
nálása esetében ; a belvizek levezetéséről szóló 1874. évi
XI. t.-c. 4. és köv. §§. ; az 1879. évi 31. t.-c. 178. §-a
erdei termékek szállítására nézve.

481. §. A szolgalmom dologbani joga ingatlan dol-
gokra, s általában oly tárgyakra, melyek nyilván-
könyvekben beiktatvák, csak az azokba beiktatás
által szereztethetik, de más dolgokra, a fennebb
(426—428. §§.) kitett átadási módok által szereztetik.

482. §. Minden szolgálmatok megegyeznek abban,
hogy a szolgálmi dolog birtokosa rendszerint nem
köteleztetik valamit tenni, hanem csak másnak vala-
mely jog gyakorlatát megengedni vagy valamivel fel-
hagyni, mit, mint tulajdonos, különben tenni jogosítva
volna.

483. §. Azért a szolgalmomra rendelt dolog fentartására
és helyreállítására való költségeket is rendszerint a

jogosított tartozik viselni. De ha a dolog a kötelezett által is használtatik, a költséghez aránylag, kell járulnia s csak annak a jogosított részére való átengedése által menekedhetik meg, annak beleegyezése nélkül is, az ahhoz való járulástól.

484. §. Az uralgó jószág birtokosa jogát tetszése szerinti módon gyakorolhatja ugyan; de szolgalmakat kiterjeszteni nem szabad, sőt amennyiben természetök és rendeltetésök célja engedi, azokat korlátozni kell.

485. §. Semmiféle szolgalmat sem lehet a szolgalmi dologtól önhatalmulag elkülöníteni, sem más dologra vagy személyre átruházni. S annyiban minden szolgalom megoszthatatlannak is tartatik, amennyiben a telken fekvő jog annak nagyobbítása, kisebbitése vagy eldarabolása által sem meg nem változtathatik, sem meg nem oszthatatik.

Jegyzet. Ha az elárverezendő ingatlanra szolgalmi jog van telekkönyvileg bejegyezve: az árverés azon feltétellel rendelendő el, hogy az árverés által a bejegyzett szolgalmi jog nem érintetik (1881: 60. t. c. 163. §. és 191. §.).

486. §. Valamely telek egyszerre több személyek részére is lehet szolgalmazó, ha különben e miatt egy harmadiknak régebbi jogai nem szenvednek.

487. §. A szolgalmak külön nemeinél a jogviszonyok az itt felállított elvek szerint határozandók meg. Aki tehát a szomszéd épület terhét viselni, idegen gerendának falába eresztését, vagy az idegen füstnek kéményén való átvezetését tűrni köteles; tartozik aránylag az arra rendelt fal, oszlop, közfal vagy kémény fentartásához járulni. De azt nem kívánhatni tőle, hogy az uralgó jószágot gyámolítsa, vagy a szomszéd kéményét kijavíttassa.

488. §. Az ablakjog csak világosságra és levegőre ad igényt; a kilátásra külön engedelem kívántatik. Kinek a kilátásra joga nincs, ablakának berácsolására köteleztethetik. Az ablakjoggal együtt jár a nyiladék megóvásának kötelessége; ki ezen megóvást elmulasztja, az abból következő kárért felelős.

489. §. Ki az ereszjoggal bír, az esővizet szabadon, vagy csatornákon az idegen fedélre lefolyathatja; fedelét följebb is emelheti; de úgy kell intézkednie, hogy ez által a szolgalom terhesebbé ne váljék. Szint-

úgy tartozik a nagyobb mennyiségben esett havat idején eltakarítani, valamint a lefolyásra szolgáló csatornákat is jó karban tartani.

490. §. Akinek joga van az esővizet a szomszéd fedélről a maga földére vezetni, köteles a csatornákra, vízrekeszekre és más ahhoz tartozó készülétekre a költségeket egyedül viselni.

491. §. Ha a levezetendő folyadékok árkokat és csatornákat kívánnak, azokat az uralgó föld tulajdonosa tartozik csináltatni, ő tartozik azokat rendesen befedetni és tisztíttatni is, s ez által a szolgalmi föld terhén könnyíteni.

492. §. A gyalogösvény joga magában foglalja a jogot, ezen ösvényen járni, magát emberek által vitetni, vagy más embereket magához járathatni. A marhacsapással a taligahasználat, a szekérúttal pedig kettős vagy számos fogattali kocsizás joga van egybekötve.

493. §. Ellenben a járási jog lovaglási jogra, vagy állatok általi vitetésre, sem a marhahajtási jog, a szolgalmi földön nehéz terhek vontatására, sem a szekerezés joga marhának szabadon áthajtására, különös engedély nélkül ki nem terjesztethetik.

494. §. Az út, hidak és bürük fentartásához mindazon személyek vagy földbirtokosok, kiket azoknak használata illet, aránylag járulnak, következőleg a szolgalmi telek birtokosa is amennyiben azokból hasznot húz.

495. §. Ezen három szolgalom számára való térnek a szükséges használathoz, és a helybeli körülményekhez kell arányozva lenni. Ha utak és ösvények víz-áradás vagy valamely más véletlen által használhatlanokká válnak, előbbi állapotbai visszaállíttatásukig, hacsak a közrendtartási hatóság már nem intézkedett, új tért kell kimutatni.

496. §. Az idegen vízmérés jogával az ahhoz való járhatás is megengedett.

497. §. Akinek joga van, vizet idegen földről a magáéra vagy maga földjéről máséra vezetni, annak joga is van, az ehhez szükséges csöveket, csatornákat és zsilipeket önköltségén készíttetni. Az ily készítmények tovább nem terjeszthető mértéke, az uralgó telek szükséglete által határoztatik meg.

498. §. Ha a legeltetési jog szerzésénél a kijáró marhának neme és száma, továbbá a haszonvételnek ideje és mértéke meg nem határozott, a harminc esztendőös békés birtokot oltalmazni kell. Kétes esetekben következő rendszabályok szolgálnak zsinór-mértékül.

499. §. A legeltetési jog, amennyiben a közrendtartási és erdészeti rendeletek ellent nem állanak, mindenféle vonó- és szarvasmarhákra, juhneműekre kiterjed; de a sertésekre és baromfira nem, úgyszintén erdős vidékeken a kecskékre sem. Tisztátalan, egészségtelen és idegen marha a legelőről mindenkor ki van zárva.

Jegyzet. A véderdőkben, a futóhomokon álló erdőkben a legeltetés mindaddig tilos, míg az a fák- és sarjadékokban vagy a talajban kárt okozhat. (1879. évi 31. t.-c. 7. §.)

500. §. Ha a kijáró marhának száma az utolsó harminc év alatt változott, az első három esztendőbeli legeltetésből kell a középszámot felvenni. Ha ez sem világlik ki, akkor részint a legelőnek kiterjedése, részint annak minőségére kell méltó tekintettel lenni, és a jogosítottnak legalább azt meg nem engedni, hogy az idegen legelőn több marhát tartson, mint amennyit az uralgó földön termő takarmánnyal kiteleltethet. A szopós marha nem jó a meghatározott számba.

501. §. A legeltetés ideje általában a mindegyik határban bevett háborítlan gyakorlat által határozatik ugyan meg; de semmi esetben sem szabad a közrendtartási határozatok által rendezett gazdálkodásnak a legeltetés által akadályoztatni, vagy nehezíttetni.

502. §. A legeltetési jog használása más haszonvételekre ki nem terjed. A jogosítottnak sem fűvet kaszálni, sem rendszerint a föld tulajdonosát az együttlegeltetésből kizárni nem szabad; legkevesbbé pedig a legelő állagát sértenie. Ha kártól lehet tartani, marháját pásztor által kell őriztetnie.

503. §. Mi eddig a legeltetési jogra nézve rendeltetett, aránylag az állatfogási, favágási, köfejtési jogokra, s a többi szolgalmakra is alkalmazandó. Ha valaki ezen jogokat a közös tulajdonra véli alapíthatni, az ez iránt keletkező villongások a tulajdon

közösségről szóló fejezetben foglalt elvek szerint intézendők el.

504. §. A személyes szolgalmak gyakorlata, ha másképp nem volt az egyesség, következő elvek szerint határoztatik meg: a használat szolgálma abban áll, hogy valaki jogosítva van valamely idegen dolgot, állaga megsértése nélkül, csupán a maga szükségére használni.

505. §. Aki tehát valamely dolog használatjogával bír, az abból, egyéb vagyonára való tekintet nélkül, állásához, foglalkozásához, és háztartásához mért hasznót húzhat.

506. §. A szükség a használat megengedésének időpontja szerint határozandó meg. A jogosítottnak állásában, vagy foglalkozásában utóbb történt változások, tágabb használatra igényt nem adnak.

507. §. A jogosítottnak nem szabad a neki használatra engedett dolog állagát megváltoztatni, sem jogát másra átruházni.

508. §. Mindazon haszonvételek, melyek a használasra jogosítottnak háborítása nélkül a dologból meríthetők, a tulajdonost illetik. De ez köteles a dologon fekvő minden rendes és rendkívüli terheket viselni, és azt maga költségén jó karban tartani. Csak ha a költségek azon hasznót meghaladják, mely a tulajdonosnak fenmarad, tartozik a jogosított a fölözetet viselni, vagy a használástól elállani.

509. §. A haszonélvezés azon jog, melynél fogva idegen dolgot, állagának kimélésével korlátlanul élvezhetni.

510. §. Az elhasználható dolgok magukban nem tárgyai a használatnak, vagy a haszonélvezésnek, hanem csak azok értéke. A készpénzzel a jogosított tetszése szerint rendelkezhetik. De ha valamely más kiadott tőke engedélyeztetik haszonvételekre vagy használatra; a jogosított csak a kamatokat követelheti.

511. §. A haszonélvezőnek joga van mind a rendes, mind a rendkívüli teljes jövedelemhez; ötlet illeti tehát a fennálló bányai rendszabályok megtartása mellett, a bányarészekről bevett tiszta haszon is, és az erdészetiileg vágott fa. A kincsre, mely a haszonélvezésre szánt földben találtatik, nincs igénye.

512. §. Tiszta jövedelemnek azonban csak az

tekintethetik, mi minden szükséges költségek levonása után fenmarad. A haszonélvező tehát minden terheket átvállal, melyek a haszonélvezés engedélyezésekor a szolgalmi dologgal össze voltak kötve, s így az arra bejegyzett tőkék kamatait is. Őtet terhelik a dologtól járó minden rendes és rendkívüli tartozások, amennyiben a haszonélvezés tartama alatt vett haszonból fedezhetők: ő viseli azon költségeket is, melyek nélkül a hasznok el nem érhetők.

513. §. A haszonélvező tartozik a szolgalmi dolgot, mint jó gazda, azon karban tartani, melyben azt átvette, és a jövedelemből a javításokat, kiegészítéseket és helyreállításokat megtéetni. Ha mindazáltal a szolgalmi dolog értéke a haszonélvező vétke nélkül, egyedül a jogszerű élvezet által kisebbedett, ezért ő nem felelős.

514. §. Ha a tulajdonos, a haszonélvezőnek jelentése folytán, tulajdon költségén, oly építkezéseket tetet, melyek az épületnek ósága vagy valamely véletlenség által szükségessé váltak, a haszonélvező az ez által javult haszonélvezés mértékéhez képest a beruházott tőkének kamatait neki megtéríteni tartozik.

515. §. Ha a tulajdonos erre ráállni nem akar, vagy nem képes; a haszonélvező jogosítva van, vagy az építést megtéetni, és a haszonélvezés végeztével jóhiszemű birtokosként megtérítést követelni; vagy az építés elmaradása miatt hiányolt haszonélvezésért ahhoz mért kárpótlást kívánni.

516. §. Oly építkezéseket, melyek nem szükségesek, habár különben a jövedelem szaporítására használatosak is, a haszonélvező teljes kármentesítés nélkül nem köteles megengedni.

517. §. A mit a haszonélvező a tulajdonos beleegyezése nélkül tartamos haszonvételek szaporítására fordított, visszaveheti; de a javításokból még fenlevő haszonvételekért pótványt csak annyiban követelhet, a mennyiben megbízás nélküli ügyviselő jogosítva van azt követelni.

518. §. A kölcsönös követelések bebizonyításának könnyebbitésére a tulajdonos, és a haszonélvező minden szolgalmi dolgokról hiteles összeírást készítenek. Ha ez elmulasztatott, az vélelmeztetik, hogy a haszonélvező a dolgot annak rendes haszonvételére

megkivántató minden darabokkal együtt közepszerű használható állapotban vette át.

519. §. A haszonélvezés végeztével a függő hasznok a tulajdonost illetik; tartozik azonban az azok nyeresére fordított költségeket, a haszonélvezőnek vagy örökösének, jóhiszemű birtokosként megtéríteni. Egyéb haszonvételekre a haszonélvezőnek vagy az ő örökösének a haszonélvezés tartamához képest van igényök.

520. §. Rendszerint a tulajdonos a használatra jogosítottól vagy haszonélvezőtől az állag biztosítását csak akkor követelheti, ha valamely veszély mutatkozik. Ha biztosíték nem adatik, a dolog vagy a tulajdonosnak méltányos kiegyenlítés mellett átengedendő, vagy a körülményekhez képest birói kezelés alá adandó.

521. §. A lakási szolgalmat azon jog, miszerint valamely háznak lakható részei saját szükségére használhatók. Az tehát a lakház használásának szolgálma. De ha valakinek a ház minden lakható része az állag kimélése melletti korlátlan élvezetre engedtetnek át; ez a lakház haszonélvezése. Ehhez képest alkalmazandók a fennebb foglalt rendszabályok a jogosított és tulajdonos közti jogviszonyra.

522. §. Minden esetben megtartja a tulajdonos azon jogot, hogy a ház mindazon részeiről, melyek a sajátképeni lakáshoz nem tartoznak, rendelkezessék; a házára szükséges felügyelést sem szabad neki nehezíteni.

523. §. A szolgalmakra nézve kétféle keresetjog van helye. Vagy a tulajdonos ellen követeltethetik a szolgalmi jog; vagy a tulajdonos emelhet valamely szolgalmi jog bitorlása miatt panaszt. Az első esetben felperes a szolgalmat szerzését vagy legalább annak, mint dologbani jognak, birtokát; a második esetben, a szolgalmot az ő dologbani bitorlását, tartozik bebizonyítani.

524. §. A szolgalmak közönségesen ugyanazon módokon enyésznek el, melyek által, a harmadik rész harmadik és negyedik fejezete szerint, a jogok és kötelezettségek általában megszüntetnek.

525. §. A szolgalmi vagy uralgó telek elveszte megállítja ugyan a szolgalmat; de mihelyt a telek vagy épület ismét az előbbi állapotba helyeztetik, a szolgalmat visszanyeri előbbi erejét.

526. §. Ha a szolgálmi és uralgó földnek tulajdona egy személyben egyesítettik, a szolgáalom magától megszűnik. De ha utóbb ezen egyesített földek valamelyike ismét elidegenítettik, anélkül, hogy időközben a szolgáalom a nyilvánkönyvekben kitöröltetett volna, — az uralgó föld új birtokosa jogosítva van a szolgáalom gyakorlatba vételére.

527. §. Ha annak, ki a szolgálmat létesítette, csupán ideiglenes joga, vagy azon idő, melyre az szorítva volt, a szolgáalom birlalója előtt nyilvánkönyvekből vagy más módon tudva lehetett; ezen idő elmultával a szolgáalom magától megszűnik.

528. §. Azon szolgáalom, mely valakinek addig engedtetik, míg egy harmadik bizonyos kort elér, csak a meghatározott időben enyészik el, habár a harmadik azon kor előtt elhalt volna is.

529. §. Személyes szolgálmak a halállal megszűnnek. Ha az örökösökre világosan kiterjesztetnek, kétség esetében ez alatt csak az első törvényes örökösök értetnek. De valamely családnak engedett jog, annak minden tagjaira átmegy. Valamely község, vagy más erkölcsi személy által szerzett személyes szolgáalom addig tart, míg azon erkölcsi személy fennáll.

530. §. Állandó évi járadékok nem személyes szolgálmak és így természetöknél fogva, minden utódokra átbocsáthatók.

NYOLCADIK FEJEZET.

Az örökjogról.

531. §. Valamely elhalt jogainak és kötelezettségeinek összessége, amennyiben azok nem csupán személyes viszonyokon alapulnak, az ő hagyatékának hivatik.

532. §. Azon kirekesztő jog, miszerint az egész hagyaték, vagy annak, az egés re vonatkozólag meghatározott része (pl. fele, harmada) birtokba vehető, örökjognak neveztetik. Ez oly dologbani jog, mely mindenki ellen, ki a hagyatékot magának akarja tulajdonítani, hatályos. Az, kit az örökjog illet, örökösnek, s a hagyaték az örökösre nézve örökségnek neveztetik.

533. §. Az örökség az örökhyagyonak törvényes

rendszabály szerint nyilvánított akaratán; valamely, törvény szerit megengedhető örökszerződésen (602. §.) vagy a törvényen alapul.

534. §. Az örökjognak említett három neme egymás mellett is megállhat úgy, hogy egyik örököst valamely az egészre vonatkozólag meghatározott rész végrendeletnél, másikat szerződésénél, a harmadikat törvénynél fogva illessen.

535. §. Ha valakinek nem oly örökrész, mely az egész hagyatékra vonatkozik, hanem csak valamely egyes dolog; bizonyos nemből egy vagy több dolgok; pénzösszeg vagy jog szánatik; a szánomány, habár annak értéke a hagyaték legnagyobb részét tenné is, hagyománynak (legatum) neveztetik, s az, kinek az hagyatott, nem mint örökös, hanem csak mint hagyományos (legatarius) tekintendő.

536. §. Az örökjog csak az örökhagyó halála után áll be. Ha valamely vélt örökös az örökhagyó előtt hal meg, a még el nem nyert örökjogot nem is bocsáthatta át örökösire.

537. §. Ha az örökös az örökhagyót túlélte; az örökjog az örökség átvétele előtt is, mint más szabadon előrkíthető jogok, átszáll annak örökösire; ha csak lemondás által, vagy más módon még meg nem szűnt.

538. §. Ki vagyonszerzésre jogosítva van, az rendszerint örökölhet is. Ha valaki a szerzési jogról átalában, vagy valamely meghatározott örökségről érvényesen lemondott; ezáltal vagy az örökjogot átalában, vagy valamely meghatározott örökségei jogát vesztette el.

539. §. Mennyire képesek öröklenni egyházi közösségek, vagy azoknak tagjai, a közrendtartási rendszabályok határozzák meg.

540. §. Ki az örökhagyót, annak gyermekeit, szüleit vagy házastársát gonosz szándékkal becsületében, testében vagy vagyonában annyira megsértette vagy sérteni törekedett, hogy ellene hivatalból, vagy a sértett kívánatára, a büntető törvények szerinti eljárásnak helye lehet; az az örökjogra mindaddig érdemetlen, míg a körülményekből ki nem vehető, hogy neki az örökhagyó megbocsátott.

541. §. Annak utódai, ki magát az örökjogra érde-

metleníté, ha ez utóbbi az örökhagyó előtt halt el, nem záratvák ki az örökjogból.

542. § Ki az örökhagyót végrendelet tételére kényszerítette, vagy csalván rávette, végrendelete tételében vagy megváltoztatásában akadályozta, vagy az általa már készített végrendeletet elsikkasztotta, az örökjogból kizáratik, és egy harmadiknak ezáltal okozott minden kárért felelős marad.

543. §. Azon személyek, kik a házasságtörést vagy vérfertőzést biróilag megvallották, vagy kikre az bebizonyult, egymás között a végrendeleti örökjogból kizáratnak.

544. §. *Egészen érvénytelen.* Lásd a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879: 50. t.-c. 31. §-t.

545. § Az öröklési képesség csak az örökösödés valóságos kinyíltának időpontja szerint határoztatik meg. Ezen időpont rendszerint az örökhagyónak halála. (703. §.)

546. §. Később nyert öröklési képesség nem ad jogot arra, hogy másoktól az elvonassék, mi már jogszerűen rájuk szállott.

547. §. Az örökös, mihelyt az örökséget elfogadta, arra nézve az örökhagyót képviseli. Másnak irányában mind a kettő egy személynek tartatik. Az örökösnek elfogadása előtt a hagyatéék úgy tekintetik, mintha még a megholt birtokában volna.

548. § Azon kötelezettségeket, melyeket az örökhagyó vagyonából tartozott volna teljesíteni, örököse veszi át. A törvényszabta pénzbüntetések, melyekben a megholt még el nem marasztaltatott, az örökösre át nem mennek.

549. §. Az örökségen fekvő terhekhez tartoznak, a helybeli szokáshoz, a megholtnak állásához és vagyonához mért temetési költségek is.

550. §. Több örökösök közös örökjogukra nézve egy személynek tekintetnek. Ezen minőségben az örökségnek birói átadása előtt egyetemleg (in solidum) kezekednek. Mennyiben tartoznak a megtörtént átadás után is felelni, az örökség birtokbavételéről szóló fejezetben határoztatik meg.

551. §. Ki örökjogáról maga érvényesen rendelkezhetik, jogosítva van arról előre le is mondani. Az ily lemondás az utódokra is kihat.

KILENCEDIK FEJEZET.

A végakarát nyilvánításáról általában és a végrendeletekről különösen.

552. §. Azon rendelkezés, melynél fogva valamely örökhagyó vagyonát vagy annak egy részét, egy vagy több személynek, visszavonhatólag, halála esetére átengedi, végakarát nyilvánításának hivatik.

553. §. Ha valamely végrendekezésben örökös neveztetik, végrendeletnek (testamentum); ha pedig az csak más intézkedéseket foglal magában, fiók-végrendeletnek (codicillus) hivatik.

554. §. Ha az örökhagyó egyetlen örököst a nélkül, hogy őt a hagyaték egy részére szorította volna, határozatlanul nevezett: ez az egész hagyatékot megkapja. De ha az egyetlen örökösnek csak egy, az egészre vonatkozólag meghatározott örökrész szabott ki; a többi részek a törvényes örökösöknek jutnak.

555. §. Ha az osztály szabályzása nélkül több örökösök nevezettek, egyenlő részekben osztoznak.

556. §. Ha több örökösök nevezettek, még pedig mindnyájan meghatározott örökrészekkel, melyek azonban az egészet ki nem merítik, a többi részek a törvényes örökösöknek jutnak. De ha az örökhagyó az örökösöket az egész hagyatékra nevezte; a törvényes örökösök semmit sem igényelhetnek, habár az az összegek felszámításában, vagy az örökrészek elosorolásában valamit elmellőzött volna is.

557. §. Ha több kinevezett örökösök közül, némelyeknek egy meghatározott rész (péld. harmadrész, hatodrés) másoknak pedig semmi meghatározott rész sincs kiszabva; ezek a többi hagyatékot egyenlő részekben kapják.

558. §. Ha semmi sem marad fenn, valamennyi meghatározott részből a határozatlanul nevezett örökös részére aránylag annyi vonandó le, hogy egyenlő részt kapjon avval, kinek legkevesebb volt szánva. Ha az örökösök részei egyenlők, a határozatlanul nevezett örökösnek annyit tartoznak átengedni, hogy ez velök egyenlő részt nyerjen. Minden más

esetekben, hol az örökhagyó a számításban megtéved, az osztályt oly móddal kell eszközölni, miszerint az örökhagyónak akarata az egészre nézve nyilvánított arányokhoz képest, a lehetőségig teljesíttessék

559. §. Ha a kinevezett örökösök között olyan személyek jönnek össze, kik közül némelyek a törvényes öröklésnél a többiek irányában egy személynek tekintendők (péld. a fivér gyermekei az örökhagyó fivére irányában): ezek a végrendeletből osztálynál is csak egy személynek nézetnek. Valamely testület, község vagy gyülekezet (péld. a szegények), mindenkor csak egy személynek számíttatnak).

560. §. Ha valamennyi örökösök, részeik meghatározása nélkül vagy az egyenlő osztálynak általános kifejezésével neveztetnek örökösökül, és valamelyik az örökösök közül örökjogával nem élhet vagy élni nem akar, a megürült rész a többi kinevezett örökösökre száll.

561. §. Ha egy vagy több örökös, az örökrész meghatározásával egy másik vagy többen pedig a nélkül vannak nevezve; a megürült rész csupán a meghatározatlanul nevezett egy vagy több örökösöknek növekedik.

562. §. A meghatározva nevezett örököst a növedék-jog semmi esetben sem illeti. Ha tehát meghatározatlanul nevezett örökös nincs hátra, a megürült örökrész nem a még fenlevő, meghatározott örökséggel nevezett, hanem a törvényes örökösre száll.

563. §. Ki a megürült örökrészt kapja, a vele járó terheket is átveszi, amennyiben azok a kinevezett örökös személyes cselekvényeire nem szorítvák.

564. §. Az örökhagyónak magának kell az örököst kinevezni; annak kinevezését egy harmadik határozatára nem bízhatja.

565. §. Az örökhagyó akaratának meghatározottan nemcsak valamely elébe terjesztett javaslat igenlése által, teljes eszméleti állapotban, megfontolással és komolysággal, kényszerítéstől, csalástól és lényeges tévedéstől szabadon kell nyilváníttatni.

Jegyzet. 1876: XVI. t.-c. 15. §.

566. §. Ha bebizonyítatik, hogy a nyilvánítás dühöngés, őrültség, kábaság vagy részegség állapotában történt, úgy az érvénytelen.

567. §. Ha az állítatik, hogy az örökhagyó, ki eszének használatát elvesztette, a végrendelezkor teljes eszmélettel birt; ezen állítás műértők, vagy felsőbbbségi személyek által, kik az örökhagyónak elmeállapotát pontosan megvizsgálták, vagy más biztos bizonyítékok által kétségen kívül teendő

568. §. Aki biróilag tékozlónak nyilvánított, végintézet által vagyonának csak fele részéről rendelkezhetik; a másik fele a törvényes örökösökre száll.

569. §. Serdületlen koruak végrendelezésre nem képesek. Kiskoruak, kik tizennyolcadik életévüket még meg nem haladták, csak s óval a bíróság előtt tehetnek végrendeletet. A bíróság köteles célszerű vizsgálat által magának meggyőződést szerezni a felől, hogy a végakarat nyilvánítása szabadon és megfontolva tétetik. A nyilatkozatot jegyzőkönyvbe kell vezetni, és azt, mi a tett nyomozásból kitűnt, mellé iktatni. A tizennyolcadik év meghaladta után, a végakarat minden további megszorítás nélkül nyilváníthatatik.

Jegyzet. Némák, siketnémák és 18 éven alóli kiskorúak csak közvégrendeletet tehetnek (1876 : XVI. t.-c. 21. §.).

570. §. Az örökhagyónak lényeges tévedése a rendelkezést érvénytelenné teszi. Lényeges a tévedés, ha az örökhagyó a személyt, kinek valamit hagyni, vagy a tárgyat, melyről rendelkezni akart, elvétette.

571. §. Ha kitetszik, hogy az emlezett személy, vagy a hagyományozott dolog csak hibásan lett megnevezve, vagy leírva, az intézkedés érvényes.

572. §. Az intézkedés azon esetben is érvényes marad, ha az örökhagyó által felhozott indok valótlanak találhatik; ha csak be nem bizonyítható, hogy az örökhagyó akarata csupán és egyedül ezen hibás indokon alapult.

573. §. Szerzeteseknek rendszerint nincs joguk végrendelezni; de ha a szerzet azon különös kedvezést nyerte, hogy tagjai végrendelezhessenek; ha szerzetesek fogadalmaiktól feloldást nyertek; ha szerzetők, alapítványuk vagy zárdájuk megszüntetése által rendjükből kiléptek; vagy ha oly viszonyban alkalmaztatvák, hogy a közrendtartási rendeleteknél fogva a szerzet-, alapítvány- vagy zárdához tartozók-

nak többé nem tekintetnek, hanem teljes tulajdont szerezhetnek: szabad arról végrendeletileg intézkedniök.

574. § Egészen hatályon kívül helyezettett az 1880: 37. t.-c. 24. §. által.

575. §. A jogérvényesen tett végrendelet később közbejött akadályok miatt érvényességét el nem vesztheti.

576. §. A kezdetben érvénytelen végrendeletet az akadálynak utóbbi elhárítása érvényessé nem teszi. Ha ez esetben új intézkedés nem tétetik, a törvényes örökjog áll be.

577. § Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876: 16. t.-c. 7. és 32. §. által.

578. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876: 16. t.-c. 7. és 32. §. által.

579. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876: 16. t.-c. 1., 3., 4., 5., 6. §§. által.

580. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876: 16. t.-c. 6. §. által.

581. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876: 16. t.-c. 6. §. által.

582. §. Az örökhagyónak valamely levélkére vagy iratra hivatkozólag tett intézkedése csak akkor fogantatos, ha az ily irat a végrendelet érvényességére szükséges minden kellékekkel el van látva. Különben az örökhagyó által felemlített eféle írásbeli jegyzetek egyedül akarátának felvilágosítására alkalmazhatók.

Jegyzet. 1876: 16. t.-c. 12. §. által.

583. §. Ugyanazon egy irat rendszerint csak egy örökhagyóra nézve érvényes. A házastársakat illető kivétel a házassági egyezvényekről szóló fejezetben foglaltatik.

Jegyzet. 1876: 16. t.-c. 13. §.

584. § Oly örökhagyónak, ki az írott végrendeletre nézve megkivántató formaságokat megtartani nem bírja, vagy nem akarja, szabadságában áll szóbeli végrendeletet tenni.

585. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1874: 16. t.-c. 15. és köv. §-ai által.

586. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876: 16. t.-c. 15. és köv. §-ai által.

587. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 21. és köv. §. által.

588. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 21. §§. által.

589. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 21. §. által.

590. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 21. §. által.

591. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 2. §. által.

592. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 2. §. által.

593. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. által.

594. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 10. §. által.

595. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 9. §. által.

596. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 21. §. által.

597. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 27., 28. és 30. §. által.

598. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 30. §. által.

599. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1896:16. t.-c. 31. §. által.

600. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. 29. §. által.

601. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1876:16. t.-c. által.

602 §. Az egész hagyaték, vagy annak az egészre vonatkozólag meghatározott egy része iránt örökszerződésesek érvényesen csak házastársak között köthetnek. Az ez iránti rendszabályok a házassági egyezményekről szóló fejezetben foglaltatvák.

Jegyzet. 1876:16. t.-c. 33. §.

603 §. Mennyiben tekintendő a halál esetérei ajándékozás szerződésnek, vagy végrendeletnek, az ajándékozásokról szóló fejezetben határoztatik meg.

Jegyzet. 1876:16. t.-c. 33. §.

TIZEDIK FEJEZET.

Utóörökösökről és hitbizományokról.

604. §. Minden örökhagyó rendelhet azon esetre, ha a kinevezett örökös az örökséghez nem jut, egy és ha ez sem jut hozzá, második és hasonló esetben harmadik, vagy még több utóörököst is. Ezen rendelkezés közönséges helyettesítésnek mondatik. A sorban legelől nevezett lesz örökös-é.

605. §. Ha az örökhagyó azon meghatározott esetek közül; hogy a kinevezett örökös, örökös nem lehet, vagy hogy örökös lenni nem akar, csak egyiket fejezte ki; a másik eset ki van zárva.

606. §. Az örökösre rótt terhek, az ennek helyébe lépő utóörökösre is kiterjednek, hacsak kifejezett akarathoz, vagy a körülmények minőségénél fogva, az örökös személyére nem szorítvák.

607. §. Ha egyedül a közörökösök nevezettek kölcsönösen utóörökösöknek: az vétetik fel, hogy az örökhagyó az örökösnevezésben kiszabott részeket a helyettesítésre is ki akarta terjeszteni. De ha a helyettesítésben a közörökösökön kívül, még más is neveztetik, a megürült örökrész mindnyátunkat egyenlően illeti.

608. §. Az örökhagyó örökösét kötelezheti arra, hogy az átvett örökséget holtá után, vagy más meghatározott esetekben, egy második kinevezett örökösnek engedje át. Ezen rendelkezés hitbizományi helyettesítésnek mondatik. A hitbizományi helyettesítés hallgatagon a közönségest is magában foglalja.

609. §. A szülők is gyermekeiknek, még azon esetben is, ha ezek végrendelkezésre nem képesek, csak a rájuk hagyott vagyona nézve nevezhetnek örököst vagy utóörököst.

610. §. Ha az örökhagyó az örökösnek a hagyatékról végrendelkezést megtiltotta; ez hitbizományi helyettesítés és az örökös tartozik a hagyatékot törvényes örökösei számára fentartani. Az elidegenítés tilalma, a végrendelkezési jogot nem zárja ki.

611. §. A sor, melyben a hitbizományi örökösök egymásután következendők, ha az örökhagyónak mind-

nyáján kortársai, épen nem korlátoztatik, s a harmadikra, negyedekre és tovább is kiterjedhet.

612. §. Ha nem kortársak, hanem olyak az utóörökösök, kik a végrendelet tételekor még nem születtek; a hitbizományi helyettesítés pénzösszegekre és más ingó dolgokra nézve a második izig terjedhet. Ingatlan jószágokra nézve csak az első izig érvényes; azonban az izek meghatározásánál, csak azon utóörökös jön számba, ki az örökség birtokába jutott.

613. §. Mig a hitbizományi helyettesítés esete beállana, a kinevezett örököst a korlátozt tulajdonjog illeti, a haszonélvező jogaival és kötelezettségeivel.

614. Ha valamely helyettesítés két sen van kifejezve: az oly módon értelmezendő, mely által az örökösnek a tulajdonröli rendelkezési szabadsága legkevésbbé korlátoztatik.

615. §. A közönséges helyettesítés elenyészik, mihelyt a kinevezett örökös az örökségbe belépett; a hitbizományi, ha a kinevezett utóörökösök közül többé egy sem létezik; vagy ha azon eset, melyre rendeltetett, megszűnik.

616. §. Különösen az esztelen után tett hitbizományi helyettesítés (608-609 §§.), elveszti erejét, ha bebizonyíttatik, hogy ő végrendelezésekor teljes eszmélettel bírt; vagy ha a bíróság neki esze használatának visszanyerése tekintetéből a vagyon szabad kezelését megengedte; s a helyettesítés többé fel nem éled, habár visszaesés miatt ismét gondviselő alá rendeltetett, s időközben végintézkedést nem tett is.

617. §. Valamely örökhagyó által gyermekének, akkor, midőn annak még ivadéka nem volt, tett helyettesítés elenyészik, ha az örökölhető utódokat hagyott maga után.

618. §. A hitbizomány (családi hitbizomány) oly rendelkezés, melynél fogva valamely vagyon minden jövedő, vagy legalább több nemzedékekre, a család elidegeníthetlen jószágának nyilváníttatik.

619. §. A hitbizomány közönségesen vagy elsőszülöttségi örökség, vagy izörökség, vagy korörökség; aszerint, amint az alapító az utódlást, vagy az idősb ágbeli elsőszülöttnak; vagy a családból legközelebbi izen állónak; több egyenlően közelállók közt pedig

az éveire nézve öregebbnek; vagy végtére az ágra nem tekintve, a családbeli legkorosabbnak rendelte.

620. §. Kétség esetében az elsőszülöttségi örökség inkább vélelmeztetik, mint az iz- vagy korörökség; és az izörökség ismét inkább, mint a korörökség.

621. §. Elsőszülöttségi örökségnél az ifjabb ág csak az idősb ág kihaltával jut a hitbizományhoz; úgy hogy az utolsó birtokosnak fivérét annak fiai, unokái, másod unokái és további ivadéka megelőzik.

622. §. Az alapító az öröklés rendét egészen is megfordíthatja, s az idősb ágbeli utolsó szülöttet; vagy valamennyi ágból a legifjabbikat; vagy általában azt nevezheti ki, aki izre nézve vagy a hitbizomány alapítójához, az első szerzőhöz, vagy az utolsó birtokoshoz, legközelebb áll.

623. §. Ha az alapító eziránt akaratát határozottan ki nem fejezte: inkább az utolsó birtokos, mint a hitbizomány alapítója és az első szerző vétetik tekintetbe. Ha több egyenlő izbeli személyek léteznek, az idősebb kor határoz.

624. §. Midőn az alapító azt rendeli, hogy a hitbizomány mindenkor a családbeli legközelebbi tagra szálljon; ez alatt az értetik, ki a közönséges törvényes öröklés szerint a férfimaradek közül legközelebbi. Több egyenlőn közel állók között, ha csak a rendelkezésből ellenkező nem tűnik ki, a hitbizomány élvezete felosztatik.

625. §. Ha valaki az elsőszülötti ág számára felállított hitbizomány mellett, az utóbb születeit ágak részére, második, vagy több hitbizományt is állított fel; az első hitbizomány birtokosa és ennek maradéka csak akkor jut más hitbizományi birtokhoz, ha a többi ágakban a hitbizományra jogosított semmi maradék sem létezik; s a hitbizományok csak addig maradnak egy személynél egyesítve, míg ismét két vagy több ágak nem erednek.

626. §. A leánymaradéknak, rendszerint nincs igénye a hitbizományokra. De ha az alapító nyilván azt rendelte, hogy a fiág kihaltával a hitbizomány a leányágakra szálljon által; ez a finemzedék számára határozott rend szerint történik; mindazáltal a hitbizományi birtokhoz jutott ágnak fiörökösei a leányörökösöket megelőzik.

627. §. A törvényhozó hatalom különös beleegyezése nélkül hitbizomány fel nem állíthatatik. A felállításakor a hitbizományhoz tartozó minden darabról rendes hiteles jegyzék készítendő, s a bíróságnál megtartandó. Ezen leltár minden birtokváltozásnál és a hitbizománynak a szabad vagyontóli elkülönzésénél zsinórmértékül szolgál. A hitbizomány biztonságáról a bíróság a külön rendszabályok szerint tartozik gondoskodni.

Jegyzet. Első két sor hatályon kívül. Az igazságügyminiszter az 1868:54 törvénycikkben nyert felhatalmazás erejénél fogva a hitbizományi ügyekben követendő eljárást 1869 évi ápr. 7-én kelt rendelettel szabályozta (M. O. rend. tára 1869. évi 46. sz.) A hitbizomány felállítása iránti kérvény az igazságügyminiszterhez nyújtandó *le.*

628. § A hitbizomány alapítójának joga van a hitbizomány felállítását visszavonni, mindaddig, míg valaki átadás, vagy szerződés által jogot nem szerzett. És az akarat visszavontnak tekintetik, ha az örökhagyónak törvényes fiörököse születik, ki a hitbizományban benn nem foglaltatott.

629. § A hitbizományi vagyon tulajdona minden várományosok, és a hitbizomány akkori birlalója között meg van osztva. Azokat egyedül a főtulajdon, ezt pedig a haszonvételi tulajdon is illeti.

630. §. A főtulajdon feljogosítja a hitbizomány várományosokat, a hitbizományi adósleveleknek birói kézhez való letételeit kívánhatni; a hitbizományi javak rosszul kezelését a bíróságnak feljelenteni; a hitbizomány és az utódok védelmere közös hitbizománygondnokot ajánlhatni; általában az állag biztonságára szükséges minden intézkedést megtehetni.

Jegyzet. A hitbizományi bíróság gondnokot rendel s a hitbizomány tárgyaúl rendelt vagyon összeírása és biztosítása iránt intézkedik (Min. rend. 3. és 12. §.)

631. §. A hitbizomány birlalója a haszonvevő tulajdonosnak minden jogaival és kötelezettségeivel bír. Őt illetik a hitbizományi jószág és növedékebeli minden haszonvételek, de annak állaga nem. Ellenben ő visel minden terheket is. Az állagnak az ő vélke nélkül történt kisebbüléseért nem felelős.

Jegyzet. Min. rend. 13. §.

632. §. A hitbizomány birtokosa magára nézve lemondhat ugyan jogáról, de, habár még nem is létező maradékaira nézve, semmikép sem. Ha a hitbizomány hasznait, vagy magát a hitbizományi jószágot elzálogítja; az elzálogítás a haszonnak csak azon részére nézve érvényes, melyet beszedni ő van jogosítva, de nem a hitbizományi jószágra, vagy a hasznok azon részére, mely utódát illeti.

633. §. A hitbizomány birlalója, a mindjárt következő megszorítások mellett, az ingatlan hitbizományi jószágot tőkevé változtathatja; földeket foldekért elcserélhet, vagy ahhoz mért bérbe kioszthat, vagy örökhaszonbérbe is átadhat.

634. §. Az ily változtatásokhoz a rendes birói hatóság jóváhagyása megkívántatik. Ez köteles minden tudva levő várományosokat, vagy ha ezek kiskorúak, vagy távol vannak, azok gondnokait, továbbá a hitbizomány s az utódok gondnokát is meghallgatni; az okok fontosságát megítélni, s különösen a földek eldarabolása megengedésénél arra ügyelni, hogy a közrendtartási rendeletekben előszabott mérték megtartassék. Az emellett kialkudott fizetmény, mint hitbizomány-tőke kamatra kiadandó.

Jegyzet. A 6. sorban „különösen“ szótól egészen 9 ik sor „megtartassék“ szóig érvénytelen. Az 1871: 53. t. c. 55. §. által a telkek szétdarabolását tiltó törvények eltöröltettek. A 634. §-ban említett intézkedések csak a hitbizományi hatóság jóváhagyásával tehetők meg. (Min. rend. 14. §.)

635. §. A hitbizomány birlalója a hitbizományi jószág egyharmadrészét eladósíthatja; vagy ha tőkéből áll, egyharmadát felveheti. Erre a várományosok vagy gondnokok beleegyezése nem szükséges; hanem csak a rendes birói hatóság jóváhagyása.

Jegyzet. Min. rend. 15. §.

636. §. Ezen harmadrészbe a hitbizományi jószágon fekvő bármi néven nevezendő minden terhek beszámítandók akképen, hogy kétharmadrész egészen szabadon maradjon.

637. §. A hitbizományi jószág értéke, ha az elcserélendő, vagy eladósítandó, birói becsü által; ha pedig pénzzé teendő, közárverés útján határoztatik meg.

Jegyzet. Min. rend. 6. §.

638. §. Egészben hatályon kívül helyezve.

Jegyzet. A törlesztés módját a hitbizományi hatóság határozza meg, oly megszorítással azonban, hogy a törlesztés határideje 35 éven túl nem terjedhet (Min. rend. 15. §.)

639. §. Egészen hatályon kívül helyezve.

640. §. A hitbizománybani utód, elődének csak birói jóváhagyással tett adósságait tartozik fizetni. Az ezeknek törlesztésére már lejárt visszafizetéseikért csak annyiban felelős, a mennyiben azok elődének szabadon örökölhető értékéből ki nem telnek.

Jegyzet. Min. rend. 17. §

641. §. Ha az előd, a hitbizománynak fentartására, vagy nevezetes javítására tetemes költséget tett, mi végett a hitbizományi jószágot adóssággal terhelni is joga lett volna, az ilyen költséget meg kell téríteni. De evégre az utódok jogosítvák a hitbizományi jószág egyharmadának megterhelésére. A visszafizetések a 638. §-ban kiszabott módon történnek.

642. §. A hitbizományi hitelező, a hitbizományon, bárha birói jóváhagyás mellett, fekvő adósságnak visszafizetését nem a törzsökjóságból, hanem csak annak jövedelmeiből követelheti.

643. §. Egészen hatályon kívül helyezve.

Jegyzet. A hitbizományi utód és a szabad rendelkezés alatt álló vagyon örököse között megejtendő elszámolás a fent idezett min. rend. 20. §-ában részletesen van szabályozva.

644. §. Egészen hatályon kívül helyezve. (Min. rend. 24. §.)

645. §. Egészen hatályon kívül helyezve. (Min. rend. 24. §.)

646. §. A helyettesítésektől és hitbizományoktól különböznek azon alapítványok, melyek által tőkék, földek vagy jogok jövedelmei, közhasznú intézetekre, úgymint: egyházi javadalmakra, iskolákra, kór- vagy szegényházakra, avagy bizonyos személyek tartására örökidőre rendeltetnek. Az alapítványok iránti rendszabályok a közrendtartási rendeletekben foglaltatvák.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Hagyományokról.

647. §. Valamely hagyomány (535. §.) érvényességére megkivántatik, hogy az képes örökhagyó által, oly személynek, ki öröklésre képes, érvényes végrendeletnél fogva hagyassék.

648. §. Az örökhagyó egy vagy több örököstársának is rendelhet előre valamely hagyományt; arra nézve ők csak hagyományosoknak tekintendők.

649. §. A hagyományok rendszerint valamennyi örökösöket, örökrészőkhöz képest terhelik, még azon esetben is, ha valamelyik örököstársat illető dolog hagyományoztatott volna el. Mindazáltal az örökhagyótól függ, vajjon a hagyomány kiszolgáltatását valamely örököstársnak, vagy hagyományosnak akarja e különösen kötelességül tenni.

650. §. A hagyományos, a reáháritott további hagyomány teljes kielegitése alól azon oknál fogva, hogy a neki szant hagyomány értékét felülhaladja, magát ki nem vonhatja. De ha a hagyományt el nem fogadja: az, kire ez száll, tartozik a bizományt átvállalni, vagy a neki jutott hagyományt az arra utalt hagyományosnak átengedni.

651. §. Az örökhagyó, ki valamely hagyományt, bizonyos osztályu személyek, úgymint: rokonok, cseledek vagy szegények részére szant, annak felosztását, hogy ezen személyek közül, kinek s mi jusson, az örökösre, vagy egy harmadikra bízhatja. Ha az örökhagyó ez iránt semmit sem határozott, a választás az örököst illeti.

652. §. Az örökhagyó valamely hagyománynál közönséges vagy hitbizományi helyettesítést rendelhet; erre nézve az előbbi fejezetben foglalt rendszabályok alkalmazandók.

653. §. Mindent, mi a közforgalomban áll: dolgokat, jogokat, munkákat s más cselekvényeket, melyeknek értéke van, lehet hagyományozni.

654. §. Ha oly dolgok hagyományoztatnak, melyek a közforgalomban állnak ugyan, de melyeket birni a hagyományos személyére nézve nem képes, azoknak rendes értéke térítettik meg neki.

655. §. A szavak a hagyományoknál is szokott értelmökben vétetnek, hacsak be nem bizonyítatik, hogy az örökhagyó bizonyos kifejezésekkel valamely, neki saját, különös értelmet szokott összekötni; vagy hogy a hagyományozás különben hatály nélkül maradna.

656. §. Ha az örökhagyó egy vagy több bizonyos nembeli dolgot, de közelebbi meghatározás nélkül hagyományozott, és a hagyatékban több ily nemű dolgok léteznek; a kiválasztás az örököst illeti. De tartozik oly darabot választani, melynek a hagyományos hasznát veheti. Ha több dolog közül egynek vétele, vagy választása a hagyományosra bízatik, a legjobbakat is választhatja.

657. §. Ha az örökhagyó bizonyos nembeli egy vagy több dolgot világosan csak a maga tulajdonából hagyományozott s effélék a hagyatékban nem találtnak, a hagyományozás foganatát veszi. Ha azok nem a kirendelt mennyiségben találtnak; a hagyományosnak be kell a meglevőkkel érnie.

658. §. Ha az örökhagyó bizonyos nembeli egy vagy több dolgot, nem világosan a maga tulajdonából hagyományoz, és a hagyatékban ilyesek nem találtnak, az örökös tartozik azokat a hagyományosnak állásához és szükségéhez illendő minőségben megszerezni. Valamely pénzösszeg hagyományozása az örököst annak kifizetésére kötelezi, nem tekintve azt, ha van e készpénz a hagyatékban vagy sincs.

659. §. Az örökhagyó annak kiválasztását, hogy többek közül, melyik dolog legyen a hagyományosé, egy harmadikra is bízhatja. Ha ez azt el nem vállalja, vagy a kiválasztás előtt meghalt: a hagyományt a hagyományos állására és szükségérei tekintettel, a birói hatóság határozza meg. Ezen birói meghatározásnak van akkor is helye, ha a hagyományos a neki engedett kiválasztás előtt meghalt.

660. §. Valamely meghatározott dolog hagyományozását, ha az egy vagy különböző rendelkezésekben ismételtetik, a hagyományos természetben és értéke szerint egyszersmind, nem követelheti. Más hagyományok, habár ugyanazon nembeli dolgot, vagy ugyanazon összeget tartalmazzák is, mindannyiszor illetik a hagyományost, a hányszor ismételtettek.

661. §. A hagyományozás hatálytalan, ha a hagyományozott darab a végrendelkezéskor már a hagyományos tulajdona volt. Ha később tette magáévá, annak rendes értéke fizettetik meg neki. De ha azt magától az örökhagyótól, még pedig ingyen kapta, a hagyományozás megszűntnek tekintendő.

662. §. Oly idegen dolognak, mely sem az örökhagyónak, sem azon örökösnek vagy hagyományosnak, ki köteles volna azt egy harmadiknak kiszolgáltatni, nem sajátja, hagyományozása hatálytalan. Ha az említett személyeket azon dologbeli valami rész vagy igény illeti: a hagyomány csak ezen igényről vagy részről értendő. Ha a hagyományozott dolog elzálogítva vagy megterhelve van: az, ki ezt megkapja, a rajta fekvő terheket is átveszi. De ha az örökhagyó világosan azt rendeli, hogy valamely meghatározott idegen dolog megvételessék, és a hagyományosnak kiszolgáltassék, ellenben a tulajdonos azt a becsárért eladni nem akarja; a hagyományos részére ezen értéket kell kifizetni.

663. §. Oly követelésnek hagyományozása, mely az örökhagyót a hagyományos ellenében illeti, az örököst a kötelező-levél visszaadására, vagy a hagyományosnak az adósság és hátralevő kamatok iránti felmentéséről írásadásra kötelezi.

664. §. Ha az örökhagyó valakinek oly követelést hagyományoz, melyet ő egy harmadik ellen tehet; tartozik az örökös a követelést, az elmaradt és folyó kamatokkal együtt a hagyományosnak átengedni.

665. § Oly adósság hagyományozása, melylyel az örökhagyó a hagyományosnak tartozik, azon hatálylyal bír, hogy az örökös az örökhagyó által határozottan kifejezett, vagy a hagyományos által kimutatott adósságot elismerni, és azt az adóslevélben foglalt feltételekre vagy határnapokrai tekintet nélkül legfőlebb a többi hagyományok kielégítésére rendelt határidő alatt kifizetni köteles. De az örökhagyó veszélyezett hitelezőinek az ő elismerése kárukra nem szolgálhat.

666. §. Az adósság elengedése csak a fenlevő, nem pedig a hagyományozás tétele után keletkezett adósságokról is értendő. Ha a hagyomány által zálogjog vagy kezesség engedtetik el: ebből nem következik, hogy az adósság is elengedtetett legyen. Ha a

fizetési idők meghosszabbíthatnak is, a kamatok mégis folyvást fizetendők.

667. § Ha az örökhagyó valamely személynek bizonyos összeggel tartozik, és annak hasonló összeget hagyományoz; nem vélelmeztetik az, hogy a hagyomány által adósságát akarta leróni. Ily esetben az örökös azon összeget kétszeresen fizeti meg, egyszer mint adósságot, s aztán mint hagyományt.

668. § Valamennyi künnlevő követelések hagyományozása alatt, még sem foglaltatnak, sem a közhiteli papírosokbeli követelések, sem az ingatlan jószágokon fekvő tőkék, vagy valamely dologbani jogból származó követelések.

669. §. A nőhozomány hagyományoztathatik, vagy a végett, hogy a férj annak visszafizetése alól felmentessék; vagy hogy az örökös a feleség részére a hozománykép magával vitt összegnek vagy dolognak bebizonyítás és a ráfordított költség levonása nélküli kiszolgáltatására köteleztessék. Itten a más hagyományozott követelések iránti rendszabályok állanak.

670. §. Ha az örökhagyó valamely harmadik személynek határozatlan nőhozományt hagyományoz; ez alatt az ő tulajdon vagyonára való tekintet nélkül, oly hozomány értetik, mint azon személynek atyja, középszerű vagyon mellett, állásához képest vele adni tartoznék.

671. §. Ha szülők hagyományoznak leányaiknak hozományt; ez, hacsak világosan előhagyománynak nem nyilvánított, a törvényes, vagy végrendeleti örökrészbe beszámíttatik.

672. §. A tartás hagyományozása az élelmet, ruházatot, lakást és a többi szükségeket, még pedig életfogytig, valamint a megkívántató oktatást is magában foglalja. Mindez a nevelés alatt is értetik. A nevelés a teljes korról végződik. Az élelmezés alatt életfogytig való étel és ital foglaltatik.

673. §. Az előbbi §-ban felhozott hagyományok mértéke, ha az az örökhagyónak sem kifejezett, sem az eddig nyújtott segedelmezés által értelmezett hallgatag-akaratából ki nem tűnik, azon állás szerint határozandó meg, mely a hagyományosnak sajátja, vagy melyre az az élvezett tápolás által előkészített.

674. §. Bútorok alatt, csak a lakás illendő használására; házi eszközök, vagy házi készülétek alatt pedig egyszersmind a háztartáshoz megkívántató eszközök is értetnek. Ezek alatt a mesterségüzéshez szükséges szerszámok világosabb kifejezés nélkül nem foglaltatnak.

675. §. Ha valakinek oly tartály hagyományoztatott, mely nem magában álló, hanem csak valamely egésznek része; rendszerint azon vélelem áll, hogy csak azon darabok szánattak neki, melyek az örökhagyó halálakor abban találtatnak, és a melyek tartására azon tartály természeténél fogva rendelve, vagy az örökhagyó által rendesen használva volt.

676. §. Ellenben, ha a tartály ingó, vagy legalább magában álló dolog; a hagyományos egyedül a tartályt, s nem a benne található dolgokat is igényelheti.

677. §. Ha valamely szekrény, almáriom, vagy láda minden benne található dolgokkal együtt hagyományoztatik; az arany, ezüst, ékszer és készpénz, sőt a hagyományos által az örökhagyó részére kiadott adóslevelek is oda számíttatnak. Más adóslevelek vagy okiratok, melyeken az örökhagyó követelése és jogai alapulnak, csak akkor számíttatnak oda, ha azokon kívül a tartályban semmi sem találtatik. Folyékony dolgok hagyományozásához az azok elvitelére való edények is tartoznak.

678. §. Drágaságok alatt rendesen csak drágakövek és igazgyöngyök; ékszer alatt az álkövek is, és az arany vagy ezüsből készült, vagy avval futtatott ékitmény, mely a személy, ékességére szolgál; és pipere alatt az értetik, ami az ékszeren, ékitvényen s ruhadarabokon kívül a személy diszítésére használtatik.

679. §. Az arany vagy ezüst hagyományozása magában foglalja a feldolgozottat és feldolgozatlant, de nem a pénzzé vertet, valamint azt sem, ami csak részét vagy diszitményét teszi valamely más hagyatéki darabnak, pl. órának, vagy szelencének. A fehérnemű nem az öltözékhez, és a csipkék nem a fehérneműhöz, hanem a piperéhez számíttatnak. Kocsiszer alatt az örökhagyó kényelmére rendelt kocsilovak és kocsik a hozzátartozó szerszámmal együtt, de a paripák és nyeregszerszám nem értetnek.

680. §. A készpénzhez tartoznak azon közhiteli papirosok is, melyek a rendes forgalomban a készpénzt helyetteszik.

681. §. E szó alatt: gyermekek, ha az örökhagyó másnak gyermekeiről gondoskodik, csak a fiak és leányok; de ha saját gyermekeiről gondoskodik, az ezek helyébe lépő, és az örökhagyó elhunytakor már nemzett utódok is értetnek.

682. §. A közelebbi meghatározás nélkül rokonoknak rendelt hagyomány azoknak juttatik, kik a törvényes örökösedés rendje szerint legközelebbiek; és a fennebb az 559. §-ban az örökségnek oly személyek közt, kik egy személy gyanánt tekintetnek, felosztása iránt felállított rendszabály, a hagyományokra is alkalmazando.

683. §. Ha az örökhagyó cselédjei részére hagyományozott, s azokat csupán a szolgálati viszonynál fogva jelölte ki, az vélelmeztetik, hogy a hagyományt azok kapják, kik elhalálozásakor azon szolgálati viszonyban állnak. De ez esetben, mint szintén a többiekben is, a vélelem ellenkező erősebb vélelmi okok által megszüntethetik.

684. §. A hagyományos, rendszerint (699. §.) mindjárt az örökhagyó halála után szerez a maga s utódai részére jogot a hagyományra. De a hagyományozott dologra tulajdonjog, csak a tulajdonszerzésre nevezve az ötödik fejezetben felállított rendszabályok szerint nyerethetik meg.

685. §. Egyes hagyatéki darabok, és azokra vonatkozó jogok hagyományozása, a cselédség kisebb megjutalmazásai és kegyes hagyományok, mindjárt; mások azonban az örökhagyó halálától csak egy év múlva követelhetők.

686. §. Egyes hagyatéki darab hagyományozásánál, az örökhagyó halálától fogva folyó kamatok, közbejött haszonvételek, és minden egyéb növedék is, a hagyományost illetik. Ellenben ő viseli a hagyományon fekvő minden terheket, sőt a kárt is, ha az másnak vétké nélkül fogy, vagy egészen elenyészik.

687. Ha valakinek bizonyos visszatérő időszakokban, úgymint: minden évben, hónapban s e f. fizetendő összeg hagyományoztatik, jogot nyer a hagyományos az ezen időszaki egész járandóságra, habár

a határidőnek csak elejéig élt is. Azonban a járandóság csak az időszak lefolytával követeltethetik. Az első időszak az örökhagyó halála napjától kezd folyását.

688. §. Minden esetekben, melyekben a hitelező az adóstól biztosítást követelni jogosítva van, a hagyományos is megkívánhatja hagyományának biztosítását. Mikép kellessék a hagyományt dologbani jog alapítása végett bekebleztetni, fennebb a 437. §-ban határoztatott meg.

689. §. Oly hagyomány, melyet a hagyományos el nem fogadhat, vagy elfogadni nem akar, az utónevezettre száll (652. §) Ha utóhagyományos nem létezik, és az egész hagyomány több személyeknek osztatlanul vagy világosan egyenlő részekben hagyatott; azon rész, melyet közülök valamelyik meg nem kap, a többire száll, szintűgy mint az örökség az örökös-társakra. Az említett két eseten kívül, a megürült hagyomány az örökségi tömegben marad.

690 §. Ha hagyományok által az egész örökség kimerítettik; az örökös semmit sem követelhet egyebet, mint a tömeg javára tett költségei megtérítését, és fáradságaihoz mért megjutalmaztatást. Ha a hagyatékot maga nem akarja kezelni; gondnok rendelkezéseért kell folyamodnia.

691. Ha a hagyatéki tömegből valamennyi hagyományosok ki nem elégíthetők; mindenekelőtt a tartási hagyomány adatik ki, s a hagyományost a tartás az örökség-nyílás napjától fogva illeti.

692. Ha a hagyaték az adósságok kifizetésére, más köteles kiadásokra és minden hagyományok kielégítésére nem elegendő: a hagyományosok aránylagos levonást szenvednek. Azért is az örökös, mig ily veszély forog fenn, a hagyományokat biztosítás nélkül kiadni nem tartozik.

693. §. Azon esetben pedig, ha a hagyományosok a hagyományokat már megkapták, a levonás a hagyománynak az átvételkori értéke, és az abból húzott hasznok szerint határoztatik meg. De a hagyományosnak a hagyomány átvétele után is mindig szabadságában áll, a pótláshoz járulás elkerülése végett, a hagyományt, vagy a fennebb említett értéket, és a húzott hasznokat a tömegbe visszaadni; a javításokra

és rontásokra nézve jóhiszemű birtokosként bánnak vele

694. §. Azon járulványok, melyeket az örökhagyó, a közrendtartási rendszabályok szerint, szegények, sérvvitézek háza, kórodák s a közoktatás segélyezése végett, a végrendeletben határozott, nem tekintendők hagyománynak, ezek álladalmi adók; a törvényes örökösök által is fizetendők, és nem a magánjog elvei, hanem csak a közrendtartási rendeletek szerint ítéltethetnek meg.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A végrendekezés korlátozásáról és megszüntetéséről.

695. §. Az örökhagyó, rendelkezését valamely feltételhez kötheti; időpontra szoríthatja: meghagyás, vagy kinyilatkoztatott szándék által korlátozhatja. Végrendeletét vagy fiókvégrendeletét meg is változtathatja, vagy egészen megszüntetheti.

696. §. Feltételnek oly esemény neveztetik, melytől valamely jog függővé tétetik. A feltétel igenleges vagy nemleges, a szerint, a mint az esemény be vagy be nem következésére vonatkozik. Elhalasztó, ha az odaszánt jog csak annak teljesezése után kap erőre; felbontó, ha az odaszánt jog annak beálltával elvész.

697. §. Egészen érthetetlen feltételek nem létezőknek tekintendők.

698. §. Azon rendelkezés, mely által valakinek valami jog elhalasztó lehetetlen feltétel alatt adatik, érvénytelen, habár a feltétel teljesezése lehetetlenné csak későbbben vált, és a lehetetlenség az örökhagyó előtt tudva lett volna is. A felbontó lehetetlen feltétel nem létezőnek tekintetik. Mindez a tilos feltételekre nézve is áll.

699. §. Ha a feltételek lehetségesek és szabadosak! az azoktól függő jog csak szoros teljesítésök által szereztethetik meg; függjenek ezek bár a véletlentől, az emlezett örökös hagyományos vagy harmadik akaratától.

700. §. Azon feltétel, hogy az örökös, vagy hagyományos teljes kora elérése után se lépjen házasságra, nem létezőnek tekintendő. Csak özvegy személy tar-

tozik, ha egy vagy több gyermeke van, ezen feltételt teljesíteni. Azon feltétel, hogy az örökös, vagy hagyományos egy bizonyos személylyel ne lépjen házasságra, érvényesen köttethetik ki. (Lásd a Függelék 57. számát.)

701. §. Ha a végrendeletben elészabott feltétel már az örökhagyó életében teljesült, annak teljesítése az örökhagyó halála után csak akkor ismétlendő, ha a feltétel az örökösnek vagy hagyományosnak oly cselekvényéből áll, mely az által ismételtethetik.

702. §. Az örökösre vagy hagyományosra nézve kiszabott feltétel, az örökhagyó világos kijelentése nélkül, az örökhagyó által utónevezett örökösre, vagy hagyományosra ki nem terjesztendő.

703. §. Valamely elhalasztó feltétel alatt szánt hagyaték megszerzésére szükséges, hogy az emlezett személy a feltételnek teljesülését túlélje, és annak beálltakor örökképes legyen.

704. §. Ha bizonytalan, hogy azon időpont, melyre az örökhagyó az odaszánt jogot szorítja, eljövendő-e, vagy sem? ezen megszorítás föltételnek tekintetik.

705. §. Ha az időpont olynemű, hogy el kell jönie: az oda szánt jog, mint más feltétlen jogok, az emlezett személy örököseire is átruháztatik, s csak az átadás halasztatik el a kitűzött határidőig.

706. §. Ha nyilvánvaló, hogy a végrendelkezésben kimért idő soha sem jöhet el; ezen idő meghatározása úgy tekintetik, mint lehetetlen feltétel hozzátétele. Csak azon esetben, ha hogy az örökhagyó valószínűleg csupán az idő kiszámításban téved, kell az időpontot az örökhagyó valószínű akarata szerint meghatározni.

707. §. Míg az örökösnek, vagy hagyományosnak joga valamely még nem teljesített feltétel, vagy a még el nem érkezett időpont miatt elhalasztva marad; mindaddig, az első esetben a törvényes és a kinevezett örökös között; és a második esetben az örökös és a hagyományos között, a hagyaték vagy hagyomány egyelőrei birtoklására és élvezetére nézve, ugyanazon jogoknak és kötelezettségeknek van helyök, mint a hitbizományi helyettesítésnél.

708. §. Ki valamely örökséget vagy hagyományt, nemleges, vagy feloldó feltétel alatt, avagy csak bizonyos időre nyer; annak irányában, kire az örökség,

vagy hagyomány, a feltétel, vagy a meghatározott időpont beálltával száll, ugyanazon jogokkal és kötelezettségekkel bir, melyek az örököszt vagy hagyományost a hitbizományi helyettes irányában illetik. (613. §.)

709. Ha az örökhagyó valakinek valami hagyatékot, valamely meghagyás mellett juttatott; ezen meghagyás feloldó feltételként tekintendő, úgy, hogy a meghagyás nem teljesítése miatt a hagyaték elvesztessék (696. §.).

710. §. Azon esetben, ha a meghagyás szorosan nem teljesíthetetik, annak legalább a lehetőségig való megközelítésén kell igyekezni. Ha ez sem történhetik meg: a terhelt fél, ha csak az örökhagyó akaratából ellenkező nem tűnik ki, a neki szánt hagyatékot mégis megtartja. Ki a meghagyás teljesítésére önmaga tette magát nem képessé, a neki szánt hagyatékot elveszti.

711. §. Ha az örökhagyó a célt, melyre a hagyatékot szánta, kijelentette ugyan, de köteleességül nem tette, az emlezett személy a hagyatékknak azon célra leendő fordítására nem köteleztethetik.

712. §. Azon rendelkezés, mely által az örökhagyó örökösének, valamely lehetetlen vagy tilos cselekvényt oly hozzáadással parancsol, hogy ha a meghagyási ak nem engedelmeskednék, egy harmadiknak bizonyos hagyományt kiszolgáltatni tartozzék, érvénytelen.

713. §. Korábbi végrendelet, későbbi érvényes végrendelet által, nemcsak az örökös nevezésre, hanem a többi rendelkezésekre nézve is megszüntetik; ha csak az örökhagyó az utóbbikban világosan értésül nem adja, hogy a korábbi egészen vagy részben fennálljon. Ezen rendszabály áll akkor is, ha a későbbi végrendeletben az örökös az örökségnek csak egy részére neveztetik. A fenmaradó rész, nem a korábbi végrendeletben nevezett, hanem a törvényes örökösökre száll.

714. §. Későbbi fiókvégrendelet által, melyek egymás mellett többen is megállhatnak, a korábbi hagyományozások vagy fiókvégrendeletek csak annyiban szüntetnek meg, amennyiben avval ellenmondásban állanak.

715. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1876. évi 16. t.-c. 7. §. által.

716. §. Valamely végrendeletben vagy fiókrendeletben oda függesztett azon záradék: hogy minden későbbi rendelkezés átalában, vagy ha bizonyos ismertetőjellel ellátva nincs, semmis és érvénytelen legyen, az örökhagyót végakarata megváltoztatásában ugyan nem akadályozza, de ha a későbbi rendeletben a most érintett általános vagy különös záradékot világosan meg nem szünteti, nem a későbbi, hanem a korábbi akarata vétetik érvényesnek.

717. §. Ha az örökhagyó rendelkezését ujabbnak alkotása nélkül meg akarja szüntetni, azt akár szóval, akár írásban világosan vissza kell huznia, vagy az okiratot elenyésztetnie.

718. §. A visszahuzás csak oly állapotban történhetik érvényesen, melyben valaki végakarat nyilvánítására képes. A bíróság tékozlónak nyilvánított, végakaratát érvényesen visszahuzhatja.

719. §. A bíróság előtti vagy bíróság nélküli végrendekezésnek szóbeli visszahuzására, annyi s oly tanuk kívántatnak, mint a szóbeli végrendelet érvényességére szükségesek; az írásbelihez pedig, az örökhagyó által sajátkezüleg írt, s aláírt, vagy legalább általa, és az írásbeli végrendelethez megkívántató tanuk által aláírt nyilatkozat.

720. §. Az örökhagyónak azon rendelkezése, mely által az örökösnek vagy hagyományosnak valamely haszontóli megfosztás fenyegetése alatt megtiltja a végakaratnak megtámadását, azon esetre, ha a végrendeletnek csak valódisága vagy értelme vétetik kérdés alá, hatálylyal soha se bírjon.

721. §. Ki végrendeletében, vagy fiókvégrendeletében az aláírást keresztül vágja, keresztül huzza, vagy az egész tartalmat kitörli; azt megsemmisíti. Ha több egykép hangzó okiratok közül, csak egy semmisített meg, ebből a visszahuzást következtetni nem lehet.

722. §. Ha az okiratok említett megsértései csak véletlenül történtek; vagy ha az okirat elveszett; a végakarat hatályát nem veszti el; ha különben a véletlenség, a törvénykezési rendtartásban meghatározott bizonyító módok által, és az okirat tartalma oly módon bizonyíttatik be, mikép a szóbeli végrendekezés bebizonyítandó.

723. §. Ha valamely örökhagyó későbbi rendelkezést semmisített meg, a korábbi írásbeli rendelkezést pedig épen hagyta, a korábbi írásbeli ismét erőre kap. Szóbeli korábbi rendelkezés annál fogva ismét fel nem éled.

724. §. A hagyomány visszahuzottnak tekintetik, ha az örökhagyó a hagyományozott követelést behajtotta s fölvette; ha a valakinek szánt dolgot elidegenítette s ismét vissza nem kapta; vagy ha azt akkép változtatta át mássá, hogy a dolog előbbi alakját és előbbi nevét elveszti.

725. §. De ha az adós a követelést maga jó szántából fizette le; ha a hagyomány elidegenítése bírói rendelkezésből történt; ha a dolog az örökhagyó beleegyezése nélkül változtatott át; a hagyomány megáll.

726. §. Ha a hagyatékot sem örökös, sem utóörökös elfogadni nem akarja vagy el nem fogadhatja, az örökjog a törvényes örökösökre száll. Ezek azonban kötelesek az örökhagyó többi intézkedéseit teljesíteni. Ha ezek is lemondanak az örökségről, a hagyományosok aránylag örökösöknek tekintetnek.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A törvényes örökösödésről.

727. §. Ha az elhunyt érvényes végrendeletet nem hagyott hátra, ha abban nem egész vagyonáról rendelkezett; ha azon személyekről, kiknek a törvénytől fogva örökrészt hagyni köteles volt, kellőleg nem gondoskodott; vagy ha a rendelt örökösök az örökséget el nem fogadhatják, vagy elfogadni nem akarják; a törvényes örökösödésnek van egészben, vagy részben helye.

728. §. Érvényes végrendelet nemléte esetében a megholtak egész hagyatéka a törvényes örökösökre száll. Ha azonban érvényes végrendelet létezik: azon örökrész jut nekik, mely abban senkinek sincs szánva.

729. §. Ha azon személy, kinek az örökhagyó a törvényeknél fogva örökrészt hagyni köteles volt, valamely végrendelet által rövidséget szenvedett; a törvény rendeletére hivatkozhatik, és a következő feje-

zethez képest az őt illető örökrészt biróilag követelheti.

730. §. Törvényes örökösök mindenekelőtt azok, kik az örökhagyóhoz házassági leszármazás útján a legközelebb ágbeli rokonok. A rokonsági ágak következő módon határozatnak meg.

731. §. Az első ághoz tartoznak azok, kik az örökhagyó, mint törzsökjök alatt egyesülnek, t. i. annak gyermekei, s ezek utódai.

A második ághoz tartoznak az örökhagyó atyja és anyja azokkal együtt, kik vele apa és anya alatt egyesülnek, u. m. testvérei és azok utódai.

A harmadik ághoz tartoznak a nagyszülék, a szülék testvéreivel s ezek utódaival együtt.

A negyedik ághoz tartoznak az örökhagyó özszülei utódaikkal együtt.

Az ötödik ághoz tartoznak az örökhagyó dédjei és ükei, azokkal együtt, kik tőlük származnak.

A hatodik ághoz tartoznak az örökhagyó dédősei és ükősei a tőlük származottakkal együtt.

732 § Ha az örökhagyónak első izbeli házassági gyermekei vannak, eze-re száll az egész örökség; akár férfi, akár nőneműek legyenek, akár az örökhagyó életében, akár holtá után születtek. Több gyermekek közt az örökség számok szerint egyenlő részekben oszlik fel. Még élő gyermekektől unokák, s a még élő unokáktól ősunokák nem bírnak öröklési joggal.

733. §. Ha az örökhagyónak valamely gyermeke előtte halt meg, és attól egy vagy több unokák léteznek; azon rész, mely a megholt gyermeket illette volna, ezen maga után hagyott unokára egészen vagy a több unokákra egyenlő részekben száll. Ha ezen unokák közül egy szinte meghalt, s maga utáni ősunokákat hagyott; a meghalt unokának része, hasonlóképen az ősunokák között egyenlően osztatik föl. Ha valamely örökhagyónak még távolabbi utódai léteznek; az osztály aránylag a most felállított rendszabály szerint vitetik véghez.

734. § Ily módon az örökség nem csak akkor osztatik fel, ha elhalt gyermekektől unokák, még élő gyermekekkel; vagy az örökhagyó távolabbi utódai annak közelebbi utódaival jönnek össze; hanem akkor is, ha az örökség csupán több gyermektől unokák,

vagy több unokáktól ősunokák között osztandó fel. A mindegyik gyermek után maradt unokák, és mindegyik unoka után maradt ősunokák tehát akár sokan, akár kevesen legyenek, soha sem kaphatnak sem többet, sem kevesebbet, mint az elhalt gyermek, vagy elhalt unoka kapna, ha életben maradt volna.

735. §. Ha senki sem létezik, ki magától az örökhagyótól származnék: az örökség azokra száll, kik vele másod-ágban rokonok, úgymint: szüléire és azok utódaira. Ha még mind a két szüle él, őket illeti, egyenlő részekben, az egész örökség. Ha ezen szülék egyike elhalt, annak hátrahagyott gyermekei, vagy utódai lépnek az ő jogába, és azon fele rész, mely a meghaltat illette volna, közöttük azon elvek szerint osztatik fel, melyek a 732—734. §§-ban, az örökségnek az örökhagyó gyermekei és távolabbi utódai közötti felosztására nézve állapítottak meg.

736. §. Ha az örökhagyónak mindkét szülője elhalt, az örökségnek azon fele, mely az atyának jutott volna, az ő hátramaradt gyermekei és ezek utódai közt; a másik fele pedig, mely az anyát illette volna, az ő gyermekei s ezek utódai közt, a 732—734. §§. szerint osztatik fel. Ha ezen szülők után mások, mint az általok közös n nemzett gyermekek, vagy ezek utódai, nem léteznek; ezek mind a két felerészt magok közt egyenlően osztják meg. De ha ezeken kívül, oly gyermekek is léteznek, kik vagy az atyától, vagy az anyától, vagy egyiktől is, másiktól is, más házasságban nemzettek; az apa és anya által közösen nemzett gyermekek, vagy ezek utódai mind az atyai, mind az anyai fele részből az őket illető, s egyoldali testvéreikkel egyenlő részeket megkapják.

737. §. Ha az örökhagyó elhalt szüleinek egyike, sem gyermekeket, sem utódokat nem hagyott hátra: az egész örökség a még életben lévő másik szülének jut. Ha ezen fél sincs már életben, az egész örökség ennek gyermekei és utódai közt, a már felhozott elvek szerint osztatik föl.

738. §. Ha az örökhagyó elhalt szülei utódok nélkül haltak el: az örökség a harmadik ágra, t. i. az örökhagyó nagyszüleire s ezek maradékaira száll. Az örökség ekkor két egyenlő részre osztatik. Egyik fele az

atya szüleit. s azok utódait illeti; a másik az anya szüleit, s azok utódait.

739. Ezen félrészek mindegyike, az egyik és másik részről nagyszülék közt, ha még mindketten élnek, egyenlően osztatik fel. Ha a nagyszülék egyike; vagy egyik vagy másik részről mindketten elhaltak: akkor az ezen részre eső felerész ezen nagyszülék gyermekei és utódai közt, azon elvek szerint osztatik fel, melyek szerint a második ágban az egész örökség, az örökhagyó szüleinek gyermekei és utódai közt, felosztandó (735—737. §§)

740. §. Ha az atyai vagy anyai részről mind a két nagyszüle elhalt, és az ezen részről nagyapától vagy nagyanyától utódok sem maradtak; akkor az egész örökség a másik részről még életben levő nagyszülékre, vagy ezek elhunytával hátrahagyott gyermekekre és utódaikra száll.

741. §. A harmadik ág egészleni kihalta után a törvényes öröklés a negyedikre megy át. Ezen ághoz tartoznak: az atyai nagyatyának szülei és ezek utódai; az atyai nagyanyának szülei, utódaikkal együtt; az anyai nagyatyának szülei utódaikkal; és az anyai nagyanyának szülei az övéikkel együtt.

742. §. Ha mindezen négy törzsből léteznek rokonok: az örökség közöttök négy egyenlő részre oszlik, és mindegyik rész ismét, a mindegyik törzshöz tartozó személyek közt, ugyanazon elvek szerint osztatik fel, melyek szerint az örökhagyó szülei és ezek utódai közt egy egész örökség törvényszerűleg felosztandó.

743. §. Ha az ezen ághoz tartozó négy törzsök közül egyik már kihalt; annak része nem száll mind a három fenlevő törzsekre; hanem ha a kihalt törzsök atyai részről való volt, akkor az atyai részről másik törzsekre az örökségnek fele száll; és ha a kihalt törzsök az anyai részről volt, az anyai részről másik törzsekre szinte a feleörökség jut. Ha pedig az atyai vagy anyai részről mindkét törzsök kihalt: a másik részről két törzsekre; és ha ezek közül is az egyik már kihalt, az ezen részről még fenlevő egyetlen törzsekre száll az egész örökség.

744. §. Ha a negyedik ágból már egy rokon sincs életben; akkor az örökség az ötödikre, t. i. az örök-

hagyó dédiére és ükére és ezek utódaira száll. Ezen ághoz tartozik: az atyai nagyapa, atyai nagyszüléinek törzsöke; az atyai nagyapa anyai nagyszüléinek törzsöke; az atyai nagyanya atyai nagyszüléinek törzsöke; az atyai nagyanya anyai nagyszüléinek törzsöke; az anyai nagyatya apai nagyszüléinek törzsöke; az anyai nagyapa anyai nagyszüléinek törzsöke; az anyai nagyanya apai nagyszüléinek törzsöke; és az anyai nagyanya anyai nagyszüléinek törzsöke.

745. § Ezen nyolc törzsökök mindegyike egyenlő örökjoggal bír a többivel; s ha mindenik törz-ökből letesznek rokonok: az örökség közöttük nyolc egyenlő részre osztatik, és mindenik rész ismét az ezen törzsökhöz tartozó személyek között, az előbbi ágaknál előszabott renddel osztatik fel

746. §. Ha ezen nyolc törzsökök valamelyike kihalt: akkor az, ami valamelyik nagyapa vagy nagyanya atyai nagyszüléit illette volna, ugyanazon nagyapa vagy nagyanya anyai nagyszüléinek törzsökére száll; és ami valamelyik nagyapa vagy nagyanya anyai nagyszüléit illette volna, ugyanazon nagyapa, vagy ugyanazon nagyanya apai nagyszüléinek törzsökére száll

747. §. Ha valamely nagyatyának vagy nagyanyának mindkét törzsöke kihalt; akkor azon jutalékok, melyek az örökhagyónak atyai részét illetik, az atyai rész még fenlevő törzsökeinél maradnak; és azon jutalékok, melyek az örökhagyónak anyai részét illetik, az anyai részről még fenlevő többi törzsököknél maradnak. Ha pedig az apai részről mind a négy törzsökből, vagy az anyai részről mind a négy törzsökből többé egy rokon sem létezik, akkor a másik fenlevő törzsökök nyerik az egész örökséget.

748. § Ha végtére az ötödik ág is egészen kihalt: akkor a törvényes örökösödés a hatodikra, ugymint az örökhagyó dédősére, dédükére s ezek utódaira száll. Ezen ághoz tizenhat törzsök tartozik, tudniillik azon szülék törzsökei, kiktől az ötödik ágbeli törzsökök származtak. Ha ezen törzsökök mindegyikéből vannak élő rokonok; az egész örökség tizenhat egyenlő törzsökrészre osztatik, és mindegyik törzsökrész, az ezen törzsökhöz tartozó rokonok közt, a már előadott elvek szerint osztatik fel.

749. §. Ha ezen törzsökök némelyikéből rokonok már nincsenek életben ; azok jutalékai azon törzsökökre szállnak, melyek a 743. és 746. §§. rendelete szerint a kihalt törzsökökkel legközelebbi összeköttetésben állnak. Ha csak egyetlen törzsökbeli rokonok vannak fenn, ezeket illeti az egész örökség.

750. §. Ki az örökhagyóval egynél több oldalról rokon : mindegyik oldalról élvezi azon örökjogot, mely őt mint azon oldalról rokont különösen tekintve, illeti (736. §.).

751. §. Az öröködési jog, a szabadon előrkíthető vagyonra nézve, a házassági rokonság ezen hat ágaira szoríttatik. Az örökhagyónak távolabbi rokonai a törvényes örökösödésből kizárva.

752. §. Házasságon kívül született, s szülei utóbbi egybekelése által törvényesített gyermekek ; valamint azok is, kiket mind a mellett, hogy szülei egybekelésekor valamely akadály létezett, a 160. §. különös kedvezménye illet, ép azon 160 és a 161. §§-ban foglalt megszorítások mellett, a törvényes örökösre nézve is, a házassági gyermekek jogaival bírnak.

753. §. A törvényhozó kedvezése által törvényesített házasságküli gyermeket, az atyai hagyatékra nézve törvényes örökjog csak akkor illeti, ha atyjának kérésére törvényesítettett a végett, hogy a szabadon előrkíthető vagyonban a házassági gyermekekkel egyenlő jogokat élvezhessen.

754. §. Az anyára nézve, a házasságküli gyermekek, a szabadon előrkíthető vagyonbani öröködést illetőleg, a törvényes gyermekekkel egyenlő jogokkal bírnak. Az atya és az atyai rokonok, úgyszinte az anya szülei, nagyszülei és egyéb rokonai hagyatékában a házasságküli gyermekeket törvényes örökös nem illeti.

755. §. Örökbefogadott gyermekeknek annak, ki őket örökbe fogadta, szabadon előrkíthető vagyonbani törvényes örökösre, a házassági gyermekekkel egyenlő joguk van. Annak rokonai tekintetében, vagy azon házastárs tekintetében, kinek beleegyezése nélkül történt az örökbefogadás, örökjog őket nem illeti. De természet szerinti szülei és rokonaik vagyonára nézve (183. §) megtartják törvényes örökjogukat.

756. §. A szüléket, törvényesített, vagy a törvény

által különösen kedvezményezett házasságküli gyermekeik hagyatékára nézve, ugyanazon kölcsönös jog illeti, mely a gyermekeknek engedtetett szülők hagyatékára nézve (752—754. §§). Házasságküli, s nem törvényesített gyermek vagyonában, csak az anyát illeti az örökösödés; a gyermek atyja, minden nagyszülői és egyéb rokonai abból kizárva. A fogadó szülőknek sincs törvényes örökjoguk fogadott gyermekek hagyatékára; ez a törvényes örökösödés szerint annak rokonaira száll.

757. §. Az örökhagyó túlélő házastársát, akár van saját vagyona, akár nincs, ha három, vagy több gyermek létezik, egy egész gyermekrész; de három gyermeknél kevesebb van, a hagyatéknak negyedrésze illeti, életfogytiglani élvezetül; tulajdona a gyermekeké maradván.

758. §. Ha gyermek nincs, de van más törvényes örökös, akkor az életben maradt házastárs a hagyatéknegyedrészt korlátlan sajátul nyeri. De mindezen esetben, mind a 757. §. esetében is, mindaz, mi az életben maradt házastársat a másik házastárs vagyonából, házassági kö és örökségi szerződés vagy végrendelet erejénél fogva illeti, az örökrészbe beszámíttatik.

759. §. Ha pedig az örökhagyónak sem a fenn elsorolt hat ágéből rokona, sem más a 752—756. §§-ban említett örököse nem létezik: akkor az egész örökség a házastársra száll. De az ön vétke miatt elvált házastárs, társa után sem örökséget, sem örökrészt nem igényelhet.

760. §. Ha a házastárs sincs már életben: akkor a hagyatéknak, mint uratlan jószág, a kincstár, vagy azon személyek által foglaltatik el; kiknek a közrendtartási rendeleteknél fogva, uratlan javak elfoglalásához joguk van.

761. §. A paraszttelkek és az egyházi személyek hagyatéka iránt ezen fejezetben meghatározott törvényes örökösödéstől való eltérések, a közrendtartási törvényekben foglaltatvák.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

A köteles részről és a köteles- vagy örökrészbeli beszámításról.

762. §. Azon személyek, kiknek az örökhagyó végrendeletében örökrészt hagyni köteles: gyermekei; és ezek hiányában szülei.

763. §. Gyermekek nevezete alatt az általános szabály szerint (42. §.) az unokák, és ösunokák is; és a szülék nevezete alatt minden nagyszülék foglaltatnak. Itt a férfi és nőnem; a házassági és házasságküli születés közt nincs különbség, mihelyt ezen személyekre nézve a törvényes öröklési jognak és rendnek helye volna.

764. §. Azon örökrész, melyet ezen személyek követelni jogosítvák, kötelesrésznek mondatik; ezek maguk e tekintetben szükségörökösöknek neveztetnek.

765. §. Köteles részül, a törvény minden gyermeknek annak felét rendeli, ami rája, a törvényes örökösödés szerint jutott volna.

766. §. A felmenő ágon mindenik szükségörököst kötelesrészül egy harmada illeti annak, amit az a törvényes örökösödés szerint kapott volna.

767. §. Aki az örökjogról lemondott; ki a nyolcadik fejezetben foglalt rendszabályok szerint az örökjogból kizáratik; vagy az örökhagyó által jogszerűn kitagadtatott, a kötelesrészre igényvel nem bír, s annak kiszabásánál úgy tekintetik, mintha nem is léteznék.

768. §. A gyermek kitagadtathatik:

1. ha a kereszténységtől elszakad;
2. ha az örökhagyót szükségben segítség nélkül hagyta;
3. ha büntett miatt életfogytig, vagy húsz évigleni börtönbüntetésre ítéltetett;
4. ha a közérkölcsiséget botránkoztató életet megátalkodva folytat.

Jegyzet. 1. pontja hatályon kívül helyezve az 1865—7. t.-c. által, mely az ország izraelita lakosait a keresztény lakosokkal minden polgári és politikai jog gyakorlására egyaránt jogosítottaknak nyilvánítja. Ad 3. pont. Az 1880:37. t.-c. 24. §. szerint „20 évi

börtönbüntetés“ helyett „15 évig tartó fegyházbüntetés“ értendő.

769. §. Ugyanezen okoknál fogva, a kötelesrészből a szülék is kizárathatnak; s különösen még akkor is, ha a gyermek nevelésére semmi gondot sem fordítottak.

770. §. Általában a szükségörököstől, oly cselekvények miatt is, melyek, az 540–542. §§. szerint, valamely örököst az örökjogra méltatlanná tesznek, végrendelet által, a kötelesrész megvonathatik.

771. §. A kitagadás oka akár kifejeztessék az örökhagyó által, akár sem, az örökös által mindig bebizonyítandó, és a törvény szavaira s értelmére alapítandó.

772. §. A kitagadás csak kifejezett s törvényes alakban kinyilatkoztatott visszahuzás által szüntetik meg.

773. §. Ha valamely igen eladósodott, vagy pazar szükségörökösre nézve valószínű aggodalom forog fenn az iránt, hogy az őt illető kötelesrész gyermekeitől egészen vagy nagyobb részint elveszne; az örökhagyó a kötelesrészt tőle megvonhatja, mindazáltal csak akképen, hogy az a szükségörökös gyermekeinek juttassék.

774. §. A kötelesrész annak világos megemlítése nélkül, örökség- vagy hagyományképen hagyathatik hátra. De a szükségörökös számára egészen szabadon kell maradnia. Minden azt korlátozó feltétel vagy terhelés érvénytelen. Ha a szükségörökösnek nagyobb örökrész hagyatik; a korlátozás csak azon részre vonatkozhatik, ami a kötelesrészt meghaladja.

775. §. Azon szükségörökös, ki a 768–773. §-okban elészabott feltételek nélkül tagadtatott ki, az őt illető egész kötelesrészt; és ha a kötelesrész tiszta összegben szenvedett rövidséget, annak kiegészítését követelheti.

776. §. Ha több gyermekek közül, kiknek létezése az örökhagyó előtt tudva volt, egyik egészen hallgatással mellőztetik el; ez is szintén csak a kötelesrészt követelheti.

777. §. De ha a körülményekből bebizonyítható, hogy több gyermekek közül egynek elmellőzése csak onnan eredt, mivel annak létezése az örökhagyó előtt ismeretlen volt: az elmellőzött nem tartozik a köteles-

részszel megelégedni; hanem azon örökrészt, mely a legkevésbbé kedvezményezett szükségörökösnek jut; ha pedig a még hátralévő egyetlen szükségörökös van örökösül rendelve, vagy a többiek mindnyájan egyaránt nevezvék, ő is az egyenlő örökrészt követelheti.

778. § Ha az örökhagyónak csak egyetlen szükségörököse van, s azt a fennemlitett tévedésből hallgatással mellőzi; vagy ha a gyermektelen örökhagyónak csak végakarataának nyilvánítása után lesz szükségörököse, kiről semmi gondoskodás nem történt; csak a közintézetekre, tett szolgálatok megjutalmazására, vagy kegyes célokra rendelt hagyományok fizettetnek ki aránylag, tiszta hagyaték negyedrésztét meg nem haladó összegben; minden egyéb végakarati rendelkezések pedig egészen elvesztik erejüket. Mindazáltal, ha a szükségörökös az örökhagyó előtt halt el, erejüket ismét visszanyerik.

779. §. Ha valamely gyermek az örökhagyó előtt hal meg és származékokat hagy hátra; ezen hallgatással mellőzött származékok az örökjogra nézve, a meghalt gyermek helyébe lépnek.

780. §. A végrendeletben világosan kitagadott, de az örökhagyó előtt elhalt gyermek származéki csupán arra jogosítvák, hogy a köteles részt kérhessek.

781. §. Ha felmenő ágbeli szükségörökös mellőztetik elhallgatással, ez mindig csak a kötelesrészt követelheti a tömegből.

782. §. Ha az örökös bebizonyíthatja, hogy valamely hallgatással mellőzött szükségörökös a 768 – 770. §§-ban felhozott kitagadási okok valamelyikéből magát vétessé tette, az elmellőzés jogszerű hallgatag kitagadáskép tekintetik.

783. §. Mindazon esetben, midőn valamely szükségörökösnek az illető örök- vagy kötelesrészképen nem, vagy nem teljesen szabatott ki, mind a kinevezett örökösök, mind a hagyományosok is tartozna aránylag a teljes kielégítéshez járulni.

784. §. Hogy a kötelesrész helyesen kiszabathassék, a hagyatékhhoz tartozó minden ingó és ingatlan dolgok, minden jogok és követelések, melyeket az örökhagyó utódaira szabadon hagyni jogosítva volt, sőt mindaz is, mivel valamely örökös vagy hagyományos a tömegbe tartozik, pontosan összeírtnak és rendesen megbecsül-

tetnek. A szükségörökösök szabadságában áll, a becsűnél jelen lenni, és annál figyelmeztetéseiket megtenni. A hagyatéki darabok elárvereztetését azok valódi értéke kitudása végett nem sürgethetik.

785. §. Adósságok, s egyéb terhek, melyek már az örökhagyó életében a vagyonon feküdtek, a tömegből leszámíttatnak.

786. §. A kötelesrész a hagyományok és végrendeletből folyó más terhek tekintetbe vétele nélkül számíttatik ki. A valóságos kiosztásig a hagyatéka, a nyereségre és veszteségre nézve, úgy tekintendő, mint a fő- és szükségörökösök közt aránylag közös jószág.

787. §. Mindaz, mit a szükségörökösök, az örökhagyónak hagyományai, vagy más intézkedései által, a hagyatékból valósággal kapnak kötelesrészök meghatározásánál számításba vétetik.

788. §. Mit az örökhagyó, életében, leányának vagy unokaleányának hozományul; fiának vagy unokájának kiházásítására, vagy közvetlenül valamely hivatalba vagy bármi üzletbe lépésére adott; vagy teljeskoru gyermeke adósságai kifizetésére fordított, a kötelesrészbe betudatik.

789. §. A szülők kötelesrészénél, az előlegezés beszámításának annyiban van helye, a mennyiben az sem törvényes gyámolás végett (154. §), sem csupa adakozásból nem tétetett.

790. §. A gyermekek végrendeleti öröködésénél a beszámítás csak akkor történik, ha azt az örökhagyó világosan rendeli. Ellenben a törvényes öröködésnél is, a gyermek azt, mit az örökhagyótól annak életében a fennebb (788. §.) említett czélokra kapott, tartozik magának beszámíttatni engedni. Az unokának nemcsak az, mit közvetlen maga, hanem az is, mit szüléi, kiknek helyébe lép, ily módon kapnak, örökrészébe tudatik.

791. §. Amit a szülék, az említett eseteken kívül, valamely gyermeknek juttattak, ha a szülék maguknak a visszatérítést világosan ki nem kötötték, ajándékozásnak tekintetik, s be nem számíttatik.

792. §. A szülék valamely gyermeknek, a beszámítást, a törvényes öröködésnél is világosan elengedhetik. De ha a többi gyermekek szükséges nevelése és ellátása sem az ők tulajdon, sem szüléik vagyoná-

ból meg nem győzhetnék; tartozik a gyermek azt, mit a 788. §-ban említett célokra kapott, magának azon mértékben beszámíttatni hagyni, amennyiben a testvérek nevelésére és ellátására szükséges.

793. §. Annak amit valaki kapott, örökrészébe számítása az által történik, hogy mindegyik gyermek ugyanannyit kap még az osztály előtt. Ha a hagyaték erre nem elégséges, a korábban kedvezményezett gyermekörökrészt ugyan nem igényelhet, de visszatérítésre sem köteleztethetik.

794. §. Minden beszámításnál, ha a kapott rész nem készpénzből, hanem más ingó vagy ingatlan dolgokból állott: az utóbbiak értéke a megkapás időpontja szerint; ellenben az elsőbbeké, az örökségkinyílása időpontja szerint határozatati meg.

795. §. Oly szükségörökösnek, ki kötelesrészéből maga törvényesen kizáratik, a szükséges tartás mégis mindenkor kiszabandó.

796. §. Házastársnak nincs ugyan joga kötelesrészhez; mindazáltal azt, ha a túlélés esetére ellátás nem volt kikötve, s mindaddig, míg másik házasságra nem lép, a hiányzó illendő tartás illeti. Önvétke miatt elválasztott házastársnak arra nincs igénye.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Az örökség birtokba-vételéről.

797. §. Senkinek sem szabad valamely örökséget önhatalmulag birtokába venni. Az örökjog a bíróság előtt tárgyalandó és a hagyaték átszolgáltatása, azaz törvényes birtokbani átadása, az által eszközözlendő.

Jegyzet. 1868 : 54. tc. 579 és köv. §§.

798. §. Mennyiben köteles a bíróság valamely halálozás után hivatalból eljárni, s minő határidőket és óvatalokat kelljen ezen tárgyalási ügyletnél megtartani a birói eljárás iránt fennálló külön rendszabályok határozzák meg. Itt az állapíttatik meg, mit tartozik az örökös, vagy az, kinek különben a hagyatékhoz igénye van, tenni, hogy annak, ami őt illeti, birtokához jusson.

Jegyzet. 1868 : 54. tc. 560. §.

799. §. Aki valamely örökséget birtokába akar venni, tartozik jogcímét, hogy az végrendeletnél, érvényes örökségi szerződésnél, vagy a törvénynél fogva száll-e reá? a bíróság előtt kimutatni, és az iránt, hogy az örökséget elfogadja, világosan nyilatkozni.

Jegyzet. 1868: 54. tc. 578. §.

800. §. Az örökségbe-lépés, vagy az örökösi nyilatkozat kell, hogy egyszersmind magában foglalja, valjón feltétlenül, vagy a leltár jogkedvezményének fentartása mellett történik-e?

801. §. A feltétlen örökösi nyilatkozatnak az a következménye, hogy az örökös az örökhagyó minden hitelezőinek követeléseikért, és minden hagyományosoknak hagyományaikért jótállani köteles, habár a hátrahagyott vagyon nem elégséges is.

802. §. Ha az örökségbe-lépés a leltár jogkedvezményének fentartása mellett történik; a bíróság által a leltár a tömeg költségén azonnal elkészítendő. Az ily örökös a hitelezőknek és hagyományosoknak csak annyiban lesz lekötelve, amennyire a hagyaték azoknak, és az örökjogon kívül őt illető tulajdon követeléseire is elegendő.

Jegyzet. 1868: 54. tc. 568. §.

803. §. Az örökhagyó az örököst ezen jogkedvezmény fentartásától meg nem foszthatja; sem a leltár készítésétől el nem tilthatja. Még a házastársak közti örökségi szerződésben erről tett lemondás is hatály nélküli.

804. §. A leltározást az is kívánhatja, akit köteles-rész illet.

805. §. Ki jogait maga igazgathatja, annak szabad-ságában áll az örökségbe feltétlenül, vagy a fennebbi jogkedvezmény fentartásával lépni, vagy azt el sem fogadni. Gyámok és gondnokok az illető helyen adott rendszabályokat kötelesek megtartani. (233. §.)

Jegyzet. 1877: XX. tc. 219 és köv. §§.

806. §. Az örökös a bíróság előtti örökösi nyilatkozatát többé vissza nem huzhatja, sem a föltétlent meg nem másíthatja, és a leltár jogkedvezményét magának fenn nem tarthatja.

807. §. Ha több örököstársak közül némelyek föltétlenül, mások pedig, vagy csak egy is közülök, az említett jogkedvezmény fentartásával nyilatkoznak

örökösökül; leltár készítendő, és az ezen fentartásra szorított örökös nyilatkozat veendő alapul a hagyatéki tárgyalásnál. Ezen, valamint mindazon esetekben is, melyekben leltár készítendő, a leltár jogkedvezményét az is élvezi, ki föltétlen örökös nyilatkozatot adott mindaddig, míg neki az örökség még át nem adatott.

808. §. Ha valaki, kit az örökjog egészen, vagy részben, végrendelet nélkül is illetett volna, örökössé neveztetik: nincs feljogosítva a törvényes öröködségre hivatkozni s ezáltal a végrendeletet meghiusítani. Az örökségbe vagy a végrendeletnél fogva kell lépnie, vagy arról egészen lemondania. De azon személyek, kiket kötelesrész illet, az örökség el nem fogadását kötelesrészök fentartásával tehetik.

809. §. Ha az örökös előbb hal el, hogysen a kinyílt örökségbe lépett, vagy arról lemondott volna; annak örökösei, ha az örökhagyó ezeket ki nem zárta, vagy más utóörökösöket nem nevezett, az örökség elfogadása vagy el nem fogadása jogába lépnek. (537. §.)

810. §. Ha az örökös az örökségbe-lépéskor örökjogát elegendőn kimutatja, a hagyaték ellátása és használása neki átengedendő.

811. §. Az örökhagyó hitelezőinek biztosításáról vagy kielégítéséről a bíróság tovább nem gondoskodik, mint maguk kívánják. De a hitelezők az örökös nyilatkozatára várakozni nem tartoznak. Igényeiket a tömeg ellen beadhatják és kérhetik, hogy annak képviselése végett gondnok neveztessek, ki ellen követeléseiket intézhessék.

812. §. Ha valamely örökségi hitelező, hagyományos vagy szükségörökös attól tart, hogy a hagyatéknak az örökös értékéveli összekeverése által követelése veszélybe jöhet: az átadás előtt kívánhatja, hogy az örökség az örökös értékétől elkülöníttessék, a bíróság által őriztessek, vagy gondnok által kezeltessék, az iránti igénye feljegyeztessék és valódittassék. De ily esetben az örökös, habár feltétlenül örökösnek nyilatkozott is, neki többé tulajdon vagyonából jótállással nem tartozik.

813. §. Az örökösnek, vagy a hagyatéki kinevezett gondnoknak szabadságában áll, az adóssági állapot kinyomozására hirdetvény kibocsátását kérni, mely

által minden hitelezők követeléseik bejelentése és kimutatása végett, a körülményekhez szabott időre egybehivatnak s ezen határidő elmúltáig a hitelezők kielégítésével felhagyni.

814. §. Ezen birói egybehívásnak az a hatálya, hogy azon hitelezőknek, kik a kitűzött határideig magukat nem jelentették, a hagyatékra, ha az a bejelentett követelések kifizetése által kimerítettett, további igényök nincs, egyéb amennyiben őket zálogjog illetné.

815. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1894. XVI. tc. által.

816. §. Ha az örökhagyó végrendeleti végrehajtót nevezett: ennek önkényétől függ, ezen ügyletet felvállalni. Ha azt felvállalta, köteles vagy mint felhatalmazott, az örökhagyó rendelkezéseit maga végrehajtani, vagy a késedelmes örököszt azok végrehajtása végett sürgölni.

Jegyzet. 1868: 54. tc. 567. §.

817. §. Ha végrendelet végrehajtója nincs nevezve; vagy a kinevezett az ügyletet magára nem vállalja; közvetlenül az örökösnek kötelessége az örökhagyó akaratát, amennyire lehet teljesíteni, vagy a teljesítést biztosítani, s ezirant, a bíróság előtt magát igazolni. A meghatározott hagyományosokra nézve csak azt kell kimutatnia, hogy őket a nekik jutott hagyomány felől tudósította (688. §.)

Jegyzet. 1868: 54. tc. 567. §.

818. §. Mit tartozik az örökös, mielőtt az örökség birtokába juthat, adóul fizetni, s azon esetben, ha örökhagyója, az álladalmi kincstárral számolásban állott, e végett kimutatni, azirant a különös rendszabályt a közrendtartási rendeletek foglalják magukban.

819. §. Mihelyest a beadott örökösi nyilatkozat folytán a jogszerű örökös a bíróság által elismerttetett, s az kötelezettségeit teljesítette, az örökség neki átadatik, s a tárgyalás befejeztetik. Egyébiránt az örökösnek, hogy az ingatlan dolgok tulajdonának átruházását eszközölje, a 436. §. rendeletét kell követnie.

Jegyzet. 1868: 54. tc. 579. §.

820. §. Több örökösök, kik valamely közös örökségbe a leltár jogkedvezménye nélkül léptek, vala-

mennyi örökségi hitelezőknek és hagyományosoknak, még az átadás után is egyetemleg tartoznak jóállással. Maguk között azonban örökrészeik aránya szerint kötelesek ahhoz járulni.

821. §. Ha a közös örökösök a leltár jogkedvényményét használták; az átadás előtt az örökségi hitelezőknek és hagyományosoknak, az 550. §. szerint kötelesek jóállani. Az átadás megtörténte után minden egyes, még az örökségi tömeget meg nem haladó terhekért is, csak örökrésze aránya szerint áll jót.

822. §. Az örökös hitelezői a rászállott örökjóságot a részére történt átadás előtt is tilalommal, záloglással, vagy előjegyzéssel illethetik ugyan. Mindazáltal az ily biztosítás nem máskép, mint csak azon kijelentett fentartással rendeltethetik el, hogy ez a hagyaték tárgyalásánál előforduló igények kárára ne szolgáljon, és csak az átadás idejétől fogva legyen hatályos.

823. §. Az átadás megnyerése után is a birtokba vevő azáltal, ki jobb vagy hasonló örökjogot követel, az örökség átengedése vagy megosztása végett perbe vonathatik. Egyes örökségi darabok tulajdona nem örökségi, hanem tulajdoni keresettel követelhető.

824. §. Ha az alperes az örökségnek egészen, vagy részbeni átengedésére köteleztetik: a birtokos által huzott hasznok megtérítése, vagy a hagyatékba fordított költségek pótványa iránti igények azon elvek szerint ítélendők el, melyek a birtokróli fejezetben, a jó- vagy rosszhiszemű birtokos az időközben szerzett örökségi darabok iránt senkinek sem felelős.

TIZENHATODIK FEJEZET.

A tulajdon s más dologbani joyok közösségéről.

825. §. Valahányszor ugyanazon dolognak tulajdona vagy ugyanazon jog, több személyeket osztatlanul illet, közösség létezik. Ez véletlen eseményen; törvényen, végrendeleten vagy szerződésen alapul.

826. §. Azon kutfők többsége szerint, melyekből a közösség ered, határozatnak meg közelebbről a részesek jogai és kötelességei is. A szerződés által támadt vagyon-közösség iránti különös rendszabályok a huszonhetedik fejezetben foglaltatvák.

827. §. Ki valamely közös dologbani részt igényel, jogát, ha a többi résztvevők ellene mondanak, tartozik bebizonyítani.

828. §. Mig valamennyi részesek egyetértők, csak egy személyt képeznek, és a közös dologgal tetszésök szerint bánhatnak. Mihelyt egyenetlenek, egyik részes sem tehet a közös dolgon oly változtatást, mely által a többieké felett intézkednék.

829. §. Mindenik részes teljes tulajdonosa a maga jutalékának. Amennyiben társai jogait nem sérti, azt, vagy annak haszonvételeit, kénye szerint és függetlenül elzalogíthatja, elbogyományozhatja, vagy másképp elidegenítheti. (361. §.)

830. §. Mindenik részes jogosítva van számadást, és a jövedelem felosztását sürgetni. Rendszerint a közösség megszüntetését is kívánhatja; de nem időn kívül, vagy a többiek kárára. Azért a körülményekhez mért, egykönnyen el nem kerülhető halasztáson meg kell nyugodnia.

831. §. Ha valamely részes magát a közösség folytatására kötelezte, az idő eltelte előtt ki nem léphet ugyan; de ezen kötelezettség is, mint más kötelezettségek, megszüntetik, és az örökösre ki nem terjed, ha ezek maguk abba bele nem egyeztek.

832. §. Egy harmadiknak oly rendelkezése is, mely által valamely dolog közössé rendeltetik, az első részesek által ugyan megtartandó, de már örökösök által nem. Örökké tartó közösségei kötelezettség meg nem állhat.

833. §. A közös dolog birtoka és igazgatása valamennyi részeseket összesen illeti. Oly ügyekben, melyek a főtőkének csak rendes igazgatását és használatát érdeklik, szótöbbség határoz, mely nem személyek, hanem a résztvevők részeinek aránya szerint számíttatik.

834. §. De nevezetes változtatásoknál, melyek a főtőke fentartása vagy jobban használása végett javasoltatnak, a leszavazottak jövőre kárba nézve biztositást, vagy ha ez megtagadtatik, a közösségből kiléphetést kívánhatnak.

835. §. Ha kilépni nem akarnak, vagy ha a kilépés időn kívül történne; a sors, választott egyén, vagy ha az iránt egyhangulag meg nem egyeznek, a bíró

határozza el, hogy a változtatás feltétlenül, vagy biztosítás mellett történjék-e, vagy sem. Az elhatározás e módjai, a tagtársak szökegyenlősége esetében is előállnak.

836. §. Ha a közös dolgoknak igazgatót kell rendelni, annak választása fölött szótöbbség, és ennek hiányában, a bíró határoz.

837. §. A közös jószág igazgatója meghatalmazottnak tekintetik. Egyrészt köteles rendes számadást tenni; másrészt pedig jogosítva van, minden, haszonnal tett kiadásokat beszámítani. Ugyanez áll azon esetben is, ha valamely részesetárs valami közös jószágot, a többi részvevők megbízása nélkül igazgat.

838. §. Ha az igazgatás többeknek engedtetik át; ezek közt is szótöbbség határoz.

839. §. A közös haszonvételek és terhek a részek aránya szerint méretnak ki. Kétség esetében, minden rész egyenlő nagyságúnak tekintetik, ki az ellenkezőt állítja, tartozik azt bebizonyítani.

840. §. Rendszerint a nyert haszonvételek természetben osztandók fel. De ha a felosztás e módja nem követhető: mindegyiknek van joga nyilvános árvereztetést sürgetni. A bevett érték a részesek közt aránylag szolgáltat ki.

841. §. A közös dolognak, a közösség megszüntetése után leendő felosztásánál, a szótöbbség nem érvényes. Az osztálynak mindenik értéktárs meglegedésére kell történni. Ha meg nem egyezhetnek; a sors, vagy választott egyén, avagy ha ezen elintézési módok egyike vagy másika megállapításában egyhangulag meg nem egyesülnek, a bíró határoz.

842. §. Választott egyén, vagy a bíró határozza el azt is, hogy fekvő birtokok, vagy házak felosztásánál, valamely részesetársnak jutaléka használása végett szolgálatra van-e szüksége, és az neki mily feltételek alatt legyen megengedendő.

843. §. Ha valamely közös dolog vagy épen nem, vagy értéke nevezetes csökkenése nélkül nem osztathatik meg: akkor az, még pedig, ha csak egy részesetárs kívánná is, bírói árverés útján eladandó, s a vételár a részesek közt felosztandó.

844. §. Szolgalmak, határjelek és a közös használatra szükséges okiratok fel nem osztathók. A telki

szolgalmak minden részeseket illetnek. Az okiratok, ha különben semmi sem áll ellent, a legidősbik résztvevőnél tétetnek le. A többiek, önköltségeiken, hitelesített másolatokat kapnak.

845. §. Telkek osztályánál a kölcsönös határok a helyzet különbségéhez képest, oszlopok, határkövek, vagy cövekek által, szembeülnő és változhatlan módon jelelendők ki. A folyók, hegyek és utak természeti határok. A család vagy tévedés eltávolítása végett kell, hogy a valóságos határzárra szolgáló kövekbe, oszlopokba, vagy cövekekbe, keresztet, cimerek számok vagy más jegyek vágassanak, vagy alájok ásassanak.

846. §. A végbevitt osztályról okiratok készítendőek. Valamely ingatlan dolog részese is csak azáltal nyer dologbani jogot a maga jutalékára, ha az arról készített okirat a nyilvánkönyvekbe bekebeleztetik (436. §.)

847. §. Bármilyen közös jószág pusztá felosztása egy harmadiknak kárára nem szolgálhat: minden őt illető zálog-, szolgalm- és egyéb dologbani jogok, az osztály után szintugy lesznek, mint annak előtte gyakorlandók. Azon személyes jogok is, melyek egy harmadikat valamely közösség irányában illetnek, a megtörtént kilépés mellett is megtartják előbbi erejüket.

848. §. Hasonlóképpen az, ki valamely közösségnek adós, a fizetést egyes résztvevőknek nem teheti. Ily adósságokat az egész közösségnél, vagy annál, ki azt rendesen képviseli, kell lefizetni.

849. §. Mi eddig a közösségről általában határozott, valamely családot, mint közösséget illető jogokra és dolgokra, péld. alapítványokra, hitbizományokra s t. eff. is alkalmazható.

850. §. Ha határjelek, lármilyen körülmények által annyira megsértettek, hogy egészen ismerhetlenné válhatnak; minden részesnek joga van, a határjelek közös megújítását kívánni. Ezen ügylethez az érdekelt szomszédok meghívandók, a határok pontosan leirandók és a költségek mindnyájuk által határvonalaik aránya szerint, viselendőek.

851. §. Ha a határok valóban ismerhetlenné lettek, vagy a határigazgatásnál villongás támad, a bíróság, mindenekelőtt az utolsó birtoklást őtalmazza. Ki magát ezáltal sértve véli, a birtokjog,

tulajdon- vagy más jog tekintetéből őt illető védveit annak rende szerint előadhatja. (347. §.)

852. §. Határozásnál a legfontosabb védvek ezek: a peres felek felmérése és leírása vagy rajzolata is; továbbá az arra vonatkozó nyilvánkönyvek és más okiratok; végtére a dologértő tanuk vallomásai és a szakértők által előrebocsátott szemle után adott vélemény.

853. §. Ha kizáró birtok- vagy tulajdonjogot egyik fél sem bizonyít be: a bíróság a peres tért az eddigi békés birtoklás arányához képest felosztja. De ha a birtoklási állapot is kétséges: akkor a peres tér a felek közt, azon birtok viszonyához képest, melyből az igény kiindul, műértők hozzájárultával felosztatik, s a határozás aszerint tétetik.

854. §. Barázdák, kerítések, sövények, palánkok, falak, magánpatakok, csatornák, térek s más efféle válaszfalak, melyek szomszédos telkek közt léteznek, közös tulajdonnak tekintetnek, ha címerek fel- vagy ráíratok vagy más ismervek és védvek ellenkezőt nem bizonyítanak.

855. §. A közös falat a maga oldalán fele vastagságnyra, mindegyik résztárs használhatja; abba vakajtókat s falszekrényeket is alkalmazhat, hol az ellenoldalon még nem léteznek. De az épületet kémény, tűzhely, vagy más rakványok által veszélyeztetni, és a szomszédot az ő részének használatában, bármilyen módon akadályozni nem szabad.

856. §. Ily közös válaszfalak fentartásához, valamennyi tulajdonostársak aránylag járulnak. Hol kettősen léteznek, vagy a tulajdon meg van osztva, mindegyik annak fenntartási költségeit viseli, ami egyedül az övé.

857. §. Ha valamely válaszfal állása olyan, hogy a téglák, lécek, vagy kövek csak egyik félre állnak ki, vagy függnek le; vagy a főoszlopok, oszlopok, ducok, csövek egyik félén vannak beásva, kétség esetében ezen félre esik a válaszfal osztatlan tulajdona, hacsak mindkét félről megterhelésből, beillesztésből, más ismervekből, vagy egyéb bizonyítékokból az ellenkező nem tűnik ki. Valamely fal kizárólagos birtokosának tartatik az is, ki egyenlő irányban menő, szinte oly magasságu és vastagságu falat kétségtelenül bír.

358. §. A kizárólagos birtokos rendszerint nem köteles rozzant falát, vagy palánkzatát újra felépíteni; csak akkor tartozik azt jókarban tartani, ha a nyílás miatt a határszomszédra nézve kártól lehetne félni. De minden tulajdonos köteles, fő-bejárása jobb felén a maga terének szükséges bekerítéséről és az idegen tértől elkülönítéséről gondoskodni.

MÁSODIK RÉSZ.

A dologhozi jogokról.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

A szerződésekről általában.

359. §. A dologhozi jogok, melyeknél fogva valamely személy egy másik részére valaminek teljesítésére köteleztetik, vagy közvetlenül törvényen; vagy szerződésen; vagy kárvalláson alapulnak.

360. §. Az esetek, melyekben valakinek közvetlenül a törvény által valamely dologhozi jog engedtetik, az illető helyen előadatvák. A kártérítési jogról a harmincadik fejezet szól.

361. §. Aki úgy nyilatkozik, hogy valakire jogát átruházni, azaz: hogy neki valamit megengedni, valamit adni, érette valamit tenni, vagy miatta valamivel felhagyni kíván: ígéretet tesz; ha pedig a másik az ígéretet érvényesen elfogadja, a mindkét fél egybehangzó akarata által szerződés jő létre. Míg az alkudozás tart, és ígéret még nem tétetett, vagy sem eleve, sem utóbb el nem fogadtatott, szerződés nem keletkezik.

362. §. Ha az ígéret elfogadására idő nem köttetett ki, a szóbeli ígéretet haladék nélkül el kell fogadni. Az írásbelinél attól függ, ha mindkét fél egy helyben létezik-e vagy sem? Az első esetben az elfogadásnak huszonnégy óra alatt, az utóbbiban pedig annyi idő alatt, amennyi kétszeri válaszádra szükséges, meg kell történnie, és az ígérő flnek tudtul adatnia; elenkező esetben az ígéret elenyészett. A kiszabott idő lefolyta előtt az ígéret vissza nem vétethetik.

Jegyzet. Keresk. ügylet megkötésére tett ajánlat elfogadási határidejére nézve az 1875: 37. t.-cz. 314. és

315. §§. intézkednek. Biztosítási ajánlat iránt pedig a 468. §. u. o.

863. §. Az akaratot nemcsak kifejezetten szavak- és közönségesen bevett jelekkel; hanem haligatólag is lehet nyilvánítani, oly cselekvények által, melyek minden körülmények megfontolása mellett, az abbani kétkedésre minden észszerű okot kizárnak.

864. §. A szerződések egy- vagy kétoldaluak, aszerint, amint csak egyik fél ígér valamit, és a másik azt elfogadja; vagy mind a két fél egymásra jogokat ruház, és kölcsönösen elfogad. Az első tehát viszteher nélkül, a másíkok pedig viszteherrel köttenek.

865. §. Ki eszének használatát nem bírja, valamint a hét éven alóli gyermek is, nem képes ígérlet tenni, vagy azt elfogadni. Ellenben más személyek, kik atyától, gyámtól, vagy gondnoktól függnek, csupán az ő javokra tett ígérletet elfogadhatnak ugyan; de ha avval járó terhet vállálnak föl, vagy maguk ígérnek valamit, a szerződés érvényessége az első rész harmadik és negyedik fejezetében foglalt rendszabályok szerint, rendszerint a képviselő, vagy egyszersmind a bíróság beleegyezésétől függ. Míg ezen beleegyezés elkövetkezik, a másik fél vissza nem léphet, de a nyilatkozásra illő határidőt kívánhat.

Jegyzet. 1877: XX. tc.

866. §. Ki szerződések kötésére magát képesnek lenni ravaszul színi s azáltal valakit, ki annak egy könnyen végére nem járhatott, megcsal, elégtétellel tartozik.

867. §. Mi kívántassék meg a közigazgatás különös gondoskodása alatt álló valamely községgel (27. §.), vagy annak egyes tagjaival és képviselőivel szerződés érvényességére, annak szerkezetéből, és a közrendtartási törvényekből érthetni meg. (290. §.)

868. §. Egészen hatályon kívül helyezettett az 1880: 37. tc. 25. §. által. Lásd még 1877: 20. tc. 27. §. e) pontját.

869. §. A szerződésbe való beleegyezés szabadon, komolyan, határozottan és érthetőleg nyilvánítandó. Ha a nyilvánítás érthetlen, egészen határozatlan; vagy az elfogadás más határozatok alatt következik be, mint amelyek alatt az ígérlet történt; nem keletkezik szerződés. Aki, hogy mást megcsaljon, homályos kifeje-

zésekkel él, vagy valami színlelt cselekvényt merényel, elégtétellel tartozik.

Jegyzet. 1875 : 37. tc. 319. §.

870. §. Aki az elfogadó féltől igazságtalan és alapos félelem által, valamely szerződésre kényszerítettetett, azt megtartani nem köteles. Alapos volt-e a félelem, a bíró által a körülményekből ítélendő meg. (55. §.)

871. §. Ha egyik fél a másik fél által hamis előadásokkal megtevesztetett, és a tévedés a földolgot, vagy annak lényeges minőségét érdekli, melyre a célzat főleg irányozva és nyilvánítva volt, a megtevesztettre semmi kötelezettség sem háramlík.

872. §. Azonban ha a tévedés sem a földolgot, sem annak lényeges minőségét nem érdekli, hanem csak valami mellékkörülményt főlegesen célzatul nem nyilvánították, még mindig érvényes marad; de a megtevesztettnek a tévedés szerzője által ahhoz mért pótvány adandó.

873. §. Ugyanezen elvek alkalmazandók annak személyébeni tévedésre is, kinek valami ígéret tétetett; amennyiben a tévedés nélkül a szerződés vagy épen nem, vagy nem oly módon készült volna meg.

874. §. Minden esetben az, ki valamely szerződést ravaszság, vagy igazságtalan félelem által eszközölt ki, tartozik a káros következményekért elégtételt adni.

875. §. Ha az ígérő felet egy harmadik, akár igazságtalan és alapos félelem által kényszerítette valami szerződésre, akár hamis előadások által hozta tévedésbe; a szerződés érvényes. Csak azon esetben, ha az elfogadó fél részt vett a harmadiknak jogellenes cselekvényében, vagy azt nyilván tudnia kellett, kell vele, 870—874. §§ szerint, úgy bánni, mintha ő maga ejtette volna a másik felet félelembe vagy tévedésbe.

876. §. Ha az ígérő fél bárminemű tévedésének egyedül maga az oka, a szerződés megáll; ha csak az elfogadó fél előtt a fenforgó tévedésnek, a körülményekből nyilván fel nem kellett ötleni.

877. §. Ki valamely szerződésnek a beleegyezés hiánya miatti megszüntetését kívánja, tartozik viszont mindent visszaadni, amit az ily szerződésből a maga hasznára kapott.

878. §. Szerződések mindenre nézve, mi forgalomban létezik, köttethetnek. Ami nem teljesíthető, ami

épen lehetetlen, vagy tilos : érvényes szerződés tárgya nem lehet. Aki mást efféle ígéretekkel rászed, ki annak vétkes tudatlanságból rövidséget okoz ; vagy kárából hasznot huz, ezért felelős marad.

879. §. Különösen a maguk helyén előadottakon kívül, a következő szerződések érvénytelenek :

1. ha valami, házasságkötési alkuszkodásért kötött ki ;

2. ha sebész, vagy bármiféle orvos a gyógyítás elvállalásaért a betegtől ; vagy

3. ha valamely ügyvéd, valami per elvállalásáért meghatározott jutalmat köt ki ; avagy valamely rábizott peres ügyet magához vált ;

4. ha valamely örökség vagy hagyomány, mely valakitől váratik, még annak élteben elidegenítették.

Jegyzet. Az ügyvéd a jutalomdíj és az idővesztés kárpótlása iránt szabadon egyezkedhetik, előleges egyezkedés érvényességéhez azután okirat szükséges. (1874 : 34. tc. 54. §.) Oly szerződés, melynél fogva a közjegyző a szabályszerű díjnál magasabb összeget kötne ki, tilos és érvénytelen. (1874 : 35. tc. 199. §.) A vaspályák által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről szóló 1874 : 18. tc. 3. § a szerint : oly szerződés vagy kikötés, mely által a felelősség előzetesen megszüntettetik vagy megszoríttatik, joghatállyal nem bír.

A 2. pontra nézve lásd az 1876 : 16. tc. 48. §-t.

880. §. Ha a tárgy, mely iránt szerződés kötöttetett, annak átadása előtt kivéttetik a forgalomból : ez épen annyi, mintha a szerződés nem kötöttetett volna.

881. §. A törvényben meghatározott eseteken kívül, ígéretet más helyett senki sem tehet, vagy fogadhat ugyan el. De ha valaki egy harmadiknál közbenjárását megígérte, vagy még a sikerért is kezeskedett ; a magára vállalt kötelezettséget ígéretéhez képest teljesíteni tartozik.

882. §. Ha lehetetlen és lehetséges dolgok egyzsersmind ígértettek, a lehetségesek teljesítendők ; ha csak a szerződő felek világosan ki nem kötötték, hogy a szerződésnek egy pontja is a másiktól el ne választathassék.

883. §. Szerződés szóval vagy írásban ; bíróság előtt vagy azon kívül : tanuk jelenlétében vagy azok

nélkül köttethetik. Ezen formabeli különbözés a törvényben meghatározott eseteken kívül a kötelezettségre nézve különbséget nem tesz. (Lásd a Függelék 52. és 53. számait.)

Jegyzet. A közjegyző előtt létrejött szerződések iránt az 1874 : 35. tc. rendelkezik.

384. §. Ha a felek világosan írásbeli szerződés-tételben egyeztek meg, az a felek aláírása előtt megkötöttnek nem tekintetik. A pecsételés, lényegesen ez esetben sem kívántatik meg.

Jegyzet. 1875 : 37. tc. 312. §.

385. §. Habár az alakszerű okirat még nem is, de a főpontok iránt fogalmazat készítettetett el, és a felek által aláíratott, már az ily fogalmazvány is megalapítja azon jogokat és kötelezettségeket, melyek benne kifejezvék.

386. §. Hatályon kívül helyezve az 1868 : 54. tc. 167—168. §§. által.

387. §. Ha valamely szerződésről okirat készítettetett, oly állítólagos szóbeli egyezkedések, melyek az írásbelivel egyszerre tétettek volna, de az okirattal egybe nem hangzanak, vagy új toldalékot foglalnak magukban, tekintetbe nem vétethetnek.

388. §. Ha két vagy több személy, valakinek, valami dologhozi ugyanazon jogot ígér, vagy attól elfogad : mind a követelés, mind a tartozás a tulajdon közösségének elvei szerint osztatik meg.

389. §. A törvényben meghatározott eseteken kívül tehát, valamely felosztható dologgal tartozó több adóstársak közül, mindegyik csak a maga részeért felelős, és épen úgy valamely felosztható dolog több közös-részes társai közül is, mindegyik tartozik illető részével megelégedni.

390. §. Ellenben oszthatatlan dolgokat illetőleg, a hitelező, ha csak maga van, azokat mindenik adóstárstól követelheti. De ha több hitelező és csak egy adós létezik, ez a dolgot egyes hitelezőtársnak, biztosítás nélkül, kiadni nem köteles ; valamennyi hitelező társak egyetértését sürgetheti, vagy a dolognak bírói őrizet alá vételét kívánhatja.

391. §. Ha több személyek ugyanazon egészet egyetem legúgy ígérk, hogy magát egy mindnyájáért,

és mindnyája egyért, világosan lekötelezi, minden egyes személy az egészért kezeskedik. A hitelezőtől függ aztán, ha valamennyi, vagy néhány adóstársaktól, az egészt, vagy maga által választott részenként, vagy azt egyetlen egytől akarja-e követelni. Még a keresetindítás után is fenmarad, ha attól eláll, ezen választása, és ha egyik vagy másik adóstárs által csak részben elégittetik ki; a hátralevőt a többiektől követelheti.

892. §. Ha ellenben egy ígérte ugyanazon egészt, több személyeknek, és ezek világosan feljogosítottak, hogy azt egyetemleg követelhessék, az adós az egészt a hitelezők közül annak tartozik megadni, ki őt avégett legelőbb szólítja fel.

893. §. Mihelyest valamely adóstárs a hitelezőnek az egészt megadta, ez a többi adóstársaktól többé semmit sem követelhet; és mihelyt valamely hitelezőtárs az adós által egészen kielégítettett, a többi hitelezőtársaknak többé igényök nincsen.

894. §. Valamely adóstárs azáltal, hogy a hitelezővel terhesebb feltételekre lép, a többinek kárt nem okozhat; és a leengedés vagy felmentés, melyet valamely adóstárs maga személyére nézve nyer, a többinek javára nem szolgál.

895. §. Több hitelezőtársak közül, kiknek ugyanazon egész egyetemleg ígértetett, mennyiben felelős a többi hitelezőknek az, ki az egész követelést a maga részére kapja meg, a hitelezőtársak között fennálló különös jogi viszonyokból határozandó meg. Ha ily viszony nem áll fenn, egyik a másiknak számadással nem tartozik.

896. §. Azon egyetemleges adóstárs, ki az egész adósságot a magáéból fizette le, jogosítva van, jogengedményezés nélkül is, a többitől, a megtérítést, még pedig, ha közöttök más különös viszony nem áll fenn, egyenlő részekben követelhetni. Ha egyik közülök magát lekötelezni képes nem volt, vagy kötelezettségének eleget tenni tehetetlen; az ily hiányzó részt is hasonlóul valamennyi kötelezett társ tartozik átvállalni. Egyik kötelezettárs felmentése a többieknek, a megtérítés követelésénél, kárukra nem lehet. (894. §.)

897. §. A szerződéseknéli feltételekre nézve általában ugyanazon rendszabályok állanak, melyek a végrendeletekhez tett feltételek iránt felállítottak.

898. §. Oly feltételek alatti egyezkedések, melyek végrendeletnél nem létezőknek tekintetnek, érvénytelenek.

899. §. Ha a szerződésben elészabott feltétel már a szerződés előtt teljesült, a szerződés után csak akkor ismétlendő, ha annak cselekvényéből áll, ki a jogot szerezni akarja és azáltal ismételtethetik.

900. §. Valamely halasztó feltétel alatt ígért jog az örökösökre is átszáll.

901. §. Ha a felek beleegyezésök indokát vagy végcélját világosan feltételül tették; az indok vagy végcél úgy tekintetik, mint más feltétel. Ezenkívül efféle nyilatkozatoknak a terhes szerződések érvényességére befolyásuk nincsen. A vissztehernélküli szerződéseknel pedig a végrendeleteknél adott rendszabályok alkalmazandók.

902. §. A szerződések azon időben, azon helyen és azon módon teljesítendők, mint az iránt a felek megegyeztek. Törvény szerint 24 óra egy napnak, 30 nap egy hónapnak, és 365 nap egy esztendőnek tartatik.

903. §. Oly jog, melynek megszerzése bizonyos naphoz van kötve, azon nap kezdetével szereztetik meg. De valamely kötelezettség teljesítésére nézve a kötelezettet az egész nap illeti.

Jegyzet. Keresk. ügyletek teljesítése az erre rendelt napon a szokott üzleti órákban eszkozlendő s ugyanekkor elfogadandó. (1875 : 37. t.-c. 322. §.) — Váltón alapuló fizetést a fizetési napon déli 12 óráig lehet teljesíteni. (1876 : 27. t.-c. 33. §.)

904. §. Ha a szerződés teljesítésére bizonyos idő nem határozottatott; az tüstént, azaz szükségtelen haladék nélkül követeltethetik. Ha a kötelezett a teljesítési időt önkényére tartotta fenn; vagy az ő halálát kell bevárni és az örökösök ellen fordulni: vagy ha csupán személyes, előrkíthetlen kötelelességről van szó, a teljesítési időt a bíró által méltányosság szerint állapíttatni meg. Ez utóbbinak van helye akkor is, midőn a kötelezett a teljesítést lehetőség vagy tehetőség szerint ígérte. Egyébíránt azon rendszabályok, melyek fent (704—706. §§.) a végrendelezésekhez mellékelte időhatározásokra nézve adatnak, itten is alkalmazandók.

Jegyzet. Kereskedelmi ügyletekre az 1865:37. t.-c. 331. §.

905. §. Ha a hely, hol a szerződésnek teljesíttetnie kell, sem az egyezkedésből, sem az ügy természetéből vagy céljából meg nem határozható: az ingatlan dolgok ott, hol fekszenek; az ingók pedig azon helyen adandók át, hol az ígéret tétetett. A mérték, súly és pénznemek tekintetében az átadás helyére kell nézni.

Jegyzet. 1875:37. t.-c. 322—326. §§.

906. §. Ha az ígéret többféle módon teljesíthető, a kötelezetté a választás; de a már egyszer tett választástól egyedül maga többé el nem állhat.

Jegyzet. 1875:37. t.-c. 325. §.

907. §. Ha valamely szerződés világosan a választás fentartásával kötötték és ez egy vagy több választási darabok véletlen elenyészte miatt meghiusul: azon fél, kit a választás illet, nincs kötve a szerződéshez. De ha a kötelezettnek vétke jő közbe; ez tartozik a jogosítottnak a választás meghiusultáért felelni.

Jegyzet. 1875:37. t.-c. 325. §.

908. §. Mi valamely szerződés kötésekör előre adatik, különös egyezkedés esetén kívül csak a megkötés jeléül vagy a szerződés teljesítése iránti biztosításul tekintendő és foglalónak neveztetik. Ha a szerződés valamelyik fél vétke miatt nem teljesíttetik, a vétlen fél a kapott foglalót megtarthatja vagy az általa adott foglaló kétszeresét követelheti vissza. De ha evvel meg nem akar elégedni, a szerződés teljesítését vagy ha ez már nem lehetséges, kártérítést sürgethet.

Jegyzet. 1868:54. t.-c. 483. §. — 1875:37. t.-c. 276—277. §§.

909. §. Ha valamely szerződés kötésénél bizonyos összeg határoztatik meg, melyet egyik vagy másik fél azon esetre, hahogy a szerződéstől betöltése előtt el akar állani, letenni tartozik; a szerződés bánatbér mellett kötötték. Ez esetben vagy a szerződést kell betölteni, vagy a bánatbért megfizetni. Ki a szerződést csak részint is betölti, vagy azt, mi a másik fél által a szerződés csak részinti betöltése végett tétetett is, elfogadta, a bánatbér lefizetése mellett sem léphet többé vissza.

Jegyzet. 1875:37. t.-c. 278—279. §§.

910. §. Ha foglaló adatik, s egyszersmind a visszalépési jog különös bánatbér meghatározása nélkül köttetik ki: a foglaló a bánatbért helyetteszi. Visszalépés esetében tehát az adó a foglalót elveszti, vagy a ki azt kapta, annak kétszeresét adja vissza.

911. §. Ki a szerződés betöltésében nem pusztán véletlen, hanem tulajdon vétke által akadályoztatik, szintén tartozik a bánatpénzt megfizetni.

912. §. A hitelező adósától a főadósságon kívül néha járulékok követelésére is van jogosítva. Ezek állnak a fődolog növedékéből és hasznaiból; a meghatározott vagy késedelmi kamatokból; vagy az okozott kárnak, avagy annak, ami érdeke forog a másíknak abban, hogy a kötelezettség nem kellőleg teljesítettett, megtérítéséből; végtére azon összegből, mit egyik fél magának ezen esetre kikötött.

913. §. Mennyire legyen a dologbani joggal a növedékhez, vagy hasznokhoz való jog kapcsolatban, a második rész első és negyedik fejezetében határozott meg. Valamely pusztán személyes jognál fogva a jogosítottnak még nincs igénye járulékokra. Mennyire legyen a hitelezőnek ezekre joga, részint a szerződések különös nemeiből és meghatározásaiból, részint a kártérítés és elégtételi jogról szóló fejezetből vehetni ki.

914. §. Az első részben (6. §.) a törvények értelmezése iránt fölhozott általános rendszabályok a szerződésekre nézve is érvényesek. Különben a kétes szerződés úgy értelmeztessék, hogy ellenmondást ne tartalmazzon és hatályos legyen.

Jegyzet. 1875 : 37. t.-c. 265—266. §§.

915. §. Egyoldalú szerződéseknel kétség esetében az vétetik fel, hogy a kötelezett inkább a könnyebb, mintsem a nehezebb terhet akarta magára vállalni; kétoldalúaknál a homályos kifejezés annak kárára magyaráztatik, ki azt használta. (869. §.)

916. §. Ha bizonyos nemű ügylet iránt csak szinleg történik egyezkedés, azt azon törvényes rendszabályok szerint kell megítélni, melyekhez képest az valódi mivoltánál fogva megítélendő.

917. §. Mikép szűnnek meg a szerződésből származó kötelezettségek, mindenik szerződésnél különösen és általában a kötelezettségek megszűntéről szóló fejezetben fog meghatározatni.

918. §. A szerződésekből származó minden jogok és kötelességek átszállnak a szerződő felek örököseire, hacsak nem pusztán személyes viszonyokon és képességeken alapulnak, vagy ha az örökösök már a szerződésben magában vagy a törvény által ki nem vetettek. A még el nem fogadott ígéret, ha csak egyik fél hal is meg a meggondolási határidő alatt, nem száll át az örökösökre. (862. §.)

Jegyzet. 1875: 37. t. c. 289. §.

919. §. Ha az egyik fél a szerződést vagy éppen nem, vagy nem a kellő időben, a kellő helyen, vagy nem a kikötött módon teljesíti; a másik félnek a törvényben meghatározott eseteken, vagy világos fentartáson kívül nem a szerződés megszüntetését, hanem csak annak pontos teljesítését és kártérítést van joga követelni.

920. §. A szerződés végképeni teljesedése után a felek közös beleegyezéssel sem térhetnek el többé attól, hanem új szerződést kell kötniök, mely második ügyletnek tekintetik.

921. §. Terhes szerződésnél vagy dolgok dolgokkal; vagy cselekvények, mik közé tartoznak a mulasztások is, cselekvényekkel; vagy végtére dolgok cselekvényekkel és cselekvények dolgokkal viszonzotatnak. (864. §.)

922. §. Ha valaki valamely dolgot másnak visszateher mellett enged át, szavatozik arról, hogy az a világosan kikötött vagy arról, rendszerint föltett tulajdonságokkal bír, s hogy az az ügylet természetéhez vagy a történt egyezkedéshez képest használ-tathatik és alkalmaztathatik.

923. §. Ki tehát a dolognak oly minőségeket tulajdonít, melyekkel az nem bír s amelyek világosan vagy az ügylet természeténél fogva hallgatagul kikötöttek; ki annak szokatlan hiányait vagy terheit elhallgatja; ki már meg nem levő vagy idegen dolgot magáé gyanánt árusít el; ki hamisan állítja, hogy a dolog meghatározott használatra alkalmas; vagy hogy az ment a közönséges hiányoktól és terhektől is, az, ha az ellenkező tűnik ki, azért kezeskedni tartozik.

924. §. Ha valamely barom az átvétel után

huszonnégy óra alatt megbetegszik vagy eldöglik, az vélelmeztetik, hogy az már az átvétel előtt beteg volt.

925. §. Ugyanezen vélelem áll:

1. ha nyolc nap alatt sertéseknél borsókór és a juhoknál himlő vagy rüh, vagy ez utóbbinál két hónap alatt szőrféreg és métely vétetik észre;

2. ha szarvasmarhánál az átvétel után harminc nap alatt mirigykór, úgynevezett üzdüh tapasztaltatik;

3. ha lovaknál és málhahordó állatoknál az átadás után tizenöt nap alatt gyanus keh vagy takony, úgyszinté száraz keh; vagy harmincz nap alatt csira (kórság), rozsféreg, csökönösség, belső hályog vagy tyukhályog fedeztetik föl.

926. §. De ezen jogvélelemnek (924. és 925. §§.) az ily barom átvevője csak akkor veheti hasznát, ha az átadót vagy szavatost az észrevett hiba felől azonnal tudósítja vagy annak távollétében ezt a helybírósnak vagy szakértőknek megjelenti és szemlét tartat.

927. §. Ha az átvevő azon óvatosságot elmulasztja; tartozik bebizonyítani, hogy a marha már a szerződés kötése előtt hibás volt. De az átadónak is mindenkor fenmarad annak bebizonyítása, hogy a gáncsolt hiba csak az átadás után támadt.

928. §. Ha valamely dolog hiányai szembeötlők vagy ha a dolgon fekvő terhek a nyilvánkönyvekből kiláthatók; ha csak világosan nem fogadtatott, hogy a dolog minden hibától és tehertől ment, nincs helye a szavatosságnak (443. §.). A dolgon fekvő adósságok és hátralékok mindig szavatolandók.

929. §. Ki valamely idegen dolgot tudva szerez meg, szavatosságot szintűgy nem igényelhet, mint az, ki arról világosan lemondott.

930. §. Ha dolgok átalányban, t. i. úgy amint állnak vagy fekszenek, szám, mérték és súly nélkül adatnak át; az átadó, kivéven azon esetet, hogy ha valamely általa hamisan állított vagy az átvevő által kikötött minőség hiányzik, a rajtok felfedezett hibákért nem felelős.

931. §. Ha a birtokos egy harmadik által a dologra támasztott igény miatt, a szavatosságot használni kívánja; tartozik ez iránt elődét tudósítani és a törvénykezési rendtartás rendszabálya szerint a szava-

tolást kérni. Ezen kérelem elmulasztása által a kármentési jogot még el nem vesztí ugyan; de előde, a harmadik ellen használatlanul maradt minden ellenvetéseket elébe gördíthet s ezáltal magát a kármentés alól azon mértékben felszabadíthatja, amint úgy ítéltetik, hogy ezen ellenvetések, ha kellően használatnak, a harmadik ellenében, más határozatot eszközöltek volna.

Jegyzet. 1868 : 54. tc. 78. és 1881 : 59. tc. 9—10. §§.

932. §. Ha a szavatosság alapjául szolgáló hiány olynemű, hogy az többé el nem háríttathatik s a dolog rendes használatát gátolja, a rövidséget vallott a szerződés egészleni megszüntetését, ha ellenben a hiány péld. mértékben vagy súlyban kipótolható, csak ezen pótlékot, de mindenik esetben a további kár megtérítését és amennyiben a másik fél rossz-hiszeműleg cselekedett, az elmaradt hasznot is követelheti.

933. §. Ki szavatosságot akar követelni, tartozik jogát, ha az ingatlanokat érdekel, három év alatt; ha pedig ingókat illet, hat hónap alatt érvényesíteni, különben a jog elenyészett.

934. §. Ha a kétoldalú ügyleteknél, egyik fél, annak, amit a másiknak adott, közönséges érték szerint, még csak felét sem kapta meg; a törvény a sértett félnek azon jogot adja, hogy megszüntetést és az előbbi állapotban visszahelyezést követelhessen. De a másik félnek hatalmában áll, az ügyletet azáltal fentartani, hogy ha kész a hiányt a közönséges értékig kipótolni. Az értékbeni aránytalanság az ügylet kötés időpontja szerint határoztatik meg.

Jegyzet. Keresk. ügyletek a felén túli sérelem miatt meg nem támadhatók (1875 : 37. tc. 280. §.).

935. §. Ezen jogorvoslatnak nincs helye, ha valaki arról világosan lemondott vagy úgy nyilatkozott, hogy a dolog különös előszeretetből rendkívüli becsben veszi által; ha mindamellett, hogy a valódi érték előtte tudva volt, az aránytalan becsre mégis reáállt; továbbá, ha a személyek viszonyánál fogva azt vélelmezhetni, hogy részint terhes, részint visszteher nélküli vegyes szerződést akartak kötni; ha a tulajdonképi érték többé ki nem tudható; végtére, ha a dolog a bíróság által árvereztetett el.

936. §. A jövőendőben kötendő szerződés iránti egyezkedés csak akkor kötelező: ha mind a megkötés ideje, mind a szerződés lényeges pontjai meghatározottak s a körülmények időközben annyira nem változtak, hogy azáltal a világosan meghatározott vagy a körülményekből kitűnő cél meghiusult vagy az egyik vagy másik fél bizodalma elveszett volna. Általában az ily ígéretek teljesítését a kikötött időponttól legfeljebb egy év alatt kell sürgetni; ellenkezőleg a jog elenyészett.

937. §. A szerződés érvényessége ellen tehető ellenvetésekről általános, határozatlan lemondások hatálynélküliek.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

Az ajándékozásokról.

938. §. Oly szerződés, mely által valamely dolog valakinek visszteher nélkül engedtetik át, ajándékozásnak nevezetik.

939. §. Ki valamely reménylett vagy valóban reá szállott vagy kétes jogról lemond anélkül, hogy azt rendesen másra ruházná vagy a kötelezettnek, annak beleegyezésével elengedné, ajándékozónak nem tekintetik.

940. §. Az ajándékozás lényegét nem változtatja, ha az háladatosságból; vagy a megajándékozott érdekre való tekintetből, avagy különös megjutalmazásul tétetett; csakhogy ennek arra elébb kereseti joga ne lett légyen.

941. §. Ha a megajándékozottnak a jutalomra kereseti joga volt vagy azért, mivel az a felek között már kikötöttetett vagy mivel a törvény által rendeltetett; az ügylet megszűnik ajándékozás lenni és terhes szerződésnek tekintendő.

942. §. Ha az ajándékozások előre akép köttetvék ki, hogy az ajándékozó viszont megajándékozandó; ekkor valódi ajándékozás egészben nem származik, hanem csak a fölöző értékre nézve.

943. §. Csupán szóbeli, valóságos átadás nélkül kötött ajándékozási szerződésből, az ajándékvevő

kereseti jogot nem nyer. Ezen jog írásbeli okmány által alapítandó meg.

Jegyzet. Házassélek között kötött ajándékozási szerződéseknél, ha az ajándékozott tárgy át nem adatott, a jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat szükséges. (1874 : 35. tc. 54. §.)

944. §. A korlátlan tulajdonos, a törvényes rendszabályok megtartása mellett, egész jelen vagyonát is elajándékozhatja. De oly szerződés, melynél fogva a jövőendő vagyon ajándékoztatik el, csak annyiban áll meg, amennyiben ezen vagyon felét meg nem haladja.

945. §. Ki tudva idegen dolgot ajándékoz el s e körülményt az ajándékvevő előtt elhallgatja, a káros következtetésekért felelős.

946. §. Ajándékozási szerződések rendszerint vissza nem vonathatnak.

947. §. Ha az ajándékozó utóbb oly szükségbe jut, hogy a szükséges tartásban fogyatkozást szenved ; joga van évenként az ajándékozott összeg törvényes kamatait, amennyiben az ajándékozott dolog vagy annak értéke még meg van s az ő szükséges tartása hiányzik, a megajándékozottól követelni, ha csak ez maga is hasonló szűk körülményekben nincsen. Több ajándékvevők közül a korábbi csak annyiban van kötelezve, amennyiben a későbbiek járulványai a tartásra nem elegendők.

948. §. Ha a megajándékozott jóltevője ellen vastag hálátlanságot követ el, az ajándékozás visszavonathatik. Vastag hálátlanság alatt, testben, becsületben, szabadságban vagy vagyonbani olynemű sértés értetik, hogy a sértő ellen hivatalból vagy a sértett fél kívánságára a büntetőtörvény szerint lehet eljárni.

949. §. A hálátlanság a hálátlant személyére nézve rosszhiszemű birtokossá teszi ; s ha a sértett a hálátlanságot meg nem bocsátotta és az ajándékból természetben vagy értékben még valami meg van, a sértett örökösének is jogot ad a visszahúzási kérésre, a sértő örökösei ellen is.

950. §. Ki valakinek tartással tartozik, ennek jogát másvalakinek megajándékozása által meg nem sértheti. Az ekkép rövidséget vallottnak joga van a

megajándékozottat annak kiegészítése végett perbe vonni, mit az ajándékozó neki többé már ki nem szolgáltathat. Több ajándékvevőknél a fennebbi (947. §.) szabály alkalmazandó.

951. §. Kinek az ajándékozáskor származékai vannak, kiknek kötelesrészt hagyni tartozik, ezek kárára oly ajándékozást nem tehet, mely értékének felét meghaladja. Ha ezen mértéken túllépett s ezen származékok halála után bebizonyíthatják, hogy tiszta hagyatéka, az ajándékozáskor volt értéke felének összegét föl nem üti; a megajándékozottól a törvényellenesen kapott fölösleget aránylag visszakövetelhetik.

952. §. Ha az ajándékvevő az ajándékozott dolgot vagy annak értékét már nem bírja; csak annyiban felelős, amennyiben azt rosszlelkűleg bocsátotta ki birtokából.

953. §. Ugyanezen megszorítással (952. §.) követelhetők vissza azon ajándékok is, melyek által az ajándékozáskor már létező hitelezők vallottak rövidséget. Azon hitelezőkre, kiknek követelései későbbiek mint az ajándékozás, ezen jog csak akkor terjed ki, ha a megajándékozottra álnok egyetértés bizonyíthatatik.

954. §. Azáltal, hogy a gyermektelen ajándékozónak, az ajándékszerződés kötése után gyermekei születnek, sem neki, sem utóbb született gyermekeinek nem támad joguk az ajándékozás visszavonhatására. Mindazáltal ő vagy utóbb született gyermeke, szükség esetében, mind a megajándékozott, mind ennek örökösei ellen, az ajándékozott összeg törvényes kamatajaira való fennebb említett jogot érvényesítheti (947. §.).

955. §. Ha az ajándékozó a megajándékozottnak, bizonyos időszakonkénti segílyt biztosított, ebből az ő örököseikre sem jog, sem kötelezettség nem háramlik, ha csak az ajándékozási szerződésben világosan máskép nem köttetett ki.

956. §. Oly ajándékozás, melynek csak az ajándékozó halála után kell teljesülni, az elészabott formák megtartása mellett, mint hagyomány érvényes. Szerződésnek ez csak akkor tekintendő, ha a megajándékozott azt elfogadta, az ajándékozó annak visszavonhatásáról világosan lemondott és róla a megajándékozottnak írásbeli okmány kézbesítettet.

Jegyzet. A halálesetre szóló ajándékozások alaki kellékeit az 1876 : 16. tc. 33., 35. és 38. §-ai állapítják meg.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

A letéti szerződésekről.

957. §. Ha valaki valamely idegen dolgot gondja alá vesz; ebből letéti szerződés származik. Valamely még át nem adott idegen dolognak gond alá vétele iránti elfogadott ígéret, az ígérő felet kötelezi ugyan; de ez még nem letéti szerződés.

958. §. A letéti szerződés által az átvevő sem tulajdont, sem birtokot, sem használatjogot nem szerez; ő csupán birlaló, oly kötelezettség mellett, hogy a rábizott dolgot kár ellen biztosítsa.

959. §. Ha a letéteményesnek önkívánatára vagy a letevő önkényti megkínálása által a használat megengedtetik; a szerződés az első esetben mindjárt a megengedés után, a másodikban pedig azon pillanattól fogva, midőn a megkínálás elfogadtatott vagy a letétemény valósággal használtatott, megszűnik letéti szerződés lenni; elhasználható dolgoknál kölcsönzési, elhasználatlanoknál pedig haszonkölcsönzési szerződéssé változik és az ezekkel összekötött jogok és köteleességek állanak elő.

960. §. Mind ingó, mind ingatlan dolgok adathatnak gondviselés alá. Ha azonban az átvevőre egyszersmind a letett dolgot illető más ügylet is bizatik; mint meghatalmazott ügy tekintetik.

961. §. A letétményes főköteleessége: a reábizott dolognak a meghatározott idő alatt szorgosan gondját viselni, s annak elteltével a letevőnek ugyanazon állapotban, melyben átvette, s minden növedékestül visszaadni.

962. §. A letétményes tartozik a dolgot a letevőnek, kívánatára, az idő eltelte előtt is visszaszolgáltatni, s csak a neki, netalán okozott kár megtérítését követelheti. Ellenben a reábizott dolgot előbb vissza nem adhatja; hacsak valamely előre nem látott körülmény képtelenné nem tenné, a dolognak biztonsággal, vagy önkára nélküli megőrzésére.

963. §. Ha az őrizeti idő sem világosan meg nem határozottatott, sem másképp a mellékkörülményekből ki nem vehető: az őrizet tetszés szerint felmondható.

964. §. A letétményes felelős a letevőnek, a kötelességszerű gondviselés elmulasztásával okozott kárért, de a véletlen esetért nem; még akkor sem, ha a reábizott, noha becsesb dolgot a magáénak feláldozásával megmenthette volna.

965. §. De ha a letétményes a letett dolgot használta; ha azt szükség vagy a letevő engedelmével nélkül egy harmadiknak adta őrizet végett; vagy a visszaszolgáltatást halogatta, és a dologban oly kár esik, melynek az a letevőnél kitéve nem lett volna, akkor magát véletlenséggel nem mentheti, és a kár néki tulajdoníttatik.

966. §. Ha a dolgok lezárólva vagy lepecsételve tétettek le, s utóbb a zár vagy pecsét megsértetett, a letevő, ha hiányzást állít, kára iránt, amennyiben az állása, üzlete, értéke s a többi körülményeknél fogva, valószínű, a törvénykezési rendtartás rendelete szerinti hitletételre bocsátandó; hacsak a letétményes be nem bizonyíthatná, hogy a zár vagy pecsét megsértése, az ő vétke nélkül történt. Ugyanez áll akkor is, ha az ekkép letett minden dolgok elvesztek.

967. §. A letevő köteles a letétményesnek a vétkeken okozott kárt és az őrzött dolog megtartására vagy a folytonos haszonvételek szaporítására fordított költségeket megtéríteni. Ha a letétményes szükség esetében a letett jószág megmentése végett a maga tulajdon dolgait áldozta fel; arányos kárpótlást követelhet. De az ingó dolog őrzője és letevője közti kölcsönös követelések, csak a visszaszolgáltatás idejétől harminc nap alatt támasztathatnak.

968. §. Ha valamely igénybe vett dolog, a peres felek, vagy a bíróság által, valakinek őrzete alá adatik; az őrző zárnoknak neveztetik. A zárnok jogai és kötelezettségei az itt megállapított elvek szerint ítéltetnek meg.

Jegyzet. A zárlat elrendelése és foganatosítása iránt az 1869: 54. t.-c. intézkedik. (324—337. §§)

969. §. Az őrizetért csak akkor lehet jutalmat követelni, ha az világosan, vagy őrző állásánál fogva, hallgatagul kiköttetett.

970. §. Vendégfogadósok, hajósok, vagy fuvarosok a felfogadott utasok által, vagy szállítmánykép nekik, vagy embereiknek átadott dolgokért, letétményesként felelősök. (1316. §.)

HUSZADIK FEJEZET.

A haszonkölcsöni szerződésről.

971. §. Ha valakinek valamely elhasználhatlan dolog csupán visszteher nélküli használat végett adatik át bizonyos időre; akkor haszonkölcsöni szerződés keletkezik. Azon szerződés, melynél fogva valakinek valami dolog haszonkölcsönzése ígértetik, anélkül, hogy az átadatnék, kötelező ugyan, de még nem haszonkölcsöni szerződés.

972. §. A haszonkölcsön bevező jogot nyer a dolognak rendszerinti, vagy közelebb meghatározott használatára. Az idő lefolyta után köteles ugyanazon dologot szolgáltatni vissza.

973. §. Ha a visszaadás ideje nem állapítottatott meg, de a használat célja meghatározottatott; a haszonkölcsönbevező tartozik a használattal nem késni, és a dologot mihelyt lehetséges, visszaadni.

974. §. Ha a használatnak sem tartama, sem célja meg nem határozottatik; akkor nem keletkezik valódi szerződés, hanem csak kötelező erő nélküli kéremési kölcsön (Precarium), s a kölcsönadó a kölcsönvett dologt kénye szerint visszakövetelheti.

975. §. A használat tartama iránti perlekedés esetében a haszonkölcsönvevő tartozik a további használatrai jogát bebizonyítani.

976. §. Habár a kölcsönadott dolog az idő eltelte s a használat bevégezése előtt, magának a haszonkölcsönadónak nélkülözhetlenné lesz is; világos egyezkedés nélkül, még sincs joga a dologt előbb vissza-venni.

977. §. A haszonkölcsönvevő rendszerint jogosítva van ugyan a kölcsönvett dologt a meghatározott idő előtt is visszaadni; de ha a korábbi visszaadás a haszonkölcsönadónak terhére válnék; az ennek akaratára ellen meg nem történhetik.

978. §. Ha a haszonkölcsönvevő a kölcsönzött dologt másképp használja, mint kikötve volt, vagy annak használatát önhatalmulag egy harmadiknak megengedi; a haszonkölcsönadónak felelős, s ez jogosítva van a dologt azonnal visszakövetelni.

979. §. Ha a haszonkölcsönzött dolog megrongáltatik, vagy elrontatik; akkor a kölcsönvevő nemcsak a vétke által közvetlen okozott, hanem az esetleges kárt is, melyet jogellenes tette által idézett elő, szintugy mint valamely dolog őrzője, tartozik megtéríteni (965. §.).

980. §. A haszonkölcsönvevőnek azért, hogy valamely elveszett kölcsöndarab értékét leteszi, még nincs joga azt, ha ismét megtaláltatik, a tulajdonos akarata ellen magának megtartani, ha az kész a kapott értéket visszaadni

981. §. A használattal rendesen összekötött költségeket a haszonkölcsönvevő maga tartozik viselni. A rendkívüli fentartási költségeket, ha a dolgot kölcsönadónak tulajdon ellátása alá át nem bocsáthatja, vagy átbocsátani nem akarja, ő tartozik ugyan azon közben előlegezni; de ezek neki, mint jóhiszemű birtokosnak megtéríttetnek.

982. §. Ha a haszonkölcsönadó a kölcsöndarab visszavétele után, az avvali visszaélés, vagy a túlságos lehasználás ellen harminc nap alatt szót nem emelt; vagy ha a kölcsönvevő a visszaadás után a dologra fordított rendkívüli költségek iránt ugyanazon idő alatt említést nem tett; a kereset elenyészett.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

A kölcsönszerződésről.

983. §. Ha valakinek elhasználható dolgok oly feltétel alatt adatnak át, hogy azokról kénye szerint rendelkezessék ugyan, hanem bizonyos idő múlva, szintazon nemű és minőségű ugyanannyit adjon vissza, kölcsönszerződés keletkezik. Ezt a jövődöbéli kölcsönadás iránt, szintén kötelező szerződéssel (937. §.) nem kell fölcserélni.

984. §. A kölcsönadás vagy pénzben, vagy más elhasználható dolgokban, még pedig kamat nélkül, vagy kamatra történik. Az utóbbi esetben kamatszerződésnek is neveztetik.

985. §. A pénzkölcsön tárgyai pengő vagy papiros pénz, vagy nyilván-adóslevelek (kötelezvények) lehetnek.

986. §. Mennyiben lehessen valamely kölcsönt pengő

pénzben általában kötni, minő értékben (Valuta) kelljen az ily kölcsönt vagy a papirospénzbeli kölcsönt visszafizetni, az e részben fennálló különös rendszabályok határozzák meg.

987. §. Ha valamely kölcsönadó a fizetést az általa adott különös pénznemben kötötte ki, a fizetést ugyanazon pénznemben kell teljesíteni.

988. §. A belső értéket meg nem változtató törvényes pénzváltozások a kölcsönadó rovására történnek. A fizetést a meghatározott adott pénznemben kapja meg, péld. 1000 darab császári aranyban, vagy 3000 darab huszasban, arra való tekintet nélkül, vagy azok külső értéke a közben emelkedett, vagy lejjebb szállt-e. De ha a belső érték változik, a fizetés azon belső érték aránya szerint teljesítendő, melylyel az adott pénznem a kölcsönadáskor bírt.

989. §. Ha a visszafizetésekor afféle pénznemek az álladalomban nincsenek forgásban; az adós a hitelezőt a legközelebb hasonló pénzdarabokkal oly számban és móddal tartozik kielégíteni, hogy az a kölcsönadás idejekor volt belső értékét annak, amit adott, megkapja.

990. §. Nyilván adóslevelekben akkép lehet érvényes kölcsönszerződések kötni, hogy az adósság letisztázása vagy ahhoz, mely kölcsön adatott, egészen hasonló nyilvánadóslevéllel teljesíttessék vagy az összeg azon érték szerint, melylyel az adóslevél a kölcsönadás idejekor bírt, fizetessék vissza.

991. §. Ha pénz helyett magán adóslevél, vagy áruk adattak; az adós csak, vagy az adóslevelet, vagy a kapott árukat köteles sértetlenül visszaadni, vagy a hitelezőnek az ezáltal bebizonyítandó kárt megtéríteni.

992. §. Oly kölcsönöknél, melyek nem pénz, hanem más elhasználható tárgyak iránt köttetnek, amennyiben a visszaadás ugyanazon nemben, minőség- és mennyiségben köttetett ki, nem tesz különbséget, ha azok a közidő alatt, értékben emelkedtek vagy alább szálltak.

993. §. Ha a kölcsönadó, bármiféle kölcsönnél, a nemre, minőségre vagy mennyiségre nézve, világosan vagy hallgatag többet köt ki magának, mintsem ő adott; a szerződés csak annyiban állhat meg, amennyiben annál a megengedett szerződési kamatokon túl nem léptek.

994. §. Hatályon kívül helyezve az 1877: 8. tc. 21. §. és 1893. 25. tc. 21. §. által. Az utóbbi szerint a bíró 8⁰/₀-nál magasabb kamatok biztosítása vagy behajtása végett végrehajtást el nem rendelhet és nem foganatosíthat

995. §. Hatályon kívül helyezve az 1863: 31. tc. 2. §. és 1877: 8. tc. 7. §., valamint az 1875: 37. tc. 281. §. által.

996. §. Hatályon kívül helyezve az 1877: VIII. tc. 2. §. által.

997. §. Hatályon kívül helyezve az 1877: VIII. tc. 5. §. által.

998. §. Hatályon kívül helyezve az 1877: VIII. tc. 4. §. által.

999. §. Pénzkölcsönök kamatai ugyanazon értékben (Valuta) fizetendőek, mint maga a tőke.

1000. §. Miként kelljen a tőkére vagy a megengedett kamatmértékre nézve elkövetett uzsorával bántani, a különösen fennálló uzsoratörvény határozza meg.

Jegyzet. 1883: 25. tc.

1001. §. Hogy az adóslevél a kölcsönszerződés iránt teljes bizonyítványul szolgáljon, abba mind a tulajdonképeni kölcsönadó vagy hitelező, mind a tulajdonképeni kölcsönvevő vagy adós; a kölcsön tárgya és összege; és ha pénzben adatik, ennek neme, ugyszinté mind a főadósság fizetésére, mind a netalán fizetendő kamatokra vonatkozó minden feltetek őszintén és világosan meghatározandók. Az adóssági okiratnak, bizonyító erő végett szükséges alakját a törvénykezési rendtartás állapítja meg.

Jegyzet. 1868: 54. t.-c. 165—169. §§.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

A meghatalmazásról s az ügyvitel egyéb nemeiről.

1002. §. Azon szerződés, melynél fogva valaki valamely reábizott ügyletet a másik nevébeni ellátás végett fölvállal, meghatalmazási szerződésnek nevezetik.

1003. §. Azon személyek, kik bizonyos ügyletek ellátására nyilvánosan rendelvek, tartoznak, az erre vonatkozó megbízatás folytán, a megbízó irányában, haladék nélkül, világosan nyilatkozni, hogy azt elfogadják-e vagy sem? ellenkező esetben a megbízónak az ez által okozott kárért felelősek maradnak.

Jegyzet. Az ügyvéd köteles a neki felajánlott megbízás el- vagy el nem fogadása iránt késedelem nélkül nyilatkozni (1874: 34. t.-c. 41. §.) — közjegyző nem tagadhatja meg szolgálatát a hatásköréhez tartozó ügyekben. Megtagadás esetében a fél kívánságára a megtagadás okait írásban közölni tartozik. (1874. 35. t.-c. 56. §.)

1004. §. Ha valamely idegen ügylet ellátásaért, vagy világosan, vagy az ügyviselő állásához képest csak hallgatag is, jutalom köttetik ki: a szerződés a terhesek, különben pedig a vissztehernélküliek közé tartozik.

1005. §. A meghatalmazási szerződések szóval vagy írásban köthetők. A meghatalmazó által a meghatalmazottnak ez iránt kiadott okirat fölhatalmazványnak neveztetik.

1006. §. Vannak általános és különös fölhatalmazványok, aszerint, amint valakire minden, vagy csak néhány ügyletek ellátása bízatik. A különös meghatalmazások csupán bírósági, vagy csupán bíróságtküli ügyleteket általában; vagy az egyik- vagy másikféle egyes ügyeket tárgyzhatnak.

1007. §. A fölhatalmazványok vagy korlátlan vagy korlátolt cselekvési szabadsággal adatnak. Az elsőbb által a felhatalmazott az ügyletnek a maga legjobb belátása s lelkiismerete szerinti vezetésére jogosítatik; az utóbbi által pedig a határok, ameddig és a mód, amely szerint azt gyakorolja, elébe szabotnak.

1008. §. A következő ügyletek: midőn más nevében dolgok idegeníttetnek el vagy visszteher mellett vétetnek át; haszonköcsönzések vagy köcsönzések köttetnek; pénz vagy pénzérték vétetik fel; perek indíttatnak; eskű kínáltatik, elfogadtatik vagy vissza-kínáltatik avagy egyességek tétetnek: az ügyletek e nemére szóló különös meghatalmazást kívánnak. Ha pedig örökséget kell feltétlenül elfogadni vagy vissza-

utasítani; társasági szerződéseket kötni, ajándékozásokat tenni; választott bíró nevezésére szabadságot engedni vagy jogokról ingyen lemondani: az egyes ügyekre intézett különös fölhatalmazvány szükséges. Általános, habár korlátlan meghatalmazások ez esetekben csak úgy elegendők, ha a fölhatalmazványban az ügylet neme kifejeztetett.

1009. §. A hatalmazott köteles az ügyletet ígérete és a nyert meghatalmazás szerint szorgosan s becsületesen ellátni és az ügyletből eredő minden hasznót a fölhatalmazónak engedni. Habár csak korlátozott fölhatalmazványa legyen is, jogosítva van mindazon eszközöket használni, melyek az ügylet természetével szükségkép kapcsolatban vagy a hatalmazó nyilvánított szándékával összeegyeztetésben vannak. De ha a fölhatalmazvány határain túllép, a következményekért felelős.

1010. §. Ha a hatalmazott az ügyletet szükség nélkül egy harmadikra bízza; az eredményért egyedül ő áll jól. De ha helyettes nevezése a felhatalmazványban neki világosan megengedtetik vagy a körülményeknél fogva elkerülhetlen; ekkor csak a személy választásában elkövetett vétségért felel.

Jegyzet. Minden ügyvédi meghatalmazvány helyettes megbízására is kiterjed (1874: 34. tc. 62. §.).

1011. §. Ha valami ügylet egyszersmind több meghatalmazottakra bízatik; az ügylet érvényességére és a hatalmazónak leköttelezésére mindnyájok közremunkálása szükséges; hacsak a fölhatalmazványban egyiknek vagy többeknek közülök világosan teljes hatalom nem adatott.

1012. §. A hatalmazott köteles a hatalmazónak a vétke által okozott kárt megtéríteni s az ügyletnél előforduló számadásokat, valahányszor ez kívánja előterjeszteni.

1013. §. A hatalmazottak az 1004. §-ban foglalt eseten kívül nem jogosítvák fáradságukért jutalmat követelni. Nem szabad a hatalmazó akarata nélkül, az ügykezelés tekintetéből egy harmadiktól ajándékokat elfogadniok. A kapott ajándékok a szegények pénztára részére foglaltatnak el.

1014. §. A hatalmazó köteles a hatalmazottnak, az ügylet ellátására szükségkép vagy hasznosan for-

dítt minden költségét, még nem sikerülés esetében is megtéríteni és kívánatára a készpénzbeli kiadások fedezésére arányos előlegezést is tenni; továbbá az ő vétke által támadt vagy a megbízás teljesítésével járó minden kárt pótványozni.

1015. §. Ha a hatalmazott az ügyvitel mellett csak véletlenül károsodik; azon esetben, ha az ügylet ellátását ingyen vállalta el, oly összeget követelhet, mely őt terhes szerződésnél fáradsága pótványozásául a legmagasabb becsérték szerint illette volna.

1016. §. Ha a hatalmazott fölhatalmazványa határain túllép; a hatalmazó csak annyiban van lekötelezve, amennyiben az ügyletet jóváhagyja vagy az ügyletből eredő hasznot maga javára fordítja.

1017. §. Amennyiben a hatalmazott a fölhatalmazvány tartalma szerint a hatalmazót képviseli, részére jogokat szerezhet és kötelezettségeket róhat rá. Ha tehát nyílt fölhatalmazványa határain belül egy harmadikkal szerződést kötött, az ezáltal alapított jogok és kötelezettségek a hatalmazót és a harmadikat, nem pedig a hatalmazottat illetik. A hatalmazottnak adott titkos fölhatalmazvány egy harmadik jogaira befolyással nincs.

1018. §. Még azon esetben is, ha a hatalmazó oly hatalmazottat állított, ki önmagát kötelező képességgel nem bír, a fölhatalmazás korlátaiban belül kötött ügyletek mind a hatalmazóra, mind a harmadikra nézve kötelezők.

1019. §. Ha a hatalmazott azon megbízatást, hogy egy harmadiknak valami hasznot szerezzen, kapta és elfogadta: a harmadik jogot nyert, mihelyt e felől a hatalmazó vagy hatalmazott által értesítetett, az egyik vagy másik ellen keresetet indítani.

1020. §. A hatalmazónak szabadságában áll, a meghatalmazást tetszése szerint visszahúzni; mindazáltal a hatalmazottnak nemcsak időközben volt költségeit és egyébként vallott kárát megtéríteni, hanem jutalmának fáradságához mért részét is tartozik megfizetni. Ez áll azon esetben is, ha az ügylet bevégzése véletlen eset által akadályoztatott.

Jegyzet. A fél az ügyvédtől a képviselőt elölleges felmondás nélkül is bármikor elvonhatja (1874:34. tc. 42. §.).

1021. §. A hatalmazott is felmondhatja az elvállalt meghatalmaztatást. De ha azt a reá különösen bizott, vagy az általános fölhatalmazványnál fogva elkezdett ügylet bevégezése előtt mondja fel, hacsak valamely előre nem látott, s elkerülhetlen akadály nem jött közbe, minden innen eredő kárt megtéríteni tartozik.

Jegyzet. Ügyvéd részéről a felmondási idő 30 nap a képviselt fél értesítése napjától kezdve. (1874: XXXIV. t.-c. 41. §)

1022. §. A meghatalmazás rendszerint mind a hatalmazó, mind a hatalmazott halála által megszüntetik. De ha a megkezdett ügylet az örökös világos kára nélkül félbe nem szakaszthatatik, vagy ha a meghatalmazás a hatalmazónak halála esetére is kiterjed; a hatalmazottnak joga és kötelessége az ügyletet bevégezni.

Jegyzet. 1874: 34. t.-c. 43. §.

1023. §. Valamely testület (közösség) által adott s elfogadott teljhatalmak a közösség elenyészésével megszűnnek.

1024. §. Ha a hatalmazó csőd alá kerül; mindazon cselekvények, melyeket a hatalmazott a csőd közhírre tétele után a csődadós nevében tett, jogerőnélküliek. Szintugy a hatalmazott vagyona fölötti csődnek elrendelése, már magában is az adott meghatalmazást megszüntnek nyilvánítja.

Jegyzet. 1881: 17. t.-c. 7. §.

1025. §. Ha a meghatalmazás, visszahuzás, felmondás vagy a hatalmazó avagy hatalmazott halála által megszüntetik; a halasztást nem szenvedő ügyletek mégis mindaddig folytatandók, míg a hatalmazó vagy annak örökösei által más intézkedés nem tétetett, vagy kellőleg nem tétethetett.

1026. §. Egy harmadikkal, ki előtt a meghatalmazás megszüntetése önvétke nélkül tudva nem volt, kötött szerződések is kötelezők maradnak, és a hatalmazó kárát csak a hatalmazotton keresheti, ki a megszüntetést elhallgatta.

1027. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1875. 37. t.-c. 1. §. által.

1028. §. Hatályon kívül helyezve az 1875: 37. t.-c. 37. és köv. §§. által.

1029. §. Ha a meghatalmazás nem írásban adatott, annak köre a tárgyból és az ügylet természetéből ítéltetik meg. Ki valakire valamely kezelést bízott, arról az vélelmeztetik, hogy annak egyszersmind hatalmat adott mindazt tenni, mit maga a kezelés megkíván, és ami avval szokott járni (1009. §.)

1030. §. Ha valamely kereskedés vagy mesterség tulajdonosa legényének vagy inasának megengedi, hogy a boltban vagy azon kívül árukat adhasson el; az vélelmeztetik, hogy ezek a fizetés elfogadására, és arról nyugtatványok kiadására is, felhatalmazvák.

Jegyzet. 1875: 37. t.-c. 55. §.

1031. De az áruknak a tulajdonos nevében eladására való meghatalmazás annak nevében áruvásárlási jogra ki nem terjed; fuvarosoknak sem szabad, sem a reájok bízott jószág értékét beszedni, sem arra pénzt kölcsönvenni, ha a fuvarlevelekben világosan úgy nem határoztatott.

1032. §. Cselédesgazdák és családfők nem tartoznak azt, mi cselédjeik vagy más háznépbeliek által az ő nevökben hitelbe vétetik, megfizetni. Ily esetekben a hitelbe adó tartozik a megbizatást bebizonyítani.

1033. §. De ha a hitelbe vevő és adó közt rendes beírási könyv létezik, melybe a hitelbe adott dolgok feljegyeztetnek, ekkor az a vélelem áll, hogy ezen könyv átvivője az árunak hitelbe vételére fel van hatalmazva.

1034. §. A gyámok és gondnokok, gyámoltjaik ügyletei igazgatására való joga azon bíróságnak, mely által kinevezvék, rendeletén alapszik. Az atyának és férjnek, gyermeke és neje képviselőtére a törvény ad felhatalmazást. Az ez iránti rendszabályok az illető helyeken foglaltatvák.

Jegyzet. 1877: 20. t.-c.

1035. §. Ki sem kifejezett vagy hallgatag szerződés által, sem a bíróságtól, sem törvénynél fogva nem nyert felhatalmazást, rendszerint másnak ügyletébe nem avatkozhatik. Ha ezt merészlette volna; minden következményekért felelős.

1036. §. Ki habár hivatlanul, valami fenyegető

kár elhárítása vegett másnak ügyletét ellátja, annak az, kinek ügyletét ellátta, tartozik a szükségkép és célirányosan tett költséget megtéríteni; habár fáradása vétklenül sikeretlen maradt is (403. §.).

1037. §. Ki idegen ügyleteket csupán a más haszna előmozdítása tekintetéből kíván átvenni, annak beleegyezésén kell iparkodnia. Ha az ügyvivő ezen rendszabályt elmulasztotta ugyan, de az ügyletet saját költségén a másiknak világos túlnyomó hasznára vezette; az arra fordított költségei ezáltal megtérítendők.

1038. §. De ha a túlnyomó haszon nem világos; vagy ha az ügyvivő valami idegen dolgon önhatalmulag oly nevezetes változásokat tett, hogy a dolog a másiknak azon célra, melyre azt eddig használta, hasznavehetetlenné lesz, akkor ez semmi megtérítéssel sem tartozik, sőt követelheti, hogy az ügyvivő a dolgot tulajdon költségén az előbbi állapotba helyezze vissza, vagy ha ez nem lehetséges, neki teljes elégtételt szolgáltatasson.

1039. §. Ki valami idegen ügyletet megbízás nélkül vállalt magára, azt bevégezéseig folytatni és arról meghatalmazottként pontosan számot adni tartozik.

1040. §. Ha valaki, a tulajdonosnak érvényesen nyilvánított akarata ellen, idegen ügyletbe avatkozik, vagy ily beleegyezés által a jogszerű meghatalmazottat az ügylet ellátásában gátolja; nemcsak az ebből eredő kárért és elmaradt nyereségért felelős, hanem tett kiadását is elveszti, amennyiben ez természetben vissza nem vehető.

1041. §. Ha valamely dolog ügyvitel nélkül fordítatott másnak hasznára; a tulajdonos azt természetben, vagy ha ez többé meg nem történhetik, annak a haszonra fordításakor volt értékét követelheti, habár a haszon utóbb megghiúsult is.

1042. §. Ki másért oly költekezést tesz, melyet törvény szerint az maga tartozott volna tenni, joga van annak megtérítését követelni.

1043. §. Ha valaki szükség esetében nagyobb kárnak magától és másoktól elhárítása végett tulajdonát feláldozta; mindazok, kik ebből hasznot vettek, tartoznak őt aránylag kármentesíteni. Ezen rend-

szabálynak a tengeri veszedelmekrei részletesb alkalmazása a tengeri törvények tárgya.

1044. §. A háború által okozott károk felosztása, különös rendszabályok szerint, a közrendtartási hatóságok által határoztatik meg.

HUSZONHARMADIK FEJEZET.

A csereszerződésről.

1045. §. A csere oly szerződés, mely által valamely dolog más dologért átengedtetik. A valóságos átadás nem a csereszerződés tétele, hanem csak annak betöltése és a tulajdonszerzés végett szükséges.

1046. §. Pénz nem tárgya a csereszerződésnek; mindazáltal arany és ezüst, mint árú, sőt mint pénznemek is annyiban elcserélhetők, amennyiben csak más pénznemért, t. i. az arany ezüstért, kisebb darabok nagyobbakért cserélendők el.

1047. §. A cserélők a szerződésnél fogva kötelesek az elcserélt dolgokat, az egyezkedéshez képest, létrészeikkel s minden tartozékkal együtt annak idején kellő helyen és ugyanazon állapotban, melyben a szerződés kötésekor léteztek, szabad birtokba átadni és átvenni. Ki kötelességét betölteni elmulasztja, a másiknak a kárért és elmaradott haszonért kezeskedik.

1048. §. Ha az idő kötött ki, melyben az átadásnak történni kell és időközben vagy az elcserélt meghatározott dolog tilalom által forgalmon kívül helyeztetik, vagy véletlenül egészen vagy feleértéken fölül elvész, a csere nem kötöttnek tekintendő.

1049. §. A dolognak ezen időközben véletlenség által okozott egyéb romlásai és a terhek a birtokos rovására esnek. De ha némi dolgok általánlag voltak kialakulva, akkor egyes darabok véletlen elenyésztét az átvévő szenved, hacsak ezáltal az egész értékben felén túl nem változott.

1050. §. Az elcserélt dolog haszonvételei a kikötött átadási időig a birtokost illetik. Ezen időtől fogva azok a növedékek együtt az átvévőt illetik, habár a dolog nem adatott is át.

1051. §. Ha a meghatározott dolog átadására idő

nem kötöttetett ki és egyik fél sem hibás, a veszély és haszonvétel iránti (1048—1050. §.) fennebbi rendszabályok magának az átadásnak időpontjára alkalmazandók; amennyiben a felek valami mást nem állapítottak meg.

1052. §. Ki az átadást sürgetni akarja, kell, hogy saját kötelezettségét teljesítette vagy teljesíteni kész legyen.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.

Az adásvevési szerződésről.

1053. §. Az adásvevési szerződés által valamely dolog meghatározott pénzösszegért másnak engedtetik át. Ez is, mint a csere, a tulajdonszerzés címei közé tartozik. A szerzés csak az adásvevési tárgy átadása által létesül. Az átadásig az eladó tartja meg a tulajdonjogot.

1054. §. Minőnek kelljen a megvevő és eladó beleegyezésének lenni és mely dolgokat lehessen eladni s megvenni, általában a szerződések szabályai szerint határoztatik meg. A vételárnak készpénzből kell állni és sem határozatlannak, sem törvényellenesnek nem szabad lennie.

1055. §. Ha valamely dolog részint pénzéért, részint más dologért árusíttatik el; a szerződés ahhoz képest, a mint a pénzbeli érték az adott dolog közönséges értékénél többet vagy kevesebbet tesz, az adásvevéshez vagy cseréhez és ha a pénz a dolog értékével egyenlő, az adásvevéshez számítatik.

1056. §. Az adó és vevő az ár megállapítását egy harmadik meghatározott személyre is bízhatják. Ha ez a kikötött időszak alatt semmit sem állapít meg; vagy ha azon esetben, hahogy határidő nem kötöttetett ki, az egyik fél az ár meghatározása előtt vissza akar lépni, akkor az adásvevési szerződés nem kötöttnek tekintetik.

1057. §. Ha az ár meghatározása több személyekre bízatik, a szavazatok többsége határoz. Ha a szavazatok oly különbözően ütnek ki, hogy az ár még a szavazatok valóságos többsége által sem állapíttatik meg, akkor az adásvevés nem történtnek tartandó.

1058. Azon érték is, mely valami előbbi elidegenítéskor köttetett ki, szolgálhat az ár meghatározására. Ha a rendes piaci ár vétetett alapul, úgy azon hely és időbeli piaci középár értetik, hol és mikor a szerződést teljesíteni kell.

1059. §. Ha valamely árúra nézve árszabás létezik, a magasabb ár törvényellenes és a vevő minden, bármi csekély sérelme miatt a közrendtartási hatóságnál kármentesítést követelhet.

1060. §. Ezen eseten kívül az adásvevés, mind az eladó, mind a vevő által csak a felén túli sérelem miatt vétethetik kérdés alá. (934. és 935. §§.) E keresetnek akkor is van helye, midőn az ár kiszabása egy harmadikra bízott.

1061. §. Az eladó tartozik a dolgot az átadás idejéig szorgalmasan megőrizni, s azt a vevőnek ugyanazon rendszabályok szerint átadni, melyek fennebb (1047. §.) a csere iránt felállítottak.

1062. §. Ellenben a vevő köteles a dolgot azonnal vagy a kikötött időben átvenni, egyszersmind pedig a vételárt is készpénzben letenni; különben az eladó jogosítva van tőle a dolog átadását megtagadni.

1063. §. Ha a dolog a vevőnek az eladó által, anélkül, hogy a vételpénzt megkapta volna, átadatik, ekkor a dolog hitelbe van eladva és tulajdona a vevőre azonnal átszáll.

1064. §. Valamely megvett, de még át nem adott dolgot illetőleg a veszély és haszonvétel iránt ugyanazon rendszabályok állanak, melyek a csereszerződésnél adattak. (1048—1051. §§.)

1065. §. Ha oly dolgok vétetnek meg, melyek még csak váratnak, a szerencseügyletekről szóló fejezetben adott rendeletek alkalmazandók.

1066. §. Az adásvevési szerződésnél előforduló mindazon esetekben, melyek a törvényben világosan el nem határozottak, a szerződésekről általában és a csereszerződésről különösen szóló fejezetekben felállított rendszabályok alkalmazandók.

1067. §. Az adásvevési szerződés különös nemei vagyis mellékszerződései: a visszavásárlás, vissz eladás, elővásárlás fentartása; próbárai eladás; jobb vevő fentartásával eladás és az eladási bizomány.

1068. §. Azon jog, melynél fogva valamely eladott

dolgot visszaválthatni, visszavásárlás jogának nevezetik. Ha ezen jog az eladónak általában és közlelbbi meghatározás nélkül van engedve, egyik részről a vétemény, nem rosszabbult állapotban, másik részről pedig a letett vételpénz adatik vissza és az időközben mindkét részről, a pénzből és dologból húzott haszonvételek egymás irányában megszüntetnek.

1069. §. Ha a vevő a véteményt a maga sajátjából javította; vagy annak fentartására rendkívüli költségeket fordított; akkor azt mint jóhiszemű birtokost megtérítmény illeti; de felel is érte, ha az ő vétke miatt annak értéke változott vagy a visszaadás meg-
hiusult.

1070. §. A visszavásárlás fentartásának csak ingatlan dolgoknál van helye és az eladót csak élete fogytáig illeti. Jogát sem az örökösökre, sem másra nem ruházhatja, s egy harmadik kárával csak annyiban gyakorolhatja, amennyiben a nyilvánkönyvekbe be van keblezve.

1071. §. Hasonló megszorítások alá esik a vevő által kikötött azon jog, hogy a dolog az eladónak ismét visszelaassék; s erre is a visszavásárlás iránt adott rendszabályok alkalmazandók. De ha a visszelaadás vagy visszavásárlás kikötése csak szinleg s tulajdonkép zálogjog, vagy hitelezési ügylet palástolására használtatott, akkor a 916. §. rendelete áll be.

1072. §. Ki valamely dolgot oly kikötéssel ad el, hogy a vevő, ha ismét eladni akarja, ötöt annak beváltásával megkinálja, az elővásárlási joggal bír.

1073. §. Az elővásárlási jog rendszerint dologhozi jog. Ingatlan jószágokra nézve a nyilvánkönyvekbei beiktatás által dologbani joggá változtathatik.

1074. §. Az elővásárlási jog szintén sem egy harmadiknak át nem engedtetetik, sem a jogosított örököseire át nem ruháztathatik.

1075. §. A jogosított tartozik az ingó dolgokat huszonnégy óra alatt az ingatlanokat pedig harminc nap alatt, a történt megkinálás után, valósággal beváltani. Ezen idő lefolyta után az elővásárlási jog elenyészett.

1076. §. Az elővásárlási jognak az ezen joggal terhelt dolog bírói árvereztetése esetében egyéb hatálya nincs, minthogy a nyilvánkönyvekbe bekeh-

lezett jogosítottnak az árverésre különösen meg kell hivatnia.

1077. §. A beváltásra feljogosított tartozik, a másképp lett egyezkedés esetén kívül azon teljes árt, melyet egy harmadik megajánlott megfizetni. Ha a szokott vételáron fölül ígért mellékfeltételeket teljesíteni nem képes, s ezeket becsárral sem lehet kiegyenlíteni: akkor az elővásárlási jog nem gyakoroltathatik.

1078. §. Az elővásárlási jog az elidegenítés egyéb neveire különös egyezkedés nélkül ki nem terjesztethetik.

1079. §. Ha a birtokos a jogosítottat a beváltással meg nem kínálta; annak minden káráért tartozik kezeskedni. Dologbani elővásárlási jog esetében az elárusított dolog a harmadiktól visszakövetelhető, és vele birtoka jó és roszhiszeműségéhez képest kell bánni.

1080. §. A próbárai adásvevésnél, a vétemény az árnak lefizetése előtt nem válik a vevő tulajdonává. A vevő a próbaidő alatt haszonkölesönvevőnek; ezen idő eltelte után pedig az adásvevési ügylet feltétlenül kötöttnek, s a vevő a vétemény tulajdonosának tekintetik.

1081. §. Ha a vevő az átvett vétemény árát lefizette, annak tulajdona őt azonnal illeti; de a próbaidő lefolyta előtt az adásvevéstől visszaléphet.

1082. §. Ha a próbaidő egyesség által meg nem határozott; akkor ingó dolgoknál három napra, ingatlanoknál pedig egy évre értetik.

1083. §. Ha az adásvevési ügylet iránt azon fenntartással történik az egyesség, hogy az eladó, ha meghatározott idő alatt jobb vevő jelentkezne, annak elsőbbséget adhasson; azon esetben, ha a vétemény át nem adatott, a szerződés valósága a feltétel bekövetkeztéig elhalasztva marad.

1084. §. Ha a vétemény átadatott; az adásvevési szerződés megkötetett de a feltétel beálltával ismét felbontatik. Világos időhatározás hiánya esetében a próbárai adásvevésnél felvett időszak vélelmeztetik.

1085. §. Hogy az új vevő jobb-e, az eladó ítéli meg. Ez az utóbbik vevőnek, habár az első még többet is akarna fizetni, elsőbbséget adhat. A szerződés felbomlásánál a dolog és a pénz haszonvételei egymás

ellenében megszűnnek. A javításokra és rontásokra nézve a vevővel jóhiszemű birtokosként kell bánni.

1086. §. Ha valaki ingó dolgát másnak bizonyos, árért eladás végett oly kikötéssel adja át, hogy az átvevő megállapított idő alatt vagy a meghatározott vételpénzt szolgáltatassa kezéhez, vagy a dolgot állítsa vissza; akkor az átadónak nincs joga az idő lefolyta előtt a dolgot visszakövetelni; de az átvevő tartozik annak elmultával, a meghatározott vételpénzt megfizetni.

1087. §. A megállapított idő alatt az átadó tulajdonos marad. Az átvevő kezeskedik neki az önvétke által okozott kárért, és a dolog visszaadásakor csak azon költségei térítettnek meg, melyek az átadónak hasznára szolgálnak.

1088. §. Ha a dolog ingatlan; vagy ha az ár, avagy fizetésidő nincs meghatározva; az átvevő hatalmazott gyanánt tekintetik. Az eladás végett valakire bízott dolgot, azon harmadiktól, ki azt az átvevőtől jólelkűleg szerezte, semmi esetben sem lehet visszakövetelni (367. §.)

1089. §. A bírói eladásoknál is, a szerződések, s különösen a csere- és adásvevési szerződés iránt felállított rendszabályoknak van rendszerint helye; amennyiben ezen törvényben, vagy törvénykezési rendtartásban saját rendelkezések nem fogadtatvák.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET.

A bérleti (Bestand), örökhaszonbéri (Erbpacht) és örökbéri (Erbzins) szerződésekről.

1090. §. Azon szerződés, melynél fogva valaki valamely elhasználhatlan dolog használatát bizonyos időre, s meghatározott árért, megkapja, általában bérleti szerződésnek neveztetik.

1091. §. A bérleti szerződés, hahogy a bérbe adott dolog további munkáltatás nélkül használható, kibérleti szerződéssé lesz, ha pedig csak szorgalom és fáradság által használható, haszonbéri szerződésnek neveztetik. Ha valamely szerződés által az első és második nemű dolgok egyszerre adatnak bérbe, a szerződés a földolog minősége szerint ítélendő meg.

1092. §. Kibérleti és haszonbéri szerződések ugyan-

azon tárgyak iránt, s azon módon köthetők, mint az adásvevési szerződés. A bérpénz és haszonbér, ha más egyezés nem történt, akkép fizettetik, mint a vételpénz.

1093. §. A tulajdonos, mint ingó, s ingatlan dolgait, mind jogait is bérbe adhatja, de azon esetben is jöhet, hogy saját dolgának használatát, ha az egy harmadikat illet, bérbe vegye.

1094. §. Ha a szerződéskötő felek a bérlés lényegére, ugymint a dologra és arra nézve maguk közt megegyeztek; a szerződés tökéletesen meg van kötve, és a dolog használata megvettnek tekintendő.

1095. §. Ha valamely bérlési szerződés a nyilvánkönyvekbe be van iktatva, a bérlőnek joga dologbani jogkép tekintendő, mint a következő birtokos is, a még hátralevő időre nézve megnyugodni tartozik.

1096. §. A bérbe és haszonbérbe adók kötelesek a bérleményt saját költségükön használható karban átadni és megtartani, és a bérleményeseket a kikötött használatban vagy élvezetben nem háborgatni. A gazdasági épületek szokott kijavításait a bérnök csak annyiban tartozik maga viselni, amennyiben a jószág-beli anyagokkal, és azon szolgálatokkal, miket a jószág minőségéhez képest követelni jogosítva van, megtehetők; a többit pedig ellátás véget a haszonbérbe adónak, bejelenteni.

1097. §. Ha a bérbevevő a bérbeadót illető szükséges vagy hasznos kiadást tett a bérleményre; megbízás nélküli ügyvivőnek tekintetik (1036. §.); de a megtérítést a bérlemény visszabocsátása után legfeljebb hat hónap alatt kell, hogy bíróilag követelje, különben keresete elenyészett.

1098. §. A bérlők és haszonbérlők jogosítvák a bérleményt a szerződéshez képest, a meghatározott idő alatt élvezni és használni vagy albérletbe is adni, hahogy az a tulajdonos kára nélkül megtörténhetik, vagy a szerződésben világosan meg nem tiltatott.

1099. §. Kibérléseknél minden terheket és adózásokat a bérbeadó visel. Sajátképi haszonbérleteknél, ha azok átalányban történnek, a bérnök vesz át a beiktatott jelzálogos terhek kivételével minden egyebeket; ha pedig a haszonbérlet fölvetés szerint köttetik, akkor az azon terheket viseli, melyek a jöve-

delemből levonattak, vagy amelyek csak a haszontól és nem magától a birtoktól fizetendők.

1100. §. Különös egyezkedés esetén kívül a bér, ha valamely dolog egy, vagy több évre vétetik ki, félesztendőnként; ellenben rövidebb bérleti idő mellett, annak lefolytával fizetendő.

1101. §. Hatályon kívül helyezve az 1831:60. tc. 72. §. által, mely szerint törvényes zálogjog illeti a bérbeadót, a kibérelt helyiségben levő ingóságokra fél évi, a haszonbérbeadót pedig a haszonbérelt jószágon levő vagy ahhoz tartozó terményekre, gazdasági felszerelvényekre és lábas jószágokra egy évi bérösszeg erejéig, akár a már lejárt, akár a közelebb lejárandó részletekre nézve, tekintet nélkül arra, hogy az ingóságok a bérlő vagy haszonbérlő tulajdonát képezik-e vagy nem.

1102. §. A bérbeadó a bérpénznek előrefizetését kikötheti ugyan. De ha a kibérlő egy határidei fizetésnél többet tett előre, ezt ő csak azon esetben, ha azt a nyilvántörvényekbe be van iktatva, gördítheti a későbbben beiktatott hitelezők ellenébe.

1103. §. Ha a tulajdonos jószágát oly feltétellel engedi át, hogy az átvevő a gazdaságot folytassa s az átadónak az egész haszonvételre vonatkozó részt, péld. a termésnek egyharmadát vagy felét adja; ekkor nem haszonbéri, hanem társasági szerződés keletkezik, mely az ez iránt felállított szabályok szerint ítéltetik meg.

1104. §. Ha valamely bérbe vett dolog rendkívüli balesetek, úgymint: tűzvész, háború vagy kórvész, nagyobb vizáradások, elemi csapás, vagy teljes terméketlenség miatt, épen nem élveztethetik, vagy használtathatnak, akkor bérpénzt vagy haszonbért sem kell fizetni.

1105. §. Ha a kibérlőtől a bérlemény használata csak egy részben vonatik el; akkor a bérpénz aránylagos része engedtetik el neki. A haszonbérlőt a haszonbérből elengedés akkor illeti, ha rendkívüli balesetek miatt, a csak egy évre kibérlett jószág haszonvételei a közönséges jövedelem felénél kisebbedtek. A haszonbérbe adó annyit tartozik elengedni, amennyi ezen fogyatkozás által a haszonbérből hiányzik.

1106. §. Ha a bérlő meghatározatlanul minden

veszedelmeket magára vállalt; ez alatt csak tűz-, vízkárok és elemi csapások értetnek. Más rendkívüli szerencsétlenségek nem az ő veszedelmére esnek. De ha magát minden rendkívüli veszélyek viselésére világosan kötelezi is, azért még nem vélelmeztetik, hogy az egész bérlemény véletlen elenyészteért is jót akarjon állni.

1107. §. Ha a bérlemény használata vagy élvezete nem annak megrongálása vagy különben keletkezett használhatlansága; hanem a bérnököt ért valamely akadály vagy szerencsétlenség miatt hiúsul meg, vagy ha a történt rongáláskor a termés a földtől már el volt különítve; akkor a baleset egyedül a bérlő terhére esik. A bért mégis tartozik megfizetni.

1108. §. Ha a bérnök az egész haszonbérnek, vagy abból egy résznek elengedtetését, akár a szerződésnél, akár a törvénynél fogva követeli, tartozik a történt szerencsétlenséget a haszonbérbe adónak haladéknélkül bejelenteni, s az eseményt, ha csak köztudomásra nincs bíróilag, vagy legalább szakértő két ember által fölvetetni; ezen óvatosság nélkül meg nem hallgattatik.

1109. §. A bérlési szerződés végződtevel, a haszonbérlő tartozik a dolgot, a netalán készült leltár szerint, vagy legalább azon állapotban, melyben azt átvette, a haszonbérelt földeket pedig, azon évszakra való tekintettel, melyben a haszonbér végződött, a szokott gazdasági műveltségben visszaszolgáltatni. Sem a beszámítási jog, sem még a korábbi tulajdonjog ellenvetése is, őt a visszaszolgáltatástól meg nem mentheti.

1110. §. Ha a bérlési szerződésnél leltár nem készítettett; ugyanazon vélelem áll elő, mint a haszonélvezésnél (518. §.).

1111. §. Ha a bérlemény megrongáltatik, vagy visszaélés által lehasználtatik; a kibérlők és haszonbérnökök, mind a maguk, mind az albérlő vétkéért is kezessékednek, de a véletlen esetért nem. Mindazáltal a bérbeadó tartozik az ily kezességbeli megtérítést a bérlemény visszaadása után legfőlebb egy év alatt bíróilag követelni; különben a jog elenyészett.

1112. §. A bérlési szerződés magától felbomlik, ha a bérbe vett dolog elenyészik. Ha ez az egyik fél vétké miatt történik, a másikat kártérítés illeti; ha

a baleset által történik, akkor egyik fél sem felelős érte a másiknak.

Jegyzet. 1881: 61. t.-c. 28. §.

1113. §. A bérleti szerződés elenyészik azon idő lejártával is, mely világosan, vagy hallgatag, akár bizonyos időszak szerint kiszabott bér által, mint az ugynevezett napos, hetes, vagy hónapos szobáknáli bérbevevőnek kinyilatkoztatott, avagy a körülményekből kitűnő célzata által kikötöttet.

1114. §. De a bérleti szerződés nemcsak kifejezetten, hanem hallgatag is megújítható. Ha a szerződésben előleges felmondás kötetett ki; a szerződés a kellő felmondás elmulasztása által hallgatag megújítatik. Ha felmondás nem köttetett ki, a hallgatag megújítás az által történik, ha a bérbevevő a bérleti időnek lefolyta után a dolog élvezését vagy használatát folytatja, s a bérbeadó azt elnézi.

1115. §. A bérleti szerződés hallgatag megújítása ugyanazon feltételek alatt történik, melyek alatt az előbb köttetett. Mindazonáltal haszonbérleteknél csak egy évre terjed; de ha a rendes élvezet csak később időszakban következhetik, annyi időre, amennyi szükséges arra, hogy a haszon egy ízben beszedethessék. Oly kibérlések, melyekért a bér csak egy vagy fél esztendő múlva szokott fizettetni, fél esztendőre; minden rövidebb kibérlések pedig annyi időre újítatnak meg hallgatag, amennyi előbb a bérleti szerződés által meghatározva volt. Az ismételt megújítások iránt ugyanaz áll, mi itt az első megújításra nézve rendeltetett.

1116. §. Amennyiben valamely bérleti szerződés tartama sem kifejezve, sem hallgatag, sem különös rendszabályok által meghatározva nincs, az, ki a szerződést fel akarja bontani, tartozik a másiknak a haszonbért hat hónappal: valamely ingatlan dolog kibérlését tizennégy nappal; s az ingóét huszonnégy órával előbb felmondani, hogysen a visszabocsátás bekövetkeznék.

Jegyzet. A törvényhatósági joggal felruházott és a rendes tanácsu városoknak szabályrendelettel megállapított lakbérleti szabályai, amennyiben a bel- és igazságügyminiszterek által helybenhagyattak és a hivatalos lap útján közzététettek, a lakbérleti ügyek

eldöntésénél a bíróságok által alkalmazandók. (1881 : 59. t.-c. 93. §.)

1117. §. A bérbevevő jogosítva van a világosan vagy hallgatag kikötött idő lefolyta előtt is visszalépni a szerződéstől; ha a bérlett dolog hiányos minősége miatt a rendes használatra alkalmatlan; ha a bérlemény nevezetes része véletlenség által hosszabb időre elvonatik, vagy használhatlanná válik; vagy ha a bérbeadó azt többé nem tartja használható karban.

Jegyzet. A kisajátítás miatt a bérlő vagy haszonbérlő a szerződés megszüntetését csak akkor követelheti :

a) ha az egész bérlemény kisajátíttatik ;

b) ha a bérlemény egy részének kisajátítása folytán a szerződés feltételei többé nem teljesíthetők, vagy a bérlemény oly változást szenved, hogy előbbi rendeltetésének többé meg nem felelhet. (1881 : 61. t.-c. 29. §.)

1118. §. A bérbeadó maga részéről a szerződés korábbi megszüntetését követelheti, ha a dolog bérlője azt annak tetemes ártalmával használja; ha megintés után a bérfizetéssel annyira késedelmes, hogy a határidő lefolytával a hátralevő bért teljesen le nem fizette; vagy ha valamely bérbe kiadott épület újra építendő. Hasznosabb építkezést a bérbevevő maga kárával nem köteles megengedni, de igen a szükséges kijavításokat.

1119. §. Ha a bérbeadó előtt az új építkezés szükségének, a szerződéskötéskor már tudva lennie kellett; vagy ha a hosszabb időn át folytatandó kijavítások szüksége, a kisebb kijavítások elhanyagolásából támadt; a kibérlőnek a hiányolt használatért ahhoz mért kárpótlás adandó.

1120. §. Ha a tulajdonos a bérleményt másnak elidegeníté, s annak már át is adta; a bérleményes, ha joga a nyilvántárakba beiktatva nincs (1095. §.) kellő felmondás után, az új tulajdonosnak engedni tartozik. De jogosítva van a bérbeadótól, szenvedett kárára és megszűnt hasznára nézve, tökéletes elégtételt követelni.

1121. §. Valamely szükséges bírói eladásnál a bérlő még azon esetben is, ha joga, mint dologbani jog beiktatva van, az új vevőnek engedni tartozik. Egyedül a kárpótlásra nézve marad fenn elsőbbségi joga.

1122. §. Azon szerződés, melynél fogva valakinek valamely jószág haszontulajdona, öröklőleg oly feltétel alatt engedtetik át, hogy az évenkénti haszonvételeket, a jövedelemhez mérsékelt évenkénti pénz, termés, vagy arányos szolgáltatbeli adózással viszonzozza, örökhaszonbéri szerződésnek neveztetik.

1123. §. Ha a birtokos egyedül a föld tulajdona elismeréseül tesz valami csekély adózást; azon föld örökbéri jószágnak, és az ez iránt tett szerződés örökbéri szerződésnek neveztetik.

1124. §. Az iránti kétség esetében, hogy valamely haszontulajdon örökhaszonbéri vagy örökbéri jószág-e? az évenkénti bér összegét s egyéb tartozásokat kell tekintetbe venni. Ha ezen összeg az évenkénti tiszta haszonvételekkel minden arányon kívül áll, úgy a haszontulajdon örökbéri jószág; ellenben ha legalább hajdanta, s az egészen pusztán átvett földeknél valamely arány gondolható: akkor az örökhaszonbéri jószág (359. §.).

1125. §. Ha valamely tulajdon akként van megosztva, hogy az egyik felet a föld állaga a földszin alatti haszonvétellel együtt, a másik felet pedig csak a földszin haszonvétele illeti öröklőleg; az ezen utóbbi birtokos által fizetendő évenkénti adó földbérnek neveztetik.

1126. §. Valamely ingatlan dolog megosztott tulajdona, a nyilvánkönyvekbe vagy sorkönyvekbei bekebelezés nélkül szintoly kevéssé szerzhető meg, mint a teljes tulajdon. Az érvényes cím csak dologhozi jogot ad a lekötöztetett személy irányában, de egy harmadik ellenében dologbani jogot nem (431. §.).

1127. §. A fő- és haszonvevő-tulajdonos jogai általában abban egyeznek meg, hogy mindegyik a maga részével annyiban rendelkezhetik, amennyiben a másinak jogai azáltal nem sértetnek (363. §.).

1128. §. Egyik mint másik jogosítva van a maga részét biróilag keresni, azt elzálogítani s élők közt vagy végrendelet által elidegeníteni. Ki e részbeni megszorítást követel, tartozik azt a kellő okiratokkal, adványozási vagy védlevelekkel bebizonyítani.

1129. §. A főtulajdonos különösen jogosítva van a használat-tulajdonosnak nemcsak a használmány fogyasztását; hanem minden változtatásokat is meg-

tiltani, melyek által jogai gyakorlata megghiúsíthatatik vagy nehezíttethetik.

1130. §. Kivánhatja tehát, hogy a haszon-tulajdonos a telkek megtartásáról és műveltetéséről gondoskodjék. Ha az ezen kötelességét teljesíteni a történt megintés ellenére is elmulasztja; vagy ha a telken fekvő terheket viselni nem képes; akkor a főtulajdonos sürgetheti, hogy a jószág más örökhaszon-bérlőknek vagy örökbérnőknek engedjék meg.

1131. §. Az örökhaszonbér és örökbér urának legfőbb joga az évenkénti bér és egyéb kikötött illetmények huzásában áll. Ezek semmi szín alatt főlebb nem emelhetők, a földhöz nem tartozó ingószerektől pedig, valamint egyéb ingóságoktól nem is huzhatók.

1132. §. Az évenkénti bér, ha ez iránt egyesség nem tétetik vagy a tartományi törvények által más nem határoztatik, november havának első felében fizetendő.

1133. §. A nem teljes tulajdonos a véletlen esetért a másiknak rendszerint nem kezeskedik; de ha valamely örökhaszonbérő vizáradások, háború vagy kórvész által haszonbéres jószága használásában akadályoztatott; részére a hiányolt haszonvétel idejére a bérből aránylagos leengedésnek kell történni.

1134. §. Az örökbérnőknek hasonló leengedésre nincs igénye; ez köteles mindaddig, míg az örökbérjóságnak egy része megvan, a megállapított örökbért teljesen megfizetni.

1135. §. Ha az örökbérnök a bért a kikötött időben le nem fizette, az örökbér ura a haszonvételnek zár alá vételét s abból leendő kármentesíttetését kérheti.

1136. §. Az örökhaszonbér urának az egy éven túl elmaradt bérré nézve választása van, a hátralékok kiegyenlítése végett, akár a haszonvételek lezálogolását, akár az örökhaszonbéri jószág birói elárverztetését kívánni.

1137. §. A főtulajdonos köteles a haszontulajdonost, a közvetlenül tőle nyert haszontulajdonra nézve megvédeni és ha a haszonvétel joga az állaggal ismét egyesíttetik, neki vagy utódjának a tett javításokat, mint más jóhiszemű birtokosnak megtéríteni és az

általa bérjóságairól vezetett nyilvánkönyvek és lajstromok helyességeért felelni.

1138. §. Egyéb a haszontulajdonos által fölszedett és a nyilvánkönyvekbe be nem keblezett terhekért a főtulajdonos nem felelős. A haszontulajdonos általában másra több jogot nem ruházhat, mint ő maga bír. Egyiknek joga tehát a másik jogával elenyészik.

1139. §. A haszontulajdonos jogai és kötelezettségei általában a főtulajdonos megállapított kötelezettségeivel és jogaival viszonyban állnak.

1140. §. A haszontulajdonosnak az elidegenítés végett, a főtulajdonos beleegyezésére szüksége nincs; mindazáltal tartozik előtte utódját megnevezni, annak megítélése végett, hogy az képes e a jóság ellátására és a rajta fekvő terhek viselésére. A főtulajdonosnak elővásárlási vagy vételőjoghoz igénye nincs.

Jegyzet. Amennyiben e §-ban a fennállott földesúri viszonyra vonatkozó rendelkezés foglaltatik, az érvénytelen.

1141. §. Egészen hatályon kívül helyezve az úrbériség megszűnte folytán.

1142. §. Egészen érvénytelen; mert a fennállott jobbágysági viszonyra vonatkozó rendelkezést képez.

1143. §. A haszontulajdonost a talált kincsből is aránylagos rész illeti (399. §.). Sőt joga van az állagot is fogyasztani, ha főtulajdonosnak bebizonyíthatja, hogy a birtok másképp nem használható (1129. §.).

1144. §. A haszontulajdonos viseli a jósághoz tapadt minden rendes és rendkívüli terheket; ő fizeti az adót, tizedet s egyéb különösen előjegyzett adózásokat. Oly terhekért, melyek a bért érdeklik, a főtulajdonos kezeskedik.

1145. §. Egészen érvénytelen; mert a fennállott jobbágysági viszonyra vonatkozó rendelkezést képez.

1146. §. Egészen érvénytelen; mert a fennállott jobbágysági viszonyra vonatkozó rendelkezést képez.

1147. §. Ki semmit mást nem fizet, mint földbért, annak csak a földszin haszonvételehez, úgymint fák, növények és épületekhez és a rajta talált kincs egy részéhez van igénye. Elásott kincsek s egyéb földalatti haszonvételek egyedül a főtulajdonost illetik.

1148. §. Mi a teljes tulajdon megszüntetése iránt

határozottatott (444. §.), általában a megosztottra nézve is áll.

1149. §. Örökhaszonbéri és örökbérjóságok minden örökösökre átszállnak, kik világosan ki nem zárattak. Ha a haszontulajdonosnak jogszerű utóda nincs; a haszontulajdon a főtulajdonnal egyesül. Mindazáltal a főtulajdonos, ha ezen jogával élni akar, tartozik a haszontulajdonos minden adósságait, melyek más vagyontól le nem tisztázhatók, kielégíteni Mennyiben legyen köteles a főtulajdonos a visszaszállt jóságot másoknak átengedni, a közrendtartási rendeletek határozzák meg.

Jegyzet. E §. végpontja érvénytelen.

1150. §. A földszin használati tulajdona a növények, fák és épületeknek elpusztulása miatt vesz el. Míg a teleknek csak egy része is megmarad, a birtokos azt, ha különben a bért megfizeti, új növényekkel, fákkal és épületekkel rakhatja meg.

HUSZONHATODIK FEJEZET.

Szolgálattelek iránti terhes szerződésekről.

1151. §. Midőn valaki magát szolgálattelekre vagy valami mű elkészítésére bizonyos pénzbeli bérért kötelezi: munkabéri szerződés keletkezik.

1152. §. Mihelyt valaki valamely munkát vagy művet megrendel; feltéttetik, hogy az illendő munkabérbe is beleegyezett. Ha a munkabér sem egyesség, sem törvény által nincs megállapítva; azt a bíró határozza meg.

1153. §. Lényeges hiányok mellett, melyek a művet a használatra alkalmatlanná teszik vagy a kifejezett feltétellel ellenkeznek, a megrendelő jogosítva van a szerződéstől elállni. Ha ezt nem akarja vagy ha a hiányok sem nem lényegesek, sem nem a kifejezett feltétel elleniek; akkor vagy kijavítást vagy ahhoz mért kárpótlást követelhet s e végre a munkabér aránylagos részét visszatarthatja.

1154. §. Ha rendelményezett ígérte, a feltételül kiszabott időben önvétke miatt nem teljesíti, a megrendelő többé nem tartozik a megrendelt dolgot

elfogadni; s az abból eredő kárért megtérítést is követelhet. Ha pedig a megrendelő késedelmeskedik a munkabér kifizetésével, ő is köteles a rendelményeztetet tökéletesen kármentesíteni.

1155. §. Oly szolgálatokért és munkákért is, melyek nem létesültek, ahhoz mért kármentés illeti a rendelményezett személyt, ha ez kész volt a munkákat teljesítésére és abban a megrendelő vétke vagy annak személyét érdeklő véletlen eset miatt gátolatott vagy általában idővesztés által károsodott.

1156. §. A munkabér rendszerint a munka végrehajtása után jár. De ha a munka, az idő vagy a mű bizonyos szakaszaiban teljesítették vagy ha avval oly kiadások vannak összekötve, melyeket a rendelményezett magára nem vállalt; akkor ez jogosítva van a munkabérnek a szolgálattételhez vagy a műhöz képesti aránylagos részét és a tett kiadások megtérítését a mű bevégezte vagy a munka egészen lett teljesítése előtt is követelni.

1157. §. Ha csupa véletlen eset által a műnek elkészítéséhez beszerzett anyag, vagy maga a mű egészen, vagy részint tönkre megy: a kárt az anyag vagy mű tulajdonosa viseli. De ha megrendelő, a célszerű felmunkálásra szemlátomást alkalmatlan anyagot szolgáltatott; a munkás, hahogy a munka ezen oknál fogva hiányosan üt ki, és ő a megrendelőt előre nem figyelmeztette, a kárért felelős.

1158. §. Arróli kétség esetében, hogy valamely munka megrendelése, adásvevési, vagy munkabéri szerződésnek tartandó-e? az vélelmeztetik, hogy az, ki ahhoz anyagot adott, a munkát megrendelte. De ha a munkás adta az anyagot, akkor adásvevés vélelmeztetik.

1159. §. Ha a munkabéri szerződéssel más mellék-szerződések is kötöttek össze, az azok mindegyikére illő törvényes rendszabályok tartandók meg.

1160. §. Azon munkások, kik meghatározott időre, vagy bizonyos munka bevégezéseig rendeltettek meg, jogszerű ok nélkül az idő lefolyta és a munka bevégezte előtt sem a munkával fel nem hagyhatnak, sem el nem bocsáttathatnak. Ha a munka félbeszakasztatik, mindegyik fél felelős a maga vétkeért, de véletlen esetért egyik sem.

1161. §. A megrendelt munkás vagy műmester, a reá bízott munkálatokat csak szorgos körülmények közt bízhatja másra, és a személyválasztásbani vétkeért még ezen esetben is kezeskedik.

1162. §. Oly munkák iránti bérkötés, melyeknél a személy különös ügyessége szokott tekintetbe vétetni, a munkás halála által megszűnik; és az örökösök csak az elkészített használható anyag árát, és a bérnek a teljesített munka becséhez mért részét követelhetik. Ha valamely munka megrendelője hal meg, annak örökösei tartoznak a szerződést megállni, vagy a rendelményezettet kármentesíteni.

1163. §. Az itt felállított rendszabályok, ügyvédekre, orvosokra és sebészekre, ügylőkre, gondárookra, művészekre, szállítókra és más személyekre nézve is állnak, kik fáradságaikért fizetést, évdíjt, vagy másféle jutalmat világosan vagy hallgatag kötöttek ki maguknak, amennyiben ez iránt külön rendszabályok nem léteznek.

1164. §. Hatályon kívül helyezve az 1875 : 37. t.-c. 515. §. által.

1165. §. Hatályon kívül helyezve az 1875 : 37. t.-c. 516. §. által.

1166. §. Hatályon kívül helyezve az 1875 : 37. t.-c. 516. §. által.

1167. §. Hatályon kívül helyezve az 1875 : 37. t.-c. 522. §. által.

1168. §. Hatályon kívül helyezve az 1875 : 37. t.-c. 517. §. által.

1169. §. Hatályon kívül helyezve az 1875 : 37. t.-c. 517. §. által.

1170. §. Ha valamely szerző valami munkának a kiadó által elébe adott terv szerinti kidolgozását fölvállalja, csak a kikötött jutalomra van igénye. A kiadót utóbbra az egész szabad kiadási jog illeti.

1171. §. Hatályon kívül helyezve az 1875 : 37. t.-c. 515. §. által.

1172. §. A gazdák és cselédség közötti jogok és kötelezettségek, az ez iránt fennálló különös rendszabályokban foglaltatvák.

Jegyzet. 1876 : 12. t.-c.

1173. Azon szerződések, melyeknél fogva valamely dolog, vagy cselekmény, valami felvállalt cselekvényért ígértetik, a terhes szerződések iránt általában, és

különösen az ezen fejezetben felállított szabályok szerint ítélendők meg.

1174. §. Amit valaki tudva, lehetetlen, vagy tilos cselekvény eszközzésére adott, többé vissza nem követheti. Mennyire legyen jogosítva a közügyész annak elfoglalására, a közrendtartási rendeletek határozzák meg. De ha valamely tilos cselekmény megakadályozása végett adatott valami annak, ki azt el akarta követni; akkor a visszakövetelésnek helye van.

HUSZONHETEDIK FEJEZET.

A vagyonközösség in ánti szerződésekről.

1175. §. Oly szerződés által, melynek erejével két vagy több személy beleegyez abba, hogy egyedül fáradságukat, vagy dolgaikat is, közös haszonra egyesítsék, közkereseti társaság alakíttatik.

Jegyzet. 1875: 37. t.-c. 64. §.

1176. §. Amint valamely társaság tagjai csak egyes dolgokat, vagy összegeket; vagy bizonyos dolgok egész nemét, péld. minden árukat, minden haszonvételeket, minden fekvő birtokokat, vagy végtére egész vagyonukat, kivétel nélkül közösségre szánják, a társaság nemei is különbözők és a társulati jogok többé vagy kevésbbé kiterjedtek.

1177. §. Ha valami társasági szerződés az egész vagyonra szól; az alatt mégis csak a jelenvaló értetik. De ha a jövődöbeli vagyon is bele foglaltatik; akkor csak a szerzett, nem pedig az öröklött értetik alatta, ha csak mind a kettő világosan ki nem köttetett.

1178. §. Oly társasági szerződések, melyek csak a jelenlevő, vagy csak a jövődöbeli vagyonra vonatkoznak, érvénytelenek, ha az egyik vagy másik fél által beadott vagyon rendesen össze nem iratott, fel nem jegyeztetett.

1179. §. Mikép kelljen a társasági szerződést kereskedők közt alakítani, az illető sorkönyvekbe iktatni, s közhirrre tenni, a kereskedelmi és közrendtartási külön törvények határozzák meg. Ha csak egyes ügyletek üzetnek közösen, akkor elég, ha az

ez iránt készített szerződés, a kereskedési könyvekben előjő.

Jegyzet. Végpontja érvénytelen az 1875: 37. t.-c. folytán.

1180. §. Mind a jelenvaló, mind a jövőbeli egész vagyon közössége iránti szerződést, mely rendesen csak házastársak között szokott tetetni, a házassági egyezvényekről szóló fejezetben eziránt adott rendszabályok szerint kell megítélni. A jelen rendszabályok a szerződés által létesült vagyonközösség egyéb neveire vonatkoznak.

1181. §. A társasági szerződés a tulajdonszerzési címek közé tartozik ugyan, de maga a szerzés, s a javak vagy dolgok közössége, csak azok átadása által jő létre.

Jegyzet. 1875 : 37. t.-c. 69. §.

1182. §. Mindaz, mi világosan a közös ügylet üzésére volt határozva, a társaság tőkeértékét vagy alaptőkéjét teszi. A többi, melylyel mindegyik tag bír, mint elkülönözött vagyon tekintetik.

1183. §. Ha pénz elhasználható, vagy el ugyan nem használható, mindazáltal pénzértékben számított dolgok tétetnek be; akkor nemcsak az abból szerzett haszon, hanem az alaptőke is, azon tagtársakra nézve, kik ahhoz járúltak, közös tulajdonnak tekintendő. Ki a közhaszonra csak fáradságát igéri fordítani, annak a nyereséghez ugyan van, de a főtőkéhez nincs igénye (1192. §.).

Jegyzet. 1875 : 37. t.-c. 84. §.

1184. §. Különös egyezkedés esetén kívül mindenik tagtárs köteles az alaptőkéhez egyenlő részvénnyel járúlni.

1185. §. Rendszerint minden tagtársak kötelesek, nagyobb vagy csekélyebb részvényökre való tekintet nélkül, a közös haszonra egyenlőn közrehatni.

Jegyzet. 1875 : 37. t.-c. 72. §.

1186. §. Egy tagtárs sincs jogosítva a közrehatást egy harmadikra bízni; vagy valakit a társaságba fölvenni; vagy a társaságnak káros mellékügyletre vállalkozni.

Jegyzet. 1875 : 37. t.-c. 74 és 76. §§.

1187. §. A tagtársak kötelelességei szorosabban a szerződés által határozatnak meg. Ki csak munkára kötelezte magát, az járulvánnyal nem tartozik. Ki csupán csak pénz- vagy másféle járulványt ígért, annak sem kötelelességében, sem jogában nem áll, a közös szerzéshez más módon közrehatni.

1188. §. A társasági ügyek fölötti tanácskozásra és határozatra nézve, ha más egyezség nem létezik, a tulajdon közösségről fejezetben adott rendszabályok alkalmazandók (833—842. §§).

1189. §. A tagtársak több járulványra, mint amire magukat kötelezték, nem kényszeríthetők. De ha a körülmények változtával, a járulvány szaporítása nélkül a társasági cél elérése lehetetlen volna; a vonakodó tagtárs kiléphet, vagy kilépésre szoríttathatik.

Jegyzet. 1875: 37. t.-c. 70. §.

1190. §. Ha az ügyletek üzése egy vagy több tagtársakra bízatik; ezek meghatalmazottnak tekintendők. Ezeknek a társasági ügyek fölötti tanácskozásaira és határozataira szintén a fenn (833—842. §§.) említett rendszabályok alkalmazandók.

1191. §. Minden tagtárs felelős azon kárért, mit a társaságnak önvétke által okozott. Ezen kár azon haszonnal, melyet az a társaságnak különben szerzett, ki nem egyenlíthető. De ha valamely tagtárs önhatalmúlag vállalt új ügylet által a társaságnak egy részről kárt, más részről hasznot okozott; akkor aránylagos kiegyenlítésnek lesz helye.

Jegyzet 1875: 37. t.-c. 72. §.

1192. §. Azon vagyon, mely minden költségek és vallott károk levonása után az alaptőkéen felül fennmarad, a nyereség. Maga az alaptőke azok tulajdona marad, kik ahhoz járultak; hacsak a munkák értéke a tőkéhez nem számíttatott és minden közös jószágának nem nyilváníttatott.

1193. §. A nyereség a tőkéhez lett járulványok aránya szerint osztatik fel és a minden tagtársak által tett munkák egymás ellenében megszűnnek. Ha egy vagy néhány tagtárs csak munkálkodik, vagy a tőkéhez járulat mellett egyszersmind munkát is végez, akkor a fáradságokért, ha egyesség ez iránt nem létezik, és a társak meg nem egyezhetnek, az összeg, az

ügylet fontosságára, a reá fordított fáradsalomra és a szerzett haszonra való tekintettel, a bíróság által határoztatik meg.

Jegyzet. 1875: 37 t.-c. 84. §.

1194. §. Ha a nyereség nem készpénzből, hanem a haszonvételek más nemeiből áll; akkor az osztály a tulajdon közösségéről szóló fejezetben foglalt rendszabály szerint történik (840–843. §§.).

1195. §. A társaság valamelyik tagtársnak kitünő tulajdonságai vagy fáradozásai tekintetéből, nagyobb nyereséget is engedélyezhet, mint arra részvényéhez képest jutna; de az ily kivételeknek törvényellenes egyezkedésekké, vagy mások megrövidítésévé fajulniok nem szabad.

1196. §. Ily törvényelleni egyezkedés azon szerződés, mely szerint valaki betett tőkéje iránt egy részről magát a veszteség minden veszélye ellen, mind a kamatokra nézve biztosítja s minden közrehatás alól felmenti; más részről pedig mégis a jogszerű szerződési kamatokat meghaladó nyereséget köt ki.

1197. §. Ha a társaság betételét egészen vagy részben elvesztette; a veszteség azon arányban osztatik fel, mint ellenkező esetben a nyereség felosztatott volna. Ki a tőkéhez nem adott, fáradságait veszíti.

Jegyzet. 1875: 37. t.-c. 85. §.

1198. §. Azon tagtársak, kikre a kezelés bízott, kötelesek a közös alaptőkéről és az ahhoz tartozó bevételekről s kiadásokról rendszeren számadást vezetni és számot adni.

1199. §. A végszámadás és a nyereség vagy veszteség felosztása az ügylet bevégezése előtt nem követeltethetik. De ha oly ügyletek üzetnek, melyeknek több évig tartani és évenkénti hasznót hajtani kell, a tagtársak, ha különben a főügylet miatta nem szenved, évenként mind a számadást, mind a nyereség felosztását kívánhatják. Egyébiránt a számadásokat minden tagtárs, saját költségén, bármikor megtekintheti.

Jegyzet. 1875: 37. t.-c. 83 és 85. §§

1200. §. Ki a mérleg (Bilanz) egyszerű előterjesztésével megelégszik, vagy azon jogáról is, hogy számadást követelhessen, lemondott; ha a kezelés csak

egy részében is csalást bizonyít be, mind minden jövőendő esetekre is teljes számadást sürgethet.

1201. §. A tagtársak, vagy meghatalmazottjaik kifejezett vagy hallgatag jogszerű beleegyezése nélkül, a társaság más irányában le nem köteleztethetik. Kereskedőknél az egy vagy több tagtársnak adott címvezetési, azaz minden okmányok és iratoknak a társaság nevében aláírásai jog kihirdetése, már minden oldalról meghatalmazást foglal magában (1028. §.).

Jegyzet. E §. végpontja az 1875 : 37. t.-c. 37 és köv. §§. folytán érvénytelen.

1202. §. Oly tagtárs, ki vagyonának csak egy részével áll a társaságban, bírhat a közöstől elkülönített vagyonnal, melyről tetszése szerint rendelkezni jogosítva van. Azon jogok és kötelezettségek tehát, melyekkel egy harmadik bír a társaság irányában, az egyes tagok irányábani jogoktól és kötelezettségektől megkülönböztetendők.

Jegyzet 1875 : 37. t.-c. 88. §.

1203. §. Ami követelése vagy fizetése tehát valakinek egyes tagtárs és nem a társaság irányában van, azt csak azon egyes tagtárstól is és nem a társaságtól követelheti, vagy annak fizetheti le. De szintűgy a társasági követelések, vagy adósságoknál is, mindenik tagtárs csak részvényéhez képest bír joggal vagy kötelezettséggel a fizetéshez, kivéven azon esetet, mely kereskedőknél vélelmeztetik, hogy valamit mindnyájan egyért és egy mindnyájáért ígértek vagy elfogadtak.

Jegyzet. Ezen §. utolsó három sora az 1875 : 37 t.-c. 88. §. folytán érvénytelen.

1204. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1875 : 37. t.-c. 88. §. által.

1205. §. A társaság magától felbomlik, ha a vállalt ügylet bevégeztetett; vagy többé nem folytatható; ha az egész közös alaptőke tönkrejutott, vagy ha a társaság tartamára megállapított idő lefolyt.

1206. §. A társasági jogok és kötelezettségek rendszerint a tagtárs örököseire át nem mennek. Azonban ezek, ha velők a társaság nem folytattatik, jogosítvák az örökhagyónak haláláig való szám-

adásokat előkivánni és eligazíttatni. De ellenkező esetben ők is tartoznak számot adni és eleget tenni.

1207. §. Ha a társaság csak két személyből áll, az egyiknek halálával elenyészik. Ha többekből áll: akkor a többi társaságról az vélelmeztetik, hogy a társaságot maguk közt még folytatni akarják. Ezen vélelem átalában a kereskedők örököséről is áll.

Jegyzet. 1875 : 37. t.-c. 98. §. 2.

1208. §. Ha a nem kereskedők által kötött társasági szerződés, az örökösökre is világosan szól: akkor ezek kötelesek, ha az örökségbe lépnek, az örökhagyó akaratához alkalmazkodni; ezen akarat mindazáltal az örökös örökösire ki nem terjed; még kevésbé alapíthat örökké tartó társaságot (832. §.).

1209. §. Ha az örökös az elhunyt által a társulat részére felvállalt szolgáltatokat teljesíteni nem képes; a kiszabott részből aránylagos levonást kell tőrníe.

1210. §. Ha valamely tagtárs a szerződés lényeges feltételeit nem teljesíti; ha csőd alá kerül; bíróilag tékozlónak nyilvánítatik, vagy átalában gondnokság alá rendeltetik; ha büntett által a bizodalmat elveszti; a társaságból idő előtt is kizárathatik.

1211. §. A társasági szerződést idő előtt fel lehet mondani, ha azon tagtárs, kitől az ügylet üzése főleg függött, meghalt vagy kilépett.

1212. §. Ha a társaság tartamának ideje sem kifejezetten meg nem határozott, sem az ügylet természetéből meg nem határozathatik; a szerződést minden tagtárs kénye szerint felmondhatja, csak hogy az csalárdul vagy időnkívül ne történjék (830. §.).

1213. §. A kétségbe vett, de utóbb jogszerűnek nyilvánított kizáratás vagy felmondás hatályai azon napra vitetnek vissza, amikor történtek.

1214. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1875 : 37. t.-c. 65. §. folytán.

1215. §. A társaság felosztása után eszközlendő társasági vagyon felosztásánál a fennebbi határozatokon fölül, ugyanazon rendszabályok tartandók meg, melyek a tulajdon közösségéről fejezetben, valamely közös dolog felosztása iránt átalában felállítottak.

1216. §. Egészen hatályon kívül helyezve az 1875 : 37. t. c. 65. §. folytán.

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET.

A házassági egyezvényekről.

1217. §. Házassági egyezvényeknek azon szerződések nevezetnek, melyek a házassági egybekelés tekintetéből a vagyonra nézve köttenek, és főkép a hozományt, hitbért, nászajándékot, vagyonszösséget; a tulajdon vagyon kezelését és hasznélvezetét; az öröködést, vagy az értéknek halál esetére határozott életfogytiglani hasznélvezetét és az özvegytartást tárgyzazzák.

1218. §. Hozomány alatt azon vagyon értetik, mely a feleség, vagy annak részére egy harmadik által, a házassági társasággal járó költekezés könnyebbitése végett a férjnek átadatik vagy ígértetik.

1219. §. Ha a menyasszony tulajdon vagyonnal bír és teljeskorú; akkor tőle és a vőlegénytől függ, a hozomány és egyéb kölcsönös adományok iránt maguk közt mikép egyezkedni. De ha a menyasszony még kiskoru, akkor a szerződésnek az atya, vagy gyám által, a gyámsági bíróság jóváhagyásával, kell köttetni.

1220. §. Ha a menyasszony illendő hozományra elégséges tulajdon vagyonnal nem bír, akkor a szülők vagy nagyszülők azon sorban, melyben a gyermekek táplálására és ellátására kötelezvék, tartoznak leányaiknak vagy unokáiknak, férjhezmenetelők alkalmával, állásukhoz és tehetségökhöz illő hozományt adni, vagy ahhoz aránylag járulni (141. és 143. §§.). A házasságküli leány hozományt csak anyjától kívánhat.

1221. §. Ha a szülők vagy nagyszülők az illendő hozomány kiszolgáltatásairai tehetetlenségöket hozzák föl, a jegyesek kérésére, a bíróság a körülményeket, mindazáltal az értékbeli állapot szoros kutatása nélkül vizsgálja meg és ahhoz képest illendő hozományt határozzon, vagy az alól a szülöket vagy nagyszülöket mentse föl.

Jegyzet. A „bíróság“ helyett gyámhatóság értendő. 1877: 20. t.-c. 113. §.

1222. §. Ha valamely leány szüleinek tudta nélkül vagy akaratuk ellen ment férjhez és a bíróság a rosszaság okát alaposnak találja, a szülők még azon

esetben sem tartoznak neki hozományt adni, ha utóbb a házasságot helyben hagyják.

Jegyzet. A „bíróság“ helyett gyámhatóság értendő. 1877: 20. t.-c. 113. §.

1223. §. Amely leány hozományát már megkapta és azt, habár önvétke nélkül, elvesztette, új hozományt még másodszori férjhezmenetele esetében sem követelhet.

1224. §. Hatályon kívül helyezve az 1877: XX. t.-c. 17. §. által.

Jegyzet. A §-ban felvett eset ma nem fordulhat elő többé, miután a kiskoruak vagyona a szülekről csak gyámhatósági ellenőrzés mellett lehet.

1225. §. Ha a férj magának a házasság kötése előtt hozományt nem kötött ki, akkor nincs is joga azt követelni. A kikötött hozománynak átadása, ha más idő nem állapítottatott meg, a házasság kötése után mindjárt kívántathatik.

1226. §. Ha a férj vagyonára csőd rendeltetik; a csőd kiütése előtt írásban vagy szóval tett abbeli megismerése, hogy a hozományt megkapta, mindenki irányában bizonyúl szolgál. De ha a megismerés csak a csőd kiütése után történik, a hitelezők ellenében bizonyító erővel nem bír.

Jegyzet. A hozomány átvételéről kiadott elismervények érvényességéhez közjegyzői okirat szükséges. (1874: 35. t.-c. 54. §. c.) A közadós neje valamely dolognak mint tulajdonának visszaadását csak az esetben követelheti, ha bebizonyítja, hogy a vissza-követelt dolgot már a házasság megkötése előtt bírta, vagy a házasság megkötése után, de nem a közadós pénzen szerezte. (1881: 17. t.-c. 46. §.)

1227. §. Minden, amit elárusítani és használni lehet, alkalmas hozománynak. Míg a házassági társaság folytattatik, a hozománynak és annak, amivel ez növekedik, haszonvétele a férjé. Ha a hozomány készpénzből, átengedett adósságkövetelésekből, vagy elhasználható dolgokból áll, úgy őt a teljes tulajdon illeti.

1228. §. Ha a hozomány ingatlan javakból, jogokból vagy ingó szerekből áll, melyek az állag kimelésével hasznosíthatók: úgy a feleség mindaddig tulajdonosául s a férj haszonélvezőül tekintetik, míg

be nem bizonyíttatik, hogy a férj a hozományt bizonyos árban átvette és magát csak ezen pénzösszeg visszaadására kötelezte.

1229. §. Törvény szerint a hozomány a férj halála után feleségére és ha az előbb hal meg, ennek örököseire száll. Ha a nő vagy örökösei abból kizárandók lennének, annak világosan meg kell határozatni. Ki a hozományt önkényt adja, kikötheti, hogy a férj halála után az reá szálljon vissza.

1230. §. Amit a vőlegény, vagy egy harmadik a menyasszonynak a hozomány szaporítására rendel ki, hitbérnek nevezetik. Erre nézve a feleséget a házasság alatti élvezet nem illeti ugyan; de ha férjét túléli, akkor őt, külön egyezkedés nélkül a szabad tulajdon is illeti, habár a férjnek az ő túlélése esetére a hozomány le nem köttetett is.

1231. §. Sem a vőlegény, sem szülei nem kötelezhetnek hitbér ajánlásra. Mindazáltal szintazon módon, mely szerint a menyasszony szülei kötelesek annak hozományt rendelni, a vőlegény szülei is tartoznak ennek, tehetségökhöz képesti kiházásitást adni (1220 — 1223. §§.).

1232. §. Azon ajándék, melynek az első reggeleni adását a férj feleségének igéri, nászajándéknak nevezetik. Ha ez ígértetett, akkor kétség esetében az vélelmezetik, hogy a házasság három első éve alatt már átadatott.

1233. §. A házassági összeköttetés a házastársak között, vagyonközösséget magában még nem alapít. Ahhoz külön szerződés kívántatik, melynek köre és jogszerű alakja az előbbi fejezet 1177. és 1178. §§. szerint ítéltetik meg.

1234. §. A házastársak közötti vagyonközösség, rendszerint csak halál esetére értetik. Ez a házastársnak jogot ad annak feléhez, ami kölcsönösen közössé tett javakból, a másik házastárs elhunytá után, még fenn fog maradni.

1235. §. Oly közösségnél, mely az egész vagyonra vonatkozik, az osztály előtt, minden adósságok, kivétel nélkül; oly közösségnél pedig, mely csupán a jelenlevő, vagy csupán a jövőendőbeli vagyont tárgyazza, csak azon adósságok vonandók le, melyek a közös jószág hasznára fordítottak.

1236. §. Ha valamely házastárs ingatlan jószággal bír s a másik házastársnak a közösség iránti joga a nyilvántartásba beiktattatik; akkor ez a beiktatás által a jószág állaga felére oly dologbani jogot nyer, melynél fogva egyik házastárs ezen felerésről nem rendelkezhetik; de a bekebelezés által a házasság alatti haszonvételekre igényt nem nyer. A házastárs halála után az életben maradt felet a maga részének szabad tulajdona azonnal illeti. Mindazáltal az ily bekebelezés a jószágra előbb beiktatott hitelezők kárára nem válhatik.

1237. §. Ha a házastársak vagyonuk hovafordítása iránt semmi különös egyességre nem léptek, mindegyik házastárs megtartja előbbi tulajdonjogát és arra, amit mindegyik fél a házasság alatt szerez, vagy bármi módon nyer, a másiknak igénye nincs. Kétség esetében az vélelmeztetik, hogy a szerzemény a férjtől származik.

1238. §. Míg a feleség ellent nem mondott, azon jogvédelem áll, hogy szabad vagyona igazgatását a férje, mint törvényszerű képviselőjére bízta.

1239. §. A férj az ily igazgatásra nézve általában úgy tekintetik ugyan, mint más meghatalmazott ügyigazgató; de csak az alapvagyonért, vagy tőkéért felelős. Az igazgatása alatti haszonvételekről, ha csak világosan ki nem köttetett, számadással nem tartozik; sőt ez az igazgatás megszüntetése napjáig kiegyenlítettnek tekintetik.

1240. §. A feleség sem tartozik azon haszonélvezetről számolni, melyet férjének engedett ugyan át, de a házasság alatt maga huzott; azonban a házastársak szabadságában áll, az ily hallgatag engedett igazgatásokat megszüntetni.

1241. §. Sürgetős esetekben, vagy ha valami kár veszedelme forog fenn, a férjtől a vagyonnak igazgatását, még ha az neki világosan és mindenkorra átengedett is, el lehet venni. Ellenben ő is jogosítva van felesége rendetlen gazdálkodásának gátot vetni, és sőt a törvényes rendszabályok mellett, még tékozlónak nyilváníttatni is.

1242. §. Az, ami a feleségnek, özvegyisége esetére, élelmül rendeltetik, özvegyi tartásnak neveztetik. Ez az özvegyet a férj halála után azonnal illeti, és mindig három hónapra előre fizetendő.

1243. §. Az özvegyet illeti még férjének halála után hat hétig és ha terhes, szülése után hat hét lefolytáig a hagyatékbeli rendes élelmezés. De míg ezen élelmezésben részesül, özvegyi tartást nem huzhat.

1244. §. Ha az özvegy férjhez megy, az özvegyi tartáshozói jogát elveszti.

1245. §. Ki a hozományt átadja, jogosítva van az átadásnál, vagy ha utóbb veszedelem áll be, attól, ki azt átveszi kellő biztosítást kívánni. Gyámság alatti menyasszonynak gyámjai és gondnokai a hozomány, különben a kikötött hitbér és özvegyi tartás biztosítását a főgyámsági bíróság jóváhagyása nélkül el nem engedhetik.

1246. §. A házastársak közötti ajándékozás érvényes-, vagy érvénytelensége, az ajándékozások iránt általában fennálló törvények szerint ítéltetik meg.

Jegyzet. Lásd a 943. §-nál levő jegyzetet.

1247. §. Az, mit a férj feleségének ékszerekben, drágakövekben és más drágaságokban piperéül adott, kétség esetében nem kölcsönzötnek, hanem ajándékozottnak tekintetik. De ha egyik jegyes a másiknak, vagy ha egy harmadik is az egyik vagy másik félnek valamit a jövőendő házasság tekintetéből ígér vagy ajándékoz; ha a házasság, az ajándékozó vétke nélkül, meg nem történik, az ajándékozás visszahuzható.

1248. §. A házastársaknak szabad ugyanazon egy végrendeletben egymást kölcsönösen vagy más személyeket is nevezni örökösökül. Az ily végrendelet is visszahuzható, de az egyik fél visszahuzásából a másik fél visszahuzását következtetni nem lehet. (538. §.).

Jegyzet. 1876: XVI. t.-c. 13. §.

1249. §. Házastársak közt örökszerződés is köttetetik, mely által a jövőendő hagyaték vagy annak egy része ígértetik és az ígéret elfogadtatik (602. §.). De az ily szerződés érvényességére szükséges, hogy írásba foglalva, az írásbeli végrendelet minden kellékeivel készíttessék.

Jegyzet. 1876: XVI. t.-c. 33. §.

1250. §. Hatályon kívül helyezve. Életkoruk 20 ik évét betöltött fiúk teljeskoruakká válnak, ha az atya a gyámhatóság jóváhagyásával beleegyezik abba, hogy önálló háztartást alapítson (1877: 20. t.-c. 6. §.). — Minden nő, tekintet nélkül életéveire, férjhezmenete-

lével teljeskoruvá válik s e jogát akkor is megtartja, ha 24 éves kora előtt özvegységre jut, férjétől bíróilag elválasztatik vagy házassága feloldatik (1874 évi 23. t.-c. 2. §.).

1251. §. Mi a szerződéseknéli feltételekről általánosan mondatott, a házastársak közötti örökszerződésekre is alkalmazandó.

1252. §. Még a nyilvánkönyvekbe bekeblezett örökszerződés sem akadályozza a házastársat, hogy vagyonával, míg él, tetszése szerint ne bánhassék. Az abból eredő jog fölteszi az örökhagyó halálát; a szerződési örökös azt, ha az örökhagyót túl nem éli, sem másokra nem ruházhatja, sem jövőendő öröksége végett biztosítást nem követelhet.

1253. §. Örökszerződés által a házastárs a végrendelkezési jogról egészen le nem mondhat. Egy tiszta negyedrészt, melyet sem valakinek járó kötelesrész, sem más adósság nem terhelhet, törvény szerint mindig fenmarad szabad végrendelkezésre. Ha az örökhagyó arról nem rendelkezett, az még sem a szerződési örökösre, bár az egész hagyaték neki ígértetett volna is, hanem a törvényes örökösökre száll.

1254. §. Az örökszerződés a másik házastársnak, kivel kötöttet, kárára vissza nem huzathatik, hanem csak a törvények rendelete szerint érvényteleníthetők. A szükségörökösök jogai szintűgy fenmaradnak, mint más végrendelet ellenében.

1255. §. Ha egyik házastárs a másiknak vagyona haszonélvezetét, a túlélés esetére átengedi, ezáltal az élők közti szabadon intézkedhetőségben nem korlátoztatik; a haszonélvezés joga (509—520. §§.) csak a szabadon előörökíthető vagyonbeli hagyatékra vonatkozik.

1256. §. De ha valamely ingatlan jószág haszonélvezete, az átengedő beleegyezésével, a nyilvánkönyvekbe bekebleztetik; akkor az ezen jószágra nézve többé rövidséget nem szenvedhet.

1257. §. Azon esetben, ha a túlélő fél ismét házasságra lép vagy a haszonélvezetet másnak akarja átengedni, a meghalt házastárs gyermekeinek joguk van azt kívánni, hogy az nekik évenkénti illő fizetés mellett átengedtéssék.

1258. §. Azon házastársnak, ki a másik házastárs egész hagyatékának vagy egy részének haszonélvezetéhez igényt tart, nincsen joga a törvényes örökösök esetében a törvény által számára kiszabott részt követelni (757—759. §§.).

1259. §. Az egygyermekítés, azaz oly szerződés, melynél fogva különböző házasságokból gyermekek, az örökösre nézve, egymással egyenlőknek tartandók, jogi hatálylyal nem bír.

1260. §. Hatályon kívül van helyezve az 1881. évi XVII. t.-c. 46. §. által, mely szerint a közadós neje valamely dolognak, mint tulajdonának visszaadását csak az esetben követelheti, ha bebizonyítja, hogy a visszakövetelt dolgot már a házasság megkötése előtt bírta vagy a házasság megkötése után, de nem a közadós pénzén szerezte. A nő mint tulajdonát vissza nem követelheti ezen dolgokat, melyeket üzlete folytatásához a közadós használt, kivéve ha tulajdonjoga e dolgokon külsőleg felismerhető volt. (1881: XVII. t.-c. 46. §. Lásd még az 1874: 35. t.-c. 54. §-át is.)

1261. §. Ha a feleség vagyona kerül csőd alá, a házassági egyezmények változatlan maradnak.

1262. §. Ha a házastársak közt vagyonbeli közösség kötött ki, ez az egyik vagy másik házastárs csődje által megszűnik és a közöttöki közös vagyon úgy osztatik fel, mint halál esetében.

1263. §. Ha a házastársak abban egyeznek meg, hogy elválva éljenek; akkor megegyezésöktől függ az is, aminek egyuttal mindig meg kell történni (103—105. §.), hogy házassági egyezvényeiket fentartják-e? vagy azokat mikép akarják megváltoztatni.

1264. §. De ha az elválás bírói ítélet által mondatott ki s vagy egyik fél sem vagy mindenik oka az elválásnak, akkor az egyik vagy másik házastárs kívánhatja, hogy a házassági egyezvények megszűntnek nyilváníttassanak; mi fölött a bíróság által az egység mindenkor megkísérleendő (108. §.). Ha egyik fél vétlen, akkor annak szabadságában áll, a házassági egyezvények fentartását vagy megszüntetését vagy a körülményekhez képest illő tartást kívánni.

1265. §. Ha valamely házasság érvénytelennek nyilváníttatik, a házassági egyezvények is szétbom-

lanak; a vagyon, amennyiben meg van, az előbbi állapotba esik vissza. De a vétkes fél, a vétlennek kármentesítéssel tartozik (102. §.).

1266. §. Ha a házasság felbontása (115. és 133. §§.), mindkét házastárs kívánságára, legyőzhetlen ellenszenvők miatt megengedtetik; akkor a házassági egyezvények, mennyiben azok iránt egyesség nem történik. (117. §.), mindkét félre nézve elenyésznek. Ha a házasság felbontása ítélet által rendeltetik, akkor a vétlen házastársak nemcsak teljes elégtétel, hanem a megrendelt elválás időpontjától fogva, mindaz illeti, mi a házassági egyezvényekben számára, a túlélés esetére, kikötetett. Az érték, mely iránt vagyonközösség létezett, felosztatik, mint halálkor és az örökszerződésbeli jog a vétlennek a halál esetére fenmarad; a törvényes öröködesre (757—759. §§.) az elválasztott, habár vétlen házastárs, igényt nem tarthat.

Jegyzet. Ezen §. első 5 sora az 1894:XXXI. t.c. által hatályon kívül helyezve.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET.

A szerencseszerződésekről.

1267. §. Azon szerződés, mely által még bizonytalan előnynek reménye ígértetik és fogadtatik el, szerencseszerződés. Ez, ahhoz képest, amint érte valami viszont ígértetik, vagy nem, a terhes vagy visszteher nélküli szerződések közé tartozik.

1268. §. Szerencseszerződéseknél az érték felén túli sérelem miatti jogorvoslatnak nincs helye.

1269. §. Szerencseszerződések: a fogadás, a játék és a sors; reménylett jogokról vagy jövődöbéli még bizonytalan dolgokról kötött minden adásvevési és egyéb szerződések; továbbá az életjáradékok, a társulati ápoló intézetek, végtére a biztosítási és tengerhajós-kölcsöni szerződések.

1270. §. Ha mind a két fél előtt még ismeretlen esemény iránt, maguk között, annak számára, kinek

állítását az eredmény igazolja, bizonyos jutalomban egyeznek meg; ez által fogadás létesül. Ha a nyertes fél a kimenetel iránt bizonyosságban volt; s ezt a másik fél előtt eltitkolta; ez által csalárdság vétkébe esik és a fogadás érvénytelen. A vesztes fél pedig, ki előtt a kimenetel előre tudva volt, ajándékozónak tekintendő.

1271. §. Jóhiszemű és különben megengedett fogadások annyiban kötelezők, amennyiben a kikötött jutalom nemcsak ígérve, hanem valóban ki is fizetve, vagy letéve volt. A jutalom bíróilag nem követelhető.

1272. §. Minden játék egy neme a fogadásnak. A fogadásokra nézve megállapított jogok a játékokat illetőleg is érvényesek. Mely játékok vannak általában, vagy különös osztályokra nézve eltiltva; mikép büntetendőek azon személyek, kik tiltott játékokat üznek és azok, kik nekik arra menhelyet adnak, e közrendtartási törvények határozzák meg.

Jegyzet. 1879: 40. t.-c. 87—91. §-ai.

1273. §. Magánszemélyek közti, fogadásra vagy játékokra célzó sorsvetés, a fogadások és játékok iránt megállapított rendszabályok szerint ítéltetik meg. De ha osztálynak, választásnak vagy pereskedésnek kell sors által eldöntetnie; akkor a többi szerződésekbeli jogok állanak be.

1274. §. Az álladalmi sorsjátékok, nem a fogadás és játék tulajdonsága szerint, hanem az irántok mindegyik esetben közhírré tett tervek szerint ítélendőek meg.

1275. §. Ki valamely jövőendő termés meghatározott mértékeért aránylagos árt ígér, az rendes adásvevési szerződést köt.

1276. §. Ki valamely dolognak jövőendő haszonvételeit általányban, vagy aki az azokrai reményt meghatározott áron veszi meg, szerencseszerződést tesz; ő szenved a egészen meghiusult várakozás veszélyét; de minden rendes nyert használatok is őt illetik

1277. §. Valamely bányabeli részvény bányarésznek nevezetik. A bányarész megvétele a merényes szerződések közé tartozik. Az eladó csak a bányarész valószínűségeért kezeskedik és a vevő tartozik magát a bányászati törvényekhez alkalmazni.

1278. §. Az eladó által, birtokba vett, vagy legalább reá szállott örökség megvevője, az eladónak, mint örökösnek, nemcsak jogaiba, hanem kötelelességeibe is lép, amennyiben ezek nem csupán személyesek. Ha tehát az adásvevésnél, leltár nem vétetik alapúl, az örökségvétel is merényes ügylet.

1279. §. Oly dolgokra, melyek az eladót a hagyatékából nem mint örököst, hanem más alapnál fogva, péld. mint előhagyomány, mint hitbizomány, mint örökhelyettesítmény, mint adósságkövetelés, illetik és örökjog nélkül is illették volna, az örökségvevő igényvel nem bír. Ellenben mindent megkap, amivel maga az örökség növekedik, történjék bár ez valamely hagyományosnak, vagy örököstársnak hiányzása által, vagy bármi más módon, amennyiben az eladónak arra igénye lett volna.

1280. §. Mindaz, mit az örökös az örökjognál fogva kap, mint péld. a huzott hasznok és követelések, a tömeghez odaszámíttatik; ellenben mindaz, mit az örökség átvételére, vagy a hagyatékra, a magáéból fordított, a tömegből levonatik. Ide tartoznak a kifizetett adósságok; a már kielégített hagyományok, adók és birói illetmények; s ha világosan más egyezkedés nem történt, a temetési költségek is.

1281. §. Amennyiben az eladó az örökséget, az átadás előtt maga igazgatta, a vevőnek arra nézve úgy felelős, mint más ügyviselő.

1282. §. Az örökségi hitelezők és hagyományosok pedig, kielégítettésök végett, mind az örökség vevője, mind maga az örökös ellen fordulhatnak. Ezeknek, mint szintén az örökségi adósoknak jogai, az örökség eladása által változást nem szenvednek, és az egyiknek örökségbe lépése a másikra nézve is érvényes.

1283. §. Ha az örökség eladásánál leltár vétetett alapul; akkor az eladó azért jót áll. Ha az eladás ily összeírás nélkül történt, akkor örökjogának valódiságáért, a szerint, a mint azt előadta, és vétke által a vevőnek okozott minden kárért felelős.

1284. §. Midőn valakinek pénzért, vagy pénzre becsült dologért, bizonyos személy élte fogytáig, meghatározott évenkénti fizetés ígértetik; ez életjáradéki szerződés.

1285. §. Az életjáradék tartama, az egyik vagy másik félnek, vagy egy harmadiknak életétől is függhet. Kétség esetében évnegyedenként előre fizettetik, s minden esetben annak halálával végződik, a kinek életétől függött.

1286. §. Annak, ki magának életjáradékot kötött ki, sem hitelezői, sem gyermekei nem jogosítvák a szerződés felforgatására. Szabadságukban áll, mindazáltal, az elsőbbeknek, kielégíttetésöket az életjáradékokból keresni; az utóbbiaknak pedig, a járadék nélkülözhető egy részének letéteményezését kívánni, a végett, hogy az öket törvény szerint illető tartást arra biztosíthatassák.

1287. §. Azon szerződés, melynél fogva bizonyos betétel által, a tagtársak, azok feleségei vagy árváik számára közös tartási tőke alapíttatik, az efféle intézet természetéből és céljából s az iránt megállapított feltételekből ítélendő meg.

1288. §. Ha valaki azon veszedelmét, mely mást, annak vétke nélkül érhetne, magára vállalja, s annak bizonyos díjért kikötött kárpótlék kiszolgáltatását megígéri, biztosítási szerződés jó létre. A biztosító e mellett, a véletlen kárért, és a biztosított a megígért díjért, kezeskedik.

Jegyzet. 1875 : 37. t.-c. 463 és köv. §.

1289. §. Ezen szerződés rendszerint tárgya a vizen, vagy szárazon szállítandó áruk. De más dolgok, péld. házak és telkek is biztosíthatók tűz, víz és más veszedelmek ellen.

1290. §. Hatályon kívül van helyezve az 1875 : 37. t.-c. 463 és köv. §-ai által.

1291. §. Ha a dolog végelveszte a biztosított előtt, vagy annak veszedelem nélküli állapota a biztosító előtt, a szerződéskötéskor már tudva volt; úgy a szerződés érvénytelen.

Jegyzet. 1875 : 37. t.-c. 465. §. 2. p.

1292. §. A tengeri biztosításokra nézvei határozatok, valamint a tenger-hajóközönségi szerződések iránti rendszabályok, a tengeri törvények tárgya.

HARMINCADIK FEJEZET.

A kártérítési és elégtételi jogról.

1293. §. Kárnak nevezetik minden hátrány, mely valakinek vagyonában, jogaiban, vagy személyében okoztatott. Ettől különbözik azon haszon elmaradása, melyet valaki a dolgok rendes folyama szerint várhat.

1294. §. A kár egy másiknak vagy jogellenes cselekvényéből vagy elmulasztásából; vagy véletlen esetből ered. A jogellenes megkárosítás vagy önkénytesen vagy önkénytelenül tétetik. Az önkénytes károsítás pedig részint gonosz célzaton alapszik, midőn a kár tudva és akarva részint hibán, midőn az vétkes tudatlanságból vagy a kellő figyelem vagy a kellő szorgalom hiánya miatt okoztatott. Mind a kettő vétkeknek neveztetik.

1295. §. Mindenki jogosítva van a kártevőtől azon kár megtérítését követelni, melyet az neki vétke által okozott; okoztatott bár a kár valami szerződési köteletség megszegése által vagy szerződésre való vonatkozás nélkül.

1296. §. Kétség esetében azon vélelem áll, hogy a kár más vétke nélkül támadt.

1297. §. De egyszersmind az is vélelmeztetik, hogy minden, ki ép észszel bír, képes a szorgalom és figyelem azon fokára, melyet közönséges képességek mellett valamire fordítani lehet. Aki oly cselekvényeknél, melyekből más jogainak rövidsége származik, a szorgalom vagy figyelem e fokát elmulasztja, az magát hibával terheli.

1298. §. Ki azt állítja, hogy szerződésszerű vagy törvény szerinti kötelezettségének teljesítésében önvétke nélkül akadályoztatott, az bebizonyítással köteles.

1299. §. Ki valamely hivatalt, művészetet, iparüzletet vagy kézművességet nyilván követ; vagy ki szükség nélkül önkényt oly ügyletet vállal magára, melynek kivitelére sajátzerű műismeretek vagy nem közönséges szorgalom kívántatik, ezáltal azt tudatja, hogy a szükséges szorgalomra és a megkívántató nem közönséges ismeretekre magát képesnek hiszi; ezek hiányaért tehát felelős. De ha az, ki az ügyletet reá

bízta, annak tapasztalatlanságát tudta vagy közönséges figyelem mellett tudhatta, akkor a hiba egyszersmind ez utóbbit is terheli.

1300. §. A szakértő akkor is felelős, ha jutalomért, művészetéhez vagy tudományához tartozó ügyekben, hibából ad káros tanácsot. Ez eseten kívül a tanácsadó csak oly kárért kezeskedik, melyet tanácsadásával másnak tudva okozott

1301. §. Valamely jogellenesen okozott kárért több személyek is lehetnek felelőssé, midőn közösen közvetlenül vagy közvetve csábítás, fenyegetés, parancsolás, segítés, eltitkolás s eféle által; vagy csak a rossznak megakadályozásárai különös kötelezettség elmulasztása által is ahhoz járultak.

1302. §. Ily esetben, ha a károsítás hibán alapszik és a részvételek meghatározhatók, mindegyik csak a maga hibája által okozott kárért felel. De ha a kár szántsándékkal okoztatott vagy ha az egyeseknek a károsításbani részvételei meg nem határozhatók: akkor mindnyája egyért és egy mindnyájáért felelős: annak mindazáltal, ki a kárt megtérítette, a többiek elleni visszkeresete fenmarad.

1303. §. Mennyiben tartoznak több adóstársak csupán kötelezettségek teljesítésének elmulasztásáért felelősséggel, a szerződés mivoltából ítélendő meg.

1304. §. Ha valamely károsításnál egyszersmind a károsított részről vétek is fordul elő: akkor ez a kárt a károsítóval aránylag szenvedí; és ha az arány meg nem határozható, avval egyenlő részben.

1305. §. Ki jogával a jogszerű korlátok közt él, az abból másra háromolható kárért nem felelős.

1306. §. Azon kárt, melyet valaki vétkén kívül, vagy önkénytelen cselekvény által okozott, rendszerint nem tartozik megtéríteni.

1307. §. De ha valaki önvétke által magát elmuló elmezavarodási állapotba hozta; az ebben okozott kár is az ő vétkének tulajdonítandó. Ugyanez áll egy harmadikról is, ki a károsítónál ezen állapotot önvétke által idézte elő.

1308. §. Ha örültek vagy kábák, avagy gyermekek károsítanak meg valakit, ki arra valami vétke által maga szolgáltatott alkalmat, ez megtérítést nem követelhet.

1309. §. Ezen eseten kívül, a megtérítés őt azon személyektől illeti, kinek a kár, az ily személyekre nézve rájuk bízott felvigyázat elmulasztása miatt tulajdonítható.

1310. §. Ha a károsodott ily módon megtérítést nem nyerhet; akkor azon körülmény fontolóra vételével, hogy a károsító, mind a mellett, hogy rendesen ép észszel nem bír, a meghatározott esetben mégis nem terheltetik-e vétekkal, vagy hogy a károsodott, a károsító iránti kimélethől, a védelmet nem mulasztotta-e el? vagy végtére, a károsító és a károsodott értékére tekintve, a bíró az egész megtérítést, vagy legalább annak méltányos részét ítélje meg.

1311. §. A pusztá véletlen eset azt éri, kinek értékén vagy személyén történik. De ha valaki a véletlen esetet vétke által idézte elő; ha véletlen károsítások megelőzésére irányzott törvényt szegett meg; vagy magát szükség nélkül idegen ügyletekbe avatta; akkor minden kárért, mely azon kívül be nem következett volna, felelős.

1312. §. Ki másnak valamely szükség esetében szolgálatot tett, annak nem tudatik be azon kár, melyet el nem háritott; hacsak abban mást, ki még többet tett volna, vétke által nem akdályoztatott. De ezen esetben is, a bizonyosan szerzett hasznot az okozott kárba beszámíthatja.

1313. §. Mások jogellenes cselekvényeiért, melyekben valaki részt nem vett, rendszerint nem is felelős. Még azon esetekben is, hol a törvények ellenkezőt rendelnek, fenmarad a vétkes elleni visszkeresete.

1314. §. Ha valaki valamely szolgálatbeli személyt bizonyítvány nélkül fogad fel; vagy testi avagy kedélyi állapota miatt veszedelmes személyt szolgálatában tudva megtart; vagy ismeretes gonosztevőnek szállást ad; akkor a házi gazdának és háznépnek azon személyek veszedelmes minősége által okozott kár megtérítésére nézve felelős.

1315. §. Hasonlóképp felelős az is, ki tudva ily veszedelmes; vagy aki valamely ügyletre alkalmatlan személyt rendelt, azon kárért, melyet egy harmadik emiatt szenvedett.

1316. §. Vendégfogadósok, hajósok és fuvarosok felelősek azon kárért, melyet önnön cselédek vagy az

általok odautasított szolgálatbeliek valamely utasnak az átvett dolgokban, az ő házuknál vagy hajójukon avagy a szállítmányban okoznak (970. §.).

1317. §. Mennyire vállaltatik el a kárérti jótállás. nyilvános szállítóintézeteknél, a külön rendszabályok határozzák meg.

1318. §. Ha valaki valamely veszedelmesen felfüggesztett vagy állított dolog leesése vagy valamely lakbóli kidobás vagy kiöntés által károsíttatik, az, kinek lakásából a kidobás vagy kiöntés történt vagy a dolog leesett, a kárért felelős.

Jegyzet. 1879:40. t.-c. 118. §.

1319. §. Abbeli valószínű veszedelem miatt, hogy valamely címtábla, edény vagy valami járt tér fölött felfüggesztett vagy fölállított dolog leeshetnék s az arramenőkben kárt tehetne, még senkit sem illet a bíró előtti kereset; hanem igenis mindenkinek van joga a közbiztonság végett a veszedelmet közrendtartási hatóságnál feljelenteni.

1320. §. Ha valaki valamely állat által károsíttatik, ezért az felelős, ki azt arra ösztönözte, ingerlette vagy megőrizni elmulasztotta. Ha ilyennemű vétek senkire sem bizonyítható, akkor a kártétel véletlen esetnek tartatik.

1321. §. Ki a maga földén idegen marhát talál, azért még jogosítva nincs azt megölni. Azt hozzáálló erővel elűzheti vagy ha általa kárt vallott, a magánzálogolás jogát annyi darab marhára nézve gyakorolhatja, amennyi kármentesítésére elegendő. Mindazáltal köteles nyolc nap alatt a tulajdonossal kiegyezkedni vagy keresetét bíró elébe terjeszteni; különben pedig a bezálogolt marhát visszaadni.

Jegyzet. Szárnyas állatokat behajthatlanság esetén jogukban áll az erdőőrizettel megbízott egyéneknek lelőni, mely esetben a lelőtt állatok a helyszínén hagyandók és az állat tulajdonosa által elvihetők (1879:31. t.-c. 104. §)

1322. §. A bezálogolt marhát akkor is vissza kell adni, ha a tulajdonos más illő biztosítást nyújt.

1323. §. Hogy az okozott kár megtéríttessék, min. dennek az előbbi állapotba kell visszahelyeztetnie vagy ha ez lehetetlen, a becsüárnak pótványoztatnia.

Ha a megtérítés csak a vallott kárt illeti, akkor tulajdonkép kártalanításnak; de amennyiben a megszünt nyereségre, s az okozott megsértés jóvátételére is kiterjed, teljes elégtételnek neveztetik.

1324. §. Gonosz szándékból, vagy feltűnő gondatlanság által okozott kár esetében, a károsodott teljes elégtételt: egyéb esetekben pedig csak tulajdonképeni kártalanítást követelhet. E szerint kell azon esetekben, hol a törvényben ezen általános kifejezés: „kártérítés“ fordul elő, megítélni, hogy a kártérítés melyik neme teljesítendő.

1325. §. Ki valakit testében megsért, viseli a sértett gyógyítási költségeit; neki az elmaradott, vagy ha a sértett a keresetre tehetatlenné lesz, a jövőre elmaradó keresményét is megtéríti, s ezen fölül annak kívánságára, a kitudott körülményekhez mért fájdalomdíjt fizet.

1326. §. Ha a megsértett személy a bántalmazás által elcsufított; ezen körülmény, főkép ha az nőnembeli, annyiban tekintetbe veendő, amennyiben jövőre szerencséje ez által gátoltatik.

1327. §. Ha valamely testi sértésből halál következik, akkor nemcsak minden költségek, hanem a megölnék hátrahagyott özvegye és gyermekeire nézve mindaz, amit azok ez által vesztek, megtérítendő.

Jegyzet. A vaspályák által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről szól az 1874: 18. t.-c.

1328. §. Ki valamely nőszemélyt elcsábít, s vele gyermeket nemz, megfizeti a szülés és gyermekágy költségeit, és az első rész harmadik fejezetében megállapított atyai kötelességeket teljesítendi. Mely esetekben kelljen az elcsábítást mint egyszersmind büntettet, vagy súlyos rendőri kihágást büntetni, a büntető törvény foglalja magában.

1329. §. Ki valakit erőszakos elragadás, magánfogságba tétel, vagy szántszándékkal jogellenes letartóztatás által, szabadságától megfoszt; tartozik a megsértettnek előbbi szabadságát megszerezni, és teljes elégtételt szolgáltatni. Ha szabadságát többé meg nem szerezheti, tartozik nevének és gyermekeinek szintugy mint a megölésnél kártérítést szolgáltatni.

1330. §. Ha valakinek becsületsértések által való-

ságos kár, vagy nyereségelmaradás okoztatott; akkor az jogosítva van, kártalanítást, vagy teljes elégtételt követelni.

1331. §. Ha valaki értékében szándékosan, vagy másnak szembetűnő gondatlansága által károsíttatik; jogosítva van, az elmaradt nyereséget is, és ha a kár valamely büntető törvény tiltotta cselekvény által vagy pajkosságból és kárörömből okoztatott, a kéjbecsárt követelni.

1332. §. Azon kár, mely kisebbfoku hibából vagy gondatlanságból okoztatott, azon közönséges érték szerint térítetik meg, melylyel a dolog a kártételkor bírt.

1333. §. Azon kár, melyet az adós hitelezőjének a tartozott tőkepénz kikötött megfizetésébeni késedelem által okozott, a törvényben meghatározott kamatok által térítetik meg. (995. §.)

1334. §. Késedelem terheli az adóst általában, ha a törvény vagy szerződés által meghatározott fizetési napot meg nem tartja; vagy ha azon esetben, midőn a fizetési idő meghatározva nincs, a birói vagy bíróságküli megintés napja után a hitelezővel ki nem egyezett.

1335. §. Ha a hitelező birói megintés nélkül, a kamatokat a tőkeadósság mennyiségeig engedte növekedni, elenyészik azon joga, hogy a tőkére további kamatokat követelhessen. Mindazáltal a perindítás napjától kezdve ismét lehet kamatokat kívánni.

1336. §. A szerződő felek különös egyezségre léphetnek az iránt, hogy azon esetre, ha az ígéret vagy épen nem, vagy nem kellő módon, vagy későn teljesíttetnék, a kár megtérítése helyett bizonyos pénz- vagy más összeg adassék meg (912. §.). De kölcsönöknél, azon összeg, melyet a bíró a fizetésbeli késedelem miatt ítél meg, a legmagasabb jogszerű kamatokat fölül nem haladhatja. Más esetekben a megtérítési összeg, ha az adós által tulságosnak bizonyíttatik be, a bíró által, netalán szakértők meghallgatása után, mérséklendő. A megtérítési összeg lefizetése, különös egyezkedés esetén kívül föl nem ment a szerződés teljesítése alól.

Jegyzet. Ezen §. szövegének második mondata érvénytelen. Mindazon esetben, melyben a törvény az

adóستól követelhető kamat legmagasb összegét megállapítja; abba a kötbér, üzletdíj, megtérítési összeg, és mindennemű melléktartozás is beszámítandó. (1877 : 8. t.-c. 2. §.) A kötbér nem tárgya a vásári biráskodásnak (1868 : 54. t.-c. 486. §) Kereskedelmi ügyleteknél a kötbér összege semmi korlátozásnak alávetve nincsen. (1875 : 37. t.-c. 373. §.)

1337. §. A kár és az elmaradt nyereség megtérítésére vagy a kikötött pótványösszeg megfizetésére való kötelezettség, a vagyamon fekszik és átszáll az örökösökre.

1338. §. A kártérítés iránti jog, rendszerint, mint minden egyéb magánjog, a rendes bíró előtt keresendő. Ha a károsító egyszersmind valamely büntető törvényt is áthágott, úgy őt a kiszabott büntetés is éri. De a kártérítés tárgyalása ezen esetben is, amennyiben az a büntető törvények által a büntető bíróságra vagy a közrendtartási hatóságra nem bízott, a polgári bíróságot illeti.

1339. §. A testi sértések, a szabadság jogtalan bántalmi és a becsületsérelmek, a körülmények minőségéhez képest vagy mint büntettek a büntető bíróság által vagy mint súlyos rendőri kihágások s ha ezen osztályok egyikéhez sem tartoznak, mint vétségek a közrendtartási felsőbbbség által vizsgálatnak és büntetnek meg.

Jegyzet. 1878 : V. t.-c. 301., 317. és 258. §§.

1340. §. Ezen hatóságok azon esetben, ha a kártalanítás közvetlenül meghatározható, tartoznak iránta azonnal a jelen fejezetbeni rendszabályok szerint határozni. De ha a kártérítés közvetlenül meg nem határozathatik, az ítéletben általában kifejezendő, hogy a károsítottnak kártalanítási keresetjoga a törvény útjára fenhagyatik. Ezen út a károsítottnak bűnvádi esetekben is és más esetekben mind a két félnek fenhagyatik, ha a megtérítésnek a büntető hatóság általi meghatározásában meg nem nyugodnának.

1341. §. A bíró vétke ellen a felsőbb hatóság előtt emeltetik panasz. Ez a panaszt hivatalból vizsgálja és ítéli meg.

HARMADIK RÉSZ.

A személyi és dologi jogok közös meghatározásairól.

ELSŐ FEJEZET.

A jogok és kötelezettségek megerősítéséről.

1342. §. Mind a személyi jogok, mind a dologi jogok és ezekből eredő kötelezettségek egykép erősíthetnek, változtathatnak és szüntethetnek meg.

1343. §. Valamely kötelezettség biztosításának és valami jog megerősítésének azon jogszerű módjai, melyek által a jogosítottnak új jog engedtetik, következők; egy harmadiknak az adósért való magalekötelezése és az elzálogítás.

1344. §. Egy harmadik a hitelezőnek az adósért magát háromféleképp kötelezheti le: először, ha az adósságot a hitelezőnek beleegyezésével mint egyedül fizető vállalja magára; továbbá ha a kötelezettséghez adótársaként járul; végtére ha a hitelező kielégítésére azon esetben kötelezi magát, ha a főadós kötelezettségét nem teljesíti.

1345. Midőn valaki a hitelező beleegyezésével egy másiknak egész adósságát átvállalja; a kötelezettség nem megerősített, hanem átváltoztatik, miről a jövő fejezetben leszen szó.

1346. §. Ki a hitelező kielégítésére magát azon esetre kötelezi, hahogy a főadós a kötelezettségét nem teljesíti, az kezesnek és a közötté és a hitelező közt kötött egyezés kezességi szerződésnek nevezetik. E mellett az első adós még mindig főadós marad és a kezes csak mint utóadós jó hozzá.

1347. §. Midőn valaki valamely kötelezettséghez, a kezes javára szolgáló feltétel nélkül, adótársaként járul; ez által több adótársak közössége keletkezik, melynek jogszerű következményei a szerződésekről általában szóló fejezetben kitett rendszabályok szerint ítélendők meg (888—896. §.).

1348. §. Ki a kezesnek azon esetre, ha kezessége

által károsodnék, kármentést ígér, kármentési kezesnek neveztetik.

1349. §. Másnak kötelezettségeit minden nemi különbség nélkül magára vállalhatja mindenki, kit vagyonának szabad igazgatása illet.

1350. §. Kezeskedni nemcsak öszletekért és dolgokért, hanem megengedett cselekvények és elmulasztások iránt is lehet, azon haszonra vagy kárra vonatkozólag, mely azokból a biztosítotttra nézve támadhat.

1351. §. Oly kötelezettségeket, melyek jogosan soha fenn nem állottak vagy már megszűntettek, sem átvállalni, sem megerősíteni nem lehet.

1352. §. Ki oly személyért kezeskedik, ki személyes minőségénél fogva magát nem kötelezheti, az habár e körülmény előtt tudva nem volt is, egyetemleges adóstárskép van lekötelve (896. §.).

1353. §. A kezesség tovább nem terjesztethetik, mint a kezes magát világosan kinyilatkoztatta. Ki valamely kamatozó tőkéért kezeskedik, az csak azon hátralévő kamatokért felelős, melynek behajtására a hitelező még jogosítva nem volt.

1354. §. Azon ellenvetéssel, mely szerint valamely adós, a törvény rendelete szerint, vagyona egy részének a maga élelmezésére való megtartását követelheti, a kezes nem élhet.

1355. §. A kezes rendszerint csak akkor jöhet kereset alá, ha a főadós, a hitelezőnek bírói vagy bíróságsküli megintésére kötelezettségét nem teljesítette.

1356. §. De a kezes, még ha világosan csak azon esetre kezeskedett is, ha hogy a főadós fizetni nem képes, előleg vonathatik perbe, ha a főadós csőd alá került vagy azon időben, midőn a fizetésnek történni kellene, nem tudni hol tartózkodik és a hitelező hanyagsággal nem vádoltathatik.

1357. §. Ki magát, mint kezes és kész fizető kötelezte, mint egyetemleges adóstárs az egész adós ságért felelős; a hitelező önkényétől függ, hogy előleg a főadóst vagy a kezeset vagy mind a kettőt egyzersmind akarja-e kereset alá vonni (~91. §.).

1358. §. Ki más adósságát megfizeti, a hitelező jogaiba lép és jogosítva van az adóstól a megfizetett adósság megtérítését követelni. E végre a kielégített

hitelező köteles a fizetőnek minden meglevő jogvédveket és biztosítékokat kiszolgáltatni.

1359. §. Ha ugyanazon egész mennyiségért több személyek kezeskedtek: akkor mindegyik az egész összegért felelős. De ha egyik közülök az egész adósságot kifizette; akkor ezt, úgy mint az adóstårsat (896. §.) a többiek ellen a visszapótlás joga illeti.

1360. §. Ha a hitelezőnek a kezesség elvállalása előtt, vagy ennek alkalmával még ezenkívül a főadós vagy egy harmadik által zálog is adatik; még mindig szabadságában áll ugyan, a kezest sor szerint (1355. §.) idézni perbe; de arra jogosítva nincs, hogy annak kárára a záloggal felhagyjon.

1361. §. Ha a kezes vagy kész fizető a hitelezőt kielégítette a nélkül, hogy a főadóssal egyetértett volna; akkor ez amazok ellen mindazt ellenvetheti, amit a hitelezőnek ellenvethetett volna.

1362. §. A kezes a kármentési kezestől kármentést csak akkor követelhet, ha magának a kárt nem önvétke által okozta.

1363. §. A kezes kötelezettsége aránylag az adós kötelezettségével szűnik meg. Ha a kezes magát csak bizonyos időre kötelezte, úgy csak azon ideig felelős. Valamely kezestársnak felmentése, ennek a hitelező irányában használ ugyan, de a többi kezestársak irányában nem (896. §.).

1364. §. Azon idő folyamata alatt, melyben az adós fizetni tartozott volna, a kezes, habár a hitelező kielégítését nem szorgolta is, kezessége alól még fel nem szabadúl; de jogosítva van követelni az adóstól, ha annak beleegyezésével kezeskedett, hogy az neki biztosítást szerezzen. A hitelező is felelős a kezesnek annyiban, amennyiben ez, annak az adósság behajtásában késedelmessége miatt, a megtérítési visszkérésben kárt vall.

1365. §. Ha alapos aggodalom merül föl az adósnak fizetésrei tehetetlensége, vagy az örökös tartományokból, melyek számára ezen törvénykönyv rendelve van, eltávoztása iránt; akkor a kezesnek joga van, a kezeslett adósságra nézve, az adóstól biztosítást kívánni.

1366. §. Ha a kezeslett ügylet bevégeztetett; számvetés és a kezesség megszüntetése követeltethetik.

1367. §. Ha a kezességi szerződés sem jelzáloggal, sem kézi záloggal meg nem erősítettett, a kezesnek halála után három esztendő alatt elenyészik, ha a hitelező időközben elmulasztotta az örököstől a lejárt adósságot bíróilag vagy bíróságon kívül követelni.

1368. §. Zálogszerződésnek azon szerződés nevezetik, mely által az adós vagy helyette másvalaki, valami dologra a hitelezőnek valóságos zálogjogot enged, következőleg annak az ingó zálogot átadja vagy az ingatlan zálogkönyvileg leköti. Valami zálog szándékolt átadása iránti szerződés, még nem zálogszerződés.

1369. §. Mi a szerződéseknél általában jogos, az a zálogszerződésre nézve is áll; ez két oldalról kötelező. A zálogló tartozik a kézi zálogot jól megőrizni és azt az elzálogítónak mihelyt az eleget tesz, visszaadni. Ha jelzálog forog fenn; a kielégített hitelező tartozik az elzálogítót azon karba helyezni, hogy ez kötelezettségének a jelzálogkönyvekből ki töröltetését eszközölhesse. A zálogítónak és zálogosnak a zálogbirtokkal járó jogai s kötelezettségei a második rész hatodik fejezetében határozottak meg.

1370. §. A kézi zálogos köteles az elzálogítónak záloglevelet adni és abban a zálog megkülönböztető ismérveit leírni. A záloglevélben a zálogszerződés lényeges feltételei is előadathatnak.

1371. §. A zálog- és kölcsönszerződés természetével ellenkező minden feltételek és mellékszerződések érvénytelenek. Ide tartoznak abbéli egyezkedések: hogy az adóssági követelés lejáratideje után a zálog a hitelezőre szálljon; hogy azt önkénye szerint vagy a már előre meghatározott áron elidegeníthesse vagy magának megtarthassa; hogy az adós a zálogot soha ki ne válthassa vagy az ingatlan jószágot másnak le ne köthesse vagy hogy a hitelező a lejárat ideje után a zálog elárúsítását ne kívánhassa.

Jegyzet. Kereskedelmi ügyletek tekintetében kivételt tartalmaznak az 1875: 37. t.-c. 305., 306. és 307. §§., továbbá az 1876: 27. t.-c. 106. §.

1372. §. Abbéli mellékszerződésnek, hogy a hitelezőt az elzálogított dolog hasznélvezete illesse, jogi hatálya nincsen. Ha a hitelezőnek valamely ingó zálognak csupa használata engedtetett meg (459. §.), ezen használatnak az adósra nézve kártalan módon kell történni.

Jegyzet. 1877: 8. t.-c. 2. §.

1373. §. Ki biztosítást köteles nyújtani, ezen köteleztetést kézi vagy jelzálog által tartozik teljesíteni. Csak azon esetben, ha zálogot adni nem képes, fogadtatnak el alkalmas kezesek.

1374. §. Senki sem köteles oly dolgot, melynek biztosításul kell szolgálni, magasabb árban fogadni el zálogul, mint, házakat illetőleg, a becsár felében, telkeknél pedig és ingó javaknál, annak két harmadában. Ki elegendő vagyonnal bír és a tartományban megpereltethetik, kezesnek alkalmas.

Jegyzet. Az atya kiskorú gyermekének készpénzét csak biztosíték mellett kezelheti: Biztosításul házak becsértékük feléig, egyéb ingatlanok kétharmad részig fogadandók el. Értékpapírok névszerinti értékük feléig, de soha sem a letétel napján volt tőzsdei árfolyam $\frac{2}{3}$ részén felül; ékszerek és drágaságok pedig becsértékük feléig fogadandók el (1877: 20. t.-c. 18. §).

Gyámoltak és gondnokoltak pénzei földbirtokokra és házakra csak a becsérték egy harmad részéig adhatók kölcsön (1877: 20. t.-c. 289. §.).

MÁSODIK FEJEZET.

A jogok és kötelezettségek átváltoztatásáról.

1375. §. A hitelező és az adós akaratától függ, kölcsönös önkényű jogaikat és kötelezettségeiket átváltoztatni. Az átváltoztatás egy harmadik személy, még pedig vagy új hitelező vagy új adós hozzájöttével, vagy a nélkül történhetik.

1376. §. Harmadik személy hozzájötté nélküli átváltoztatás akkor történik, midőn valamely követelésnek jogalapja vagy főtárgya cseréltetik föl, következőleg a régi köteleztetés ujba megy át.

1377. §. Ily változtatás ujitási szerződésnek (novatio) nevezik. Ezen szerződésnél fogva az előbbi főkötelezettség megszűnik, s egyszersmind az új kezdődik.

1378. §. Az előbbi főkötelezettséggel járt kezességi, zálog- és egyéb jogok, az ujitási szerződésnél fogva elenyésznek, hacsak az érdekeltek ez iránt külön egyesség által mást nem állapítottak meg.

1379. §. Az iránti közelebbi határozatok, hogy valamely már létező kötelezettség, hol, mikor s mikép teljesíttessék és más mellékhatózatok, melyek által a főtárgyra vagy jogalapra nézve semmi változtatás sem történik, újítási szerződésnek szintoly kevésbé tekinthetők, mint valami új adóslevélnek, vagy valamely odatartozó más okiratnak pusztá kiadása. A mellékhatózatokban efféle változtatás által egy harmadikra, ki ahhoz meg nem hivatott, semmi új teher sem rovatthatik. Kétség esetében a régi kötelezettség feloldottnak nem tartatik, mindaddig, míg az az új mellett, jószerével fennállhat.

1380. §. Oly újítási szerződés, mely által peres vagy kétséges jogok akkép határozatnak meg, hogy kölcsönösen mindegyik fél kötelezi magát valamit adni, tenni vagy valamivel felhagyni, egyességek neveztetik. Az egyesség a kétoldalúlag kötelező szerződések közé tartozik és ugyanazon elvek szerint ítéltetik meg.

1381. §. Ki a kötelezettnek, annak beleegyezésével valamely kétségtelen vagy kétséges jogot ingyen elenged, ajándékozást tesz. (939. §)

1382. §. Vannak oly kétséges esetek, melyeket egyesség által elintézni nem szabad. Ide tartozik a házastársak közt, a házasság érvényessége iránt támadott per. Ezt csak a törvény által rendelt bíróság határozhatja el.

1383. §. Valamely végrendelkezés tartalma iránt, annak kihirdetése előtt egyességet kötni nem lehet. Az ez iránt tett fogadás, a szerencseszerződések elvei szerint ítéltetik meg.

1384. §. Törvényszegések iránt tett egyességek csak a magánelégtételre nézve érvényesek, ezáltal a törvényszerű vizsgálat és büntetés csak akkor háríthatatik el, ha a kihágások oly neműek, hogy a hatóság csupán a felek kívánságairai hivatalos eljárásra van utasítva.

1385. §. Valamely tévedés csak annyiban teheti az egyességet érvénytelenné, amennyiben a személynek vagy a tárgynak lényegét illeti.

1386. §. Jóhiszemmel kötött egyességet a felényin túli sérelem alapján megtámadni nem lehet.

1387. §. Szintűgy nem erőltethetnek meg valamely

jóhiszemmel kötött egyességet később talált okiratok is, ha mindjárt azok valamelyik részről való teljes joghiányt fedeznének is fel.

1388. §. Valami számvetésbeli világos botlás vagy oly hiba, mely valamely egyesség kötésekor az összeadásban avagy levonásban történt, a szerződő felek egyikének sem árt.

1389. §. Oly egyesség, mely valamely különös pereskedés fölött kötöttet, más esetekre ki nem terjed. Sőt az általánfogva minden pereskedésekről szóló általános egyességek sem alkalmazhatók oly jogokra, melyek szándékosan titkoltattak el vagy melyekre az egyező felek nem gondolhattak.

1390. §. Azon kezességek és zálogok, melyek az egész, még per alatt levő jognak biztosítására adattak, azon részre nézve is szolgálnak, mely az egyesség által határozottat meg. De a kezes és egy harmadik elzálogító részére, kik az egyességhez nem járultak, a hitelező ellen mindazon kifogások fenmaradnak, melyek az egyesség kötötése nélkül a követelés ellen tetethettek volna.

1391. §. Azon szerződés, mely által a felek peres jogaik elintézése végett, választott bírót neveznek, a törvénykezési rendtartásban határozatlik meg.

1392. §. Midőn valamely követelés egyik személy által a másikra ruháztatik, és ez azt elfogadja, akkor a jognak átváltoztatása új hitelező hozzájöttével létesül. Az ily szerződés átengedésnek (Cessio) nevezetik, és vagy visszteher mellett, vagy a nélkül kötethetik.

1393. §. Minden elidegeníthető jogok tárgyai az átengedésnek. Oly jogok, melyek a személyhez kötve, következőleg avval elenyésznek, át nem engedhetők. Azon adóslevelek, melyek az előmutatóra szólnak, már az átadás által átengédttetnek s a birtoklás mellett, az átengedés egyéb bizonyosságát nem szükséglik.

1394. §. Az átvevő jogai, az átruházó jogaival az átengedett követelésre nézve, azonosak.

1395. §. Az átengedési szerződés által csak a követelés átruházója (engedményező) és átvevője (engedményes) között keletkezik új kötelezettség; nem pedig az utóbbi és az átvett adós (engedménye-

zett) között. Ennélfogva az adós mindaddig, míg az engedményes tudtára nem esik, jogosítva van az első hitelezőt kifizetni, vagy vele másképp kiegyezni.

1396. §. Ezt az adós többé nem teheti, mihelyt az engedményes tudtára adatott; mindazáltal fennmarad joga a követelés ellenébeni kifogásait előadni. Ha a követelést a jóhiszemű engedményes előtt valódinak elismerte; köteles azt mint hitelezőjét kielégíteni.

1397. §. Ki valamely követelést ingyen enged át, következőleg elajándékoz, azért továbbá nem felelős. De ha az átengedés visszteher mellett létesül; akkor az engedményező az engedményesnek, az adósságnak mind valóságáért, mind behajthatóságaért kezekszik, mindazáltal soha sem többért, mint ő az engedményestől kapott.

1398. §. A mennyiben az engedményes a követelés behajthatóságáról a nyilvános zálogkönyvekből magának tudomást szerezhetett, a behajthatatlanságra nézve azt kármentés nem illeti. Az engedményező oly követelésért sem kezekszik, mely az átengedéskor behajtható volt, és csak véletlen eset, vagy az engedményes hibája miatt vált behajthatatlanná.

1399. §. Ilyenmű hibát követ el az engedményes, ha a követelést azon időben, midőn az felmondható, fel nem mondja; vagy ha a fizetési határidő lejártával be nem hajtja; ha az adósnak enged; ha a még lehetséges biztosítékot annak idejében megszerzeni, vagy a birói, végrehajtást sürgetni elmulasztja.

1400. §. Új adós hozzájötté által a kötelezettség átváltoztatása úgy történhetik, ha az adós maga helyébe kész fizetőül egy harmadikat állít, és a hitelezőt ahhoz utalja.

1401. §. Ha az utalványos hitelező (Assignatar) a neki fizetőül utalványozott harmadikat (Assignat) az utalványozó adós helyett (Assignant) elfogadja és az utalványozott beleegyez, az utalványozás (Assignment) teljes, s az utalványos rendszerint (1406. és 1407. §§.) az utalványozó ellen követelést többé nem támaszthat.

1402. §. Míg ezen hármas beleegyezés meg nem történik, az utalványozás tökéletlen marad és csak azon felekre nézve hatályos, kik egymás közt megegyesültek.

1403. §. Ha az utalványozó oly harmadikra bízta a fizetést, ki neki semmivel sem tartozik, úgy ennek szabadságában áll, ezen utalványt el, vagy el nem fogadni. Ha el nem fogadja, úgy új kötelezettség nem létesül; ha elfogadja, akkor meghatalmazási szerződés keletkezik közöttük és az utalványozó közt, de utalványossali szerződés még nem.

1404. §. Az utalványozó az utalványos által még el nem fogadott utalványt visszavonhatja. Ez esetben az utalványozott, a meghatalmazásnál fogva többé nincs jogosítva, a fizetést az utalványosnak teljesíteni.

1405. §. Ha az utalványos a nyert utalványt elfogadni nem akarja, vagy ha ez az utalványozott által nem fogadtatik el, vagy ha az ennek távolléte miatt be nem mutattathatik; akkor az utalványos tartozik az utalványozót a felől haladéknélkül tudósítani; ellenkező esetben a káros következtésekért az utalványozónak kezeskedik.

1406. §. Ha az utalványos és az utalványozott az utalványt elfogadták, de az utóbbi annak idejében nem fizet, akkor az utalványozó az utalványosnak ezért ugyanazon megszorítások mellett felelős, melyek szerint az engedményező a követelés valódisága és behajthatóságaért, az engedményesnek kezeskedni tartozik. (1397. és 1399. §§.)

1407. §. De ha az utalványos az utalványozottnak mint kész fizetőnek általa lett elfogadását világosan, vagy haligatag azáltal nyilvánította, hogy eddigi adósát nyugtatványozta vagy az adóssági okiratot annak kibocsátotta; akkor az utalványozó az ő irányában minden felelősség alól felszabadul.

1408. §. Ha az utalványozó a maga adósának, mint utalványozottnak, a fizetést csak ugyanazon mértékben hagyja meg, mint az ezt neki tartozott volna teljesíteni és az utalványost az átvétel végett hozzá utalja; akkor az utalvány az utalványos részére engedvény gyanánt szolgál s közte és az utalványozott között ugyanazon viszony áll elő, mely valamely követelés engedményese és az engedményezett adós között, kinek az engedményes tudtára adatott, létezik.

1409. §. Ha az utalványozott oly utalvány folytán, mely egyszersmind engedményt foglal magában, a

fizetést ok nélkül megtagadja; vagy ha általában valamely utalványozott, miután az utalványosnak a fizetést megígérte, avval késedelmeskedik, a következőkért felelős. Ellenben, ha a magára vállalt fizetést kellő módon s nagyobb összegben teljesítette, mint amivel az utalványozónak tartozott, úgy ennek részéről őt megtérítmény illeti. (1014. §.)

1410. §. Kereskedők, az utalványokra nézve, a számukra fennálló különös rendszabályokhoz tartják magukat.

HARMADIK FEJEZET.

A jogok és kötelezettségek megszüntetéséről.

1411. §. Jogok és kötelezettségek oly kapcsolatban állanak, hogy a jog elenyésztevel a kötelezettség és a kötelezettség elenyésztevel a jog szüntetik meg.

1412. §. A kötelezettség főképp a fizetés, azaz annak teljesítése által oldatik föl, a minek teljesítésével valaki tartozik. (469. §.)

1413. §. Akarata ellen sem a hitelező nem kényszeríthetők más valaminek elfogadására, mint a mi követelni valója van, sem az adós valami másnak teljesítésére, mint a mit teljesíteni köteles. Ez a kötelezettség teljesítésének idejére, helyére és módjára nézve is áll.

1414. §. Ha, mert a hitelező és az adós beleegyeznek, vagy mert maga a fizetés lehetetlen, fizetés helyett valami más adatik; ezen cselekvény terhes ügyletnek tekintendő.

1415. §. A hitelező nem köteles valamely adósságbeli öszlet lefizetését részenként vagy lehajlítás fejébe fogadni el. De ha többféle adóssági öszletek fizetendők, úgy az tartatik lerovottnak, melynek letisztázási szándokát az adós a hitelező beleegyezésével világosan kinyilatkoztatta.

1416. §. Ha az adós szándéka kétségbevonatik, vagy a hitelező annak ellentmond, akkor legelőbb a kamatok számítandók le s azután a tőke; több tőkék közül pedig az, mely már felmondott vagy legalább lejárt, s ez után az, melylyel tartozásában maradni az adósnak legterhesebb.

1417. §. Ha a fizetési határidő semmikép sem határoztatott meg, akkor az adósságfizetési kötelezettség csak azon napon áll be, melyen a megintés történt. (904. §.)

1418. §. Bizonyos esetekben a fizetési határidő a dolog természete által határoztatik meg. Élelmezvények legalább egy hónapra előre fizettetnek. Ha az élelmezett ez idő alatt meghal, ennek örökösei az előfizetésből semmit sem tartoznak visszaadni.

1419. §. Ha a hitelező a fizetés elfogadását halogatta, a kedvetlen következmények ő reá esnek.

1420. §. Ha a fizetés helye és módja meghatározva nincs, a fennebb (905. §.) felállított rendszabályok alkalmazandók. Oly fizetéseket, melyek valami szerződés esetén kívül teendők, az adós csak a maga lakhelyén tartozik teljesíteni.

1421. §. Valóságos és lejárt adósságot, oly személy is, ki különben nem képes a maga vagyonát igazgatni, jogszerűen lefizethet és magát e kötelezettség alól felmentheti. De ha még bizonytalan vagy le nem járt adósságot fizetett volna le, úgy annak gyámja vagy gondnoka jogosítva van a fizetményt visszakövetelni.

1422. §. Ha az adós helyett, ennek beleegyeztével, egy harmadik tud és akar az elvállalt kötelezettség mértékéhez képest fizetni, a hitelező tartozik a fizetést elfogadni és jogát a fizetőnek átengedni; de ez esetben a hitelező, a csalás esetét kivéve, a követelésnek sem behajthatóságáért, sem helyességéért nem tartozik kezeskedni.

1423. §. Az adós beleegyezése nélkül a hitelező rendszerint (462. §) nem kényszeríttethetik arra, hogy a fizetést egy harmadiktól elfogadjja. De ha azt elfogadjja; a fizető jogosítva van, még a fizetés után is, a hitelezőt illető jognak részerei átengedtetését kívánni.

1424. §. Az adósságfizetés a hitelezőnek, vagy ennek az átvételre alkalmas meghatalmazottjának, vagy annak teendő, kit a bíróság a követelés tulajdonosául elismert. Amit valaki oly személynek fizetett, kinek vagyonát magának igazgatni nem szabad, azt annyiban köteles ismét fizetni, amennyiben a fizetmény valósággal meg nincs, vagy az átvevő hasznára nem fordított.

1425. §. Ha valamely adósságot azon okból, mivel a hitelező ismeretlen, távol van, vagy az ajánlattal be nem elégszik, vagy más fontos okoknál fogva lefizetni nem lehet: az adósnak szabadságában áll, a fizetendő dolgot a bíróságnál letenni; vagy ha arra nem alkalmas, annak megőrzése végetti birói intézkedést kérni. E cselekvények mindegyike, ha jogszerűen történt és a hitelezőnek tudtára adatott, felszabadítja az adóst kötelezettsége alól, és a lefizetett dolog veszélyét a hitelezőre hárítja.

1426. §. A fizető, minden esetben jogosítva van a kielégítettől nyugtátványt, tudniillik a kötelezettség teljesítéséről irott bizonyítványt kívánni. A nyugtátványban az adós és a hitelező neve, valamint az adósság lefizetésének helye, ideje és tárgya kiteendő; és az a hitelező, vagy annak meghatalmazottja által, aláírandó.

1427. §. A tőke lefizetéséről nyugtátvány azon alapos vélelmet támasztja, hogy annak kamatai is megfizettettek.

1428. §. Ha a hitelező az adóstól adóslevelet bir; tartozik nyugtátvány kiszolgáltatásán fölül, azt visszaadni, vagy a netaláni lehajlítás fejében fizetést magára az adóslevélre ráíratni. A nyugtátvány nélkül visszanyert adóslevél az adósra nézve a teljesített megfizetés jogvédelmére szolgál alapul; de ez az ellenbizonyt ki nem zárja. Ha a visszaadandó adóslevél elveszett, a fizető jogosítva van biztosítást követelni; vagy az összeget bíróilag letenni, s azt kívánni, hogy a hitelező az adóslevél megsemmisítését, a törvénykezési rendtartáshoz képest eszközölje.

1429. §. Oly nyugtátvány, melyet a hitelező az adósnak, valamely lefizetett újabb adóssági összegről adott ki, nem szolgál ugyan bizonyosággal arra, hogy más régibb adóssági öszletek is kifizettettek; de ha az bizonyos jövedékeket, járadékokat, vagy oly fizetéseket illet, melyek, mint pénz-, föld-, házbér vagy tőkekamatok, ugyanazon címen és bizonyos időben fizetendők; akkor az vélelmeztetik, hogy az, ki magát a legutóbb lejárt határidőről nyugtátványnyal igazolja, az előbb lejártakat is rendbehozta.

1430. §. Kereskedőkről és iparüzőkről, kik rendes vevőikkel bizonyos határidőkben szoktak számolni,

szinte az vélelmeztetik, hogy nekik, ha a később határidőröli számlát nyugtatványozták, az előbbi számlák is kifizettettek.

1431. §. Ha valakinek tévedésből, habár jogi tévedés volna is az, oly dolog, vagy cselekvény szolgáltatott, melyre a kiszolgáltató irányában joga nincsen; rendszerint az első esetben a dolog visszaköveteltethetik, a másodikban pedig a szerzett haszonhoz mért munkabér kívántathatik.

1432. §. Mindazáltal elévült, vagy oly adósságnak fizetése, mely csak formasági hiány miatt ervénytelen, vagy melynek behajtására nézve a törvény csupán a keresetjogot tagadja meg, szintoly kevéssé követelhetők vissza, mint ha valaki oly fizetést tesz, melyről tudja, hogy vele nem tartozik.

1433. De ezen rendszabály (1432. §.) azon esetre nem alkalmaztathatik, ha gyámság alatt álló, vagy más oly személy tett fizetést, ki tulajdonával szabadon nem rendelkezhetik.

1434. §. A fizetmény visszaadása akkor is kéret-hetik, ha az adóssági követelés bármi módon még bizonytalan; vagy ha még valamely hozzátett feltétel teljesítésétől függ. De valóságos és feltétlen adósság lefizetése azért vissza nem követeltethetik, hogy a fizetés ideje még le nem járt.

1435. §. Oly dolgokat is, melyek mint valóságos tartozás adattak át, visszakövetelhet az adó az átvevőtől, ha azok megtartásának jogszerű alapja megszűnt.

1436. §. Ha valaki két dolog közül, önkénye szerint csak egyet tartozott adni és tévedésből mind a kettőt odaadta; úgy tőle függ, az egyiket vagy másikat követelni vissza.

1437. §. Valamely tartozatlan adósság megfizetésének elfogadója, jó vagy rossz lelkű birtokosnak tekintetik a szerint, a mint az adónak tévedését tudta vagy a körülményekből gyanítnia kellett, vagy nem.

1438. §. Ha oly követelések találkoznak kölcsönösen össze, melyek valódiak, egyneműek, és olyanok, hogy azon dolog, mely az egyiket mint hitelezőt illeti, ez által, mint adós által is, a másiknak kiszolgáltathatik; akkor, amennyiben a követelések egymást kiegyenlítik, a kötelezettségek kölcsönös megszűntek.

tése (beszámítás) származik, mely már magában a kölcsönös fizetést eszközli.

1439. §. Valódi és nem valódi, valamint lejárt és még le nem járt követelések közt nincs helye a beszámításnak. Mennyiben legyen csődtömeg ellen beszámításnak helye, a törvénykezési rendtartásban határozatik meg.

Jegyzet. 1881: 17. t.-c. 38—41. §§.

1440. §. Szintúgy nem számíttathatnak egymásba oly követelések, melyek különböző nemű, vagy meghatározott és meghatározatlan dolgokat tárgyaznak. Önhatalmulag elvont, haszonkölcsönzött, vagy őrizet alá vett darabok általában nem tárgyai a beszámításnak.

1441. §. Az adós hitelezőjének azt be nem számíthatja, ami ez által egy harmadiknak, és a harmadik által az adósnek fizetendő. Sőt valamely álladalmi pénztár ellen követelhető összeget sem lehet egy másik álladalmi pénztárnak teendő fizetésbe beszámítani.

1442. §. Ha valamely követelés egymásután többekre ruháztatik át; az adós azon követelését, melylyel ő az átengedéskor annak első birlalója ellen birt, valamint azt is, mely őt az utolsó birlaló ellen illeti, beszámíthatja ugyan; de nem azt is, mely őtet a közbenes birlalók valamelyike ellen illette.

1443. §. A nyilvánkönyvekbe bekeblezett követelésre nézve, az engedményes ellen, a beszámítás kifogásával csak akkor lehet élni, ha az ellenkövetelés szinte, még pedig magánál a követelésnél bevezetve, vagy az engedményesnek az utóbbinak átvételekor tudtára adva volt.

1444. §. Mindazon esetekben, melyekben a hitelező jogáróli lemondhatásra van jogosítva, arról adósának javára is lemondhat, s ez által az adós kötelezettségét megszüntetheti.

1445. §. Valahányszor a jog a kötelezettséggel, bármí módon, egy személyben egyesül, mind a ketten elenyésznek; kivévn, ha a hitelezőnek még szabadságában áll, jogai elkülönözését követelni (802. és 812. §§.), vagy ha egészen különböző nemű viszonyok állnak be. Tehát az adósnek hitelezője hagyatékábani

utódlása által az örökségi hitelezők, az örököstársak, vagy hagyományosok jogaiban, s az adós és kezes utáni öröklés által a hitelezőikben semmi változás sem történik.

1446. §. Oly jogok és kötelezettségek, melyek a nyilvánkönyvekbe bekeblezvék, az egy személybeni egyesülés által meg nem szüntetnek, míg a nyilvánkönyvből kioltás meg nem történt (469. és 526. §§.).

1447. §. Valamely meghatározott dolognak, véletlen egészen semmivé tétele minden, még annak értéke megtérítése iránti kötelezettséget is megszüntet. Ezen elv áll azon esetekre nézve is, melyekben a kötelezettség teljesítése, vagy valamely adósság megfizetése más véletlen eset által válik lehetetlenné. De minden esetben tartozik az adós azt, mit a kötelezettség teljesítése végett kapott, mint jóhiszemű birtokos ugyan, de akként visszaadni, vagy megtéríteni, hogy más kárával ne gyarapodjék.

1448. §. Halál által csak oly jogok és kötelezettségek enyésznek el, melyek a személyre szorítvák, vagy melyek a megholtnak csupán személyes cselekvényeit illetik.

1449. §. A jogok és kötelezettségek azon időnek lefolytával is elenyésznek, melyre valamely végrendelet, szerződés, bírói ítélet, vagy a törvény által szorítvák. Mikép szüntetnek meg a törvény által meghatározott elévülés által, a következő fejezetben állapítatik meg.

1450. §. A polgári törvények, melyek szerint jogellenes cselekvények és ügyletek, ha az elévülés ellent nem áll, közvetlenül kérdés alá vehetők, az előbbi állapotai visszahelyezést meg nem engedik. A bírói eljáráshoz tartozó visszahelyezési esetek a törvénykezési rendtartásban vannak meghatározva.

NEGYEDIK FEJEZET.

Az elévülésről és elbirtoklásról.

1451. §. Az elévülés valamely jognak, mely a törvény által meghatározott idő alatt nem gyakoroltatott, elvesztése.

1452. §. Ha az elévült jog a törvényes birtoklásnál fogva egyszersmind más valakire átruháztatik, akkor elbirtokolt jognak, s a szerzés e módja elbirtoklásnak neveztetik.

1453. §. Elbirtoklás által mindenki szerezhethet tulajdont is, vagy más jogokat, ki különben a szerzésre képes.

1454. §. Elévülésnek és elbirtoklásnak minden magánszemélyek ellen lehet helye, kik jogait maguk gyakorolni képesek. Gyámság és gondnokság alatt levők ellen; egyházak, községek és más erkölcsi testületek ellen; a közvagyon kezelői s azok ellen, kik önvétkök nélkül vannak távol, csak az alább (1494. 1472. és 1475. §§.) következő megszorítások mellett engedtetik meg.

1455. §. Ami megszerezhető, azt el is lehet birtokolni. Ellenben oly dolgok, melyek lényeges minőségöknél vagy a törvényeknél fogva nem bíráthatók, továbbá oly dolgok és jogok, melyek teljességgel elidegeníthetlenné, nem tárgyai az elbirtoklásnak.

1456. §. Ezen okból sem a fejedelmet, mint illet egyedül illető jogok, pl. vámfelállítási, pénzverési, adóvetési s egyéb felségi jogok elbirtoklás által meg nem szerezhetők, sem az ezen jogoknak megfelelő tartozások el nem évülhetnek.

1457. §. A fejedelmet illető, de kizárólag fenn nem tartott egyéb jogok, pl. erdők, vadászat, halászat s több effélék joga álladalmi más polgárok által általában elbirtokolhatók ugyan, de a közönségesnél hosszabb időszak alatt. (1472. §.)

1458. §. A házastársnak, atyának, gyermeknek jogai és más személyjogok nem tárgyai az elbirtoklásnak. De azoknak, kik ily jogokat jóhiszeműleg gyakorolnak, a vétlen nem tudás, vélt jogaik ideiglenes megtartására és gyakorlására nézve javokra szolgál.

1459. §. Az embernek öncselekvényei és tulajdona fölötti jogai, pl. hogy valamely árút itt vagy amott vásároljon, rétjeit vagy vizeit hasznosítsa, elévülés alá nem esnek, kivéven azon esetet, ha a törvény, a gyakorlat bizonyos időszak alatti elmulasztásával, azoknak elvesztését világosan egybeköti. De ha valaki

a másikat ily jog gyakorlásától eltiltotta vagy abban gátolta, akkor a tilalom jogának birtoka az egyik részéről a másiknak szabadsága ellen azon pillanattól fogva kezdődik, melyben ez a tilalomnak vagy a gátlásnak engedett, s ez által, ha minden egyéb kellékek meg vannak, az elévülés vagy elbirtoklás eszközöltetik. (413. és 351. §§.)

1460. §. Az elbirtoklásra a személy és tárgy képessége mellett megkívántatik, hogy valaki azon dolgot vagy jogot, melyek ekképpen szerzendők, valóssággal bírja; hogy birtoka jogszerű, jóhiszemű és valódi legyen és a törvény által meghatározott egész idő alatt folytattassék. (309, 316., 326. és 345. §§.)

1461. §. Mindazon birtok, mely oly címen alapszik, mely a tulajdon átvételére, ha az az átadót illette elegendő lett volna, jogszerű és elégséges az elbirtoklásra. Ilyesek péld. a hagyomány, ajándékozás, kölcsön, az adásvevés, csere, fizetés stb.

1462. §. Elzálogított, haszonkölcsönzött, őrizet alá vagy haszonélvezetre adott dolgok a hitelezők, haszonkölcsönvevők, letétményesek vagy haszonélvezők által, a törvényszerű cím hiánya miatt soha el nem birtokolhatók. Ezek örökösei az örökhagyókat képviselik s nem bírnak több címmel, mint azok. Csak a harmadik jogszerű birtokosnak szolgálhat az elbirtoklás-idő javára.

1463. §. A birtoknak jóhiszeműnek kell lenni. De az előbbi birtokos rosszhiszeműsége a jóhiszemű utódot vagy örököst nem gátolja az elbirtoklásnak az ő birtoka napjátóli kezdésében. (1493. §)

1464. §. A birtoknak valódinak is kell lenni. Ha valaki valamely dolgot erővel vagy ravaszsággal kerít hatalmába, vagy a birtokba alattomosan csúszik, vagy valamely dolgot csak kéremésképp bír, azt sem ő, sem örökösei el nem évíthetik.

1465. §. Az elbirtoklásra és elévülésre a törvényben kiszabott idő lefolyása is szükséges. A törvény által némely különös esetekre megállapított időszakon kívül, itt azon időmérték határoztatik meg általában, mely az elbirtoklásra vagy elévülésre minden egyéb esetekben szükséges. Ez mind a jogok és dolgok, mind a személyek különbségétől függ.

1466. § Oly tulajdonjog, melynek tárgya ingó dolog, három évi jogos birtok által birtokoltatik el.

1467. § Ingatlanokra nézve az, kinek nevére azok a nyilvánkönyvekbe bekebelezvék, minden ellenmondás elleni teljes jogot szintén három év lefolyta alatt birtokol el. Az elbirtoklás határai a beiktatott birtok mértéke szerint ítéltetnek meg.

1468. § A hol még rendes nyilvánkönyvek behozva nincsenek, és az ingatlan dolgok szerzését a birói irományokból s más okiratokból kell bebizonyítani, vagy ha a dolog annak nevére, aki arra nézve a birtokjogokat gyakorolja, beiktatva nincs; az elbirtoklás csak harminc évek lefolyta után végződik be.

1469. § Szolgalmak és idegen földön gyakorlott egyéb különös jogok, az által, kinek nevére a nyilvánkönyvekbe bekebelezvék, úgy mint a tulajdonjog, három év alatt birtokoltatnak el.

1470. § Ahol rendes nyilvánkönyvek még nem léteznek, vagy hol ily jog azokba bekebelezve nincs, azt a jóhiszemű bíráló csak harminc év után birtokolhatja el.

1471. § Oly jogoknál, melyek ritkán gyakoroltatnak, péld. egyházi javadalom adományozásánál, vagy valakinek valami hid helyreállításához járulásra szorításánál, az, ki az elbirtoklást állítja, a harminc év lefolytán kívül egyszersmind azt is tartozik bebizonyítani, hogy a gyakorlat esete azon idő alatt legalább háromszor előfordult, és ő ezen jogot mindannyiszor gyakorlotta.

1472. § A fiscus, vagyis az álladalmi javak és az álladalmi érték igazgatói ellen, amennyiben az elévülésnek helye van (287., 289. és 1456—1457. §§.), továbbá az egyházak, községek és más megengedett testületek javainak igazgatói ellen, a közönséges elbirtoklási idő nem elegendő. Az ingó dolgoknak birtoka, valamint az ingatlanoknak, vagy az azokon gyakorlott szolgalmaknak és más jogoknak birtoka is, ha azok a birtokos nevére a nyilvánkönyvekbe bekebelezvék, hat esztendeig folytatandó. Olynemű jogok, melyek a birtokos nevére a nyilvánkönyvekbe bekebelezve nincsenek, és minden más jogok, a fiscus és az itt felhozott kedvezményezett személyek irá-

nyában, csak negyven évi birtok által szereztethetnek meg.

1473. §. Ki a törvény által az elévülés idejére nézve kedvezményezett személylyel közösségben áll, az ugyanazon kedvezményben részesül. A hosszabb elévülési időbeli kedvezmények más -arra nézve hasonlóul kedvezményezett személyek ellenében is hatályosak.

1474. §. Családi hitbizomány, örökhaszonbéri vagy örökbéri jószág ezen minősége csak negyven évi szabad tulajdonképeni birtok által vész el.

1475 §. A tulajdonosnak azon tartományon kívüli tartózkodása, melyben a dolog létezik, a rendes elbirtoklásnak és elévülésnek annyiban áll ellent, hogy az önkényti és vétlen távollét ideje csak felében, következőleg egy év csak hat hónapba számíttatik. De rövidebb ideig tartó távollét, mely egy teljes évig szakadatlanul nem tartott, tekintetbe nem veendő s általában az idő összesen harminc esztendőnél tovább soha ki nem terjesztendő. A vétkes távollétet a rendes elévülési idő alóli kivétel nem illeti.

1476. §. Az is, ki valamely ingó dolgot, valamely ál- vagy rosszhiszemű birtokostól közvetlenül szerzett meg, vagy elődét megnevezni nem képes, tartozik a különbeni rendes elbirtoklás idejét kétszeresen bevárni.

1477. §. Annak, ki az elbirtoklást harminc vagy negyven évi időszakkal támogatja, nincs szüksége a jogszerű cím kimutatására. De az ellene bebizonyított rosszhiszemű birtok ezen hosszabb időszakban is kizárja az elbirtoklást.

1478. §. A mennyiben minden elbirtoklás elévülést foglal magában, a kiszabott kellékek mellett mind a kettő egy időben telik be. De a tulajdonképeni elévülésre az oly jognak, mely már magában is gyakoroltathatott volna, harminc éven általi nemhasználása is elegendő.

1479 §. Tehát egy harmadik irányábani minden jogok, akár vannak a nyilvánkönyvekbe bekeblezve, akár sem, rendszerint legfelebb harminc évi nem használás, vagy ugyanannyi ideig tartott hallgatás által elenyésznek.

1480. §. Évenkénti adók, kamatok, járadékok vagy

szolgálattelekekből hátralévő követelések három év alatt enyésznek el; a jog maga harminc évi nem használás által évül el.

Jejyzet. Az 1883: 25. tc. 1.-9. § a szerint a kamatok elévülési ideje azon esztendő végével kezdődik, melyben a kamatok jogilag követelhetők lettek.

1481. § A családi s általában személyjogon alapuló kötelezettségek, pl. a gyermekeknek nélkülözhetlen tartás megadása, valamint azok is, melyek a maga tulajdonával szabadon bánhatási fennebb (1459. §.) említett jognak felelnek meg, pl. valamely közös dolog felosztásának, vagy határjelelésének eszközöltetésére való kötelezettség, el nem évíthetők.

1482. §. Hasonlókép az, ki valamely idegen telken az egésze nézve, vagy különböző tetszése szerinti módon valami jogot gyakorolhatott, csupán a miatt, mivel azt, bármi hosszú idő alatt is, a teleknek csak egy részén, vagy csak bizonyos módon gyakorolta, jogában nem korlátoztatik; hanem a korlátozásnak az eltiltási vagy akadályozási jog megszerzése vagy elbirtoklása által kell eszközöltetni (351. §.). Ugyanez alkalmazandó azon esetre is, ha valaki valamely község minden tagjai irányában illető jogát eddig annak csak bizonyos tagjai iránt gyakorlotta.

1483. §. Míg a zálog a hitelező kezében van, ellene a zálogjog gyakorlásának elmulasztása nem gőrdíttetetik, és a zálogjog el nem évíttethetik. Az adósnak zálogváltási joga is elévítlen marad. De amennyiben a követelés a zálog értékét fölülhaladja, az időközben, elévülés által elenyészhetik.

1484. §. Oly jogok elévülésére, melyek csak ritkán gyakorolhatók, megkívántatik, hogy a harminc évi elévülési idő alatt, az ily jog gyakorlására nyílt háromszori alkalom ne használtatott legyen (1471. §.).

1485. §. Az 1472. §-nak kedvezésében részesített személyeket illetőleg, valamint az elbirtoklásra, úgy az elévülésre is negyven esztendő kívántatik.

1486. §. Azon általános szabály, hogy valamely jog, nemhasználás miatt csak harminc vagy negyven év lefolyta után vesz el, csak azon esetekre alkalmazható, melyekre nézve a törvény már rövidebb időt nem szabott (1465. §.).

1487. §. Azon jogok, melyeknél fogva a végrendelet felforgattathatik; a köteles rész vagy annak kiegészítése követeltethetik; valamely ajándékozás a megajándékozott hálátlansága miatt visszahuzathatik; valamely terhes szerződés a felényin tuli sérelem miatt felbontathatik; vagy valamely közös jószágban történt osztály kérdésbe vethetetik; és a szerződésnél a másik szerződő fél ravaszsága nélkül közbejött félelem vagy tévedés miatti követelés három év alatt érvényesítendő. Ezen idő lefolyta után elévültek.

1488. §. A szolgalmi jog nemhasználás által elévül, ha a kötelezett fél a szolgálatom gyakorlásának ellene szegült, és a jogosított három egymásután következő esztendő alatt jogát nem érvényesítette.

1489. §. Minden kártalanítási követelés elenyészik három év után azon időtől fogva, melyben a kár a károsultnak tudtára esett. Ha a kár tudtára nem esett, vagy ha az büntetből eredett, a keresetjog csak harminc esztendő után évül el.

1490. §. Oly bántalmak iránti keresetek, melyek csupán szóval, írással, vagy tagjáratatással elkövetett meggyalázásból állanak, egy év után többé nem indíthatók. De ha a megbántás tettelegességekből áll; úgy az elégtétel iránti keresetjog három esztendeig tart.

1491. §. Némely jogok a törvény által még rövidebb időre vannak szorítva. Az ez iránti rendszabályok azon helyeken fordulnak elő, hol ezen jogok tárgyaltatnak.

1492. §. Meddig szolgáljon a váltójog valamely váltólevél javára, a váltói rendtartásban határoztatik meg.

Jegyzet. 1876 : XXVII t.-c. 84—90. §§.

1493 § Ki valami dolgot jogszerű és jóhiszemű birtokostól jóhiszemmel vesz át, az mint utód, jogosítva van előde elbirtoklási idejét beszámítani (1463. §.). Ugyanez áll az elévülés idejére nézve is. Harminc vagy negyven évi elbirtoklásnál ezen beszámításnak jogszerű cím nélkül is, s a tulajdonképeni elévülésnél még jóhiszem, vagy vétlen tudatlanság nélkül is van helye.

1494. §. Oly személyek ellen, kik lelki tehetőségeik hiánya miatt jogaik igazgatására maguk nem képesek, mint árvák, örültek és kábák ellen, az elbirtoklási vagy elévülési idő, hacsak a személyeknek törvényes képviselőik nincsenek, el nem kezdődhetik. A már elke-

dődött elbirtoklási vagy elévülési idő foly ugyan; de soha előbb mint két esztendő múlva az akadályok elhárítása után be nem végezethetik.

1495. §. Hasonlóul a házastársak között, továbbá gyermekek vagy gyámság alattiak és szüléik vagy gyámjak között is, míg az elsők házassági szövetségben, az utóbbiak szülői vagy gyámi hatalom alatt állanak, az elbirtoklás vagy elévülés sem el nem kezdehetik, sem nem folytathatják.

1496. §. Polgári vagy hadi szolgálatbani távollét miatt, vagy igazságszolgáltatás teljes megszűntével, pl. kórvész vagy háboru idejében, az elbirtoklásnak vagy elévülésnek nemcsak kezdete, hanem míg ezen akadály tart, folytatása is megakad.

1497. §. Mind az elbirtoklás, mind az elévülés félbeszakad, ha az, ki arra hivatkozni akar, az elévülési idő lefolyta előtt, akár világosan, akár hallgatva, a másiknak jogát elismerte; vagy ha a jogosított által megpereltetik, és a kereset kellően folytattatik. De ha a kereset jogerejű ítélet által helytelennek nyilvánittatik, az elévülés félbeszakadatlanak tartandó.

1498. §. Aki valamely dolgot vagy jogot elbirtokolt, az előbbi tulajdonos ellen a bíróságnál a tulajdon odaitéltetését kérheti, s a neki ítélt jogot, amennyiben ez a nyilvánkönyvek tárgyát tenné, azokba be is kebelezetheti.

1499. §. Hasonló módon eszközölheti az elévülési idő lefolyta után a kötelezett a nyilvánkönyvekbe beiktatott kötelezettsége kitöröltetését, vagy a jogosítottat eddig illetett jognak, és az arról kiadott okiratoknak érvénytelenítését.

1500. §. De az elbirtoklás vagy elévülés által szerzett jog annak, ki a nyilvánkönyvekhez biztában, valamely dolgot vagy jogot még annak bekebelezése előtt szerzett meg, kárára nem válhatik.

1501. §. Az elévülés, a felek ellenvetése nélkül, hivatalból tekintetbe nem veendő.

1502. §. Az elévülésről sem előre lemondani, sem a törvények által határozottnál hosszabb elévülési határidőt kikötni nem lehet.
